

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra speciální pedagogiky

**Činnost pedagogicko-psychologických poraden
se zaměřením na skupinové nápravy**

Autor: Bc. Martina Kozderková

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Iva Strnadová, Ph. D.

Praha 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury. Souhlasím s využitím poznatků diplomové práce za předpokladu řádné citace.

V Praze, 2010

Bc. Martina Kozderková

Děkuji Doc. PhDr. Ivě Strnadové, Ph. D., za odborné vedení a cenné rady, které mi poskytla během zpracování diplomové práce.

Zároveň děkuji týmu speciálních pedagogů a psychologů z Pedagogicko-psychologické poradny Klatovy za jejich ochotu při předávání zkušeností.

autorka

Anotace

Diplomová práce se zabývá činností pedagogicko-psychologických poraden se zaměřením na skupinové nápravy u dětí s specifickými poruchami učení (SPU). První část je věnována stručnému popisu specifických poruch učení a činnosti pedagogicko-psychologických poraden. Hlavním tématem a cílem diplomové práce je popis skupinových náprav a především charakteristika jednotlivých oblastí skupinové nápravy. Toto téma je doplněno šetřením zaměřeným na využití skupinových náprav v pedagogicko-psychologických poradnách v Západočeském kraji a popisem skupinové nápravy SPUCH. Jedná se o kurz pro děti druhých ročníků (který nabízí Pedagogicko-psychologická poradna v Klatovech) a případovou studii klienta, který tímto kurzem prošel.

Klíčová slova:

skupinová náprava, specifické poruchy učení, reedukace, pedagogicko-psychologická poradna, zraková percepce, sluchová percepce, prostorová a pravolevá orientace, řeč, motorika, pozornost, paměť, čtení, psaní, pravopis.

Annotation

The thesis focuses on the activities of pedagogical-psychological consultation centers with special attention to group re-education of children with specific learning disabilities (SLD). The first part offers a brief description of specific learning disabilities and the activities of pedagogical-psychological consultation centers. The main topic and aim of this thesis is the description of group re-education and the characteristics of its each area. This topic is supplemented by a considerate focus on the use of group re-education in pedagogical-psychological consultation centers in Western Bohemia known as “SPUCH” – a course for second-year children (offered by the pedagogical-psychological consultation center in Klatovy). I have also included a case study of a client, who has participated in this course.

Key Words:

group re-education, specific learning disabilities, re-education, pedagogical-psychological consultation center, visual perception, auditory perception, spatial and right-left orientation, speech, motor response, attention, memory, reading, writing, spelling.

ÚVOD.....	7
1 CÍL A METODOLOGIE.....	9
2 PROJEVY SPECIFICKÝCH PORUCH UČENÍ U DĚTÍ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU.....	11
3 ČINNOST PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÝCH PORADEN, NÁPRAVA U DĚTÍ SE SPECIFICKOU PORUCHOU UČENÍ V PPP.....	14
3.1 Činnost pedagogicko-psychologických poraden.....	14
3.2 Reedukace specifických poruch učení, obecná doporučení a zásady.....	15
3.2.1 Hlavní principy a zásady reedukace.....	16
3.2.2 Oblasti reedukace.....	17
3.2.3 Chyby při reedukaci.....	17
4 SKUPINOVÁ NÁPRAVA V PPP.....	18
4.1 Skupinová náprava – pozitiva, negativa.....	18
4.2 Vedoucí skupiny.....	19
4.3 Konstrukce skupinové nápravy.....	19
4.4 Obsah skupinové reedukační lekce.....	20
4.5 Charakteristika jednotlivých oblastí skupinové reedukační lekce.....	21
4.5.1 Motivace.....	21
4.5.2 Zraková percepce.....	21
4.5.3 Sluchová percepce.....	28
4.5.4 Prostorová a pravolevá orientace.....	31
4.5.5 Řeč.....	35
4.5.6 Motorika.....	37
4.5.7 Pozornost.....	41
4.5.8 Paměť.....	43
4.5.9 Čtení.....	44
4.5.10 Psaní.....	51
4.5.11 Pravopis.....	54
4.5.12 Hodnocení lekce.....	59
5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	60
5.1 Průběh šetření.....	60
5.2 Analýza údajů.....	60
5.3 Závěr.....	63
6 SKUPINOVÁ NÁPRAVA V PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉ PORADNĚ KLATOVY.....	64
6.1 ŠKOLIČKA – skupinová náprava dětí předškolního věku.....	64
6.2 HRKOLA – skupinová náprava dětí prvních ročníků.....	64
6.3 SPUCH – skupinová náprava dětí druhých ročníků.....	65
7 SKUPINOVÁ NÁPRAVA DĚTÍ 2. ROČNÍKŮ.....	66
7.1 Úvodní konzultace.....	66
7.2 Lekce první.....	67
7.3 Lekce druhá.....	72
7.4 Lekce třetí.....	75
7.5 Lekce čtvrtá.....	79
7.6 Lekce pátá.....	83
7.7 Lekce šestá.....	88
7.8 Lekce sedmá.....	92
7.9 Lekce osmá.....	96
7.10 Lekce devátá.....	99
7.11 Lekce desátá.....	104

7.12	Následná péče	107
8	PŘÍPADOVÁ STUDIE	108
	ZÁVĚR	123
	Seznam použité literatury	125
	Seznam příloh	128

ÚVOD

Diagnostikované specifické poruchy učení se týkají nezanedbatelné části dětské populace. Projevující se potíže jsou úměrné jak typu a stupni poruchy, tak i přístupům rodičů, učitelů, vychovatelů či kladeným nárokům. Problém může stoupat díky nepochopení příčiny potíží, nerespektování projevů, špatnou volbou metod a forem práce, neúčelným doučováním. Nepochopení problematiky a nesprávné postupy práce u dětí s diagnostikovanou specifickou poruchou učení znepříjemňují život dítěte po celou dobu školní docházky a potíže se potom mohou promítat do celé řady dalších kvalit života.

Včasná depistáž a vhodná reedukace obtíží specifických poruch učení je účelnou cestou, jak pomoci těmto dětem, aby zbytečně neselhávaly ve vzdělávacím a společenském procesu, aby se v jejich vzdělávání a výchově nedopouštělo chyb z nepochopení jádra problému.

Pro diplomovou práci jsem zvolila téma týkající se činnosti pedagogicko-psychologických poraden se zaměřením na skupinové nápravy. Toto téma jsem si zvolila zejména z důvodu osobní zkušenosti se skupinovou nápravou. Na základě poznatků získaných v Pedagogicko-psychologické poradně Klatovy považuji skupinové nápravy za vhodný postup práce při nápravě specifických poruch učení.

Diplomovou práci jsem rozdělila do osmi kapitol. V první kapitole se věnuji cílům a použitým metodám práce. Druhá a třetí kapitola je zaměřena na stručný popis specifických poruch učení u dětí mladšího školního věku a činnost pedagogicko-psychologických poraden včetně náprav specifických poruch učení. Ve čtvrté, nejrozsáhlejší kapitole, popisují skupinové nápravy a především se zde věnuji charakteristice jednotlivých oblastí reedukační skupinové nápravy, jako je zraková percepce, sluchová percepce, prostorová a pravolevá orientace, řeč, motorika, pozornost, paměť, čtení, psaní, pravopis. U všech těchto oblastí jsem navrhla cvičení, hry a pracovní listy vhodné pro skupinovou nápravu. V páté kapitole jsem prostřednictvím dotazníkového šetření zmapovala poskytované skupinové nápravy v Plzeňském a Karlovarském kraji (v bývalém Západočeském kraji). Jak skupinové nápravy fungují v praxi, jsem představila v šesté a především v sedmé kapitole, v níž jsem podrobně popsala skupinovou nápravu SPUCH – kurz pro děti druhých ročníků s diagnostikovanou specifickou poruchou učení. Tento kurz vytvořili a pravidelně realizují v Pedagogicko-psychologické poradně v Klatovech. Tuto problematiku jsem doplnila v osmé kapitole případovou studií klienta, jenž absolvoval kurz SPUCH. Součástí diplomové práce je příloha,

v níž jsou také všechny pracovní listy, které jsem navrhla a jejichž ukázky a popis jsou ve čtvrté kapitole.

1 CÍL A METODOLOGIE

Hlavním tématem a cílem diplomové práce je popis skupinových náprav jako možný postup při nápravě specifických poruch učení, včetně charakteristiky jednotlivých oblastí, kterým je náprava věnována. Každou tuto oblast jsem doplnila ukázkami pracovních listů, návrhů cvičení a her určených pro skupinovou nápravu. V dotazníkovém šetření se věnuji využití skupinových náprav v pedagogicko-psychologických poradnách v Plzeňském a Karlovarském kraji (v bývalém Západočeském kraji). Cílem tohoto šetření bylo zjistit četnost využití skupinové nápravy u jednotlivých věkových skupin a na jaké cílové skupiny jsou skupinové nápravy zaměřeny. Dílčím cílem diplomové práce je představit a popsat skupinové nápravy, které pravidelně probíhají v Pedagogicko-psychologické poradně Klatovy, ve které jsem pracovala. Detailněji pak popíši jednu z nich, se kterou mám zkušenosti. Je to skupinová náprava SPUCH (kurz pro děti druhých tříd s diagnostikovanou specifickou poruchou učení). Tento kurz v poradně již několik let funguje a byla jsem součástí týmu, který na tvorbě této skupinové nápravy pracoval. Toto téma jsem doplnila případovou studií klienta, který se tohoto kurzu účastnil. Přínos diplomové práce vidím v možnosti získat informace o skupinových nápravách (jako jedné z činností pedagogicko-psychologických poraden), které mohou především rodičům, učitelům, vychovatelům objasnit tuto formu nápravy specifických poruch učení. Přínos spatřuji také v inspiraci pro speciální pedagogy a dyslektické asistenty při tvorbě skupinové nápravy a možnosti využití navržených pracovních listů a her pro skupinovou nápravu.

V diplomové práci se v první části věnuji popisu projevů specifických poruch učení u dětí mladšího školního věku, dále činností pedagogicko-psychologických poraden a nápravě u dětí se specifickou poruchou učení. Tuto část diplomové práce jsem vypracovala na základě studia odborných materiálů (odborných knih, článků, webových stránek). V části věnované skupinovým nápravám a především charakteristice jednotlivých oblastí skupinové nápravy, jsem čerpala z odborné literatury. Při vytváření pracovních listů jsem použila grafický program Corel DRAW 9. Šetření zaměřené na využití skupinové nápravy v pedagogicko-psychologických poradnách jsem vypracovala na základě dotazníků (viz příloha č. 1 – dotazník + průvodní dopis), které jsem rozeslala do deseti poraden v Plzeňském a Karlovarském kraji. Popis skupinových náprav, a to především skupinové nápravy SPUCH Pedagogicko-psychologické poradny v Klatovech, jsem sestavila na základě aktivního pozorování, informací získaných od pracovníků poradny a studia materiálů vypracovaných poradnou pro tuto skupinovou nápravu. Případová studie jednoho klienta, který absolvoval

kurz SPUCH, je poslední částí diplomové práce a vypracovala jsem ji na základě aktivního pozorování během kurzu a studia dokumentace.

2 PROJEVY SPECIFICKÝCH PORUCH UČENÍ U DĚTÍ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Specifické poruchy učení se projevují v patrném oslabení ve schopnostech a funkcích primárně potřebných pro výukové dovednosti při inteligenci alespoň v mezích širší normy (při inteligence postačující ke zvládnutí školních požadavků). Jde především o oslabení funkcí kognitivních (zrakové a sluchové vnímání), motorických, paměťových (paměť zraková, sluchová, motorická), řečových (např. specifické poruchy výslovnosti). Oslabení je i v jejich součinnosti a integraci. Za nejčastější příčiny specifických poruch učení jsou uváděny lehké mozkové dysfunkce¹, dědičnost, kombinace dědičnosti a lehkých mozkových dysfunkcí, neurotická nebo nejasná etiologie (Matějček, 1995, Zelinková, 2003, Řičan, Krejčířová, 2000).

Specifické poruchy učení se projevují v základních poznávacích schopnostech a jednotlivých předmětech podle typu a stupně poruchy. U *dyslexie* jsou to nejčastěji obtíže ve vnímání a rozlišování reverzních tvarů, ve zrakové analýze a syntéze, ve fixování a vybavování písmen, slabik apod. Ve škole se dyslexie nepromítá pouze do čtení (pomalou rychlostí čtení, specifickými chybami, obtížemi v porozumění, chybnou technikou čtení...), ale projevuje se i v naukových předmětech. Například v matematice (při čtení slovních úloh, čtení čísel), ale i v geometrii a v předmětech technického charakteru (zvláště má-li dítě s diagnostikovanou dyslexií potíže ve zrakovém vnímání, prostorové a pravolevé orientaci). Výjimkou nejsou potíže v hudební výchově (při čtení not), v cizím jazyce mají děti s dyslexií problémy se čtením textu, a tím i s učením jazyka touto cestou (např. při čtení slovíček). Také v českém jazyce při psaní diktátu se může podle Žáčkové (2006) projevit větší množství chyb z důvodu potíží s přečtením toho, co napsali, což jim ztěžuje kontrolu diktátu. Velké potíže mají děti s dyslexií v opisu a přepisu, kdy si dítě opisovaný nebo přepisovaný text nesprávně přečte, potom jej i nesprávně napíše. *Dysgrafie* se nejčastěji projevuje v obtížném vybavování grafické podoby písmen, ve statické inverzi (zrcadlová záměna písmen), v dyskoordinaci grafomotoriky (např. přetahování nebo nedotahování linek, nejistota ve tvaru a velikosti písmene, špatný sklon písma), v jemné motorice (křečovitě držení tužky, jiné než špetkovité držení), ve výrazně zpomalené rychlosti psaní. Děti s diagnostikovanou dysgrafií mají potíže ve všech předmětech, do kterých se promítá dobrá úroveň psaní. V českém jazyce (i v cizím jazyce) se potíže projevují při psaní diktátu, kdy dle Žáčkové (2006, str. 8): "Dysgrafici mají

---

¹ Dle logopedického slovníku (1998) je LMD syndrom rozmanitě etiologických, časných patologicko-anatomických poruch, které postihly mozek dítěte nejčastěji v perinatálním období, inteligence není postižena, nejčastější projevy jsou hyperaktivita, nebo naopak inhibice, percepčně-motorická narušenost, emoční labilita, poruchy pozornosti, impulzivita atd.

problém s vlastním aktem psaní jako takovým, takže se soustředí na něj a nestačí zdůvodňovat pravopis.“ Problémy mívají i v opisu a přepisu, neboť pouhý výkon psaní jim činí obtíže. Největší potíže mají děti s diagnostikovanou dysgrafií samozřejmě ve psaní. Na psaní musí vydat více energie než děti bez poruchy, bývají dříve unavené a jejich písmo se zhoršuje. V matematice mohou mít potíže především v geometrii. **Dysortografie** se projevuje hlavně v oblasti specifických dysortografických jevů a v osvojování i aplikaci gramatických pravidel. Je zde zřejmá souvislost s poruchami sluchového vnímání. Nejvíce se dysortografie projevuje v českém jazyce při psaní diktátu. Děti s dysortografií mají často oslabené sluchové vnímání, takže jednoduše řečeno „neslyší“ správně, co je jim diktováno. Při psaní diktátu, v opisu a přepisu se projevují tzv. dysortografické chyby, např. záměna tvarově blízkých grafémů, chyby v měkčení, vynechávání písmen a diakritických znamének. Také mívají dle Žáčkové (2006) potíže v oblasti jazykového citu a s praktickým použitím naučených gramatických pravidel. Vlivem stresu a pomalejšího tempa psaní (které je způsobeno pomalejší vybavností a aplikací gramatických pravidel) se snižuje i kvalita psaní. V matematice mohou mít děti s dysortografií potíže především při diktátech čísel a při tzv. pěti-desetiminutkách.

Specifické poruchy učení se neprojevují pouze ve škole, ale i v běžném životě. Dítě (potažmo i dospělý) s dyslexií, respektive s dysortografií nebo dysgrafií, bude mít potíže všude tam, kde je dítě i dospělý člověk závislý na čteném textu a na porozumění tomuto textu. Potíže se projevují i v situacích, kdy se bude muset vyjadřovat písemnou formou. Ať už jsou to situace zažívané v mimoškolní činnosti jako jsou zájmové kroužky, kde mohou děti selhávat ve svém výkonu (např. při čtení, psaní not při nauce), ale také mohou ovlivnit výkon celé skupiny (např. při týmových hrách ve skautu, na letním táboře). Nebo to mohou být každodenní situace jako jsou nákupy (potíže s čtením etiket, s placením), jízda autobusem nebo vlakem (čtení jízdního řádu, časová orientace), s plánováním času apod. U dospělých to je navíc vyplňování a psaní různých žádostí, handicap v některých povoláních, ale také potíže s přípravou do školy se svými dětmi. Dítě často zažívá negativní hodnocení ze všech stran, označování za neschopného, lajdáka, přestože se snaží. Se svými nezdary se děti těžce vyrovnávají. Zelinková (1994) upozorňuje, že: „Neúspěchy ve výuce, pocity méněcennosti a celý řetěz dalších obtíží, které poruchy provázejí, jsou mnohdy ve svých důsledcích mnohem horší než porucha sama.“ Dle Jucovičové, Žáčkové (2004): „Mohou se objevit i různé psychosomatické obtíže (bolesti hlavy, ranní nevolnost, zvýšená teplota, zadrhávání v řeči, tiky, nespavost, plačtivost, podrážděnost). Často se setkáváme i s negativními projevy v chování dítěte – od snahy na sebe upozornit, „vyniknout“ v něčem jiném (často nevhodným

způsobem) až po útky, záškoláctví, agresivitu apod.“ Takovou situaci je nutné řešit. Po odborném vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně je důležitá následná odborná péče pod vedením speciálního pedagoga, popř. psychologa. Na prvním místě je pro dítě důležité dobré rodinné zázemí, pocit, že přestože ve škole není úspěšný, je rodiči milován. Co se týká odborné péče, myslím si, že právě skupinová náprava je pro mnohé děti s diagnostikovanou specifickou poruchou učení vhodná. Na skupinové nápravě se setkají se svými vrstevníky, kteří mají stejné nebo podobné obtíže. Mohou zde zažít pocit úspěchu při individuálním plnění úkolu, ale také ve skupince při společných hrách. Zažívání úspěchu, pochvaly a dobré rodinné zázemí, je (nejen) v dětském věku velmi důležité pro jeho psychický vývoj.

3 ČINNOST PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÝCH PORADEN, NÁPRAVA U DĚTÍ SE SPECIFICKOU PORUCHOU UČENÍ V PPP

3.1 Činnost pedagogicko-psychologických poraden

Činnost pedagogicko-psychologických poraden je vymezena **vyhláškou č. 72/2005 Sb.** o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních a přílohou č. 1 této vyhlášky. Vyhláška zahrnuje poskytování poradenských služeb, obsah poradenských služeb, činnost pedagogicko-psychologických poraden atd. Poradenské služby jsou poskytovány dětem, studentům, zákonným zástupcům, školám i školským zařízením. Standardní služby jsou poskytovány bezplatně. V pedagogicko-psychologické poradně se klientům věnuje psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník, v některých poradnách také logoped. Poradenské služby poskytuje poradna na žádost zákonných zástupců, popř. i na základě žádosti škol nebo školských zařízení, a to s písemným souhlasem zákonného zástupce nebo zletilého žáka. Zákonný zástupce (popř. zletilý žák) je vždy předem informován o postupech a dalších informacích týkajících se nabízených poradenských služeb. Podle Novosada (2000) stále u některých rodičů existují ohledně vyšetření v poradně různé předsudky a obavy, které často vedou k tomu, že rodiče se snaží dítě připravit na vyšetření podle vlastních představ. Neuvědomují si přitom, že mu tak mohou značně uškodit a znehodnotit objektivnost jeho vyšetření.

Mezi standardní činnosti pedagogicko-psychologických poraden, které vymezuje **vyhláška č. 72/2005 Sb.**, patří zejména zjišťování připravenosti žáků na povinnou školní docházku a psychologická a speciálněpedagogická diagnostika dětí, což je základní náplní poraden. Poradna zajišťuje diagnostiku u dětí předškolního věku z důvodu nerovnoměrného vývoje, diagnostiku dětí předškolního věku, žáků základních a středních škol s problémy v adaptaci a s výchovnými problémy, specifických poruch chování. Dále se zabývá diagnostikou u žáků základních a středních škol s výukovými problémy, specifických poruch učení a neprospívajících žáků. Mezi základní činnosti poradny také patří poskytování psychologické a speciálněpedagogické diagnostiky jako podklad pro integraci žáků se specifickými poruchami učení a chování. Přípravuje návrhy na zařazování a přezařování žáků se specifickými poruchami učení a chování do škol a studijních skupin s upravenými vzdělávacími programy. Na základě psychologické a speciálněpedagogické diagnostiky pomáhá žákům základních a středních škol při volbě další školy nebo povolání, středoškolákům i při přestupu na jinou střední školu. Psychologickou

a speciálněpedagogickou diagnostiku poskytuje také žákům s osobnostními nebo speciálně-vztahovými problémy. Dále poskytuje diagnostiku sociálního klimatu třídních kolektivů a na základě této diagnostiky navrhuje nápravný program. Diagnostiku poradna umožňuje také mimořádně nadaným žákům.

Všem těmto věkovým skupinám, dětem, žákům, studentům, kterým je poskytována diagnostika, zajišťuje také psychologickou a speciálněpedagogickou intervenci a individuální pomoc. Také poskytuje poradenské nebo terapeutické vedení rodin s dítětem nebo žákem, u kterých problémy negativně ovlivňují vzdělávání dítěte. Zajišťuje vedení zákonných zástupců dětí a žáků, kterým je poskytována péče v poradně. Také umožňuje poradenské konzultace pro pedagogické pracovníky vzdělávající děti a žáky, kterým je v poradně poskytována péče.

Pedagogicko-psychologické poradny zajišťují informační a metodickou činnost (např. metodické vedení práce výchovných poradců, pomoc při tvorbě preventivních programů škol). Přípravuje podklady pro vzdělávací opatření (pro integraci žáků se specifickými poruchami učení). V neposlední řadě také poskytuje odborné konzultace pedagogickým pracovníkům.

Mezi poradnami můžeme v činnosti poraden pozorovat rozdíly. Některé poradny se zaměřují spíše na vzdělávací a metodickou činnost pro školy, jiné více na terapeutickou činnost. Většina poraden nabízí kromě standardních služeb i další činnosti. Poradna, ve které jsem uskutečnila souvislou praxi, nabízí (mimo standardních služeb) individuální grafomotorický kurz dle Heyrovské, EEG bio – feedback, individuální kurz KUPOZ, DOV (díleč oslabení výkonu), skupinový kurz Školička (pro děti předškolního věku), pro děti prvních tříd HRKOLA, pro děti druhých tříd SPUCH, kurz jógy a psycho-relaxačních technik, tábory pro děti s poruchami učení a ADHD.

3.2 Reeducace specifických poruch učení, obecná doporučení a zásady

Reeducace je, dle logopedického slovníku (2007), metodicky přesnější postup přepracovaný na základě analýzy daného problému s cílem zlepšit nebo upravit určitou způsobilost. Reeducace patří mezi základní speciálněpedagogické metody. Při reeducaci dochází k získávání dovedností nutných ke zvládnutí složitějších dovedností, utváření nových návyků a dílečích dovedností.

Dle Pokorné (1997) jsou pro překonání specifických poruch učení nutné specifické způsoby nápravy. Nápravné metody vždy vycházejí z diagnostiky.

V oblasti nápravy se některé poradny více zaměřují na individuální terapeutickou činnost, jiné provádějí skupinové práce. Rozdíly mezi pedagogicko-psychologickými

poradnami jsou i v používání samotných metod pedagogické terapie. V 90. letech byl velký příliv nových metodik terapií specifických poruch učení. Nejčastěji jsou v pedagogicko-psychologických poradnách používané metody a techniky reedukace popsány např. Matějčkem (1993), Tymichovou (1992), Zelinkovou (1994, 2003). Používány jsou metodicky zpracované postupy Pokorné (1997), tato autorka ve své knize doplňuje metodiku práce souborem obrázků a schémat.

Před samotným začátkem nápravy navážeme kontakt s dítětem, a to vyprávěním o zájmech dítěte, jeho mimoškolní činnosti apod. Poté provádíme reedukační cvičení, které si předem připravíme. Při jejich přípravě vycházíme z diagnostiky a z rozboru příčin. Cvičení je důležité provádět formou her, zábavných úkolů, soutěží, aby dítěti nepřipomínala nápravná činnost plnění úkolů ve škole. Pokorná (1997, str. 211) upozorňuje na to, že: „Nespecifické obtíže se dají odstranit tím, že si dítě více čte, procvičuje počty, popřípadě si nacvičuje psaní. Specifické obtíže pouhým opakováním nevymizí.“ Při reedukaci se proto nezaměřujeme pouze na oblast, ve které se projevuje porucha (např. ve čtení). Například samotným opakováním čtením nedojde ke zlepšení. Nejdříve se musíme zaměřit na rozvoj dílčích funkcí, které podmiňují rozvoj čtení.

3.2.1 Hlavní principy a zásady reedukace

Při reedukaci dětí se specifickými poruchami učení používáme speciální nápravné metody. Při aplikaci těchto metod musíme dodržovat určité zásady. V první řadě musí reedukace vycházet z diagnostického rozboru případu, přičemž reedukační postup je nutné přizpůsobit individuální povaze případu. Je také důležité vytvořit vhodnou atmosféru, především změnou postojů okolí k dítěti a navázáním kladného citového vztahu mezi dítětem a pracovníkem provádějícím reedukaci. Také navodit dobrý začátek, kdy vzbudíme zájem dítěte a získáme ho ke spolupráci velkou mírou ovlivní průběh reedukace. Další zásadou při reedukaci je i komplexnost, to znamená že se podílí celý tým, tedy pedagogové, psychologové, lékaři i rodiče. Podle typu a stupně poruchy volíme vhodný výběr metod, a to tak abychom udrželi zájem dítěte po celou dobu, proto musí být nácvik jednotlivých oblastí pestrý, doplněný kladnou motivací a častými odměnami. Zelinková (2003) kromě těchto základních zásad upozorňuje na to, že reedukace navazuje na dosaženou úroveň dítěte, a to bez ohledu na věk a učební osnovy. Při reedukaci tedy musíme postupovat od nedostatečně rozvinutých funkcí bez ohledu na současnou výuku ve třídě. Je důležité používat metody s multisenzoriálním přístupem (např. písmeno, s jehož fixací má dítě potíže, vytrhává z papíru, modeluje, barevně obtahuje, vyhledává v textu). Reedukace musí být zaměřena

na celou osobnost dítěte (tedy nejen např. na samotné čtení, ale i na jeho sebehodnocení, zdravotní stav, jeho rodinné prostředí, způsob rodinné výchovy, prostředí školy).

3.2.2 Oblasti reedukace

Při reedukaci se zaměřujeme nejen na rozvíjení jednotlivých dovedností, jako je čtení, psaní a matematické dovednosti, ale také na rozvíjení poznávacích funkcí, které ovlivňují intelektové výkony. Rozvíjením poznávacích funkcí, jako je sluchová diferenciacce, zraková percepce, prostorová orientace, pozornost, paměť atd., ovlivňujeme výuku čtení, psaní a matematiky. Jednotlivé oblasti reedukace podrobněji popisují v kapitole 4.5 Charakteristika jednotlivých oblastí skupinové reedukační lekce.

Kromě poznávacích funkcí, které poruchu podmiňují, a utváření dovedností čtení, psaní a počítání, Zelinková (2003) upozorňuje ještě na jednu oblast reedukace, a to na působení na psychiku jedince, naučit ho s poruchou žít. „Porucha nesmí být stále zdůrazňována jako něco, čím se dítě vyděluje z kolektivu, je to přece pouze parciální nedostatek, který sice negativně ovlivňuje školní výsledky, na druhé straně však i s poruchou lze prožít plnohodnotný život.“, Zelinková (2003, str. 177). Psychická podpora má směřovat k utváření přiměřeného sebevědomí a sebehodnocení. Je důležité dítě s poruchou učit žít a kompenzovat nedostatky.

3.2.3 Chyby při reedukaci

Pokud se nerespektují zásady reedukace, jedná se často místo nápravy o doučování (doplňování mezer ve vědomostech), nebo jsou cvičeny známé úkoly, které nevedou ke zlepšení.

Podle Zelinkové (2003) nejčastějšími chybami při utváření dovedností číst je každodenní čtení dlouhých a náročných textů, zaměřeného především na techniku čtení, bez kladení důrazu na porozumění čtenému textu. Ve psaní je to např. každodenní trénink psaní dlouhých diktátů, psaní bez předchozího uvolnění motoriky. V matematice je chybou např. trénovat s dítětem matematická cvičení bez náležitého názoru. Chybou při utváření těchto dovedností, je trénování čtení, psaní a počítání bez rozvíjení poznávacích funkcí, které specifickou poruchu podmiňují.

Vyčítání, nadávání, srovnávání s úspěšnějším sourozencem apod. vede k pocitům méněcennosti, k nízkému sebevědomí a sebehodnocení. Také přílišné šetření pochvalou a nedostatečná motivace a povzbuzení pro další práci nepřispívá k psychické pohodě a chuti k překonávání obtíží.

4 SKUPINOVÁ NÁPRAVA V PPP

„Skupinová cvičení jsou u dyslektických dětí nejoblíbenější formou nápravného nácviku vůbec. Cvičení přestává být cvičením a stává se schůzkou plnou her a soutěží, přestože jsou tyto hry a soutěže výlučně zaměřeny na nácvik čtení a psaní.“ (Jirásek, Matějček Žlab 1966, str. 131)

Skupinová náprava je velmi častou formou nápravy v pedagogicko-psychologických poradnách, je vhodným doplněním individuálních náprav.

4.1 Skupinová náprava – pozitiva, negativa

Za pozitiva skupinové nápravy považuje Bednářová (in Kucharská, 2005) samotné prostředí skupiny, které umožňuje dítěti zažít pocit úspěchu a ocenění jeho práce. Významná je i příležitost pro rodiče naučit se s dítětem lépe komunikovat a spolupracovat v oblastech, ve kterých očekávaný výkon dítě nepodává. Bednářová (in Kucharská, 2005) vidí pozitivum skupinových náprav i v tom, že je pro pedagogy a psychology tento typ práce diagnosticky hodnotný a obohacující. Pedagog nebo psycholog má možnost dlouhodoběji sledovat dítě při práci ve skupině a zároveň poznává i rodiče, jejich výchovné postoje, způsoby komunikace s dítětem. Mezi další výhody můžeme zařadit i možnost dítěte vytvářet ve skupince nové sociální kontakty mezi svými vrstevníky se stejnými problémy. Také rodiče mají příležitost ke komunikaci s ostatními rodiči, mohou si tak předávat zkušenosti. Výhodou je i možnost většího zapojení dětí do nápravy, která se uskutečňuje pravidelně (jelikož je počet dětí, u kterých je náprava doporučena, vysoký, není někdy možné zajistit v PPP pravidelnou individuální nápravu).

Záporem skupinové nápravy je v první řadě menší možnost využití individuálního přístupu. Nevýhodou skupinové nápravy je také limitující výběr oblastí nápravy, které jsou vybrány podle potřeb celé skupiny, přičemž potřeba posilovat určitou oblast se může více či méně u každého dítěte lišit. Některé oblasti také není možné dostatečně ve skupině procvičovat, neboť vyžadují individuální přístup, např. nácvik čtení s okénkem, cvičení očních pohybů. Mezi zápory skupinových náprav můžeme také zařadit to, že není možné zvyšovat náročnost úkolů podle individuálního zvládnutí předchozích úkolů, ale musíme se řídit schopnostmi celé skupiny.

4.2 Vedoucí skupiny

Vedoucí skupiny se musí o každém dítěti, které bude účastníkem ve skupině, informovat a definovat jeho specifické potřeby.

Úlohou vedoucího je strukturovat aktivitu skupiny a přispět k vytvoření situace, ve které probíhá vlastní učení. Vedoucí skupiny by měl povzbudit skupinové klima a vytvořit atmosféru jistoty a důvěry. Dle Hermochové (1994) musí také vytvořit pro každé dítě soukromý vztahový rámec, který by umožnil přenos toho, co se dítě naučilo ve skupině, do každodenního života.

Při učení děti prožívají určité napětí, které ale nesmí být příliš intenzivní, např. úzkost není pro učení příznivá. Proto je úkolem vedoucího skupiny dle Hermochové (1994) udržovat hladinu jistoty a nejistoty na optimální úrovni. Vliv na efekt navozeného procesu učení má i prezentace zadání. Vedoucí skupiny by měl věnovat pozornost formulaci instrukce tak, aby byla pro všechny děti srozumitelná.

Nezbytné je vždy jasně formulovat instrukce k jednotlivým cvičením a informace o cílech cvičení. Dle Hermochové (1994) jsou děti jistější, pokud rámcově znají cíle cvičení. A současně čím jasněji dáme dětem instrukce, tím spontánnější aktivitu dětí můžeme očekávat.

Vedoucí musí spolupracovat během lekce nejen s dětmi, ale i s jejich rodiči. Rodičům radí jak dětem pomáhat, jak doma procvičovat jednotlivé oblasti, vysvětluje jim důležitost a cíle jednotlivých cvičení. Po ukončení lekce poskytuje rodičům případnou konzultaci.

4.3 Konstrukce skupinové nápravy

Před tvorbou programu skupinové nápravy je důležité ujasnit si, komu bude program určen. Dalším krokem ještě před samotnou konstrukcí programu je promyšlení kvantitativních údajů: maximální počet dětí ve skupině, optimální počet hodin trvání programu, financování programu. Také je důležité mít zajištěné vhodné prostory pro skupinovou nápravu a materiální vybavení (např. polštářky pro pohodlné sezení, stolky na psaní).

Postup při tvorbě programu skupinové nápravy:

1. zaměření programu (např. na nápravu specifických poruch učení, reedukaci obtíží ADHD², rozvíjení předškolních dovedností)

---

² Zelinková (2003, str. 196): „ADHD je vývojová porucha charakteristická věku dítěte nepřiměřeným stupněm pozornosti, hyperaktivitou a impulzivitou. Potíže jsou chronické a nelze je vysvětlit na základě neurologických, senzorických nebo motorických postižení, mentální retardace nebo závažných emočních problémů.“

2. definovat, kdo se stává účastníkem (např. děti druhých ročníků s diagnostikovanou specifickou poruchou učení, děti nadané, děti ze znevýhodněného sociokulturního prostředí)
3. definovat potřeby skupiny (např. rozvíjení oblastí smyslového vnímání, pozornosti, motoriky)
4. příprava struktury jednotlivých lekcí skupinové nápravy a jejich obsahové náplně (viz kapitola 4.4 Obsah skupinové reedukační lekce)
5. je dobré mít všechny použité techniky předem vyzkoušené

4.4 Obsah skupinové reedukační lekce

Důležité je předem definovat časový limit lekce. Náplň reedukačních lekcí pro skupinu dětí má být zaměřena na oblasti, kterým by měla být věnována pozornost během jednotlivých lekcí. Všechny oblasti není možné zvládnout během jedné lekce. Každá lekce je zaměřena jen na několik oblastí, a to tak, aby odpovídala reedukačním cílům. Každou oblast zařazujeme opakovaně do jednotlivých lekcí, a to buď s postupně zvyšující se náročností (např. v 1. lekci můžeme procvičovat sluchovou analýzu a syntézu³ jednoduchých slov, ve 2. lekci slov složitějších.). Nebo postupně zařazujeme různě zaměřená cvičení (např. v 1. lekci v oblasti zrakového vnímání zařadíme cvičení zrakové diferenciac⁴, ve 2. lekci cvičení zrakové analýzy, syntézy⁵). Jednotlivá cvičení musí vždy odpovídat potřebám dětí a musí být přiměřená schopnostem dětí. Obsah každé reedukační lekce pro skupinu dětí musí podle Zelinkové (2003, s. 235) vycházet z diagnostiky odborného pracoviště, z dlouhodobých cílů reedukace, cílů v určitém období a ze současné situace. Každá lekce by měla zahrnovat motivační rozhovor a vždy by měla být zakončena hodnocením lekce. Další oblasti (vhodné pro nápravu obtíží u dětí s diagnostikovanou specifickou poruchou učení) – zraková percepce, sluchová percepce, pravolevá orientace, motorika, čtení, psaní, paměť, pozornosti apod.⁶ – zahrnujeme do jednotlivých lekcí podle potřeb skupiny. Jednotlivé oblasti jsou podrobněji popsány v další podkapitole.

³ sluchová analýza a syntéza – sluchová analýza – schopnost rozkládat věty na slova (cílem rozkladu vět je dle Zelinkové, 2003, dospět ke zvukovému obrazu slova jako významové a formální jednotce), rozklad slov na slabiky, rozklad slov na hlásky; sluchová syntéza – schopnost složit slovo z vyslovených izolovaných hlásek (Pokorná, 1997)

⁴ zraková diferenciac je dle Jucovičové, Žáčkové (2003) schopnost rozlišovat a vnímat podobné (lišících se drobným detailem) a stranově obrácené tvary.

⁵ zraková analýza a syntéza – zraková analýza – Logopedický slovník: „např. vyčlenění nakreslených předmětů na tapetovém pozadí; n. rozložit složené figury na samostatné prvky; n. rozlišit jednotlivé figury vzájemně se překrývajících obrysů předmětů; n. komplexní figuru rozložit na prvky (čáry)“ (1998, str. 18), zraková syntéza – Logopedický slovník: „schopnost vnímat tvar, který je exponovaný rozloženě (z částí), mezerovitě, vytečkovaně“ (1998, str. 162)

⁶ výběr oblastí pro reedukační lekci je vždy uzpůsoben profilu skupiny (věk, počet dětí, rozsah obtíží...)

Závěrem této podkapitoly je důležité poznamenat, že skupinová náprava má smysl jen tehdy, pokud jsou rodiče zapojeni do nápravy a funguje spolupráce mezi vedoucím skupiny, rodičem a dítětem.

4.5 Charakteristika jednotlivých oblastí skupinové reedukační lekce

V jednotlivých podkapitolách jsem stručně popsala jednotlivé oblasti skupinové reedukační lekce a navrhla k jednotlivým oblastem pracovní listy nebo návrhy cvičení, jak jednotlivé oblasti procvičovat. Všechny pracovní listy jsou součástí přílohy č. 2 až 47. Musím upozornit na fakt, že většinou není možné s dětmi vypracovat vždy celý pracovní list. Důležité je proto rodičům vysvětlit, jak s pracovním listem doma pracovat a jak dále můžeme procvičovanou oblast rozvíjet. Také je důležité, aby vedoucí průběžně kontroloval vypracovávání pracovních listů, aby se přesvědčil, že děti úkolu rozumí a že úkol vypracovávají správně.

4.5.1 Motivace

Každá reedukační lekce má svůj úvod, který navodí správnou atmosféru a motivuje děti. Takovému úvodu se říká motivace. Motivací záměrně navedeme jedince ke splnění cíle. „Motivace je přitažlivý a často interaktivní vstup do hry, nesouvisí s vysvětlením pravidel či jinými technickými detaily, jde o navození atmosféry, vzbuzení zvědavosti a vtažení hráčů do herního světa.“ Franc, D. (2007, str. 83)

Příkladem motivace na začátku lekce může být, tak jako je tomu i např. v kurzu SPUCH, motivační rozhovor s dětmi (pochválení za splněné úkoly, krátký rozhovor s dětmi o tom, který úkol jim dělal potíže, který byl pro ně jednoduchý...) a malá odměna (např. samolepka) za splněné úkoly.

Jelikož je pro děti (a nejen pro ně) silným motivačním impulsem zažití úspěchu, je důležité, aby v každé lekci (nejlépe na začátku) byl zařazen úkol, který dětem nebude dělat potíže. Zážitek úspěchu dle Pokorné (1997) dítě prožívá jako svou vnitřní zkušenost, s níž se identifikuje. „Tento vnitřní prožitek úspěchu je ve své novosti pro dítě tak překvapující, že je vytrhuje z jeho pocitů bezmocnosti a mobilizuje jeho pozornost i aktivitu.“ Pokorná (1997, str. 215)

4.5.2 Zraková percepce

Rozvíjení zrakového vnímání je součástí přípravy na výuku čtení, neboť diferencované vnímání je důležité pro rozeznávání písmen. Pro rozvoj zrakového vnímání podle Zelinkové (1994) zařazujeme cvičení na rozlišování barev a tvarů - např. rozlišování barev, třídění předmětů podle barev. Dále rozvíjíme zrakovou diferenciaci, a to určováním shod a rozdílů,

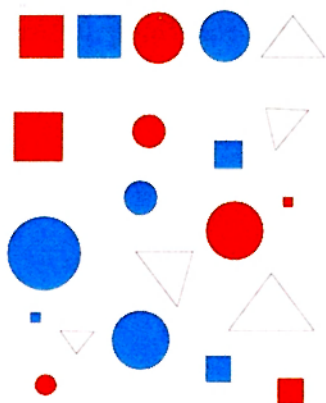
kdy můžeme využít obrázky s předměty nebo i s nesmyslnými tvary. Cvičíme také zrakovou analýzu a syntézu - skládáním rozstříhaných obrázků, písmen a slov, dokreslováním obrázků a písmen. Důležité je také rozvíjet zrakovou paměť, např. pomocí pexesa, obkreslováním dříve sledovaných různých sestav korálků, kostek..., krátkodobé exponování předmětů, obrázků, písmen, slov a poté jejich opakování. Rozlišování figury-pozadí je další cvičení rozvíjející zrakové vnímání. Cvičí se pomocí obrázků, kde se vyhledává předmět nebo písmeno, slovo na pozadí. Rozlišování reverzních figur cvičíme rozlišováním inverzí statických (jejich nedostatečné rozlišování se projevuje záměnou figur či písmen odlišných podle roviny horizontální nebo vertikální) a kinetických (projevují se přesmykováním písmen i celých slabik). Při nápravě potíží projevujících se v rozlišování reverzních figur využíváme pracovní listy s např. nesmyslnými tvary, kdy dítě vyhledává stejné tvary podle vzoru. Některé děti s obtížemi ve čtení mají potíže se správnými očními pohyby při čtení, tj. neschopnost udržet plynulý pohyb očí ve směru zleva doprava. Při nácviku očních pohybů můžeme např. jmenovat předměty zleva doprava, číst ve dvojici, číst pouze první slabiky ve slově nebo usměrňovat oční pohyby pomocí okénka. U dětí s dyslexií cvičíme i postřehování – co nejrychlejší zaměření zrakové pozornosti na vnímaný prvek. Cvičíme postřehování předmětů, písmen, slov, slabik ukázaných na co nejkratší dobu.

Pro cvičení zrakového vnímání můžeme využít velké množství materiálů vypracovaných např. od Michalové (1998), Pokorné (2000).

Pracovní listy si můžeme také vyrobit sami. V další části této podkapitoly jsou zařazeny ukázky pracovních listů, vhodné pro skupinovou nápravu (pracovní listy, při kterých může pracovat samostatně více dětí najednou) a skupinové hry a cvičení, zaměřené na rozvoj zrakového vnímání:

Cvičení na rozlišování barev a tvarů:

Všechny červené čtverce spoj červenou pastilkou
s červeným čtvercem ve vzoru, všechny modré čtverce
spoj modrou pastilkou s modrým čtvercem ve vzoru...

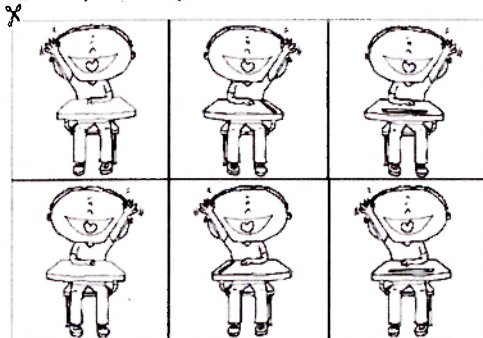

Obrázek č. 1 – pracovní list – zrakové vnímání–rozlišování barev a tvaru, vlastní tvorba, inspirováno prací Jucovičové (2003)

Na obrázku č. 1 je ukázka pracovního listu zaměřeného na rozlišování barev a tvarů (celý pracovní list je součástí přílohy – příloha č. 2). Děti pracují podle instrukcí vedoucího skupiny (např. spoj všechny modré čtverce s modrým čtvercem ve vzoru, zakroužkuj nejmenší červený čtverec). Správnost vypracování úkolu průběžně kontroluje vedoucí skupiny spolu s rodiči. Je vytvořen pomocí grafického programu Corel DRAW 9. Úkolem je spojit různé tvary s různými barvami se vzorem tak, aby se vzorem odpovídal tvarově a barevně. Můžeme jej vytvořit s různými obměnami i ručně, např. tvary si vystříháme z barevných papírů a přikládáme je ke vzorům, nebo dítě samo kreslí a vybarvuje tvary podle vzoru.

Rozvíjení zrakové diference:

Hra - "Hledej shody a rozdíly"

Obrázek č. 2 – obrázky ke hře – „Hledej shody a rozdíly“, vlastní tvorba, inspirováno prací Michalové (1998)

Skupinová hra – „Hledej shody a rozdíly“. Na tuto hru si připravíme dvojice stejných obrázků (nebo symbolů). Počet obrázků se shoduje s počtem dětí. Všechny dvojice obrázků jsou si s ostatními dvojicemi hodně podobné (jako je tomu na obrázku č. 2, kde je ukázka části obrázků, všechny obrázky jsou součástí přílohy č. 3). Každé dítě si vylosuje jeden obrázek a musí najít toho, kdo má úplně stejný obrázek. Jelikož jsou si obrázky hodně podobné (mohou se lišit pouze v detailech), musí děti spolupracovat a společně hledat rozdíly mezi obrázky. Hru můžeme zjednodušit nebo ztížit především výběrem a podobností, respektive rozdílností obrázků, popřípadě symbolů.

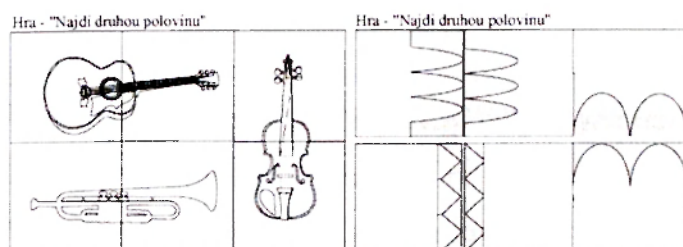
Najdi mezi obrázky 5 rozdíly

Obrázek č. 3 – ukázka části pracovního listu – zrakové vnímání – zraková diference – určování shod a rozdíly, vlastní tvorba, inspirováno prací Michalové (1998)

Na obrázku č. 3 je ukázka pracovního listu zaměřeného na zrakovou diferenciaci. Tento úkol můžeme využít jak při skupinové nápravě (správnost provedení úkolu kontroluje vedoucí skupiny spolu s rodiči), tak při domácím procvičování. Úkolem je vyhledávání rozdílů mezi dvěma obrázky (celý pracovní list je součástí přílohy – příloha č. 4). Je vytvořen také v grafickém programu Corel DRAW 9. Obtížnost pracovního listu můžeme podle potřeby zvyšovat nebo snižovat větším nebo menším počtem rozdílů, vytvořením nápadnějších a méně nápadných rozdílů, zvolením jednoduššího či složitějšího obrázku.

Zraková analýza a syntéza:

Obrázek č. 4 – ukázka části obrázků ke hře „Hledej druhou polovinu“, vlastní tvorba, inspirováno prací Pokorné (2000)

Na obrázku č. 4 je ukázka obrázků ke skupinové hře „Hledej druhou polovinu“. Připravíme si obrázky, symboly, slova apod., které budou rozděleny na dvě poloviny (nebo na třetiny). Každé dítě si vylosuje jednu polovinu obrázku a hledá k sobě druhou polovinu obrázku. Děti musí při hře opět spolupracovat. Buď si připravíme různé obrázky rozdělené přesně na polovinu, nebo si připravíme všechny obrázky stejné a hledané dvojice odlišíme rozdělením (výřezem, jako puzzle). Oba typy úkolů jsou součástí přílohy č. 5. Úkol můžeme zjednodušit nebo ztížit výběrem obrázků a symbolů, jejich rozdělením a počtem dílů.

Pojmenuj obrázky, přečti slova a tužkou spoj slova s odpovídajícím obrázkem.

KOLA

BRÝLE

KNIHA

Obrázek č. 5 – ukázka části pracovního listu – zrakové vnímání – zraková analýza a syntéza, vlastní tvorba, inspirováno prací Pokorné (2000)

V programu Corel DRAW 9 je vytvořen také pracovní list zaměřený na zrakovou analýzu a syntézu, který je vyobrazen na obrázku č. 5 (celý je součástí přílohy – příloha č. 6). Úkolem je nejdříve pojmenovat neúplné obrázky, poté slova a potom spojit slova s odpovídajícím obrázkem. Pomocí nástroje guma můžeme vytvořit různě obtížné obrázky, písmena, čísla, slova. Obtížnost snižujeme nebo zvyšujeme také velikostí obrázků a písma, dále délkou slov, použitím různých typů písma apod.

Cvičení zrakové paměti:

Prohlédni si pozorně obrázky, zapamatuj si je, potom otoč list a skrtni všechny názvy předmětů, které na první straně nebyly.

Měsíc, slunce, kolo, letadlo, hřeben,

květina, dárek, nota, dveře, okno,

klíč, knihy, hrmeček, židle,

ucho, auto, telefon.

Obrázek č. 6 – ukázka pracovního listu – cvičení zrakové paměti, vlastní tvorba, inspirováno prací Jucovičové, Žáčkové (2003)

V grafickém programu Corel DRAW 9 je vytvořen i pracovní list, jehož část je vyobrazena na obrázku č. 6, který je zaměřen na cvičení zrakové paměti (celý je součástí přílohy č. 7). Úkolem je zapamatovat si v časovém limitu obrázky na přední straně pracovního listu a potom na druhé straně vyškrtnout slova označující předměty, které na první straně nebyly vyobrazeny. Obtížnost při vytváření obdobných pracovních listů zvyšujeme nebo snižujeme počtem zobrazených obrázků a delší nebo kratší časovou tolerancí pro zapamatování obrázků. Pro cvičení zrakové paměti můžeme také využít známou a u dětí oblíbenou hru „Co se změnilo“, kdy si děti dobře prohlédnou místnost, ve které probíhá skupinka, poté jdou všechny děti za dveře a vedoucí skupiny pozmění jednu, nebo více věcí v místnosti. Děti potom hledají, co se v místnosti změnilo.

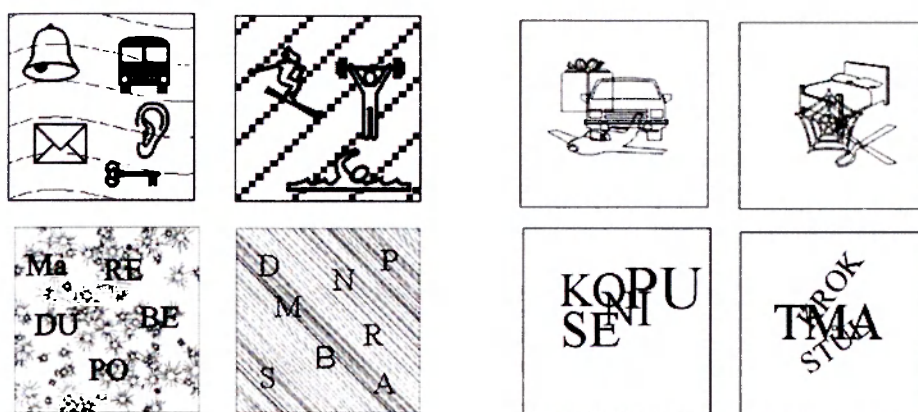
Rozlišování figury-pozadí:

Hra - "Výstava obrazů" - obraz číslo 1

Obrázek č. 7 – rozlišování figury-pozadí – hra – „Výstava obrazů“, vlastní tvorba, inspirováno prací Michalové (1998), Pokorné (2000)

Na rozlišování figury-pozadí můžeme při skupince využít hru – „Výstava obrazů“. Připravíme si obrázky o velikosti cca A4 (ukázka jednoho obrazu je na obrázku č. 7, všechny obrazy včetně záznamového listu jsou součástí přílohy č. 8), na kterých budou vždy dva nebo tři obrázky přes sebe, nebo obrázky na různě kontrastním pozadí. Obrázky rozvěsíme po místnosti a děti postupně chodí od obrazu k obrazu a na připravený záznamový list si zapisují názvy obrazů (tedy názvy všech obrázků na jednom obrazu). Potom všechny děti přečtou názvy obrazů (při velkém počtu dětí si je děti přečtou s rodiči) a porovnájí se skutečností (můžeme mít ke každému obrazu připravené i jednotlivé obrázky). Hru můžeme zjednodušit nebo ztížit výběrem obrázků, symbolů, písmen, slabik, slov, čísel, kombinací obrázků a písmen (slabik, slov, čísel) apod.

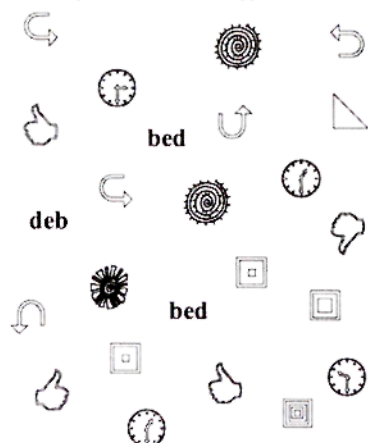
Obrázek č. 8 – ukázka části pracovního listu – rozlišování figury-pozadí, vlastní tvorba, inspirováno prací Michalové (1998), Pokorné (2000)

Na domácí procvičování je vhodný pracovní list (vytvořený v grafickém programu Corel DRAW 9) zaměřený na rozlišování figury-pozadí (obrázek č. 8), úkolem pracovního listu je přečíst obrázky, písmena, slabiky a slova a odlišit je tak od pozadí nebo od ostatních překrývajících se obrázků, slabik, slov). Můžeme jej vytvořit buď na počítači, nebo také ručně, a to za použití čtverečkovaného papíru, na který namalujeme jednoduché obrázky, čísla, slabiky, slova. Nebo také můžeme využít dle Jucovičové (2003) různě barevné papíry, které tvoří různě kontrastní pozadí. Buď kreslíme nebo na PC vkládáme obrázky, slabiky, slova... na kontrastní pozadí, nebo obrázky, slabiky, slova... malujeme, píšeme nebo na PC vkládáme přes sebe. Obtížnost zvyšujeme nebo snižujeme typem pozadí, počtem překrývajících se obrázků, slabik, slov, čísel, výběrem obrázků, velikostí a typem písma, slabik, slov... Celý pracovní list je součástí přílohy (příloha č. 9).

Rozlišování reverzních figur:

Najdi šest dvojic shodných tvaru a spoj je tužkou.

Obrázek č. 9 – ukázka části pracovního listu – rozlišování reverzních figur, vlastní tvorba, inspirováno prací Pokorné (2000)
Ukázka pracovního listu na obrázku č. 9 (pracovní list je součástí přílohy č. 10) je zaměřena na rozlišování reverzních figur. Úkolem je vyhledat šest dvojic stejných tvarů. Pracovní list je opět vytvořen v grafickém programu Corel DRAW 9. Kromě obrázků a symbolů můžeme použít písmena, slabiky, shluky písmen.

Cvičení očních pohybů při čtení a postřehování:

Tyto oblasti je dobré cvičit hlavně při individuální nápravě. Při skupinové nápravě je možné využít pro cvičení očních pohybů při čtení např. kladení předmětů podle diktátu, kdy si předem připravíme různé drobné předměty (např. tužka, guma, křída, pastelka), přičemž všechny děti musí mít předměty stejné a podle diktátu děti řadí předměty do řady zleva doprava. Rodiče seznámíme s dalším možným cvičením očních pohybů, které mohou využít doma při individuálním cvičení s dítětem. Při postřehování můžeme při skupinové nápravě využít kartičky s obrázky, symboly, písmeny, slabikami, slovy, čísly. Vedoucí skupiny i děti mají stejné kartičky, přičemž vedoucí vždy ukáže na krátkou dobu jednu kartičku. Aby měly všechny děti šanci odpovědět, místo slovní odpovědi vyberou stejnou kartičku, kterou vedoucímu ukážou. Tímto způsobem můžeme cvičit postřehování se všemi dětmi najednou. Jde ale spíše o to, ukázat rodičům, jak postřehování cvičit individuálně s dítětem doma.

Hra zaměřená na posilování zrakového vnímání:

Oblíbenou hrou, kterou při skupinových nápravách zařazují speciální pedagogové a psychologové z Pedagogicko-psychologické poradny v Klatovech, je hra „Hledání klíče“. Celá skupinka jde za dveře a vedoucí skupiny položí větší klíč (nebo jakýkoli předem domluvený předmět) na viditelné místo (neschová jej pod ani za žádný předmět). Potom celá skupina hledá klíč a každý, kdo jej najde, tiše vedoucímu řekne, kde klíč viděl. Pro některé

děti bývá obtížné najít malý předmět ve zmeti dalších věcí, odlišit předmět od málo kontrastního pozadí apod. Hru podle potřeby můžeme zjednodušit nebo ztížit výběrem předmětu, jeho velikostí, barevností, také umístěním předmětu na různě kontrastní pozadí nebo mezi podobné předměty apod.

4.5.3 *Sluchová percepce*

Zelinková (2003, str. 123): „U dětí s poruchami učení se sluchové vnímání často vyvíjí opožděně. Vzhledem k převážně fonetickému pravopisu českého jazyka se poruchy sluchového vnímání negativně odrážejí ve výuce čtení i psaní. Způsobují obtíže při rozlišování hlásek a jejich skládání ve slovo. To vede k záměnám, vynechávání či přesmykování písmen.“

Všechny oblasti sluchového vnímání spolu souvisí, takže při nápravě se postupně zaměřujeme na všechny oblasti. Zelinková (2003) ve své knize popisuje oblasti, které je důležité cvičit pro rozvoj sluchového vnímání: nácvik naslouchání, cvičení sluchové paměti, cvičení sluchové diferenciaci, cvičení sluchové analýzy a syntézy. Při rozvíjení naslouchání využíváme např. poznávání předmětů podle zvuku, poznávání písni podle melodie, určování délky zvuku (děti vnímají dva až tři tóny a určují, který je delší), intenzity zvuku (který tón je silnější) a kvality zvuky (poznávání hudebních nástrojů). U dětí s nedostatečně rozvinutou sluchovou pamětí bývají často patrné obtíže ve sluchové analýze, syntéze nebo ve sluchové diferenciaci. Vhodnou hrou pro cvičení sluchové paměti je např. rozvíjení věty (učitel vysloví větu, žáci ji opakují a každý přidá jedno slovo). Pokud je oslabení ve sluchové diferenciaci, projevuje se to nejčastěji při rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek, v měkčení, při rozlišování zvukově podobných hlásek a sykavek. Dobrým cvičením na posílení oblasti sluchové diferenciaci je např. rozlišování umělých slov, kdy učitel nebo rodič předřikává dvojici nesmyslných slov, dítě určí, zda-li jsou slova stejná nebo ne. Cvičení se stává obtížnějším, když se dítě pokusí zároveň říct, v čem se liší. Při nácviku sluchové analýzy a syntézy postupujeme od rozkládání vět na slova (určování počtu slov ve větě) a skládání vět ze slov, po tomto nácviku začneme cvičit rozklad slov na slabiky a skládání slabik do slov. Poslední fází je rozklad slov na hlásky a skládání hlásek do slova. Se sluchovou percepcí souvisí i vnímání a reprodukce rytmu, při oslabení dochází dle Zelinkové (2003) k nepřesnému vnímání délky sekvencí a jejich uspořádání v čase ovlivňuje zvládnutí kvantity samohlásek. Pro vnímání rytmu cvičíme s dětmi poslouchání dvou rytmických sekvencí a děti určují, zda-li jsou stejné. Při cvičení reprodukce rytmu děti opakují slyšený rytmus, který

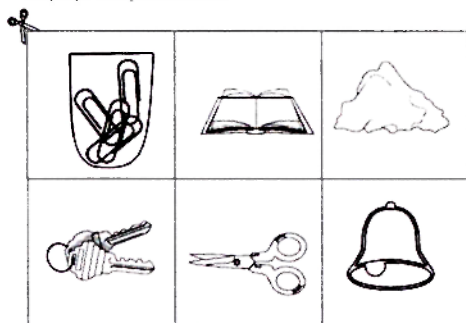

znázorňujeme tleskáním, dupáním, hudebními nástroji, chůzí v daném rytmu, rytmus dítěti vytváříme na záda, do dlaně apod.

V další části této podkapitoly jsou navrženy pracovní listy a cvičení pro posilování sluchového vnímání v rámci skupinové reedukace. Pracovní listy si můžeme vytvořit sami, nebo můžeme využít pracovní listy např. od Zelinkové (1997, 2001). Pracovní listy, jejichž ukázky jsou v této podkapitole, jsou opět vytvořeny v programu Corel DRAW 9.

Nácvik naslouchání:

Děti z rozstříhaných kartiček vybírají vždy ten obrázek, který odpovídá slyšenému zvuku.

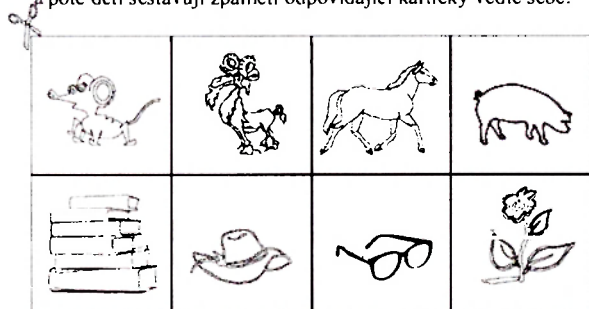

Obrázek č. 10 – ukázka části pracovního listu – nácvik naslouchání, vlastní tvorba, inspirováno prací Jucovičové, Žáčkové (2003)

Na obrázku č. 10 (celý pracovní list je součástí přílohy č. 11) je ukázka pracovního listu určeného k procvičování naslouchání. Každé dítě ve skupině dostane rozstříhané kartičky, na nichž jsou vyobrazeny různé předměty a činnosti (např. mačkání papíru, stříhání, zvoneček, psaní křídou na tabuli, listování knihou, cinkání klíčů). Děti sedí k vedoucímu zády a ten vydává zvuky odpovídající předmětům a činnostem zobrazených na kartičkách. Děti po každém zvuku vyberou odpovídající kartičku a ukážou ji vedoucímu skupiny. Rodiče také kontrolují, zda-li dítě vybralo správnou kartičku. Při chybné odpovědi je dobré zvuk znovu zopakovat. Obtížnost snižujeme nebo zvyšujeme podle potřeby počtem kartiček, ze kterých má dítě vybrat správný zvuk a výběrem předmětů a činností.

Sluchová paměť:

Pracovní list rozstříhejte na jednotlivé kartičky. Nahlas vyjmenujte několik slov shodných s obrázky a poté děti sestavují z paměti odpovídající kartičky vedle sebe.

Obrázek č. 11 – ukázka části pracovního listu – sluchová paměť, vlastní tvorba, inspirováno prací Jucovičové, Žáčkové (2003)

Na obrázku č. 11 je ukázka části pracovního listu (celý pracovní list je součástí přílohy č. 12). Každé dítě ve skupině dostane opět pracovní list rozstříhaný na jednotlivé kartičky s obrázky. Vedoucí řekne za sebou několik slov, které odpovídají obrázkům na kartičkách, děti výběrem z kartiček sestaví řadu obrázků v pořadí, v jakém je vedoucí vyslovoval (např. klobouk, brýle, myš, kůň). Obtížnost zvyšujeme nebo snižujeme počtem kartiček a výběrem obrázků (těžší na zapamatování jsou např. obrázky jen se zvířaty, použít můžeme také čísla, písmena, slabiky, slova). Vedoucí pak při společné kontrole zopakuje slova ve správném pořadí. Při vypracování úkolu je důležitá spolupráce s rodiči, kteří musí kontrolovat správné pořadí kartiček. Do hry můžeme zapojit i rodiče. Každý rodič si vylosuje jedno slovo (obrázek, slabiku, číslo apod.), potom děti postupně obejdou všechny rodiče, kteří jim pošeptají vylosované slovo. Děti potom sestaví slova (obrázky, slabiky, čísla apod.) v pořadí, v jakém je slyšely od rodičů.

Sluchová diference:

Obrázek č. 12 – ukázka části pracovního listu – sluchová diference, vlastní tvorba, inspirováno prací Škodové (1995)

Na obrázku č. 12 je ukázka části listu (celý pracovní list je součástí přílohy č. 13), který je zaměřen na sluchovou diference. Pracovní list rozstříháme na kartičky (na každé kartičce je dvojice obrázků s názvem a číslem). Kartičky seřadíme za sebe podle čísel. Vedoucí pojmenuje jeden ze dvou obrázků a dítě ukáže na odpovídající obrázek. Vedoucí spolu s rodiči kontroluje, zda-li dítě řeší úkol správně. Obtížnost úkolu zvýšíme nebo snížíme výběrem obrázků, použít můžeme také jen slova (i nesmyslná). Nebo můžeme kartičky rozstříhat na jednotlivé obrázky a připravit si je ve větším formátu, přičemž vedoucí skupiny bude v každé ruce držet obrázek, který mají děti sluchem rozlišit. Vedoucí pojmenuje jeden ze dvou obrázků a děti hromadně přebíhají vpravo nebo vlevo, tedy na stranu, ve které vedoucí drží odpovídající obrázek.

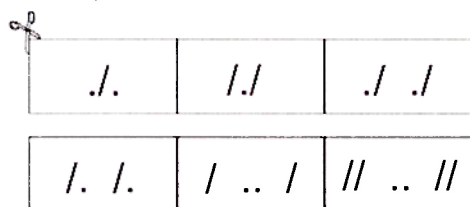
Sluchová analýza a syntéza:

Cvičení sluchové analýzy a syntézy je spíše individuální záležitostí. Při skupince rodičům

vysvětlíme jak tuto oblast sluchového vnímání doma individuálně procvičovat, každé dítě si zkusí pár jednoduchých slov složit a rozložit. Rodičům je dobré dát na domácí procvičování seznam slov. Můžeme využít seznam např. od Pokorné (1997, str. 301 – 310), nebo si vytvoříme vlastní seznam, který sestavíme od nejjednodušších slov (popř. slabik), která se skládají ze dvou otevřených slabik až po slova nejtěžší se shluky souhlásek.

Vnímání rytmu:

Sluchové vnímání - vnímání rytmu
Děti vybírají z rozstříhaných kartiček odpovídající rytmus znázorněný vedoucím.

Obrázek č. 13 – ukázka části pracovního listu – vnímání rytmu, vlastní tvorba, inspirováno prací Jucovičové, Žáčkové (2003)
Pro vnímání rytmu si připravíme kartičky se značkami znázorňující krátké a dlouhé nebo slabé a silné tóny s mezerami (pomlčkami) mezi nimi. Krátký (slabý) tón označíme tečkou, dlouhý (silný) tón svislou čarou tak, jako je tomu na obrázku č. 13 (celý pracovní list je součástí přílohy č. 14). Podle těchto kartiček vedoucí skupiny pomocí hudebních nástrojů, tleskáním, dupáním, bzučákem apod. znázorní rytmus a děti poté vyberou z kartiček odpovídající rytmus. Vedoucí spolu s rodiči kontroluje, zda-li dítě řeší úkol správně.

Hra zaměřená na rozvíjení sluchového vnímání:

Oblíbená hra, kterou při skupinových nápravách zařazují speciální pedagogové a psychologové z Pedagogicko-psychologické poradny v Klatovech, je také hra „Hledání budíku“. Vedoucí schová tikající budík pod šátek (krabičku apod.) a po místnosti rozmístí dalších několik šátků (krabiček). Všechny šátky (krabičky) označíme čísly (nebo písmeny, obrázkem...). Děti chodí od šátku k šátku a pouze poslouchají, zda-li pod šátkem tiká budík. Když budík naleznou (uslyší), pošeptají vedoucímu číslo šátku. Hru můžeme podle potřeby zjednodušit nebo ztížit výběrem zvukového předmětu, jeho hlasitosti, počtem hledaných míst apod.

4.5.4 Prostorová a pravolevá orientace

Orientace v prostoru a pravolevá orientace ovlivňují dle Žáčkové (2003) školní úspěšnost při výuce čtení, psaní (např. potíže v orientaci na stránce vlivem potíží v prostorové orientaci, záměny stranově obrácených písmen při potížích v pravolevé orientaci) a i další výukové předměty. Např. v matematice se potíže v orientaci v prostoru projevují obtížemi při

orientaci na číselné ose, při sčítání a odečítání pod sebe apod. Potíže pravolevé orientace se v matematice projevují např. záměnou pořadí číslic v číslech (např. 96 – 69).

Při nábviku prostorové orientace děti musí pochopit a prakticky zvládat pojmy jako vpředu, vzadu, nahoře, dole, pod, nad, za apod. Prostorovou orientaci nacvičujeme pomocí manipulace s předměty (dětem dáváme pokyny, aby předvedly např. s autíčkem, jak jede vpřed, vzad, nebo můžeme použít jakékoliv předměty, které se nachází v místnosti, a děti je mají podle pokynů přenášet na různá místa), dále pohybem (skupinové cvičení dětí – žáci podle pokynů mají udělat např. dva kroky vpřed, tři poskoky do strany), pomocí kresebného diktátu (podle pokynů mají nakreslit např. domeček uprostřed papíru, vedle domečku strom), vhodná jsou i bludiště (v obrázku se spleťtými chodbičkami mají děti najít správnou cestu).

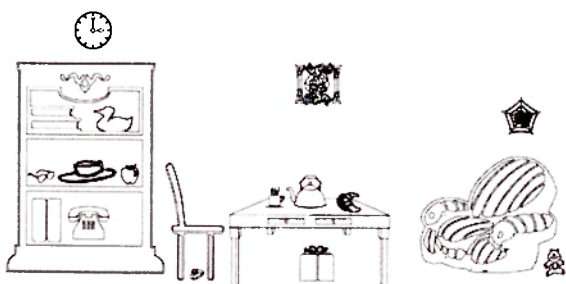
Při nábviku pravolevé orientace cvičení provádíme nejprve na vlastním těle (dětem dáváme instrukce např. ukaž levou ruku, ukaž pravou rukou levé oko), dále pak v prostoru (dětí mají jmenovat, jaké předměty v místnosti jsou vpravo a jaké vlevo, nebo na ploše rozdělené na čtyři části svislou a vodorovnou čarou děti dávají předměty podle pokynů vpravo, vlevo, nahoru, dolů), nakonec na osobě sedící čelem proti dítěti (určování stran na osobě sedící proti dítěti, např. ukaž moji levou ruku, mé pravé rameno).

Na procvičování prostorové a pravolevé orientace můžeme využít pracovní listy např. od Zelinkové (2001). V další části této podkapitoly jsou ukázky pracovních listů, které jsem vypracovala a které můžeme využít při skupinové reedukaci. Při tvorbě těchto pracovních listů jsem se inspirovala prací Zelinkové (2001), Pokorné (1997) a Jucovičové (2003).

Prostorová orientace:

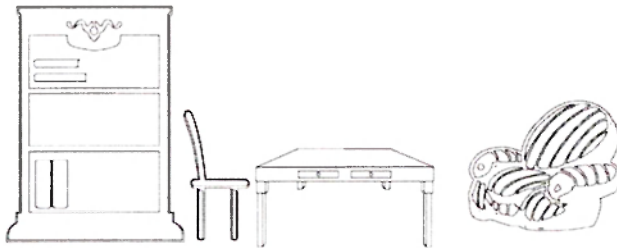
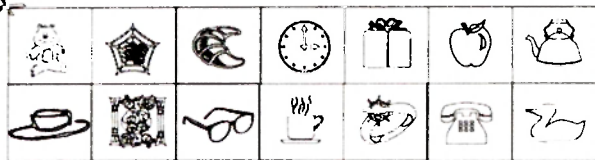
Při skupinové nápravě můžeme využít již výše popsané cvičení, tedy přenášení předmětů v místnosti dle instrukcí vedoucího (důležité je si pro skupinu připravit stejné předměty pro všechny děti), dále cvičení prostorové orientace pomocí pohybového cvičení a lze při skupince využít i kresebný diktát.

Prostorová orientace
Děti podle instrukcí vyhledávají předměty: Příklad instrukce: Co napadne (pod stolem)? Co leží v polce vedle klobouku? Co je uprostřed stolu? Co visí nad křeslem? apod.

Obrázek č. 14 – Prostorová orientace - cvičení pojmů (nad, pod, vedle...), vlastní tvorba, inspirováno prací Zelinkové (2001)

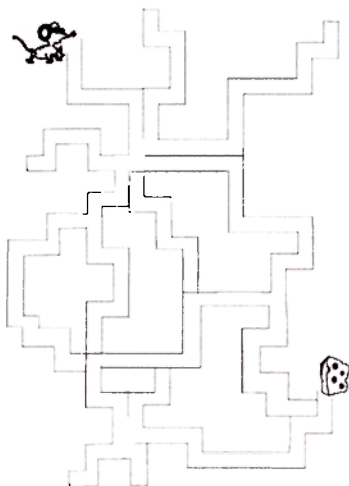
Prostorová orientace
 Děti podle instrukcí umísťují na pracovní list vystřižené kartičky Např. Brýle položí pod stůl apod.

Obrázek č. 15 - Prostorová orientace – cvičení pojmů (nad, pod, vedle...), vlastní tvorba, inspirováno prací Zelinkové (2001)
 Na obrázku č. 14 je ukázka pracovního listu (celý pracovní list je součástí přílohy č. 15) zaměřeného na osvojení pojmů jako je pod, nad... Děti podle instrukcí ukazují na odpovídající předměty. Ve skupince můžeme využít rozstříhané kartičky, které jsou součástí přílohy č. 17, všechny děti mohou ukázáním kartičky odpovědět najednou a vedoucí skupiny tak může hned vidět, zda-li všechny děti určují předměty správně. Na obrázku č. 15 je ukázka druhého pracovního listu zaměřeného na osvojení pojmů pod, nad... (celý pracovní list je součástí příloha č. 16). Děti podle instrukcí umísťují vystřižené kartičky na pracovní list. Pracovní listy jsou vytvořeny pomocí programu Corel DRAW 9 a Corel Clipart.

Při skupinové reedukaci a zvláště pak na domácí procvičování můžeme využít také bludiště, které si můžeme vytvořit sami pomocí grafického programu.

Najdi myšce správnou cestu k sýru. Cestu vyznač tužkou.

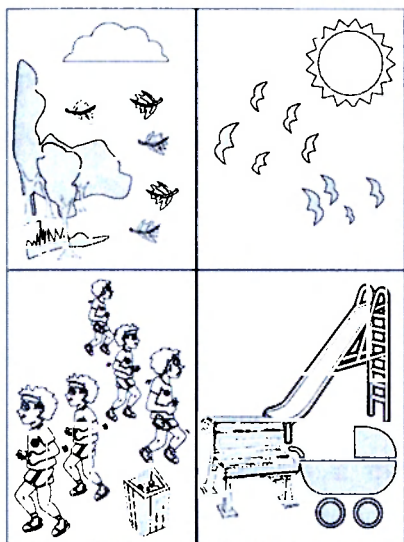

Obrázek č. 16 – prostorová orientace – bludiště, vlastní tvorba, inspirováno prací Jucovičové, Žáčkové (2003)
 Na obrázku č. 16 je ukázka pracovního listu (celý pracovní list je součástí přílohy č. 18), který je zaměřen na prostorovou orientaci. Bludiště je vytvořeno pomocí grafického programu Corel DRAW 9 pomocí nástroje spojovací čára. Tímto způsobem můžeme vytvořit různě složitá bludiště.

Pravolevá orientace:

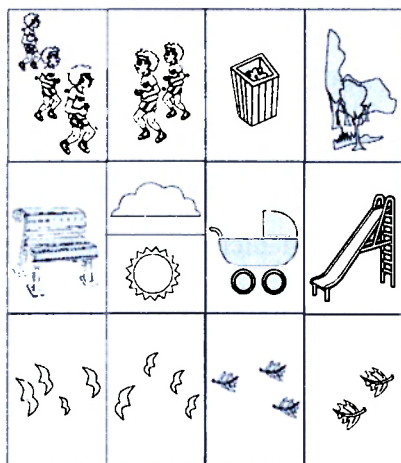
Při procvičování pravolevé orientace postupujeme při skupinové nápravě tak, jak to již bylo zmiňováno výše (cvičení provádíme nejprve na vlastním těle, dále pak v prostoru, nakonec na osobě sedící čelem proti dítěti).

Obrázek parku je rozdělen na čtyři díly. Děti dle instrukcí určují co je např. v levém dolním rohu, v pravém horním rohu, kolik ptáku letí doprava, apod.

Obrázek č. 17 – pravolevá orientace – osvojování pojmů pravý, levý, vlastní tvorba, inspirováno prací Zelinkové (2001)

Obrázky určené k vystřížení, které můžeme použít k pracovní listu zaměřeného na pravolevou orientaci, nebo pro vkládání těchto obrázků podle instrukcí na list papíru rozdělený na čtyři díly (např. položit kluky běžící doleva do pravého horního rohu, apod.).

Obrázek č. 18 – pravolevá orientace – osvojování pojmů pravý, levý, vlastní tvorba, inspirováno prací Zelinkové (2001)

Na obr. 17 je ukázka pracovního listu zaměřeného na procvičování pravolevé orientace (celý pracovní list je součástí přílohy č. 19). Děti mají za úkol podle instrukcí vedoucího skupiny určovat např. jaké obrázky jsou v pravém dolním rohu, kolik chlapců běží doleva. Pro skupinovou nápravu je vhodné využít vystřížené obrázky z druhého pracovního listu (ukázka pracovního listu je na obrázku č. 18, celý pracovní list je součástí přílohy č. 20), děti tak mohou ukázáním kartičky s odpovídajícím obrázkem odpovědět najednou a vedoucí skupiny má přehled, zda-li děti odpovídají správně. Tyto vystřížené kartičky můžeme využít i pro další

úkol, kdy děti mají podle instrukcí kartičky vkládat na list papíru rozděleného do čtyř částí, např. ptáky letící na pravou stranu vlož do levého horního rohu, lavičku dej do pravého dolního rohu, kočárek polož na levou stranu od lavičky.

4.5.5 Řeč

Na schopnosti naučit se číst, psát a počítat se podílí také řeč, která často bývá u dětí se specifickými poruchami učení narušena. Je to především schopnost artikulační obratnosti a slovní zásoba.

Podle Pokorné (1997) se náprava specifických poruch učení má zaměřit i na zřetelné a pohotové vyjadřování. Dítě může obtížně číst proto, že není dostatečně rozvinuta motorika svalů, která se účastní na expresivní funkci vyjadřování. Dobrá artikulační obratnost ovlivňuje bezchybné psaní, usnadňuje vyjadřování apod. Při artikulační neobratnosti mají děti obtíže s vyslovováním delších, náročnějších slov, slov se souhláskovými shluky (i když jednotlivé hlásky vysloví dobře) a cizích slov. Děti slova komolí, přesmykují slabiky nebo je vynechávají, zaměňují hlásky ve slově apod. Při nácvičování obratnosti vyjadřování dítěti klidnou a přesnou výslovností předřikáváme slova, která má opakovat. Začínáme od slov kratších přes slova se souhláskovými shluky, slova delší a méně používaná. Slova nejprve předřikáváme jednotlivě, potom ve skupinách, nebo z nich můžeme tvořit věty. Na procvičování můžeme využít např. seznam slov od Pokorné (1998).

Vzhledem k tomu že, u dětí se specifickými poruchami učení probíhá vzdělávání s obtížemi, jsou dle Pokorné (1997) omezované v intelektuálních podnětech. Toto oslabení se projevuje i v bohatosti slovní zásoby. Pro systematické rozvíjení slovní zásoby můžeme využít cvičení od Pokorné (1998).

V další části této podkapitoly jsou ukázky pracovních listů a návrhů cvičení, které můžeme využít při skupinové reedukaci. Při tvorbě pracovních listů a postupů při rozvíjení řečových schopností jsem se inspirovala především prací Pokorné (1998) a Klenkové (1997).

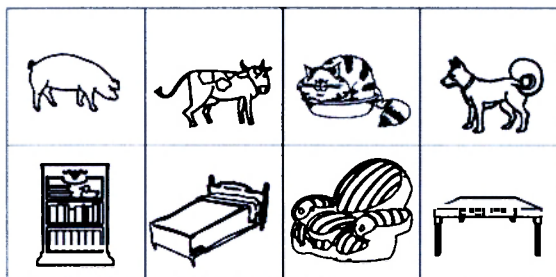
Obratnost vyjadřování:

Artikulační obratnost je oblast, kterou rozvíjíme (pokud je to potřeba) při individuální nápravě. Při skupinové nápravě můžeme zařadit cvičení rozvíjející koordinaci pohybů úst při mluvení, např. foukání malých míčků (vyrobených např. z vaty, zmačkaného papíru), kdy foukáním do míčku můžeme projet připravený slalom. Zařazujeme také dechová cvičení, jejichž cílem je prohloubení fyziologicky správného vdechu a výdechu při mluvení. Příkladem cvičení mohou být hry s hlasem – divíme se „júúúúú, jéééé, jóóóó“; cvičení

správného nádechu a výdechu – nádech nosem (přivoníme si ke květině), pomalý výdech, který doprovodíme hlasovým cvičením, např. sova houká „húúúú“, vlak „šššš“.

Rozvoj slovní zásoby:

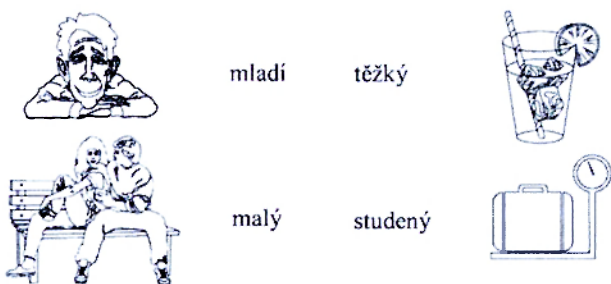
Rozstříhané kartičky přiřazujeme k nadřazeným pojmům.

Obrázek č. 19 – řeč – přiřazování slov (obrázků) ke slově nadřazeným hra „Na pošťáka“, vlastní tvorba, inspirováno prací Pokorné (1998)

Na obrázku č. 19 je ukázka části pracovního listu (celý pracovní list je součástí přílohy č. 21). Úkolem je přiřazovat slova (v podobě obrázků) k nadřazeným pojmům. Úkol můžeme zadat formou hry „Na pošťáka“. Každé dítě dostane obálku s rozstříhanými kartičkami, připravíme si pět krabiček, na které připevníme nadřazená slova (ovoce, zelenina, oblečení, nábytek, domácí zvířata) a rozmístíme je po místnosti. Děti vhadzují kartičky s obrázky do odpovídajících krabiček (např. obrázek se stolem vhodíme do krabičky s nápisem nábytek). Pracovní list byl vytvořen programem Corel DRAW 9 a Corel Clipart.

Červenou pastelkou spojte slova s odpovídajícími obrázky, potom modrou pastelkou spojte slova opačného významu (např. mokrý - suchý).

Obrázek č. 20 – řeč – hledání slov opačného významu, vlastní tvorba, inspirováno prací Pokorné (1998)

Na obrázku č. 20 je ukázka části pracovního listu (celý pracovní list je součástí přílohy č. 22), který je zaměřen na rozvíjení slovní zásoby. Úkolem je vyhledávat slova opačného významu. Děti spojí červenou pastelkou slova s odpovídajícím obrázkem, potom modrou pastelkou spojí slova opačného významu. Pracovní list byl vytvořen programem Corel DRAW 9 a Corel Clipart. Tento úkol můžeme také využít při skupinové hře „Najdi protiklad“. Každé dítě si vylosuje kartičku se slovem (obrázkem) a hledá k sobě dvojici se slovem (obrázkem) opačného významu.

Pojmenuj obrázky, potom tužkou spoj slova (obrázky), která se rýmují.

Obrázek č. 21 – řeč – spojování slov (obrázků), které se rýmují, vlastní tvorba, inspirováno prací Pokorné (1998)

Na obrázku č. 21 je ukázka části pracovního listu (celý pracovní list je součástí přílohy č. 23), který je také zaměřen na rozvíjení slovní zásoby. Úkolem je pojmenovat obrázky a poté vyhledat a tužkou spojit slova (obrázky), která se rýmují. Pracovní list byl vytvořen programem Corel DRAW 9 a Corel Clipart. Tento úkol můžeme opět využít při skupinové hře „Najdi rým“, kdy si každé dítě vylosuje slovo (obrázek) a hledá k sobě dvojici se slovem (obrázkem), jenž se s jeho slovem rýmuje.

4.5.6 Motorika

Motorika je dle logopedického slovníku (in Dvořák, 2007) pohybová schopnost organismu řízená nervovým systémem a uskutečňovaná kosterním svalstvem. Při nápravě se zaměřujeme na hrubou a jemnou motoriku, senzomotorickou koordinaci. Rozvoj hrubé a jemné motoriky je jedním z nejdůležitějších předpokladů pro zvládnutí psaní.

Hrubá motorika je ovládána velkými svalovými skupinami, které zajišťují chůzi, běh. K nácviku dle Jucovičové (2005) užíváme např. napodobování chůze zvířat, chůze po kruhu, mezi kuželkami, dále cvičíme rovnováhu na jedné i druhé noze, poskoky po jedné, snožmo, také chytání a házení míče.

Jemnou motoriku zajišťují drobné svaly. Rozvíjí se následovně za rozvojem hrubé motoriky. Rozvíjení jemné motoriky je důležité nejen pro přípravu dítěte na psaní, ale také souvisí s funkcí ruky a řeči. Jemnou motoriku rozvíjíme formou hry např. stavěním z kostek, využití stavebnic na třídění podle vzoru, barvy, velikosti, dále navlékáním korálků, a to buď podle vzoru, nebo podle fantazie, vhodná je také hra na poznávání předmětů podle hmatu, modelování z modelíny, těsta, keramické hlíny. Jemná motorika se rozvíjí také při používání běžných činností jako je zapínání knoflíků, zipů, zavazování tkaniček, stříhání nůžkami. Dalším vhodným cvičením je vysypávání obrázků solí, krupicí apod. pomocí špetky (toto „špetení“ provádíme pomocí palce, ukazováčku a prostředníčku). V neposlední řadě jsou to také cviky zaměřené na celkovou pohyblivost prstů, např. postupné dotyky palce s ostatními prsty na jedné ruce, přibližování a oddalování prstů, střídavé mávání prstů, vysouvání prstů z pěsti, kroužení ukazováčků kolem sebe.

Senzomotorická koordinace je soulad vnímání a pohybu. Jde např. o spolupráci ruky a oka (tzv. vizuomotorická koordinace). Tato koordinace ruky a oka se podílí např. na správném opisu z tabule, na kreslení nebo rýsování podle předlohy. Tuto oblast trénujeme vybarvováním omalovánek, spojováním bodů, obtahováním obrazců jedním tahem, dokreslováním jednoduchých detailů, vyhledáváním obrázků ve zmeti čar a jeho obtažení...

V další části této podkapitoly jsou ukázky pracovních listů a návrhů cvičení, které můžeme využít při skupinové reedukaci. Při tvorbě pracovních listů a postupů při rozvíjení motoriky jsem se inspirovala především prací Jucovičové, Žáčkové (2005).

Hrubá motorika:

Hrubá motorika
Napodobování chůze vyobrazených zvířat

Obrázek č. 22 -- hrubá motorika – napodobování chůze zvířat, vlastní tvorba, inspirováno prací Jucovičové, Žáčkové (2005)

Na obrázku č. 22 je ukázka pracovního listu (pracovní list je součástí přílohy č. 24), který je zaměřen na rozvíjení hrubé motoriky, a to hrou „Na ZOO“, při které děti napodobují chůzi zvířat. Vystřihneme si jednotlivé kartičky se zvířátky, každé dítě si vytáhne jednu kartičku a děti postupně předvedou vyobrazené zvíře, ostatní děti hádají, o jaké zvíře jde. U menších dětí si předem můžeme společně všechny zvířátka předvést.

Hrubou motoriku můžeme také rozvíjet hrou „Na zrcadlo“, kdy vedoucí stojí čelem ke skupině (je jakoby odrazem dětí v zrcadle) a předvádí různé pohyby, děti se snaží pohyb napodobit. Úkol můžeme ztížit tím, že děti předvádějí pohyb jen podle instrukcí, např. udělej dva skoky dozadu, tři dřepy, plaveme „kroula“.

Jemná motorika:

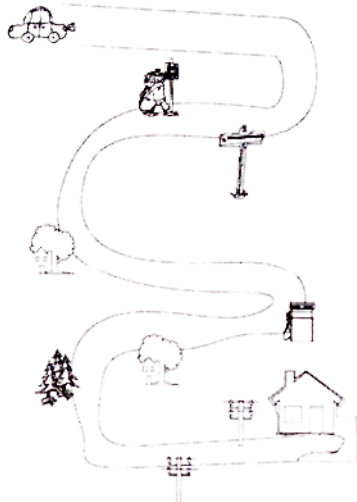
Fotografie č. 1- ukázka pomůcek vhodných na hry při skupinové nápravě, inspirováno Jucovičovou, Žáčkovou (2005), Bubeníčkovou (2006)

Na fotografii č. 1 je ukázka pomůcek, které můžeme využít při skupinové nápravě na rozvíjení jemné motoriky. Dostupnou pomůckou na procvičování jemné motoriky jsou např. kancelářské sponky, ze kterých můžeme vzájemným spojováním sestavovat řetěz. Děti mohou řetěz sestavit společně, potom změříme délku řetězu a o několik lekcí později (po delší době trénování jemné motoriky) mohou děti řetěz sestavit znovu a porovnáme tak jejich společný výkon s výkonem na začátku tréninku. Nebo můžeme sledovat individuální výsledky. Další oblíbenou hrou je poznávání předmětů hmatem. Zde můžeme opět využít spoustu materiálů, ze kterých si vyrobíme různé tvary, písmena, čísla, které děti poznávají hmatem. Taktéž si můžeme vytvořit hmatové pexeso, kdy děti pouze za použití hmatu hledají dvojici stejných tvarů, písmen, čísel. Nebo můžeme využít např. série hraček z „kinder vajíček“, kdy si dítě vylosuje jednu hračku ze série a pouze hmatem se jí snaží rozlišit a ukáže ji vyobrazenou na obrázku (který je součástí „kinder vajíčka“ příslušné série, na kterém jsou vyobrazené všechny hračky série). Těžší variantou je, když si dítě vybere nejdříve vyobrazenou hračku na obrázku a pak pouze hmatem správnou hračku vyhledá. Také můžeme využít hračky z „kinder vajíček“, které máme vždy dvě stejné a vytvořit si z nich hmatové pexeso. Děti si postupně vylosují z jednoho pytlíčku jednu hračku a v druhém pytlíčku vyhledají hmatem hračku totožnou. Na fotografii č. 1 jsou také obrázky z tvrdého kartonu určené k hmatovému poznávání (tyto obrázky jsou ze hry od Ravensburger, kterou při skupinové nápravě můžeme využít).

Při rozvíjení jemné motoriky na skupinové nápravě můžeme využít např. hru „Na zrcadlo“, kdy děti napodobují cviky s prsty (cviky zaměřené na celkovou pohyblivost prstů).

Vizuomotorická koordinace:

Také můžeme využít k poznávání předmětů hmatem. U každé hračky je obrázek, který je součástí „kinder vajíčka“ příslušné série, na kterém jsou vyobrazené všechny hračky série. Těžší variantou je, když si dítě vybere nejdříve vyobrazenou hračku na obrázku a pak pouze hmatem správnou hračku vyhledá. Také můžeme využít hračky z „kinder vajíček“, které máme vždy dvě stejné a vytvořit si z nich hmatové pexeso. Děti si postupně vylosují z jednoho pytlíčku jednu hračku a v druhém pytlíčku vyhledají hmatem hračku totožnou. Na fotografii č. 1 jsou také obrázky z tvrdého kartonu určené k hmatovému poznávání (tyto obrázky jsou ze hry od Ravensburger, kterou při skupinové nápravě můžeme využít).

Obrázek č. 23 – vizuomotorická koordinace, vlastní tvorba, inspirováno prací Pokorné (1997)

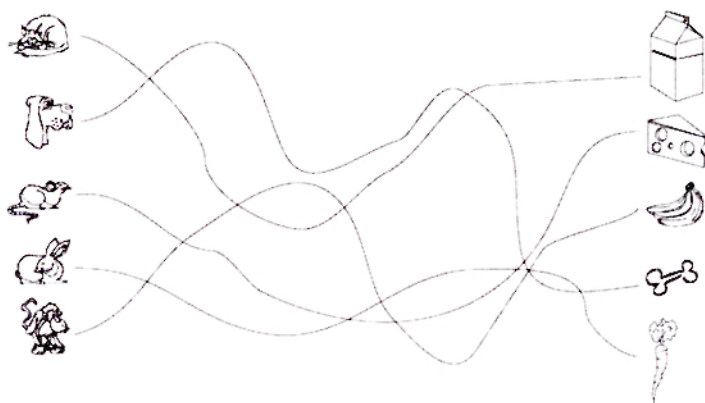
Na obrázku č. 23 je ukázka pracovního listu zaměřeného na rozvíjení vizuomotorické koordinace (celý pracovní list je součástí přílohy č. 25). Na pracovním listu, který je vytvořen v programu Corel DRAW 9, je pomocí nástroje ruční režim vytvořena cesta, děti mají projet uprostřed této dráhy až k domečku. Důležité je, aby nevyjely ze silnice a nenarazily do stromů, domů, sloupů atd., které zasahují do silnice. Úkol můžeme zjednodušit nebo ztížit tím, jestliže dráhu nakreslíme širší nebo užší a jestli se bude dráha méně či více kroužit a zatáčet.

Obrázek č. 24 – vizuomotorická koordinace, vlastní tvorba, inspirováno prací Pokorné (1997)

Na obrázku č. 24 je ukázka dalšího pracovního listu zaměřeného na rozvíjení vizuomotorické koordinace (celý pracovní list je součástí přílohy č. 26). Pracovní list je vytvořen v programu Corel DRAW 9 pomocí nástroje ruční režim a elipsa. Úkolem je znázornit tužkou trať slalomu, dítě má tužkou projet slalomem podle vzoru znázorněného v pravém horním rohu. Tento úkol můžeme zjednodušit nebo ztížit různou náročností tratě.

Mezi každým zvířátkem a jeho oblíbeným jídlem je cestička. Každou cestičku obťahní jinou barvou, aby zvířátko nezabloudilo a snadno se dostalo ke svému oblíbenému jídlu.

Obrázek č. 25 – vizuomotorická koordinace, vlastní tvorba, inspirováno prací Michalové (1998)

Na obrázku č. 25 je ještě jedna ukázka pracovního listu zaměřeného na rozvíjení vizuomotorické koordinace (celý pracovní list je součástí přílohy č. 27). Na pracovním listu je síť vzájemně překřížených čar, na jejichž konci jsou na levé straně obrázky zvířat a na pravé obrázky jejich oblíbených jídel. Od každého zvířátka vede cesta k jeho oblíbenému jídlu a úkolem je barevně odlišit jednotlivé cesty, kdy dítě má začít od zvířátka a sledovat cestu až na konec cesty (tedy ve směru písma, kterým se dítě učí psát). Úkol můžeme zjednodušit nebo ztížit počtem a různým zamotáním čar. Pracovní list je vytvořen v programu Corel DRAW 9 pomocí nástroje ruční režim a Corel Clipart. Pracovní list si můžeme vytvořit i ručně nakreslením různě zamotaných čar a jednoduchých obrázků, symbolů.

4.5.7 *Pozornost*

Pozornost je schopnost zaměřit se na určitou duševní činnost, objekt nebo děj (Train, 1997). Kolísavá pozornost je projevem nezralosti nervového systému. Není to nepozornost v běžném slova smyslu, ale je to nadměrná pozornost ke všem podnětům bez rozdílu. Všechny přicházející podněty strhávají pozornost dítěte a jsou buď z vnějšího prostředí, nebo z nitra dítěte. Dítě s ADHD⁷ nebo ADD⁸ (na jejichž podkladě se také může projevovat specifická porucha učení) často reaguje právě na nepodstatné podněty. Zvýšená reaktivita dítěte vůči podnětům způsobuje dle Černé (1999) to, že reaguje na přicházející podněty bezprostředně, překotně, zbrkle. Jedná ukvapeně, s nepřiměřenou prudkostí a intenzitou. Školní činnost klade na pozornost žáků velké nároky a často děti dosahují kvůli menší schopnosti soustředit se menších výsledků, než odpovídá jejich intelektu. Podle Černé (1999) je vhodné na cvičení pozornosti zařazovat cvičení na zapamatování promítnutého obrazce a jeho reprodukce, vyhledávání odlišného prvku ve skupině stejných, vyhledávání dvou stejných prvků ve skupině odlišných, nalezení dvojice s nestejnými prvky v souboru různých dvojic, vyhledávání určeného tvaru ve skupině tvarů podobných, odlišení figury od pozadí, zakreslování bodů do sítě podle předlohy apod. Důležité je dle Pokorné (1997, str. 228) myslet na to, že: „Cvičení, která jsou zaměřena na koncentraci pozornosti vyžadují přesnost provádění úkolu. Proto by dítě mělo být k pečlivosti a přesnosti vybízeno. Pokud vidíme, že se jeho kvalita práce snižuje, raději cvičení přeručíme.“ Mnoho pracovních listů a her na cvičení pozornosti můžeme najít v práci Pokorné (1998), Portmannové, Schneiderové (1994), Michalové (2004).

---

⁷ porucha pozornosti s hyperaktivitou

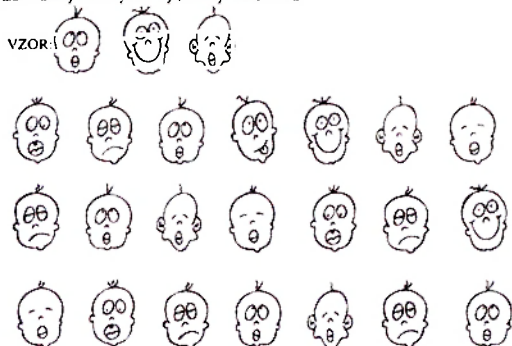
⁸ porucha pozornosti bez hyperaktivity

V další části této podkapitoly jsou ukázky pracovních listů zaměřených na cvičení pozornosti, které můžeme využít při skupinové i individuální nápravě, při jejich tvorbě jsem se inspirovala prací Michalové (2004), Pokorné (1998). Dále je zde nastíněn program na zlepšení pozornosti podle Lokšové (1999) a hry zaměřené na pozornost, které jsou vhodné pro skupinovou nápravu.

Pozornost – pracovní listy:

Zakroužkuj všechny obličejky, které jsou ve vzoru.

Obrázek č. 26 – pozornost – vyhledávání určených obrázků ve skupině podobných obrázků, vlastní tvorba, inspirováno prací Michalové (2004)

Na obrázku č. 26 je ukázka části pracovního listu zaměřeného na pozornost (celý pracovní list je součástí přílohy č. 28). Úkolem je vyhledat mezi obrázky všechny, které jsou stejné jako ve vzoru. Pracovní list je vytvořen v programu Corel DRAW 9 a obrázky jsou čerpány z Corel Clipart. Úkol můžeme zjednodušit nebo ztížit výběrem obrázků nebo symbolů (více či méně si podobných), velikostí, počtem, obrázků a symbolů apod.

Přeškrtni rámečky, ve kterých nejsou postavičky ve stejném pořadí jako ve vzoru.

Na každém řádku jsou vždy dva obrázky nebo symboly stejné, najdi je a zakroužkuj

Obrázek č. 27 – pozornost – vyhledávání odlišného prvku a vyhledávání dvou stejných prvků ve skupině odlišných, vlastní tvorba, inspirováno prací Michalové (2004)

Na obrázku č. 27 je ukázka pracovního listu, který je také zaměřen na cvičení pozornosti. V první části děti vyhledávají rámečky s postavičkami, které jsou odlišné od postaviček ve vzoru (nejsou ve stejném pořadí), tyto odlišné rámečky s postavičkami přeškrťávají. V druhé části je úkolem vyhledat vždy dva stejné obrázky nebo symboly na řádce. Celý pracovní list je součástí přílohy č. 29. Pracovní list je vytvořen v programu Corel DRAW 9 a obrázky jsou

čerpány z Corel Clipart. Úkol můžeme opět zjednodušit nebo ztížit výběrem obrázků nebo symbolů (více či méně si podobných), velikostí, počtem, obrázků a symbolů.

Při skupinové nápravě můžeme rovněž využít **program na zlepšení pozornosti** např. podle Lokšové, Lokši (1999). Tento program se skládá ze tří částí. V první části je modifikace autogenního tréninku pro děti využívající relaxaci a koncentraci. Při relaxaci dochází k uvolnění svalstva, navozuje se duševní klid, zklidní a zharmonizuje se i činnost vnitřních orgánů. Koncentrace představuje bezvýhradné soustředění na určitou představu, která následně ovlivňuje organismus. Ve druhé části se pozornost zlepšuje formou řešení úkolů a her. Cvičení se každý den skládá ze tří úloh k řešení a z jedné hry. Ve třetí části se pozornost zlepšuje řešením učebních úloh. V této fázi programu se už děti dokáží o mnohem lépe koncentrovat na řešení úkolů, a proto se vybírají náročnější úkoly. Součástí přílohy č. 30 jsou postupy nácviků jednotlivých částí programu Lokšové, Lokši (1999) a některé úkoly a hry. Také existují kurzy zaměřené na pozornost jako např. HYPO (program vytvořený pracovníky Obvodní pedagogicko-psychologické poradny v Praze 5 pod vedením PhDr. Zdeňky Michalové), KUPOZ (kurz pozornosti, autorkou je PhDr. Kuncová), to jsou ale kurzy vhodné pro individuální nápravu.

Při skupinové nápravě jsou na cvičení pozornosti také vhodné skupinové hry. Můžeme využít hry např. od Portmanové, Schneiderové (1994), Šimanovského (2000).

4.5.8 Paměť

„Zraková paměť je důležitá pro čtení nejen z hlediska schopnosti vnímat znak, písmeno a podržet je po určitou dobu v paměti, ale i schopnosti zapamatovat si čtené a pak je reprodukovat. Navíc pomáhá učení tím, že pomocí této schopnosti si dítě posléze dokáže vybavit z paměti, co bylo napsáno v sešitě, co v učebnici, který obrázek doprovázel text, co bylo zvýrazněno atp., a pomocí asociací si vybavit i zbývající vědomosti.“ Žáčková, Jucovičová (2003, str. 48).

Narušená nebo nedostatečně rozvinutá sluchová paměť může v každodenním životě způsobovat dle Žáčkové, Jucovičové (2003) řadu obtíží např. zapamatovat si pokyn, větu či její část (např. při diktátu). Také v matematice při tzv. pětiminutovkách, kdy po ústním sdělení mají děti zapisovat pouze výsledky, mívají děti s nedostatečnou sluchovou pamětí obtíže. Problematické je pro ně také zapamatování básniček, z výkladu učiva formou mluveného slova si toho moc nepamatují. V neposlední řadě se často projevují obtíže ve sluchové analýze a syntéze.

Pro cvičení paměti je dobré také cvičit hmatovou paměť. Dobré vnímání předmětů hmatem potom napomáhá např. při fixaci písmen – hmatové poznávání písmen (ale také čísel, slabik apod.), neboť čím více smyslů při fixaci písmen použijeme, tím je nácvik účinnější (hmatové rozeznávání písmen, řazení písmen pomocí hmatu podle vzoru apod.).

Cvičení na rozvíjení **zrakové, sluchové a hmatové paměti** najdeme v jednotlivých podkapitolách, tedy v podkapitole 4.5.2 Zrakové vnímání, 4.5.3 Sluchové vnímání a cvičení na hmatovou paměť v podkapitole 4.5.6 Motorika (jemná motorika).

Fotografie č. 2 – hra „Hmatová výstava“

K **hmatové paměti** bych doplnila ještě hru „Hmatová výstava“. Na skupinku si připravíme několik různých předmětů, které zakryjeme. Dětem zavážeme oči šátkem, odkryjeme předměty a postupně děti vodíme od předmětu k předmětu a necháme je každý předmět rukama prozkoumat. Nikdo z dětí nahlas neříká, o jaký předmět jde. Po prohlídce „výstavy“ zase předměty zakryjeme a děti si na kartičku zapíší co na „výstavě“ „viděly“. Potom děti postupně čtou, jaké předměty se na „výstavě“ nacházely. Nakonec předměty odkryjeme a můžeme zjistit, kolik každý poznal předmětů. Tuto hru můžeme zjednodušit nebo ztížit výběrem předmětů, jejich počtem, časovou tolerancí na prozkoumání každého předmětu atd.

4.5.9 Čtení

Čtení je dle logopedického slovníku (2007) jeden z druhů řečové činnosti, při které je slovo jako optický znak podnětem, který u člověka vyvolává myšlenkové pochody. Jde o převedení vnímaného grafického kódu na kód zvukový, který je nositelem významu, pochopení tohoto významu je konečným cílem celého procesu.

Existují různé techniky čtení. U nás jsou nejčastějšími technikami čtení analyticko-syntetická hlásková metoda a genetická metoda.

Metoda **analyticko-syntetická hlásková** vystřídala v padesátých letech metodu globální⁹ (autorem je V. Příhoda), která byla zakázána. Je rozvržena do tří etap. Etapa jazykové přípravy je pouze 5týdenní, což je pro děti nedostatečné. V těchto pěti týdnech je cílem dle Zelinkové (1994, str.43) rozvíjení řeči žáků, rozvíjení zrakové a sluchové percepce, cvičení správného dýchání, hlasová artikulační cvičení. V etapě slabičně analytického způsobu čtení za sebou následuje čtení slabik otevřených, slabik zavřených, čtení slabik se skupinou dvou souhlásek, slabik se skupinami di, ti, ni, dě, tě, ně, s r, l, bě, pě, vě, mě, d', t', ň. Poslední etapa je plynulé čtení slov. Pozornost je věnována porozumění čtenému textu.

Genetickou metodu čtení u nás rozpracovala PhDr. Jarmila Vágnerová, Csc., která vycházela a navázala na Kožíška, v roce 1995 vytvořila moderní metodiku a vydala soubor učebnic a pracovních sešitů. Podle Melichara (<http://www.rvp.cz/clanek/576/1521>) od samého začátku žáci čtou i zapisují celé věty pomocí kresby, používají spojku A, přidávají velká tiskací písmena jmen spolužáků (např. V jako Václav), místo vodorovné čárky doplňují sloveso. Následující nácvik čtení je založen na sluchové syntéze hlásek. Děti se učí jen velká tiskací písmena. Čtené slovo nahlas hláskují (l-e-s) a poté spojí ve slovo (les). Nejdříve se procvičuje sluchová analýza a syntéza krátkých slov a postupně se počet hlásek zvyšuje. Naučená velká tiskací písmena žáci zároveň i píší. Ve chvíli, kdy čtou všechna velká tiskací písmena, přechází se na čtení malých tiskacích písmen. Jelikož se hodně malých písmen velmi podobá velkým, dovednost čtení rychle pokračuje.

Náprava chybné techniky čtení a odstranění chyb ve čtení vždy vychází z příčin a typů chyb. Např. záměny písmen bývají projevem oslabeného zrakového vnímání, příčinou tzv. dvojího čtení je např. předčasné přecházení z etapy slabikování do etapy plynulého čtení apod. Při nápravách specifické poruchy učení ve smyslu čtení se nejčastěji zabýváme (kromě rozvíjení zrakového vnímání, sluchového vnímání apod.) projevy chyb ve čtení jako je záměna písmen (vyvozování písmen s využitím multisenzoriálního¹⁰ přístupu), potíže se slabikováním (dle Zelinkové 1994, jsou vhodnou pomůckou pro spojování písmen do slabik např. písmena na kostkách, které dítě navléká na drát nebo písmena na prádlové gumě, kdy natahováním a smršťováním gumy naznačujeme analýzu a syntézu, čtení pouze prvních slabik slov v textu). Dalším projevem je čtení bez porozumění čteného textu (např.

---

⁹ Zelinková (1994, str. 44): „Vlastní čtení začíná čtením celých slov, která jsou spojena s obrázky. Žáci si na základě opakování pamatují slova i celé věty, aniž by znali jednotlivá písmena. V průběhu roku dospívají na základě porovnávání slov k analýze slov na slabiky a písmena a k syntéze.“

¹⁰ Zapojení co nejvíce smyslů.

přiřazováním textu k odpovídajícímu obrázku), tzv. dvojí čtení, které dle Zelinkové (1994, str. 69): „Projevuje se tak, že si dítě nejdříve slovo čte po písmenech potichu a teprve potom je vysloví nahlas. Utváří se nejčastěji tak, že dítě, ať už vedeno učitelem, rodiči, nebo vlastní snahou po plynulém čtení, předčasně přechází z etapy slabikování do etapy plynulého čtení.“ (Např. čtením s okénkem). Dále je to ulpívání na slabikách (podle Zelinkové, 1994, můžeme také při reedukaci využít čtení s okénkem, kdy pomáháme dítěti vést oční pohyby vpřed tak, aby při vyslovování slabiky zrakem už vnímalo slabiku následující). Nápravu také zaměřujeme podle potřeby na rozvíjení pravé a levé hemisféry. Pravou hemisféru rozvíjíme dle Zelinkové (1994) rozeznáváním přírodních zvuků, rytmickým cvičením, orientací v prostoru, poznáváním neúplných obrázků, čtením textů z různých typů písma apod. Cvičení zaměřená na rozvoj pravé hemisféry zařazujeme především u dětí s L-typem dyslexie (levohemisférový typ dyslexie, kdy děti čtou rychle s chybami, porozumění bývá dobré). Levou hemisféru rozvíjíme dle Zelinkové (1994) vyprávěním, rozlišováním a čtením slabik, globálním čtením s domýšlením obsahu, čtením neúplných slov apod. Cvičení zaměřená na rozvoj levé hemisféry zařazujeme především u dětí s P-typem dyslexie (pravohemisférový typ dyslexie, kdy děti čtou pomalu, trhaně, ale přesně).

V další části této podkapitoly jsou ukázky pracovních listů a návrhů cvičení, které můžeme využít při skupinové reedukaci. Při tvorbě pracovních listů a postupů při nápravě chybné techniky čtení a chyb při čtení jsem se inspirovala především prací Jucovičové, Žáčkové (2004), Michalové (1997), Zelinkové (2002, 2003), Šupa (2000, 2001).

Osvojování a rozlišování písmen:

Spoj vyobrazená písmena (A, a, E, e, I, i, O, o, U, u) s odpovídajícím obrázkem (s obrázkem začínajícím na stejnou samohlásku). Pro každou samohlásku použij jinou barvu (např. všechna A, a spoj s obrázkem začínajícím samohláskou a zelenou barvu, apod.)

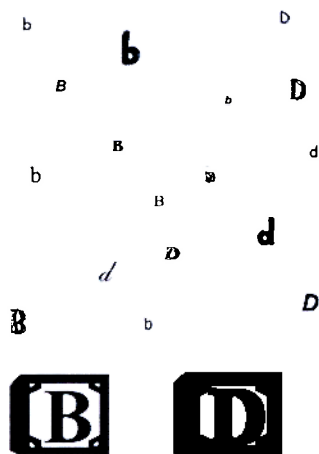

Obrázek č. 28 – čtení – osvojování písmen, vlastní tvorba inspirováno prací Jucovičové, Žáčkové (2004)

Na obrázku č. 28 je ukázka části pracovního listu (celý list je součástí přílohy č. 31, pracovní list je vytvořen v programu Corel DRAW 9 a Corel Clipart). Pracovní list je zaměřený na osvojování písmen (v tomto případě samohlásek). Úkolem je spojit všechna písmena s odpovídajícím obrázkem, tedy s obrázkem začínajícím na stejnou samohlásku. Tento úkol je již obtížnější tím, že písmo není pro děti standardní (je jiné, než je obvykle v čítankách), proto

jej můžeme použít jako další fázi v osvojování písmen (postupné zavádění různých typů písma, která nás i v běžném životě obklopují – např. různě napsané názvy obchodů, napomáhá fixaci jednotlivých písmen). Úkol můžeme zjednodušit nebo ztížit velikostí, množstvím, typem písma. Dalšími vhodnými úkoly zaměřenými na osvojování písmen je např. vytvarování písmen z drátků, dokreslování neúplných písmen, skládání písmen z dílů (jako puzzle), psaní písmen na záda nebo dlaň apod.

Všechna písmena B b spojí červenou pastelkou s kostkou označenou písmenem B.
Všechna písmena D d spojí zelenou pastelkou s kostkou označenou písmenem D.

Obrázek č. 29 – čtení – rozlišování písmen, vlastní tvorba, inspirováno prací Zelinkové (2002)

Pracovní list (vytvořen v programu Corel DRAW 9) ukázka je na obrázku č. 29 a celý pracovní list je součástí přílohy č. 32) je zaměřen na rozlišování tvarově podobných písmen (v tomto případě B, b a D, d). Úkolem je spojit odpovídající písmena s kostkou označenou písmenem B a D. Opět je dobré využít pro lepší fixaci různé druhy písma. Úkol můžeme podle potřeby zjednodušit nebo ztížit, např. menším nebo větším množstvím písmen, použitím různých druhů a velikostí písma. Při skupinové nápravě můžeme rozlišování podobných písmen dále cvičit skládáním, obtahováním, dokreslováním, barevným rozlišováním (např. hledáme v textu všechna B, b a D, d, která kroužkujeme, vyškrtáváme, obtahujeme, a to písmena B, b např. červenou a písmena D, d modrou pastelkou).

Slabiky:

Pojmenuj obrázky a spoj je se slabikou na kterou obrázky začínají
(např. banán - ba)

ha

ja

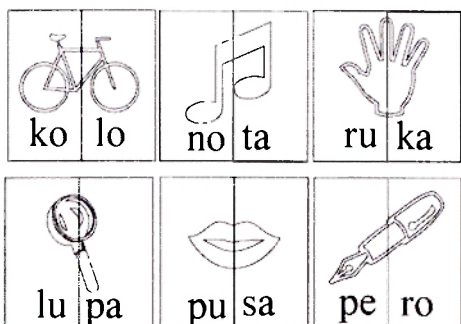

ba

Obrázek č. 30 – procvičování dovednosti čtení po slabikách - spojení slabiky s obrázkem, vlastní tvorba, inspirováno prací Jucovičové, Žáčkové (2004)

Na obrázku č. 30 je ukázka části pracovního listu (celý pracovní list, který je vytvořen v programu Corel DRAW 9 a Corel Clipart, je součástí přílohy č. 33) zaměřeného na procvičování dovednosti číst po slabikách. Úkolem je pojmenovat obrázek a spojit jej se slabikou, na kterou začíná (např. banán – ba). Pro lepší pochopení a osvojení principu čtení slabik je dobré nejdříve použít ve slabice k různým souhláskám stejnou samohlásku (v tomto případě *a*), nebo naopak ke stejné souhlásce různé samohlásky (např. la, le, li, lo, lu). Úkol můžeme zjednodušit nebo ztížit především výběrem slabik, ale také velikostí, barvou, typem písma, kontrastem figury a pozadí.

Kartičky určene k rozstřihání. Každý obrázek se slabikami rozstřiháme na na značené díly. Děti postupně skládají obrázky se slabikami.

Obrázek č. 31 – spojování slabik do slov, vlastní tvorba, inspirováno prací Jucovičové, Žáčkové (2004)

Na procvičování spojování slabik do slov je zaměřen další pracovní list (ukázka části pracovní listu je na obrázku č. 31, je vytvořen v programu Corel DRAW 9 a Corel Clipart), který je součástí přílohy č. 34. Úkolem je skládat rozstříhané obrázky se slabikami. Na skupinku si předem připravíme pro všechny děti rozstříhané obrázky, děti obrázky se slabikami postupně sestavují. Pomocí obrázků mohou lépe pochopit princip skládání slabik do slov. Důležité je začít skládat, podle Jucovičové (2004), nejprve dvouslabičná slova s otevřenými slabikami, trojslabičná slova složená z otevřených slabik, slova s kombinací otevřené a uzavřené slabiky, slova se shluky souhlásek na začátku, konci, uprostřed, dále slova vytvořená shluky souhlásek, nakonec slova mnohoslabičná.

Porozumění čtenému textu:

Spoj větu s odpovídajícím obrázkem.

Lišák zvedá činku.

Lišák píše na tabuli.

Lišák nese dort.

Obrázek č. 32 – ukázka části pracovního listu čtení – porozumění čtenému, vlastní tvorba, inspirováno prací Šupa (2000, 2001)

Na obrázku č. 32 je ukázka části pracovního listu (celý pracovní list, který je vytvořen v programu Corel DRAW 9 a Corel Clipart, je součástí přílohy č. 35) zaměřeného na porozumění čtenému. Úkolem je spojit větu s odpovídajícím obrázkem (věta musí obsahově souhlasit s obrázkem). Věty a obrázky si můžeme také vystříhat a děti si postupně losují věty a přiřkládají je k obrázkům. Úkol můžeme zjednodušit nebo ztížit především výběrem více či méně podobných vět, délkou vět a textů, ale také velikostí a typem písma.

Vystřížené věty děti třídí na pravdivé a nesmyslné.

K snídani si na máslo namažeme chleba.

Neděle je posledním dnem v týdnu.

Leden je letní měsíc. V lese rostou houby a borůvky.

Očima posloucháme, ušima se díváme.

Sluníčko svítí a hřeje. Žirafa má dlouhý krk.

Obrázek č. 33 – ukázka části pracovního list - čtení – porozumění čtenému, vlastní tvorba, inspirováno prací Jucovičové, Žáčkové (2004)

Také na obrázku č. 33 je ukázka části pracovního listu (celý pracovní list, který je vytvořen v programu Corel DRAW 9, je součástí přílohy č. 36), který je zaměřen na cvičení v porozumění čtenému. Pracovní list můžeme rozstříhat na jednotlivé věty, které si potom děti losují (nebo můžeme nastříhané věty rozmístit po místnosti a děti je hledají) a po přečtení je třídí na pravdivé a nesmyslné. Nebo může každé dítě dostat celý pracovní list, přičemž nesmyslné věty přeškrtnou. Úkol můžeme podle potřeby zjednodušit nebo ztížit výběrem vět, jejich délkou, ale také i velikostí, typem písma apod.

Rozvíjení pravé hemisféry:

Přečti text. Potom si z textu vyber jednu větu a namaluj (dle obsahu té věty) obrázek.

Každé léto jezdím s babičkou na **prázdniny**. Babička *bydlí* na vesnici v *malém* domečku se *zahradou*. Má *ovce*, zvířátka. *Šepička* králíky, kozu, *psa* *Pěta* a kočku *Lízu*. Vždy *ráno* s babičkou dáváme zvířátkům krmění. Slepičkám nasypeme *zrní*, králíčkům chutná tráva a suchý *chléb*. Koze *stíráme* také trávu, ráda si smlsne na mrkvičce. Celou *rodinu* s námi **pobíhá**, který *se* už **nemůže** dočkat granulí, které má tak rád. *Také* Líza se *nám* neustále plete **pod** nohama, už se těší na mlíčko. Když je pěkné počasí, ráda chodím s *děťmi* z vesnice na místní koupaliště. Je tam i *skluzavka*, na které moc *ráda* jezdím. *Také* **chodíme** do lesa na *maliny*, borůvky a houby, ale *také* na *tajné* výpravy. Prázdniny u babičky mají jen *průběhu* - vždy moc rychle utečou.

Obrázek č. 34 – čtení – rozvíjení pravé hemisféry – vlastní tvorba, inspirováno prací Michalové (1997), Zelinkové (2003)

Na obrázku č. 34 je ukázka pracovního listu zaměřeného na rozvíjení pravé hemisféry (pracovní list, který byl vyroben pomocí různých typů písmen v Corel DRAW 9, je součástí přílohy č. 37). Úkolem je přečíst text z různých typů písmen a namalovat k němu odpovídající obrázek. Při skupinové nápravě buď každé dítě nahlas přečte kousek textu, nebo čtou

samostatně s rodiči. Porozumění textu si ověříme kresbou, kterou děti k obrázku namalují. Úkol můžeme zjednodušit nebo ztížit délkou textu, výběrem typu písma, velikostí písma, řádkováním, kontrastem, zvoleným pozadím apod.

Rozvíjení levé hemisféry:

Přečti věty a doplň chybějící slova.

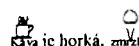
Šelma má dlouhý .....

Nečekaný blesk ozářil celou .....

Pro ~~malou~~ je ~~malá~~ velká .....

V noci na nebi svítí ~~slunce~~ a .....

Káva je horká. ~~čaj~~ je .....

K snídani máme často ~~chléb~~ ..... a horký .....

Obrázek č. 35 – ukázka části pracovního listu - čtení – rozvíjení levé hemisféry, Zelinková (2003)

Pracovní list, jehož část je na obrázku č. 35 a celý je součástí přílohy č. 38, je zaměřený na rozvíjení levé hemisféry. Součástí textu jsou obrázky, aby byl pro dítě snazší nácvik globálního čtení. Úkolem je, kromě správného přečtení vět, domýšlení obsahu – děti mají podle významu vět doplnit chybějící slova. Úkol můžeme zjednodušit nebo ztížit délkou vět i souvislého textu, náročností obsahu textu, četností chybějících slov, velikostí a typem písma apod. Pracovní list je vytvořen v programu Corel DRAW 9 a Corel Clipart.

Práce s textem:

Na skupince se seznámí rodiče a děti s různými náměty, jak procvičovat čtení, neboť pouhé opakované čtení textu není pro děti s dyslexií účinné. Vhodné je společné čtení (dítě s rodičem čtou společně), střídavé čtení (jednu větu čte rodič, druhou dítě), vyhledání a přečtení dlouhých a obtížných slov před samotným čtením textu (aby dětem při následném čtení textu dlouhá a obtížná slova nečila potíže a čtení textu bylo plynulé). Dobré je také cvičit orientaci v textu, aby bylo dítě schopno se rychleji zorientovat v textu.

Podle instrukcí dítě vyhledává slova (např. vyhledej a přečti slova ve druhém odstavci - ve třetím sloupci, přečti všechna slova z prvního odstavce, která představují zvířata).

srneček	trámy	mládě	auto
špalek	TRUBA	mluví	aktovka
šnek	třešně	mlsný	ananas
stroj	tužka	mléko	ANO
špagety	trouba	mušle	anděl

Obrázek č. 36 – ukázka části pracovního listu - čtení – orientace v textu, vlastní tvorba, inspirováno prací Jucovičové, Žáčkové (2004)

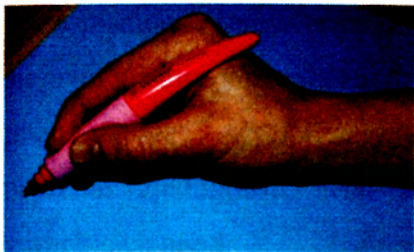
Na obrázku č. 36 je ukázka části pracovního listu (celý pracovní list je součástí přílohy č. 39, pracovní list je vytvořen v programu Corel DRAW 9), který je zaměřen na trénování orientace v textu. Dítě s pracovním listem pracuje podle instrukcí vedoucí skupiny nebo rodiče, např. najdi a přečti slovo, které je ve druhém odstavci třetího sloupce čtvrtého řádku, nebo vyhledej všechna slova začínající slabikou *ne*, přečti všechna slova z prvního odstavce, která představují názvy zvířat apod. Úkol můžeme zjednodušit nebo ztížit výběrem, počtem slov, typem a velikostí písma, náročností zadávaných úkolů, časovým limitem apod.

4.5.10 Psaní

Potíže v grafické stránce písemného projevu jsou u dětí s diagnostikovanou specifickou poruchou učení nejčastěji projevem dysgrafie. Zelinková (1994, str. 75): „Dysgrafie je porucha psaní, která postihuje grafickou stránku písemného projevu dítěte, osvojování tvarů jednotlivých písmen. Úzce souvisí s dysortografií, velmi často se objevují společně.“ Nejčastěji je dle Jucovičové (2005) tato porucha na podkladě poruchy motoriky, automatizace pohybů, motorické a senzomotorické koordinace. Dále se také může podílet oslabení ve zrakovém vnímání a prostorové orientaci, paměti, pozornosti, vnímání rytmu... Nejčastějšími projevy jsou obtíže s navazováním jednotlivých písmen, udržení písma na řádku, s dodržováním velikosti písma a rozestupu mezi jednotlivými písmeny. Problémy bývají s osvojováním, zapamatováním, vybavováním písmen a také s převodem tiskacích písmen na psací. Často můžeme pozorovat nesprávné držení tužky (neuvolněné, křečovitě držení tužky, špatný úchop, nesprávný sklon tužky...). Náprava dysgrafie vychází nejen ze samotných projevů v grafické stránce písemného projevu, ale také z příčin dysgrafie, již zmíněné oblasti zrakového vnímání, prostorové orientace, paměť, pozornost, vnímání rytmu, motorika (postupy nápravy těchto oblastí byly popsány v předchozích podkapitolách).

Při nápravě obtíží v grafické stránce písemného projevu je dobré vždy nejdříve zařadit cvičení zaměřené na uvolnění velkých kloubů a svalů (kroužení rukou, kdy pohyb vychází nejdříve z ramene, potom z lokte a nakonec ze zápěstí), zařadíme také cvičení jemné motoriky (cviky s prsty). Následují grafomotorická cvičení. Patří sem uvolněné, velkými pohyby vedené linie, a to především kruhy a vlny, které dle Heyrovské souvisí se psáním a musíme je provádět ve směru písma (linii vln vedeme zleva doprava, kruhy proti směru hodinových ručiček). Zpočátku je důležité používat velké archy papíru a měkké tužky, vodové barvy, aby dítě nemuselo na psací potřebu tlačit a fixovat tak křečovitě držení tužky, které je u dětí s dysgrafií časté. Postupně podle potřeby zmenšujeme formát papíru až k běžnému sešitu. Existuje mnoho pracovních sešitů zaměřených na grafomotorická cvičení, které můžeme

využít při individuální i skupinové nápravě. Důležité je, než přistoupíme k samotným grafomotorickým cvičením, se přesvědčit, zda-li všichni správně drží tužku.

Fotografie č. 3 – správné držení psacího náčiní pomocí pera Stabilo

Správný úchop (špetkovité držení¹¹) můžeme umocnit pomocí různých násadek (např. vyrobených z moduritu), trojhranných tužek, pastelek, pera značky Tornádo, Stabilo apod. V neposlední řadě kontrolujeme i správné sezení. Při psaní se dle Jucovičové, Žáčkové (2005) hrudník neopírá o desku stolu, předloktí se lehce opírají o podložku, ramena jsou stejně vysoko, hlava je mírně vpředu v prodloužení hrudníku. Při individuální i skupinové nápravě zařazujeme také cvičení na osvojování a zapamatování tvaru písmen (např. spojování obrázku a písmene, vyrábění písmen z různých materiálů, dokreslování neúplných tvarů písmen, skládání písmen z dílků).

Při skupinové nápravě postupujeme stejným způsobem, jak již bylo v této podkapitole psáno. V další části této podkapitoly jsou přidány ukázky pracovních listů a návrhů cvičení, které můžeme také využít i při skupinové reedukaci. Při tvorbě pracovních listů a postupů jsem se inspirovala především prací Jucovičové, Žáčkové (2005).

Osvojování a zapamatování tvarů písmen:

V obřádkách jsou vždy dvě samohlásky. Někdy je v spojení s podhláskou samohláskou na dolním rádku. Samohlásky na dolním rádku obřádku

Obrázek č. 37 – psaní – osvojování a zapamatování tvarů písmen, vlastní tvorba, inspirováno prací Jucovičové (2005)

¹¹ Špetkovité držení – tužka se opírá o prostředníček – můžeme jej přirovnat k postýlce, na které tužka leží; palec se dotýká bříškem psacího náčiní z levé strany, je mírně pokrčený – můžeme přirovnat k polštářku; proti bříšku palce tužku jemně přidrží mírně ohnutý ukazováček – můžeme přirovnat k peřince; prsteníček a malíček jsou mírně ohnuté směrem k dlani; jakmile postýlka, polštářek nebo peřinka nejsou ve správné poloze, tužce se leží nepohodlně a nepíše, tak jak má).

Pracovní list, jehož ukázka je na obrázku č. 37 (celý pracovní list je součástí přílohy č. 40 a je vypracován v programu Corel DRAW 9 a Corel Clipart), je zaměřen na osvojování a fixaci tvarů písmen, v tomto případě samohlásek. Úkolem je vyhledat skrytá písmena a spojit je se stejným písmenem umístěným na řádku, které pak mají děti následně obtáhnout (aby děti písmena obtahovaly správně, jsou doplněna šipkami, které naznačují směr obtahování). Úkol můžeme zjednodušit nebo ztížit výběrem písmen, jejich velikostí, počtem, ukrytím v obrázcích apod.

Hra - třídění (Kartičky jsou určeny k rozstřihání)

A	E	I	O	U			
<i>A</i>	A	<i>a</i>	a	<i>E</i>	E	<i>e</i>	e
<i>I</i>	I	<i>i</i>	i	<i>O</i>	O	<i>o</i>	o
<i>U</i>	U	<i>u</i>	u				
<i>A</i>	A	<i>a</i>	a	<i>E</i>	E	<i>e</i>	e
<i>I</i>	I	<i>i</i>	i	<i>O</i>	O	<i>o</i>	o
<i>U</i>	U	<i>u</i>	u				

Obrázek č. 38 – ukázka části pracovního listu – psaní – hra „Na třídění“, vlastní tvorba

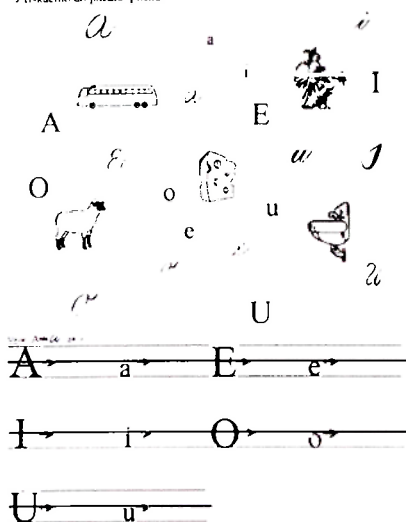

Fotografie č. 4 – krabičky určené ke hře „Na třídění“

Ukázka části pracovního listu je na obrázku č. 38 (celý pracovní list je součástí přílohy č. 41 a je vytvořen v programu Corel DRAW 9) a je určen ke hře „Na třídění“. Pracovní list rozstříháme na jednotlivé kartičky. Velké kartičky (označené písmeny A, E, I, O, U) připevníme na krabičky, které jsou znázorněny na fotografii č. 4 (k připevnění použijeme samolepící suché zipy, které koupíme v každé galanterii, abychom krabičky mohli použít i na další úkoly – viz v podkapitole 4.5.11 Pravopis). Malé kartičky rozházíme po místnosti a děti je sbírají a třídí do jednotlivých krabiček (např. do krabičky označené písmenem A děti vkládají všechny kartičky s A, a...). Vedoucí skupiny stojí u krabiček a sleduje správnost třídění. Některá písmena jsou z části překrytá nebo je jejich tvar přerušován pomocí nástroje guma a některá písmena musí děti odlišit od kontrastního pozadí. Posilujeme tím osvojování, zapamatování i vybavování tvarů písmen. Úkol můžeme zjednodušit nebo ztížit počtem tříděných písmen, velikostí, typem písma, volbou pozadí.

Převádění z tiskacího do psacího písma:

Spoj současná písmena s odpovídajícím obrázkem. Na řádce převeď písmena z tiskacího do psacího písma.

Obrázek č. 39 – psaní – převádění z tiskacího do psacího písma, vlastní tvorba, inspirováno prací Jucovičové (2005)

Na obrázku č. 39 je ukázka pracovního listu (celý pracovní list je součástí přílohy č. 42 a je vytvořen v programu Corel DRAW 9 a Corel Clipart), který je zaměřen na osvojování, fixaci písmen v podobě tiskací i psací (v tomto případě samohlásek), a také na přepisování písmen z tiskacího do psacího písma. Úkol je opět možné zjednodušit nebo ztížit výběrem písmen, jejich velikostí, počtem apod.

4.5.11 Pravopis

Potíže ve psaní, ve smyslu pravopisu, mohou být projevem dysortografie, jejíž nápravou se věnuji v této podkapitole, a kterou Zelinková (1994, str. 80) definuje: „Dysortografie je porucha postihující pravopis. Nezahrnuje však celou gramatiku, vztahuje se převážně na tzv. specifické dysortografické jevy, kterými jsou rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek, rozlišování slabiky dy-di, ty-ti, ny-ni, rozlišování sykavek, přidávání a vynechávání písmen popř. slabik, nezvládnutí hranice slov v písmu.“ Důležité je rodiče upozornit na to, že náprava vedená speciálním pedagogem v pedagogicko-psychologické poradně není doučování. Při nápravě se zaměřujeme na příčiny potíží v pravopisu, kterými jsou především oslabení sluchového vnímání, sluchové diference, paměti, sluchové analýzy a syntézy, rytmicity, pozornosti. Náprava těchto oblastí je popsána v předchozích podkapitolách. Při nápravě se také zaměřujeme na samotné projevy poruchy specifické poruchy učení v pravopisu, jako je vynechávání diakritických znamének (při nápravě používáme bzučák, zařazujeme cvičení na rozlišování slov lišících se pouze délkou jedné samohlásky, grafické znázorňování slov, kdy slabiku s dlouhou samohláskou zaznamenáme svislou čarou, slabiku s krátkou samohláskou zaznamenáme jako tečku a dobré je také cvičit

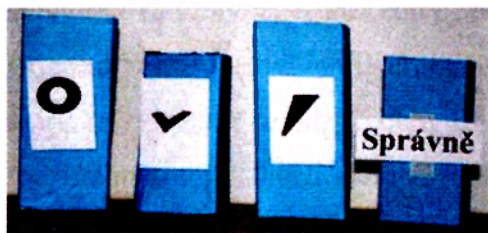
doplňování znamének do textu, ve kterém všechna znaménka chybí), chyby v měkčení (při nápravě používáme tvrdé kostky se slabikami *dy, ty, ny* a měkké kostky se slabikami *di, ti, ni*, kdy děti podle slyšeného slova, které nejdříve zopakují, ukazují na kostky s odpovídající slabikou, také můžeme vyhledávat a barevně rozlišovat problematické slabiky v textu), nerespektování hranic slov (při nápravě např. počítáme slova ve větě - dítě slyšenou větu zopakuje a přitom počítá slova, nebo děti v předem napsaném textu rozdělují slova, která jsou napsána dohromady), apod. U dětí s dysortografií bývá nápadný výskyt gramatických chyb, proto se při nápravě také zaměřujeme na příčiny těchto potíží, jímž jsou poruchy procesu automatizace, oslabený jazykový cit, nepochopení odůvodnění gramatického pravidla a neschopnost aplikovat gramatická pravidla (společně s dítětem si můžeme vypracovat přehledné tabulky jednotlivých gramatických pravidel a trénujeme jejich používání v samotném písemném projevu – odůvodňování jednotlivých gramatických jevů v textu nejdříve za pomoci vypracované tabulky, po dobrém zafixování bez tabulky).

Při individuální i skupinové nápravě můžeme využít velké množství pracovních listů například od Zelinkové (1997, 2001, 2002). V další části této podkapitoly jsou opět ukázky pracovních listů a návrhů cvičení, které můžeme využít při skupinové reedukaci. Při tvorbě pracovních listů a postupů při nápravě dysortografie jsem se inspirovala prací Zelinkové (1997, 2001, 2002, 2003) a Pokorné (1997, 1998).

Diakritická znaménka:

kůn	hul	les
klíče	mie	svatek
ruže	okno	kuze
kuře	ďum	more
zima	komín	pláče
vlaček	svetlo	kabat
patek	vino	třešeň

Obrázek č. 40 – ukázka částí pracovního listu - pravopis – diakritická znaménka, vlastní tvorba

Fotografie č. 5 – krabičky ke hře „Na třídění“

Na fotografii č. 5 jsou krabičky určené ke hře „Na třídění“. Každou krabičku označíme jedním diakritickým znaménkem (tedy: ´ ˘ °), jednu krabičku označíme slovem *správně* (pro slova, která jsou napsaná správně, v nichž žádné diakritické znaménko nechybí). Slova,

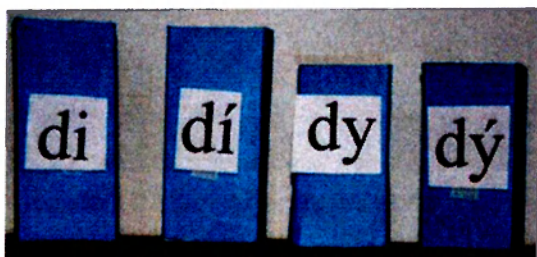
jejichž část je součástí obrázku č. 40 (celý seznam slov je v příloze č. 43), opět rozstříháme a rozmístíme po místnosti. Děti slova hledají a třídí – pokud ve slově chybí nad nějakým písmenem háček, vhodí slovo do krabičky označené háčkem (ˇ) apod. Úkol můžeme zjednodušit nebo ztížit opět počtem tříděných slov, velikostí, typem písma.

Měkčení:

Slova měněná k tvrdým a měkkým slabikám

dy	chů--	dohroma--	jaho--
	scho--	dokla--	hospo--ně
	--chtivý	hvěz--	jinu--
dý	--mka	u--chaný	hně--
	--chat	kroko--l	kaž--
	--ně	--ka	na--mání

Obrázek č. 41 – ukázka části pracovního listu - pravopis – měkčení, vlastní tvorba

Fotografie č. 6 – krabičky ke hře „Na třídění“

Při skupinové nápravě děti a rodiče seznámíme s technikou nápravy obtíží v měkčení (připravíme jim seznam slov obsahujících *dy, di, ty, ti, ny, ni* – můžeme využít např. seznam od Pokorné (1998), předvedeme si, jak slova rozlišovat pomocí měkkých a tvrdých kostek). Při následném procvičování můžeme zařadit opět hru „Na třídění“, kdy na krabičkách pouze vyměníme kartičky s označením tak, jak to je na fotografii č. 6 (v tomto případě krabičky označíme kartičkami s měkkými a tvrdými slabikami – *dy, di, ty, ti, ny, ni*, pro zvýšení obtížnosti můžeme přidat i krabičky s *dý, dí, tý, tí, ný, ní*). Opět si připravíme kartičky se slovy (slova s chybějící měkkou či tvrdou slabikou, viz obrázek č. 41, kde je vyobrazena část jednoho ze tří pracovních listů, které obsahují slova s chybějícími slabikami – *dy, dý, di, dí, ty, tý, ti, tí, ny, ný, ni, ní*, všechny tři pracovní listy se slovy jsou součástí přílohy č. 44), které rozmístíme po místnosti, děti slova vyhledávají a třídí do krabiček – slovo vloží do krabičky s odpovídající slabikou. Ze začátku si připravíme pouze čtyři krabičky označené slabikami *dy, di, dý, dí* (nebo *ty, ti, tý, tí, ny, ni, ný, ní*), tedy nejprve procvičujeme měkčení pouze se souhláskou *d* nebo *t* nebo *n*. Obtížnost snížíme nebo zvýšíme počtem krabiček, tedy počtem procvičovaných slabik.

Hranice slov:

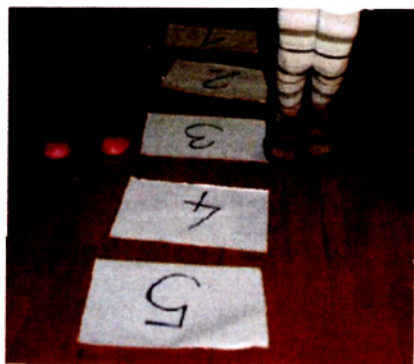
SLUNCEKRÁSNĚHŘEJE.
NANEBSVÍTÍHĚZDY.
NAKOPCIROSTEVELIKÝSTROM.
PODSTOLEMLEŽÍPLYŠOVÝMEDVÍDEK.
Sousedimajíkočku.
Včistémptoceplavajírby.
Nazahrádcerostoujahody.
Vedlestromujehoupačkaapískoviště.

Obrázek č. 42 – ukázka části pracovního listu - pravopis – hranice slov, vlastní tvorba, inspirováno prací Zelinkové (1997)

Fotografie č. 7 – krabičky ke hře „Na třídění“

Na obrázku č. 42 je ukázka pracovního listu zaměřeného na procvičování správného dodržování hranic slov (celý pracovní list je součástí přílohy č. 45). Můžeme opět využít hru „Na třídění“, kdy jednotlivé krabičky označíme čísly 2, 3, 4, 5 tak, jak je to ukázáno na fotografii č. 7 (čísla volíme podle potřeby – podle připravených vět). Každému dítěti připravíme nastřihané věty. Úkolem je oddělovat jednotlivá slova tužkou a za větu napsat počet slov, potom rozdělenou větu děti vhodí do správné krabičky. Správné odpovědi kontroluje u krabiček vedoucí skupiny, nebo můžeme krabičky rozdělit mezi rodiče.

Fotografie č. 8 – ukázka hry „Skákání ve větě“

Vhodnou hrou pro skupinovou nápravu je také hra „Skákání ve větě“, kdy si připravíme karty (na papírech o velikosti cca A4) s čísly od jedné do pěti (nebo podle potřeby) pro každé dítě.

Karty s čísly sestavíme za sebou před každé dítě (viz fotografie č. 8). Vedoucí skupiny řekne větu a děti doskáčí (co slovo to skok, přičemž mohou skákat přímo po kartách nebo vedle nich) ke správnému číslu (k číslu určující počet slov). Tímto způsobem má vedoucí skupiny dobrý přehled o tom, zda-li všechny děti odpovídají správně. Cvičení, při kterém je zapojeno více smyslů a i pohybový projev, je při reedukaci obtíží účinnější.

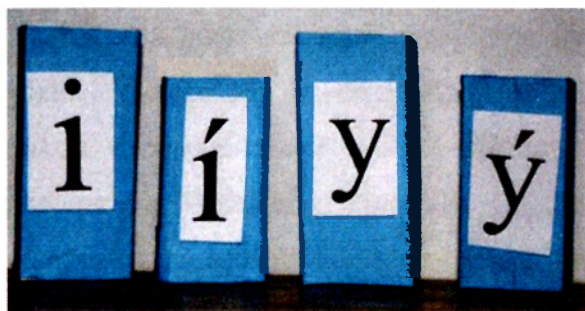
Gramatika:

Slova určená k rozřihání, na hru "Na třídění"

l-monáda	l-pa	Litom-šl
m-šlenka	básn-ík	baž-na
sl-šet	b-dlet	příb-tek
š-ška	č-nka	rozh-bat
d-ka	ch-trý	k-tara
t-den	r-ba	b-lek

Obrázek č. 43 – ukázka části pracovního listu, slova určená ke hře „Na třídění“, určování gramatických pravidel, vlastní tvorba

Fotografie č. 9 – krabičky ke hře „Na třídění“

Při skupinové nápravě můžeme např. při proevičování pravidel pravopisu využít opět hru „Na třídění“ (viz fotografie č. 9, kde jsou vyfoceny krabičky na třídění). Připravíme si seznam slov s chybějícími *i, í, y, ý* (viz obrázek č. 43, celý pracovní list je součástí přílohy č. 46), krabičky označíme kartičkami s gramatickými pravidly (např. měkká souhláska, tvrdá souhláska, vyjmenované slovo, příbuzné slovo, není vyjmenované ani příbuzné slovo). Každému dítěti připravíme nastřihaná slova, do kterých postupně doplňují *i, í, y, ý* a potom vhadzují slovo do odpovídající krabičky. Správné doplnění a vložení do krabičky kontroluje vedoucí skupiny (krabičky, a tím také kontrolu můžeme rozdělit i mezi rodiče).

Doplň iá,ý,ý a slovo napiš do správné kolonky (pod správné pravidlo), iá,ý,ý zvyrazni.

Na zahrádce v-kvetly j-řiny. T-to krásné květ-ny hrají všemi barv-čkami a je z n-ch sl-šet bzukot včel-ček. Bab-cka vždy sedí na lav-čce a moc ráda se na ně d-va. Brz- budou zralá jablka. mam-nka z jablíček potom upeče jablkový záv-n. Ten potom provoní celou naši kuch-ň i ob-vací pokoj. Nesl-šně se bliž-in ke stolu a vezmu si kousek ještě teplého závínu. Maminka má ale b-stry zrak a hned mi řekla, že po teplém závínu mě bude bolet bř-cho.

měkká slabika	tvrdá slabika	vyjmenované slovo

Obrázek č. 44 – ukázka části pracovního listu - určování gramatických pravidel, vlastní tvorba

Na domácí procvičování si můžeme připravit podobný úkol na pracovním listu (viz obrázek č. 44, celý pracovní list je součástí přílohy č. 47).

4.5.12 Hodnocení lekce

Každá lekce musí být zakončena hodnocením. Vedoucí skupiny stručně zhodnotí průběh lekce (co šlo dětem výborně, co musí ještě cvičit) a děti pochválí, popř. odmění nějakou drobností (např. v PPP Klatovy na konci každé lekce děti odmění malou samolepkou). V ideálním případě, stejně jako u individuální nápravy, by měla být lekce zakončena také sebehodnocením (vlastní spokojenost nebo nespokojenost se svojí prací). Také je vhodné po každé skupince umožnit rodičům krátkou konzultaci na dořešení případných nejasností, vysvětlení některých úkolů apod.

Úkoly, které mají děti vypracovat do příští lekce, zadáváme krátké, jasně vytyčené, v přiměřeném množství.

5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Součástí diplomové práce je malé šetření. Cílem bylo získat přehled ve využití skupinových náprav v pedagogicko-psychologických poradnách v bývalém Západočeském kraji (dnešní Plzeňský kraj a Karlovarský kraj). K získání informací jsem použila dotazník. V České republice je přibližně devadesát poraden. Vybrala jsem si poradny v Plzeňském a Karlovarském kraji, protože bydlím v západních Čechách a informace o rozsahu prováděných skupinových náprav v této oblasti jsou pro mě přínosné.

5.1 Průběh šetření

Cílem šetření bylo zjištění četnosti, zaměření a splnění dvou základních kritérií – povinná přítomnost rodičů na skupinové nápravě a respektování optimální velikosti skupiny – malá a střední skupina. Na základě cíle šetření jsem vypracovala dotazník, jehož součástí je i průvodní dopis (viz příloha č. 1). Průvodní dopis stručně seznamuje s cílem a smyslem dotazníku, požádání o vyplnění a zaslání dotazníku zpět a zpáteční adresa. Dotazník, který je na jedné straně, je rozdělen na dvě části. První část se skládá ze dvou otázek, které se dotazují na počet obyvatel města, ve kterém se PPP nalézá, a jestli PPP nabízí skupinovou nápravu. Na tyto dvě otázky vybíráme z nabízených odpovědí („křížkem“). Druhá část je věnována samotnému zjišťování informací o případných nabízených skupinových nápravách a obsahuje celkem čtyři otázky. Otázky jsem vybírala na základě mínění, že skupinová náprava u žáků prvního stupně je účinná, pokud jsou přítomni rodiče a velikost skupiny je malá až střední (u těchto otázek je možnost vybrat z nabízených odpovědí). Další dvě otázky se týkají cílové skupiny (na jakou skupinu dětí je náprava zaměřená) a pro jaký ročník je určená. Odpovědi na otázky se zapisují do jednoduché tabulky rozdělené na pět sloupců (číslo skupiny a čtyři sloupce na odpovědi) a šest řádek (pro možných šest skupinových náprav). Dotazník jsem rozeslala do deseti poraden (sedm poraden z Plzeňského kraje, tři poradny v Karlovarském kraji), a to dvojím způsobem – poštou (součástí průvodního dopisu a dotazníku byla také ofrankovaná obálka se zpáteční adresou) a e-mailem.

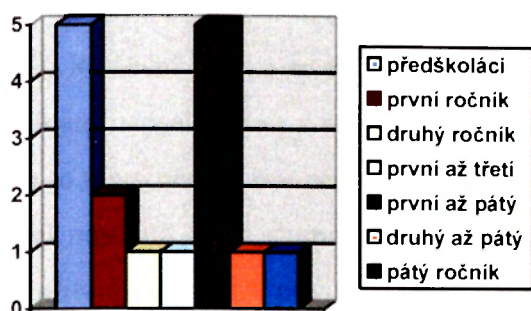
5.2 Analýza údajů

Z celkem deseti rozeslaných dotazníků jsem zpět obdržela osm dotazníků. Návratnost je tedy 80%. Šest vyplněných dotazníků se vrátilo poštou, dva dotazníky e-mailem.

Z otázky týkající se počtu obyvatel města, ve kterém se PPP nalézá, vyplynulo, že pět poraden se nachází v městě s 10-100 tisíci obyvateli, tři poradny do 10 tisíc obyvatel.

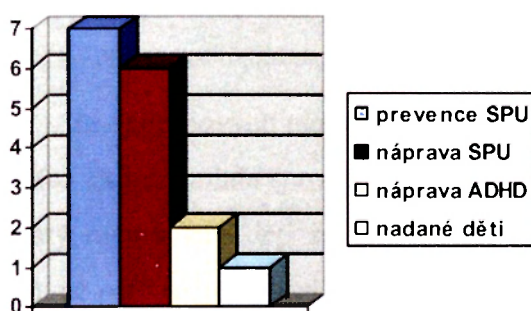
Na druhou otázku (zda-li PPP nabízí skupinovou nápravu) odpověděla pouze jedna záporně (jedna z poraden nalézající se v městě do 10 tisíc obyvatel), ostatní poradny skupinovou nápravu nabízejí.

V první otázce druhé části dotazníku respondenti do tabulky doplňovali **ročník, pro který je skupina určena**. Celkem pět skupin je určeno pro předškoláky, dvě pro první ročník, jedna pro druhý ročník, jedna pro první až třetí ročník, pět skupin pro první až pátý ročník, jedna pro druhý až pátý ročník a jedna pro pátý ročník.

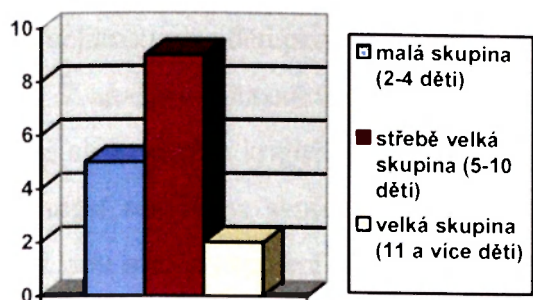
Graf č. 1 – ročník, pro který je skupinová náprava určena

Druhá otázka (druhé části dotazníku) se týká **cílové skupiny**, respondenti na tuto otevřenou otázku zapisovali odpovědi do tabulky. Sedm skupinových náprav je zaměřených na prevenci specifických poruch učení, šest skupinových náprav je určených pro děti se specifickou poruchou učení, dvě skupinové nápravy jsou zaměřené na děti s diagnostikovanou ADHD a jedna skupina je určena pro děti nadané.

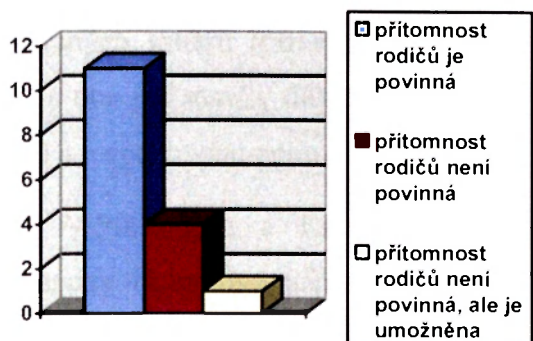
Graf č. 2 – cílová skupina

Z analýzy třetí otázky, která se dotazuje na **velikost skupiny** (respondenti do tabulky napsali jednu ze tří nabízených možností), vyplynulo, že pět skupinových náprav jsou počtem účastníků malé (pro 2-4 děti), devět skupinek je střední velikosti (5-10 dětí), dvě skupiny jsou velké (11 a více dětí).

Graf č. 3 – velikost skupiny

Poslední otázka se týká **přítomnosti rodičů na skupině**. Respondenti do tabulky ke skupinám napsali jednu z nabízených možností (přítomnost rodičů: povinná x není povinná, ale je to umožněno x bez přítomnosti rodičů). Celkem u jedenácti skupinových náprav je účast rodičů povinná, čtyři skupiny probíhají bez přítomnosti rodičů, u jedné skupinové nápravy není přítomnost rodičů povinná, ale je jim to umožněno.

Graf č. 4 – přítomnost rodičů na skupinové nápravě

Ze skupinových náprav, které probíhají bez přítomnosti rodičů (celkem čtyři skupiny), je jedna skupina malá (pro děti 5. ročníků se specifickou poruchou učení), dvě střední (první až pátý ročník, pro děti se specifickou poruchou učení a pro děti s ADHD) a jedna velká (první až pátý ročník pro děti nadané).

U skupinových náprav, při kterých je přítomnost rodičů povinná (celkem jedenáct skupin), jsou dle velikosti čtyři malé skupiny (pro předškoláky a první ročník – prevence specifických poruch učení, pro první až třetí ročník – zaměřené na děti s ADHD, první až pátý ročník – náprava specifických poruch učení) a sedm skupinových náprav střední velikosti (předškoláci, první ročník – prevence specifických poruch učení, druhý ročník, druhý až pátý ročník – pro děti se specifickou poruchou učení).

Jedna skupinová náprava, u které není přítomnost rodičů povinná, ale je umožněna, je velké velikosti (pro děti prvních až pátých ročníků se specifickou poruchou učení).

Z analýzy dotazníků vyplývá, že z celkem šestnácti nabízených skupinových náprav jich ve sledovaných krajích jedenáct splňuje důležitou zásadu skupinových náprav (povinná přítomnost rodičů na skupinové nápravě), neboť skupinová náprava má smysl jen tehdy, pokud jsou rodiče zapojeni do nápravy. Všech jedenáct skupinových náprav také respektuje optimální velikost skupiny, tedy malou až středně velkou skupinu.

5.3 Závěr

V celém Plzeňském a Karlovarském kraji nabízí pedagogicko-psychologické poradny, které byly předmětem tohoto šetření (vyplněný dotazník zaslalo zpět osm poraden, dvě poradny se šetření neúčastnily), celkem šestnáct skupinových náprav. Nápravy jsou zaměřené na celkem čtyři cílové skupiny – prevence specifických poruch učení, náprava specifických poruch učení, náprava ADHD, skupina zaměřená na nadané děti. Na základě dvou sledovaných kritérií (přítomnost rodičů a velikost skupiny) jedenáct skupinových náprav splňuje oba požadavky důležité pro fungování skupinové nápravy, tedy povinná přítomnost rodičů a respektování optimální velikosti skupiny (malá a středně velká skupina).

V Plzeňském a Karlovarském kraji jsou dle mého názoru v dostatečné míře zastoupeny skupinové nápravy zaměřené na prevenci specifických poruch učení (sedm skupin) a skupinové nápravy zaměřené na reedukaci specifických poruch učení (šest skupin). V malém počtu nabízí poradny skupinové nápravy pro děti s diagnostikovanou ADHD (dvě skupiny) a pro děti nadané (jedna skupina). Je dobré, že u většiny skupinových náprav je povinná přítomnost rodičů (jedenáct skupin) a respektuje optimální velikost skupiny (malá a středně velká skupina).

6 SKUPINOVÁ NÁPRAVA V PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉ PORADNĚ KLATOVY

V Pedagogicko-psychologické poradně Klatovy probíhají v současné době tři skupinové nápravy se zaměřením na prevenci a nápravu specifických poruch učení. V následujících podkapitolách jsou tyto skupinové nápravy stručně popsány. Podrobněji je popsána skupinová náprava SPUCH, a to v následující kapitole. Skupiny jsem popsala na základě informací poskytnutých zaměstnanci poradny. Při získávání informací jsem se zaměřila u každé skupiny na kritéria pro výběr skupiny, zjištění významu skupiny, práce se zástupci dítěte a náplň skupinové terapie.

6.1 ŠKOLIČKA – skupinová náprava dětí předškolního věku

Tento kurz je určen pro předškolní děti, které nastoupí v následujícím září do školy a ve většině případů mají odklad školní docházky. Kurz je zaměřen na rozvíjení zrakového a sluchového vnímání, grafomotoriky, koncentrace pozornosti, nácvik jednoduchých relaxačních technik. Název kurzu „ŠKOLIČKA“ je podle toho, že je to příprava na opravdovou školu. Probíhá jednou týdně, kurz obsahuje deset lekcí, každá lekce trvá 45 minut. Rodiče jsou předem informováni, že obsahem kurzu není nácvik školních dovedností. Náplň kurzu jsou hry, cvičení a zábavné úkoly, které rozvíjejí dovednosti nezbytné pro osvojení čtení, psaní a zvládnání školního režimu při vyučování. Veškeré pracovní listy si psychologové a speciální pedagogové vytvořili sami. Přítomnost jednoho z rodičů je na kurzu povinná, psycholog a speciální pedagog během jednotlivých lekcí rodičům vysvětlují, co které cvičení (hra, úkoly) rozvíjí a jak dále rozvíjenou oblast posilovat. Jelikož je o tento kurz velký zájem, probíhají většinou souběžně tři skupiny, v každé skupině je maximálně deset dětí. Po skončení každé lekce je psycholog a speciální pedagog k dispozici rodičům pro případnou konzultaci.

6.2 HRKOLA – skupinová náprava dětí prvních ročníků

Kurz HRKOLA je určen pro děti prvních tříd. Je doporučen pedagogicko-psychologickou poradnou, nebo učitelem ve škole (u dětí, které dosud nejsou v kontaktu s pedagogicko-psychologickou poradnou, přestože se u nich známky nezralosti nebo poruch učení již projevují), a to na základě známek školní nezralosti nebo poruch učení. Vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně není pro zařazení do kurzu nutné. Tento kurz je zaměřen na rozvíjení zrakového vnímání, sluchového vnímání, grafomotoriky, koncentrace pozornosti a nácvik jednoduchých relaxačních technik. HRKOLA („hravá škola“), probíhá

vždy v druhém pololetí školního roku, a to jedenkrát týdně, každá lekce trvá přibližně 45 minut. Kurz je rozdělen do deseti lekcí a vede jej speciální pedagog. Kurz je určen pro maximálně deset dětí, při větším zájmu jsou otevřeny dva souběžné kurzy. Rodiče jsou předem upozorněny, že obsahem kurzu není doučování školních dovedností. Náplní kurzu jsou různé hry a úkoly, které rozvíjí zrakové a sluchové vnímání (nezbytné pro čtení), grafomotoriku (jejíž úroveň určuje dovednost psaní), koncentraci pozornosti a umění relaxovat (které jsou důležité pro zvládnání školního režimu při vyučování). Účast rodičů na kurzu je povinná, speciální pedagog a psycholog rodičům při jednotlivých lekcích vysvětluje význam jednotlivých cvičení a jak dále mají jednotlivé rozvíjené oblasti procvičovat doma. Při kurzu jsou použity pracovní listy vytvořené pracovníky poradny.

6.3 SPUCH – skupinová náprava dětí druhých ročníků

Skupinovou nápravu SPUCH jsem podrobně popsala v následující sedmé kapitole.

7 SKUPINOVÁ NÁPRAVA DĚTÍ 2. ROČNÍKŮ

Skupinová náprava pro děti s diagnostikovanou specifickou poruchou učení je určena pro děti druhých ročníků základní školy. Tento kurz probíhá v PPP Klatovy každé pololetí pod názvem SPUCH. Kurz SPUCH vznikl v roce 2001, kdy byl týmem speciálních pedagogů a psychologů vypracován především z důvodů poskytnutí reedukační péče co nejvíce dětem. V té době jsem již v PPP Klatovy působila a byla jsem součástí týmu speciálních pedagogů a psychologů - Mgr. M. Klimešová, Mgr. P. Kramlová, Mgr. J. Havlovicová (kteří na vypracování kurzu pracovali), Mgr. V. Brandová, Mgr. J. Janský, Mgr. P. Janská, PhDr. I. Kheilová (konzultanti). Proto jsem se rozhodla právě tuto skupinovou nápravu v diplomové práci představit, popsat reakce dětí a doplnit kasuistikou jednoho klienta, který kurz absolvoval.

Celý program obsahuje jen originální pracovní listy. Při vypracování jednotlivých pracovních listů vycházel tým z poznatků především českých speciálních pedagogů a psychologů – z prací Kucharské, Matějčka, Pokorné, Zelinkové, Michalové... Každá lekce se věnuje rozvoji oblastí, jako je zrakové vnímání, sluchové vnímání, dále je v programu SPUCH rozvíjena pravolevá orientace, sluchová a zrková paměť, slovní zásoba, motorika, čtení, oblast měkčení apod. Na začátku každé lekce dostanou rodiče osnovu, ve které jsou stručně popsány jednotlivé oblasti, které se budou v danou lekci rozvíjet. Kurz je rozdělen do deseti lekcí, jednotlivé lekce probíhají vždy 1x za 14 dní.

V každé podkapitole je popsána jedna lekce, doplněná o ukázky jednotlivých úkolů a popsána činnost dětí. Ukázky pomůcek, které jsou při jednotlivých lekcích používány, jsou součástí přílohy.

Skupinovou nápravu SPUCH jsem popsala na základě aktivního, zúčastněného pozorování skupiny. Popis skupinové nápravy SPUCH jsem doplnila informacemi získaných od pracovníků poradny a studia materiálů vypracovaných poradnou pro tuto skupinovou nápravu.

Cílem této kapitoly je představit kurz určený pro děti druhých ročníků s diagnostikovanou specifickou poruchou učení. Dále může tato kapitola sloužit jako návod či inspirace pro vytvoření vlastního materiálu pro skupinovou nápravu.

7.1 Úvodní konzultace

Úvodní konzultace probíhá většinou s rodičem individuálně, a to buď hned po vyšetření, nebo při první ambulanci nápravě. Rodiče jsou seznámeni s tím, že kurz, který jim

byl doporučen na základě výsledků speciálněpedagogického a psychologického vyšetření, probíhá ve formě skupinové práce dětí a rodičů. Je dobrovolný, ale v případě přihlášení je důležité navštěvovat jej pravidelně. Kurz obsahuje 10 lekcí, které se konají 1x za 14 dní, každá lekce trvá 45 až 60 minut.

Dále jsou rodiči ukázány originální pracovní listy, se kterými se na jednotlivých lekcích pracuje a ve kterých je vysvětleno na jakou oblast je cvičení zaměřeno, jak se s listem pracuje, popř. doporučení, jak podobný pracovní list či pomůcku vytvořit doma. Každý pracovní list je speciálním pedagogem v průběhu lekce ještě vysvětlen a z části je dětmi přímo na lekci vypracován. Zbytek pracovního listu vždy vypracují rodiče s dětmi doma. Vypracované listy musí rodiče přinést vždy na další lekci k nahlédnutí a probrání problémů či nejasností. Dítě musí být doprovázeno dospělou osobou, nejlépe tou, která s dítětem doma pracuje.

Rodiče jsou předem upozorněni, že kurz není doučování, neprobírají se věci ze školy, ale jednotlivá cvičení jsou zaměřena na rozvíjení oblastí (zrakové vnímání, sluchové vnímání, paměť, pravolevá orientace, správná technika čtení, pozornost, předčíselné představy atd.), které mohou dětem ve škole pomoci k lepším výsledkům. Kurz je nabídka možností jak s dětmi pravidelně pracovat doma. Výsledky jsou závislé na pravidelnosti domácí činnosti. V případě nemoci dítěte může přijít rodič sám, nebo je lekce probrána individuálně v náhradním termínu.

Po ukončení kurzu (po absolvování deseti lekcí) se uskuteční kontrolní speciálněpedagogické vyšetření pro zjištění aktuálního stavu specifické poruchy učení a podle výsledků se navrhne další péče.

V následujících kapitolách jsou popsány jednotlivé lekce, které jsem popsala na základě aktivního pozorování.

7.2 Lekce první

Na začátku první lekce se speciální pedagog představil, stručně zopakoval informace o kurzu, které již rodiče slyšeli na úvodní konzultaci. Práci s dětmi zahájil krátkou seznamovací hrou, kdy se všechny děti posadily do kroužku a každý sebe krátce představil – řekl své jméno, co rád dělá a co nemá rád.

Druhá část první lekce byla zaměřena na rozvíjení zrakového vnímání, hmatu a sluchového vnímání. Rodiče dostali napsanou osnovu, kde jsou stručně popsány jednotlivé oblasti, které se v této lekci procvičovaly.

Zrakové vnímání:

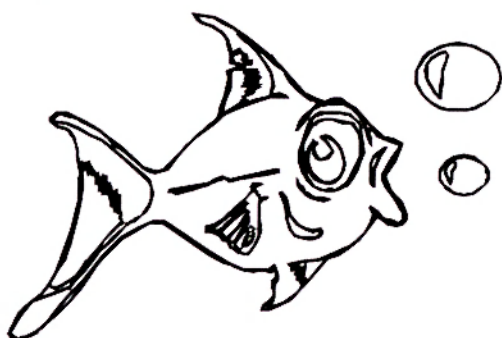
„Dobrá úroveň zrakového diferencovaného vnímání, nejedná se o zrakovou vadu, ale o schopnost rozlišit detaily v celku, je předpokladem úspěšného zvládnání školních dovedností jako je čtení, psaní. Jestliže dítě nevidí rozdíl mezi symboly lišící se např. ve vertikální symetrii, je pak pravděpodobná záměna např. b d p.“ (SPUCH, 2001).

Oblast zrakového vnímání je rozvíjena téměř v každé lekci, postupně se zvyšující se úrovní. V této lekci je zrakové vnímání rozvíjeno pomocí dvou úkolů, a to skládáním černobílých obrázků a dokreslováním neúplných obrázků, písmen a číslic.

1. úkol - skládání černobílých obrázků – „Obrázek vždy rozstříháme na takový počet dílků, aby bylo dítě schopno ho složit. Obtížnost úkolu se zvyšuje počtem dílků. V tomto případě je důležité, aby obrázky byly černo-bílé, při skládání barevných obrázků se dítě řídí především skládáním barvy k barvě, při skládání černo-bílých obrázků se řídí tvarem, směrem každé linie, detaily, atd.“ (Klimešová, 2007).

1. lekce - zrakové vnímání a)

Obrázek rozstříhat na části podle schopnosti dítěte. Pro další procvičování možno použít jakýkoli černobílý obrázek (moyb arveně omalovánky). Při skládání barevných obrázků se dítě opírá o barvu a ne o linii - kterou potřebuje při čtení a psaní.

Obrázek č. 45 – ukázka části pracovního listu - skládání černo-bílého obrázku

Na skupince děti složily po jednom rozstříhaném obrázku (rozděleném na pět dílů), domů dostaly na procvičování pracovní list s dalšími černobílými obrázky s vysvětlením pro rodiče (viz obrázek č. 45). Složení velkého obrázku rozstříhaného na pět dílů nečinilo dětem žádné velké potíže, jen některé potřebovaly malou nápovědu. Děti úkol bavil, byl pro ně dobrou motivací do další práce.

2. úkol - dokreslování neúplných obrázků, písmen, číslic – „Dítě si dokreslováním neúplných písmen, číslic mimo jiné fixuje správnou podobu písmene, čísla. Dobré je tímto způsobem trénovat především ta písmena, která ještě dítě nemá dostatečně zafixovaná, která se mu zaměňují.“ (Klimešová, 2007)

1. lekce - zrakové vnímání b)

Dokreslí písmenka tak, aby jim nic nechybělo a daly se dobře přečíst.

FOUKEJ, FOUKEJ. VĚTŘÍČKU,
SHOŇ MI JEDNU HROŠŤÍČKU.
Ježek, ježek, ježalý
honem bžží do chaty.

Obrázek č. 46 – ukázka části pracovní listu – doplňování neúplných písmen

Při úkolu dokreslování části písmen (viz obrázek č. 46, kde je ukázka části pracovního listu), děti vyplnily kousek (některé děti stihly první řádek, jiné stačily udělat dva i tři řádky), zbytek pracovního listu měly za úkol vypracovat do příští lekce.

Hmat:

„Hmatové vnímání je další smysl pro přijímání podnětů a fixování znalostí, např. hmatové poznání písmen usnadní vybavování tvarů písmena při psaní a čtení.“ (SPUCH, 2001). Tato oblast je v 1. lekci procvičována pomocí dvou úkolů – rozlišování předmětů a písmen pomocí hmatu a hrou psaní na záda.

1. úkol - rozlišování předmětů a písmen – „Další písmena se mohou vyrobit z tvrdého kartonu, drátku, textilu apod.“ (SPUCH, 2001).

Děti měly při prvním úkolu (rozlišování předmětů a písmen hmatem) zavážené oči šátkem, pomocí hmatu pak rozlišovaly písmena. Všechny děti úkol bavit, některé měly s rozlišováním písmen potíže.

2. úkol – hra „Psaní na záda“ – „Dobré je, když se rodič s dítětem při této hře střídá. Po dobrém zvládnutí tohoto úkolu je dobré dále cvičit bez nápovědy, tedy již bez pracovního listu.“ (Klimešová, 2007)

1. lekce - hmat b)

Rodiče nakreslí prstem dítěti na záda jeden symbol, dítě má z náhličky určit správný symbol. Při hře se s dětmi střídáme, možno vynyřet vlastní slova či symboly.

Obrázek č. 47 – ukázka části pracovního listu – hra „psaní na záda“

Ve druhém úkolu spolupracovali s dětmi jejich rodiče, děti seděly zády k rodičům, měly před sebou list s různými symboly, písmeny, čísly (viz obrázek č. 47), přičemž rodič některý ze symbolů nakreslil dítěti na záda, dítě mělo správný symbol rozpoznat a ukázat. Děti nejvíce bavilo, když si s rodiči vyměnily role a rodiče hádali, co jim děti na záda namalovaly.

Sluchové vnímání:

„Nedostatečně rozvinuté sluchové diferencované vnímání, nejedná se o sluchovou vadu, ale o schopnost rozlišovat nejjemnější zvuky v řeči, je mimo jiné příčinou obtíží ve sluchové analýze a syntéze slov (dále pak i vět, měkčení, délce hlásek - bude postupně vysvětleno v dalších lekcích) a následně příčinou specifických chyb v písemném projevu, jako je vynechávání hlásek, slabik, přesmykování písmen.“ (SPUCH, 2001)

V této lekci bylo sluchové vnímání rozvíjeno rozlišováním zvuků z okolí a předmětů, dále rozlišováním první a poslední hlásky ve slově, vymýšlením slov na danou hlásku a určováním přítomnosti dané hlásky ve slově.

1. úkol - rozlišování zvuků z okolí a předmětů – „Toto cvičení je možné procvičovat např. i na procházce, kdy dítě rozlišuje všechny zvuky z okolí, které slyší (auto, zpěv ptáků, křik dětí, vítr atd.).“ (Klimešová, 2007)

Při tomto úkolu děti seděly zády ke speciálnímu pedagogovi, který postupně předváděl zvuky různých předmětů (např. cinkot mincí ve skleničce, stříhání papíru, psaní tužky po papíru, trhání papíru, cinkot klíčů, odemykání dveří, zavírání okna...), děti nahlas odpovídaly jaké předměty slyšely. Některé zvuky špatně odhadovaly, např. místo zavírání okna určily, že se zavírají dveře, spletly si i trhání a muchláni papíru. Většinu ostatních zvuků zvládly určit.

2. úkol - rozlišování první a poslední hlásky ve slově – „Pracovní list je určen pro rodiče jako zásoba slov určená k procvičování. Je důležité cvičit pravidelně, vždy jen několik slov denně (cca pět slov na rozlišení první hlásky, pět slov na rozlišení poslední hlásky) až do úplného zvládnutí tohoto úkolu.“ (Klimešová, 2007)

I. lekce - sluchové vnímání b)

pán, les, lak, čaj, pec, keř, ves, sýr, kůň, sůl, hůl, nos, gól, řeč, věc, ruch, hon, brok, sever, banán, balík, potok, zobák, talíř, název, válec, stůl, lžice, opice, okno, Alena, Iva, ráno, kaše, nese, váza, pití, teče, sako, září, žába, padá, šachy, pátek, hotel, boháč, losos, popel, voják, šakal, skříň, rozum, pozor, lyžař, měsíc, sprcha, zajíc, župan, bláto, vrata, školní, stádo, brada, čtení, chvíle, jméno, prase, skála, zvíře, chlapec, včelín, zvonek, strom, plíseň, štětec, hrášek, čtenář, přítel, cvičení

Obrázek č. 48 – ukázka části pracovního listu – rozlišování první a poslední hlásky ve slově

Ve druhém úkolu děti sluchem určovaly první a poté i poslední hlásku ve slově, např. jaká je první hláska ve slově *pes*, *okno*, když úkol zvládly, tak určovaly poslední hlásku ve

slově, např. jaká je poslední hláska ve slově *les*, *kočka*... Ve cvičení rozlišování první a poslední hlásky se postupovalo od nejjednodušších slov – jednoslabičných a začínajících na souhlásku až po slova těžší (viz obrázek č. 48). Všechny děti zvládly první hlásku, u poslední hlásky měly některé děti potíže se slovy končící na samohlásku (např. ve slově *opice* – řekl jeden chlapec „*ce*“).

3. úkol - vymýšlení slov na danou hlásku

1. lekce – sluchové vnímání c)

K, L, M, N, O, Č, B, J, E, S, A, D, P, R

Obrázek č. 49 – ukázka pracovního listu - vymýšlení slov na danou hlásku

Ve třetím úkolu děti vymýšlely slova začínající na určenou hlásku, např. vymýšlely slova začínající na hlásku *s*, každé dítě vymyslelo alespoň dvě slova. Rodiče dostali pracovní list s písmeny (viz. obrázek č 49), které měli procvičovat až do příští lekce (na každý den jedna hláska). První kolo všechny děti zvládly vymyslet slovo na danou hlásku, ale ve druhém kole, když měly vymýšlet ještě slova na stále stejnou hlásku, měla většina dětí potíže s vybavením odpovídajícího slova.

4. úkol - určení přítomnosti dané hlásky ve slově

1. lekce - sluchové vnímání d)

K - koleno, rameno, stroj, lístek, hotel, jiskra, strom, počasí, kapusta,
bota, sněhulák, televize, kuře, meč, rána, žákyně

H - bohatý, míč, stojí, houba, šaty, hoch, člun, bazén, pohled, chalupa,
mašina, hodiny, podzim, rohlík, lepidlo.

A - strom, stůl, rak, židle, ruch, bota, sprcha, měsíc, les, auto, okno, čaj,
pata, oběd, zajíc.

Obrázek č. 50 – ukázka části pracovního listu – určení přítomnosti dané hlásky ve slově

Ve čtvrtém úkolu měly děti určovat přítomnost dané hlásky ve slově. Děti se postavily tak, aby každý měl kolem sebe dostatečný prostor. Speciální pedagog určil hlásku, např. *b*, pokud byla určená hláska na začátku slova, děti poskočily dopředu, pokud byla určená hláska na konci slova, poskočily dozadu, pokud byla hláska uprostřed slova, poskočily na místě, a pokud určená hláska ve slově nebyla, musely děti stát. Na další procvičování dostali rodiče pracovní list (viz obrázek č 50) s jednou určenou hláskou na každý den. Děti úkol velice bavil, a jelikož při předchozích úkolech seděly, měly teď příležitost se protáhnout.

Na závěr první lekce speciální pedagog zopakoval, co mají rodiče s dětmi doma procvičovat. Pro zvýšení motivace k plnění úkolů dostalo každé dítě jednu samolepku a možnost získání další samolepky za odevzdání všech úkolů na další lekci.

7.3 Lekce druhá

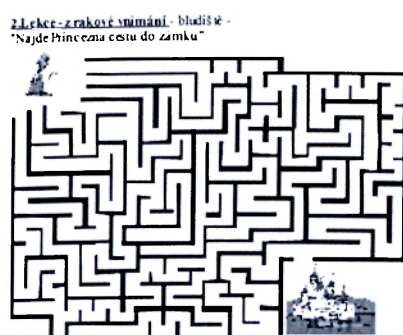
Na začátku druhé lekce speciální pedagog zkontroloval úkoly, stručně zkonzultoval, co dětem šlo dobře, co jim dělalo potíže, a za splnění úkoly si děti mohly vybrat samolepku.

Druhá lekce byla zaměřena na zrakové vnímání, sluchové vnímání, motoriku grafomotoriku a relaxaci. Rodiče opět dostali napsanou osnovu, kde jsou stručně popsány jednotlivé oblasti, které se v této lekci procvičovaly.

Zrakové vnímání:

Zrakové vnímání je ve druhé lekci rozvíjeno dvěma úkoly – vyhledáváním správné cesty v bludišti a porovnáváním stejných a odlišných symbolů se vzorem.

1. úkol – bludiště

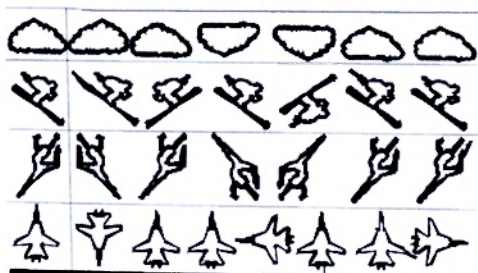

Obrázek č. 51 – ukázka pracovního listu – bludiště

V tomto úkolu měly děti tužkou znázornit cestu, kterou půjde princezna, aby se dostala na zámek (viz obrázek č. 51). Každý vypracoval jeden pracovní list, další dvě bludiště dostaly děti na vypracování domů. Některé děti byly s úkolem rychle hotové, jiné potřebovaly na vypracování úkolu delší čas. Speciální pedagog dal dětem, které měly úkol rychle hotový, náhradní úkol, a to skládání černo-bílého obrázku.

2. úkol - vyhledávání podle vzoru

2. lekce - zrakové vnímání b)
Vyhledej stejný symbol jako je v prvním okénku

Obrázek č. 52 – ukázka části pracovního listu – vyhledávání symbolů podle vzoru

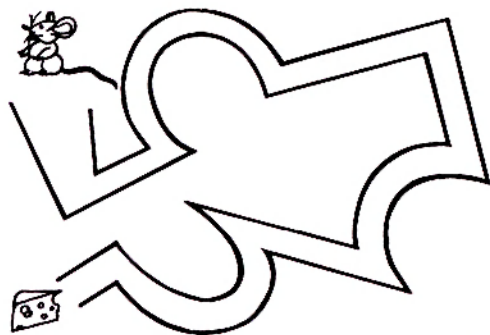
Děti označovaly stejné symboly jako je vzor (viz obrázek č. 52). Stejný symbol se musí shodovat nejen tvarem, ale i polohou. Děti vypracovaly jen část pracovního listu. Každé dítě vypracovalo za časový limit jiný počet řádků. Správnost vyplnění úkolu průběžně sledoval speciální pedagog.

Grafomotorika:

„Dostatečné uvolnění kloubů a svalů horní končetiny, správný úchop psacích potřeb usnadňuje psaní, kreslení. Při nedostatečném uvolnění potřebných svalů, případně nesprávném úchopu se pro dítě zvyšuje náročnost grafické stránky psaní (neúhledné písmo) a mohou se objevit druhotné obtíže ve psaní (např. specifické chyby).“ (SPUCH, 2001)

Grafomotorika je ve druhé lekci rozvíjena vysypáváním obrázků (např. solí) a vytrháváním obrázců.

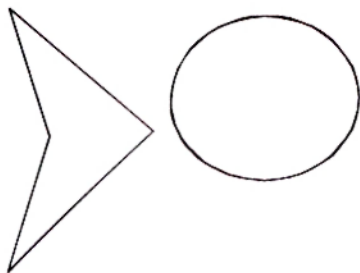
1. úkol - špetení a následné vysypávání obrázků

Obrázek č. 53 – ukázka pracovního listu – k 1. úkolu – špetení a následné vysypávání obrázků

Speciální pedagog dětem názorně předvedl, jak sůl (popř. krystalový cukr) uchopí do „špetky“ a vysypou cestičku od myšky k sýru. „Trénuje se tím i správný přítlak na tužku – děti, které drží sůl moc volně, vysypávají „kopečky“, děti které drží sůl naopak moc pevně, nezanechávají přiměřenou cestičku. Při správném držení dítě vysypává cestičku rovnoměrně.“ (Havlovicová, 2007). Děti si na druhé lekci vyzkoušely, jak správně obrázek vysypávat, a tento (viz obrázek č. 53) a další podobný list dostaly na procvičování doma. Dětem se úkol líbil, všechny se snažily cestičku co nejlépe „vysypat.“ Zpočátku dělalo potíže téměř všem dětem přijít na správné „špetení“ tak, aby byla cestička rovnoměrně vysypaná.

2. úkol - vytrhávání obrázců: „Děti budou pomocí „špetek“ vytrhávat předkreslený obrazec. Jemnou motoriku je vhodné dále procvičovat stříháním, nalepováním, navlékáním drobných korálků, modelováním...“ (Havlovicová, 2007)

Obrázek č. 54 – ukázka části pracovního listu k 2. úkolu – vytrhávání obrázců

Děti vytrhávaly různé obrázky, nejdříve začaly jednoduchými (kolečko, ovál), domů dostaly pracovní list s dalšími, i složitějšími obrázky (viz obrázek č. 54, kde je ukázka části pracovního listu). S tímto úkolem měly děti potíže, dělalo jim problém po celou dobu vytrhávat tvar pomocí „špetek“.

Relaxace:

1. úkol - střídání napětí a uvolnění částí těla – „Děti mají velký problém cíleně se uvolnit. Uvědoměním si stavu záměrného napětí a uvolnění se dítě naučí cíleně uvolnit, a tím si navodí pocit klidu.“ (Havlovicová, 2007) Instrukce k relaxaci: „Děti, položte se na záda, zavřete oči a představte si, že jste zmrzlina. Nechte ztuhnout celé své tělo. (pauza) Teď si představte, že na vás začalo svítit sluníčko a pomalu se začínáte roztékat, rozlévá se vám po těle teplo, cítíte naprosté uvolnění. Chvilí odpočívajte. (pauza) Až řeknu teď, otevřete oči a protáhněte se, budete se cítit odpočínuté, uvolněné. Teď!“ (Havlovicová, 2007)

Když si děti navodily pocit napětí, obešel speciální pedagog všechny děti a zkoušel, jestli mají děti ztuhlé ruce a nohy. To samé udělal i po navození pocitu uvolnění. Děti měly obrovský problém cíleně navodit napětí a uvolnění. Neuměly se dostat do napětí ani do uvolnění. Rodičům bylo doporučeno v této technice pokračovat i doma.

Sluchové vnímání:

Sluchové vnímání je zde rozvíjeno formou hry – slovním fotbalem, sluchovým pexesem a sluchovou analýzou a syntézou.

1. úkol - slovní fotbal (hra podle známých pravidel – vymyslet slovo začínající na poslední hlásku předchozího slova)

2. úkol - sluchové pexeso - „Děti budou pomocí sluchu hledat dvojice stejných zvuků. Podobné pexeso si můžete vyrobit i doma, použít můžeme krabičku od fotografických filmů, krabiček od zápalek, krabiček z čokoládových vajíček apod.“ (Havlovicová, 2007)

Speciální pedagog rozmístil po místnosti krabičky od filmů, ve kterých jsou různé předměty jako např. kancelářské sponky, korálky, těstoviny... Vždy ve dvou krabičkách je stejný předmět. Děti si vybraly vždy jednu krabičku a hledaly druhou krabičku se stejným zvukem. Dětem se úkol líbil, všechny děti úkol dobře zvládly.

3. úkol - analýza a syntéza slov - „Na pracovním listu mají rodiče k dispozici seznam slov určený ke sluchové analýze slov – rozklad slov na hlásky - a syntéze slov – skládání slov z hlásek. Seznam je napsán od slov nejjednodušších až po nejtěžší. Sluchovou analýzu a syntézu slov je důležité cvičit pravidelně, nejlépe každý den, vždy jen několik slov na rozkládání a skládání.“ (Havlovicová, 2007)

2. lekce – sluchové vnímání c)

- les, rak, mák, vůz, bič, syn, žák, čaj, hoch, mapa, zuby, léto, nebe, záři, nůše, řada, žába, vana, šachy, koza, lyže, chytá, hora
- potok, záhon, balón, zubař, kabát, rozum, kopec, sešit, láhev, píseň
- jahoda, koleno, rodina, nahoru, porucha, železo, sekera, výloha, tabule
- tulipán, ředitel, balíček, vypínač, netopýr, časopis, kupovat, vodovod
- dno, hra, skok, zvon, klec, drak, člun, mlýn, klíč, plech, stan, plot, chlup
- škola, práce, křída, břicho, vrata, bledý, klíka, mnoho, smetl, zmije, lžice

Obrázek č. 55 – ukázka části listu k úkolu č. 3 – analýza a syntéza slov

Každé dítě zkusilo několik slov rozložit na hlásky a z hlásek složit, aby rodiče slyšeli, co jejich děti zvládnou a od jaké úrovně mají pokračovat v nácviu analýzy a syntézy slov doma. Úroveň zvládnutí sluchové analýzy a syntézy byla mezi dětmi různá.

Na závěr speciální pedagog shrnul, co mají rodiče s dětmi procvičovat doma. Po ukončení druhé lekce byl ještě speciální pedagog k dispozici pro rodiče pro případnou konzultaci.

7.4 Lekce třetí

Tak, jak to bylo v lekci druhé, zkontroloval speciální pedagog úkoly, stručně zkonkultoval, co dětem šlo dobře, co jim dělalo potíže, a za splněné úkoly si děti mohly vybrat samolepku.

V druhé části třetí lekce děti pracovaly podle předem připravené osnovy, kterou rodiče opět dostali napsanou. Třetí lekce byla zaměřena na sluchové vnímání, grafomotoriku a prostorovou a pravolevou orientaci.

Sluchové vnímání – měkčení:

Měkčení je ve třetí lekci procvičováno čtením měkkých a tvrdých slabik, sluchovým rozlišováním měkkých a tvrdých slabik a vyhledáváním měkkých a tvrdých slabik v textu.

1. úkol - čtení slabik (slabiky napsané na kartičkách) – „Děti se specifickou poruchou učení mívají často potíže s měkčením. Jedním z důvodů bývá problém se čtením měkkých a tvrdých

slabik. Děti si při opisu nebo přepisu přečtou slabiku špatně, a tím ji i špatně napíší.“
(Kramlová, 2007)

Obrázek č. 56 – ukázka části pracovního listu k 1. úkolu – čtení slabik

Speciální pedagog měl slabiky předem připravené (nastříhané, barevně odlišené – modře – dy, ty, ny, červeně - di, ti, ni), náhodně slabiky ukazoval a děti je postupně četly. Čtení měkkých a tvrdých slabik je ještě procvičováno ve třetím úkolu formou vyhledávání a kroužkování tvrdých a měkkých slabik. Některé děti měly se čtením slabik potíže, a to především se slabikami *ny, ní*.

2. úkol - sluchové rozlišování měkkých a tvrdých slabik, doplněné pohybem a hmatovou oporou (měkké, tvrdé kostky) - seznam slov pro rodiče – „Dalším důvodem potíží v měkčení je u dětí se specifickou poruchou učení v nedostatečném sluchovém rozlišení mezi měkkou a tvrdou slabikou. Sluchové rozlišování podpoříme hmatovým rozlišením měkkých a tvrdých kostek a pohybem – když uslyšíte tvrdou slabiku, zvednete a zmáčknete tvrdou slabiku, pokud uslyšíte měkkou slabiku, zvednete a zmáčknete měkkou kostku. Čím více smyslů využijeme, tím snadněji a rychleji se dítě naučí sluchově rozlišovat.“ (Kramlová, 2007)

3. Lekce – sluchové vnímání – měkčení b)

Seznam slov pro rodiče. Rodiče čtou dětem slova, děti je opakují a podle přítomnosti měkké nebo tvrdé slabiky ve slově zvedají a mačkají příslušnou kostku.

Je vhodné dodržovat nácvik slabik v tomto pořadí.

1. dy – di:

- dynamo, divadlo, divně, divoký, dychtivý
- sady, hrady, lodi, jindy, proudy, zahrady, kudy, tudy, mnohdy,
- rodiče, schodiště, kladivo, když, lodyha, nudit, vždycky, ředitel,

2. dý – dí:

- dýně, dívka, dýka, dým, díky, dívám se, dýchat, dílek, díky, dýmka, díra
- hladí, šedý, brzdí, loudí, radí, tvrdý, hrdý, povodí, kapradí, rudý, bledý,
- srdíčko, vodítko, krokodýl, udýchaný, zazdít, oddíl, mladík, mladým,

Obrázek č. 57 – ukázka části pracovního listu k úkolu č. 2 – sluchové rozlišování měkkých a tvrdých slabik

Speciální pedagog názorně předvedl, jak pomocí kostek rozlišovat měkké a tvrdé slabiky. Nejdříve speciální pedagog procvičil s dětmi několik slov společně, pak každé dítě vyzkoušelo individuálně rozlišit několik slov. Speciální pedagog vyslovil slovo obsahující měkkou nebo tvrdou slabiku, dítě po něm slovo zopakovalo (aby speciální pedagog i rodič slyšel, jestli dítě slovo správně vysloví) a s pomocí kostky určí, zda-li se je to slabika měkká

nebo tvrdá. Rodiče dostali na další procvičování seznam slov (viz obrázek č. 57), opět je speciální pedagog upozornil, že je důležité trénovat sluchové rozlišování pravidelně, vždy jen několik slov s měkkou a tvrdou slabikou. Opětovně měla většina dětí potíže se sluchovým rozlišením slov obsahující slabiky *ni, ný*.

3. úkol - procvičování měkčení - vyhledávání a kroužkování tvrdých a měkkých slabik

3.1. Leke - sluchové vnímání - měkčení e)

V textu zakroužkuj slabiky *dy, dý, ty, tý, ny, ný* - modře a *di, ti, ti, ti, ni, ní* - červeně.

Zimní prázdniny

Nejraději mám zimní a letní prázdniny. Když napadne sníh, sáňkujeme s Tonikem na stráni.

Ostatní děti se na stráni honí a pořádají závody. Pak všichni stavíme hrady ze sněhu až nás studí prsty.

Mnohdy z tohoto dovádění i onemocníme. Týdenní zimní prázdniny však brzo končí, ale ve škole

dlouho nemluvíme o ničem jiném.

Vypiš slova do tabulek. Tam kam patří (slova obsahující měkkou i tvrdou slabiku, napiš do obou sloupců a barevně podtrhni tu slabiku, podle které se řídíš).

Slova obsahující *dy, dý, ty, tý, ny, ný* ..... Slova obsahující *di, ti, ti, ti, ni, ní* .....

Obrázek č. 58 - ukázka části pracovního listu ke 3. úkolu - vyhledávání a kroužkování tvrdých a měkkých slabik

Děti vypracovaly na třetí lekci část prvního textu (viz obrázek č. 58), zbytek textu a druhý text vypracovaly doma. Každé dítě stihlo za časový limit jinak dlouhou část textu.

Správnost vyplňování úkolu průběžně kontroloval speciální pedagog i rodiče.

Grafomotorika:

V této lekci speciální pedagog rodičům a dětem předvedl cviky na jemnou a hrubou motoriku, správné držení tužky a uvolňovací cviky ve stoje.

1. úkol - uvolňovací cviky před psaním:

„Hrubá motorika:

- pohyby paží (kroužení, „plavání kraula“)
- kroužení předloktím („navijení klubka“)
- pohyby dlaní (vpřed, vzad, vpravo, vlevo, kroužení dlaněmi, tlačení dlaní proti sobě a uvolňování, zavírání dlaní v pěst a otevírání, střídání úderů dlaní a pěstí o podložku)

Jemná motorika:

- pohyby prstů (dotýkání prstů obou rukou, postupné dotýkání palce s ostatními prsty, „nůžky z prstů, stříhání“, „hra na klavír“, „brýle“ – k palců a ukazováčků, jejich uvolnění, dotyk bříšek všech prstů a uvolnění).“ (SPUCH, 2001)

Speciální pedagog postupně předvedl cviky nejdříve na hrubou poté i jemnou motoriku, děti cviky po něm opakovaly. Děti měly největší potíže při cvičení hrubé motoriky, kdy měly problémy soustředit se vždy jen na jeden kloub, ze kterého měl pohyb vycházet, např. při kroužení předloktí vycházel pohyb u většiny dětí jak z loketního kloubu, tak i z ramenního. Také při kroužení zápěstím měly děti tendenci pohybovat celou paží.

2. úkol - správné držení tužky – násadka – „Představte si, že tužka je princezna, která leží na postýlce (prostředníček), ukazováček je polštářek, palec je peřinka. Prsteníček a malíček jsou volně přiloženy k dlani.“ (Kramlová, 2007)

Speciální pedagog ukázal dětem, jak správně držet tužku, ukázal psací pera, která jsou vhodná k podpoření správného držení tužky (např. pero STABILO) a předvedl, jak vyrobit násadku na tužku (vyrobená pomocí rychle tvrdnoucího moduritu s otiskem prstů, který je uzpůsobený pro správný úchop tužky). Všechny děti si vyzkoušely držet a psát s tužkou s násadkou vyrobenou z moduritu.

3. úkol - uvolňovací cviky ve stoje (kreslením na velké plochy papíru)

Děti se speciálním pedagogem malovaly pomocí štětců a vodových barev na velké papíry kruhy, „ležaté osmičky“, klubíčka apod.

Prostorová a pravolevá orientace:

Ve třech úkolech je procvičována pravolevá orientace. Na vlastním těle, v prostoru a na pracovním listu.

„Dobrá úroveň prostorové orientace je předpokladem úspěšného zvládnutí prostorových vztahů na stránce – při čtení, psaní a kreslení (např. v matematice). Pravolevá orientace je nejdůležitější částí prostorové orientace pro pochopení vlastního tělesného schématu a procesu čtení a psaní. Nedostatky v orientaci přináší obtíže např. v neúhledném uspořádání na stránce, v záměně různě orientovaných symbolů (6 – 9, m – n, dej – jed), v pohybu v prostoru.“ (SPUCH, 2001)

1. úkol - pravolevá orientace na vlastním těle

Speciální pedagog zadával dětem instrukce - např. zvedni pravou ruku, postav se na levou nohu, dotkni se pravou rukou pravého kolena, ukaž si levou rukou na levé ucho, pravou

rukou se dotkni levé paty, levou ruku si polož na pravé rameno apod. S těžšími úkoly, např. pravou rukou se dotkni levé paty, měly některé děti potíže. Všechny děti tento úkol velice rozveselil.

2. úkol - pohybová pravolevá orientace dle pokynů ve vymezeném prostoru

Speciální pedagog opět dětem zadával instrukce - např. jdi do pravého rohu místnosti, sedněte si k levé stěně místnosti, doskákej po levé noze ke dveřím apod. Také při plnění tohoto úkolu se všechny děti dobře bavily.

3. úkol - orientace na listu papíru

3. Lekce - prostorová a pravolevá orientace c)

Podle instrukcí urči umístění obrázku, např. kde se nachází ananas, vyjmenuj všechny obrázky v pravém horním čtverci apod.

Obrázek č. 59. – ukázka pracovního listu ke 3. úkolu – orientace na listu papíru

Děti na pracovním listu (viz obrázek č. 59) ukazovaly obrázky podle zadávaných instrukcí od speciálního pedagoga, např. vyjmenuj všechny obrázky, které jsou v pravém dolním čtverci. Doma měly ve cvičení pokračovat. K dalšímu nácviku lze využít jakýkoli obrázek, kde je nakresleno více předmětů. Většina dětí úkol zvládla bez výraznějších potíží.

Na konci třetí lekce speciální pedagog shrnul, co mají rodiče s dětmi procvičovat doma. Po ukončení byl ještě speciální pedagog k dispozici pro rodiče pro případnou konzultaci.

7.5 Lekce čtvrtá

Speciální pedagog zkontroloval úkoly, stručně zkontroloval, co dětem šlo dobře, co jim dělalo potíže, a za splněné úkoly si děti mohly opět vybrat samolepku.

Ve čtvrté lekci děti pracovaly podle předem připravené osnovy, kterou rodiče opět dostali k dispozici. Čtvrtá lekce byla zaměřena na zrakovou analýzu a syntézu, relaxaci, grafomotoriku, prostorovou a pravolevou orientaci, měkčení.

Zraková analýza a syntéza:

1. úkol - skládání slov z písmen

4.Lekce – zraková analýza a syntéza a)

Přečti slova v řádku, rozděl je svislými čarami na slabiky a vytvoř z těchto slabik co největší počet nových slov. Každou slabiku můžeš použít vícekrát a nebo ji nemusíš použít vůbec. Nová slova napiš na vyznačené linky.
KOČÁR   KAPE   POSADÍ   TĚLO   TŘETÍ

Z písmen slož slovo a napiš ho na řádku.

l - e - s..... m - y - j - e .....

Z přeházených písmen slož slovo a zapiš ho do řádky.

del.....esv.....

K napsanému slovu najdi slabiky, podtrhni je a očíslej jejich pořadí ve slově.

Celé slovo napiš vedle na řádku.

Lokomotiva - ka pes mo la lo lu ti ha va dy ko .....

Ze slabik slož tři slova, použité slabiky barevně zakroužkuj (každé slovo jinou barvou), slova vypiš.

py ta hou bo ska co .....

Obrázek č. 60 – ukázka části listu k 1. úkolu – skládání slov z písmen

Od každého typu úkolu udělaly děti jeden řádek (tak, jak je to naznačeno v ukázce pracovního listu – obrázek č. 60) společně se speciálním pedagogem, zbytek pracovního listu dodělaly doma. Některý dětem dělal potíže především druhý typ úkolu (z přeházených písmen skládat slovo).

2. úkol - vyhledávání písmen a slabik, které do slov nepatří, skládání slov

4.Lekce – zraková analýza a syntéza b)

Některá písmenka se zatoulala do slov kam nepatří. Najdi tyto tuláky, vyškrtni je a slovo napiš správně.

lesr.....nůžč.....

Zakroužkuj písmeno, které do slova nepatří. Tajenka vznikne ze zakroužkovaných písmen čtených po sobě.

pojedej   ubsrus   kočeka   stmrom   nešiška

hrušika   hodkinky   vulasy   neplalkej   marak

tajenka:.....

Popletená písmenka jsi už našel. Zkus ještě pomoci slabikám. Slabiku vyškrtni, slova správně napiš.

paladák.....zuryby.....

Obrázek č. 61 – ukázka části pracovního listu k 2. úkolu – vyhledávání písmen a slabik, které do slov nepatří, skládání slov

Děti postupovaly stejně jako u předchozího úkolu, tedy od každého typu úkolu udělaly jeden řádek. Větší potíže měly děti s vyškrťáváním slabik.

Sluchové vnímání:

1. úkol - rozlišování a určování zvuků z CD

Speciální pedagog z CD pouštěl zvuky z různých oblastí – zvířata (pes, kočka...), domácnost (zvonek, hodiny...), z přírody (bouřka, moře...), hudební nástroje (klavír, bubny) apod. Děti zvuky pomocí sluchu určovaly. Úkol děti velice bavil, největší potíže měly s poznáním zvuků myši, harfy, ohňostroje a potápěče.

2. úkol - rytmická cvičení – „Dítě v první fázi počítá počet tónů bez ohledu na důraz, ve druhé fázi má za úkol spočítat zvlášť slabé a silné tóny, ve třetí fázi procvičujeme vnímání rytmu opakováním série rytmu.

- cvičení provádíme ťukáním tužky o stůl:

např. */ /* ** // *** /// */* /*/ */*/ /**/ .“
(SPUCH, 2001)

Speciální pedagog pomocí tužky vytukával slabé a silné tóny, děti říkaly, kolik tónů celkem slyšely, pak rozlišovaly silné a slabé tóny a nakonec sérii tónů opakovaly. Důležité je při tomto cvičení, aby děti tužku neviděly, aby rozlišovaly skutečně pouze sluchem a nepomáhaly si zrakem. Děti dobře zvládaly rozlišování sérií, které se skládaly pouze ze dvou tónů, čím delší série tónů, tím více dětí mělo s rozlišováním tónů potíže.

3. úkol - analýza a syntéza slov nesmyslných (uměle vytvořených)

4. Lekce – sluchové vnímání c)

Rozkládej slova na hlásky, nebo z hlásek slova skládej. Nenech se zaskočit tím, že slovům nerozumíš.

ITA, DEŘ, ŠAR, LEC, NAN, KUL, ŠAK, ŤOH, SUR, DYT, TIN, GUK, LERA, ČAKU, DIKÁ, IJEN, DÁNS, BŘÁK, MÍNO, ŠACA

Obrázek č. 62 – ukázka části pracovního listu k 3. úkolu – analýza a syntéza slov nesmyslných (uměle vytvořených)

Každé dítě si postupně zkusilo složit a rozložit dvě slova. Většina dětí měla s tímto úkolem potíže (větší potíže měly se skládáním slov).

Relaxace:

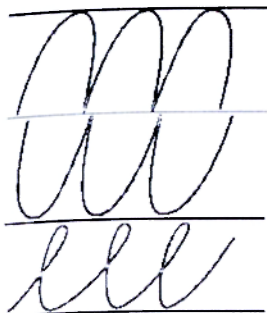
1. úkol - uvolnění celého těla, poslouchání relaxačního příběhu: „Všichni si lehněte, uvolněte se, vzpomeňte si na rozteklou zmrzlinu, sluníčko na vás svítí, rozlévá se vám teplo do celého těla. Zavřete oči a poslouvejte.“ (Havlovicová, 2007)

„Děšť a vítr. Jsi uvolněný, tvůj dech je klidný a pravidelný. Představ si, že ležíš na měkké dece, v teploučké a útulné místnosti. Posloucháš, jak venku začíná tichounce padat dešť a šumět vítr. Kapky ťukají na okno, je to velmi příjemné, uklidňující. Kapky deště a

šumění větru tě víc a víc uklidňuje, teplo a klid se ti rozlévá po celém těle. Pomalu déšť a vítr ustává, ty jsi příjemně odpočínutý...“ (SPUCH, 2001) „Pomalů otevři oči, protáhni se. Jsi odpočínutý, klidný a připravený na další práci.“ (Havlovicová, 2007)

Grafomotorika:

1. úkol - uvolňovací cviky na papír

Obrázek č. 63 – ukázka části listu k 1. úkolu – uvolňovací cviky na papír

Děti si vyzkoušely první řádek (viz obrázek č. 63, kde je ukázka části pracovního listu), speciální pedagog všechny děti obešel a kontroloval, zda-li všechny děti správně drží tužku, popřípadě jim držení psacího náčiní znovu ukázal.

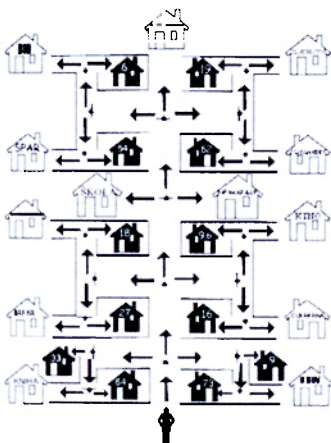
Prostorová a pravolevá orientace:

1. úkol - pravolevá orientace naproti sedící osobě – „Dítěti budeme říkat instrukce – ukaž, kde má maminka pravou ruku, levou nohu, levé oko, pravé ucho, levé koleno...“ (Havlovicová, 2007)

Děti prováděly úkol spolu s rodičem, dítě stálo naproti svému rodiči, který zadával dítěti instrukce. Úkol činil dětem větší potíže, než když měly ukazovat části těla na sobě.

2. úkol - projít městem dle instrukcí

4.Lekce PLO b)
Projdi městem dle instrukcí (např. kam se dostaneš, když půjdeš vpravo,
vlevo, vzadu, nebo popř. jakým směrem půjdeš, např. k domu č. 16)

Obrázek č. 64 – ukázka části pracovního listu k 2. úkolu – projít městem dle instrukcí

Speciální pedagog názorně dětem a rodičům ukázal, jak s pracovním listem pracovat (viz obrázek č. 64), dále pracovali rodiče s dětmi samostatně. Domů děti dostaly podobný pracovní list, kde bylo úkolem určování cíle cesty (úkol - do jakého místa v městečku se dostaneš podle následujících instrukcí, např. když půjdeš R, P, P, L, přičemž - R- rovně, P- pravá strana, L - levá strana - a popis cesty - úkol - kudy půjdeš, když se chceš dostat např. do domu č. 19, použij zkratky R, P, L. Děti si zkusily projít podle instrukcí jednu cestu, měly se dostat k domečku označeného jako „OBUV“. Jelikož tento první pokus dělaly společně, postupně a speciální pedagog jim to i názorně ukazoval, „dorazily“ k „OBUVI“ všechny děti.

Měkčení

1. úkol - měkčení - rozlišování měkkých a tvrdých slabik v nesmyslných slovech, doplňování měkkých a tvrdých slabik do textu

4. Lekce – měkčení a)
Rodiče čtou dětem slova, děti je opakuji a podle přítomnosti měkké nebo tvrdé slabiky ve slově zvedají a mačkají příslušnou kostku.

DIT, NYS, DÝS, DYNE, NYES, TÍKY, PLOTI, SVONI,
TÝNUSE, SEBATÝ, NAKUDI, SETYPO, FRENITA,
NÍPOČE, SNYČPU, PRTYŠA, VNÍŘA, PTYJA, NÝMITA,
ČETKONÍ, FONYIJA, PTIŠKA, KOTÝČEK, BONYKO...

Do následujících slov doplň správnou slabiku.

dy-dý, di-dí:

scho ____, su ____, souse ____, jaho ____, li ____,

úro ____, závo ____, hra ____, zasa ____, pohle ____, va ____,

pá ____, kla ____, vo ____, mla ____, mi ____, kovářská ____, lna,

kominy ____, mali ____, ostrá ____, ka ____, zdařené ____, lo....

Obrázek č. 65 – ukázka části pracovního listu k 1. úkolu – měkčení

Nejdříve děti zkoušely sluchově rozlišovat měkké a tvrdé slabiky ve slovech, pak je zkusily rozlišovat ve slovech nesmyslných, nakonec měly děti doplňovat měkké a tvrdé slabiky do slov a slovních spojení (viz obrázek č. 65). Z časových důvodů stihl speciální pedagog s dětmi zkusit jen sluchové rozlišování. Se sluchovým rozlišováním měla asi polovina dětí potíže, a to především s rozlišováním nesmyslných slov obsahující *dý, dí, ny, ni, ný, ní*.

Na závěr čtvrté lekce speciální pedagog zopakoval, co vše mají rodiče s dětmi procvičovat, a po ukončení byl ještě k dispozici pro případné konzultace.

7.6 Lekce pátá

Po zkontrolování úkolů se speciální pedagog opět dětí zeptal, zda-li jim nějaký úkol dělal potíže, který úkol zvládly nejlépe, který úkol je nejvíce bavil. Za splněné úkoly si děti mohly opět vybrat samolepku.

Pátá lekce byla zaměřena na posilování zrakového vnímání, sluchového vnímání, rozvoji slovní zásoby a nácviku správné techniky čtení. Rodiče opět dostali připravenou osnovu.

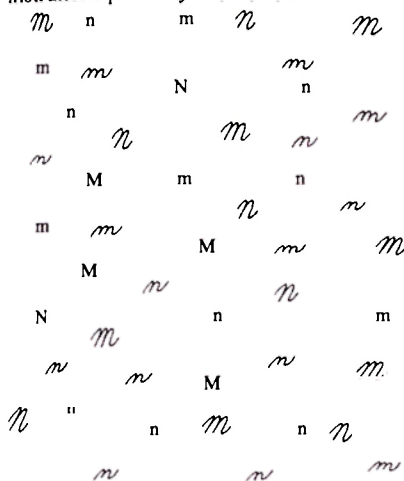
Zrakové vnímání:

1. úkol - fixace písmen – „Vyhledávání a obkreslování písmen. Písmena možno modelovat, vystřihávat, vytvářet z drátku, těsta, papíru, textilu, vytrhávat, slepovat, vybarvovat apod.“ (SPUCH, 2001)

„Podobný úkol mohou rodiče vyrobit, podle možností doma například na počítači, a to podle potřeb svého dítěte. Tímto způsobem tak můžeme procvičovat ta písmena, která dítě zaměňuje, špatně si vybavuje a podobně.“ (Kramlová, 2007)

5. Lekce - zrakové vnímání a)

Dítěti dáváme různé instrukce posilující fixování písmen, např. spojte všechna velká tiskací **M**, obtáhněte všechna malá psací *m*, vymyslete ke každému malému **n** slovo a obtáhněte ho, spojte vždy velké a malé tiskací **n** - **N** apod. Na druhém pracovním listě pracuj podle stejných instrukcí s písmeny **B, D, b, d**....

Obrázek č. 66 – ukázka pracovního listu – fixace písmen

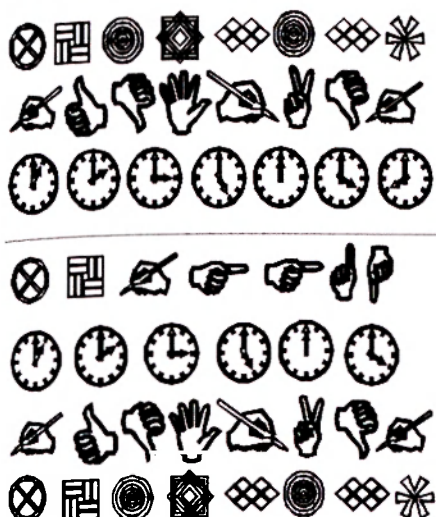
V prvním úkolu děti pracovaly podle instrukcí s pracovním listem (viz obrázek č. 66), na kterém byly napsány písmena *n* a *m* v různých podobách. Druhý pracovní list, který byl zaměřen na fixaci písmen *b* a *d*, dostaly děti na domácí procvičování. Většina dětí neměla s rozlišováním *m* a *n* žádné výrazné potíže.

2. úkol - skládání symbolů dle vzoru – „Další možnost, jak posilovat oblast zrakového vnímání, je pomocí sestavování symbolů podle vzoru. Některé symboly jsou si hodně podobné, liší se jen v detailech, např. zrcadlovým převrácením tak, jako je tomu u některých písmen.“ (Kramlová, 2007)

5. Lekce - zrakové vnímání b)

Nejprve vystříhni všechny tvary pod čarou a jednotlivé řádky v horní části listu, potom skládej řady symbolů podle jednotlivých řádků z horní části listu (zachovej pořadí symbolů).

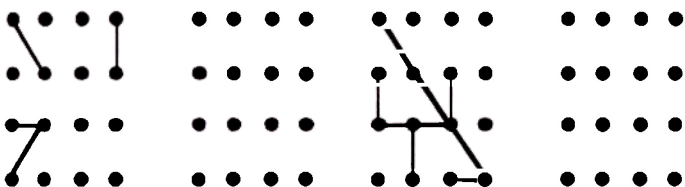
Obrázek č. 67 – ukázka části pracovního listu – skládání symbolů dle vzoru

Na druhý úkol měl speciální pedagog připraveny proužky papíru s řadou symbolů, které sloužily jako vzory, a krabičky s jednotlivými obrázky. Děti sestavovaly řady symbolů podle připravených vzorů. Rodiče dostali pracovní list (nerozstříhaný, viz obrázek č. 67) na domácí procvičování. Na procvičování při skupině děti sestavovaly obrázky podle vzoru s jednoduššími a snadněji rozlišitelnými obrázky. Na domácí procvičování dostaly obrázky a symboly těžší.

3. úkol - spojování bodů dle vzorů – „Tento úkol je zaměřen na zrakovou syntézu, a to formou spojování bodů podle vzoru.“ (Kramlová, 2007)

5. Lekce - zrakové vnímání c)

Spoj body podle vzoru.

Obrázek č. 68 – ukázka části pracovního listu – spojování bodů dle vzorů

Děti po názorné instrukci vypracovaly polovinu pracovního listu, druhou polovinu měly na domácí procvičování. Hodně dětí mělo s rychlou orientací v síti a s překreslováním podle vzoru potíže. Ukázka části pracovního listu je na obrázku č. 68.

Sluchové vnímání:

„Jeden z důsledků nedostatečně rozvinutého sluchového vnímání je chybné rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek – slabik. K počátečnímu rozvoji vnímání a

rozlišení délky tónů používáme např. bzučák (bzučák lze vyrobit propojením ploché baterie a domovního zvonku).“ (SPUCH, 2001)

1. úkol - bzučák – rozlišování délky tónů – „Pomocí bzučáku budeme rozlišovat délku tónů, budete poslouchat a počítat krátké a dlouhé tóny, potom mi na pravé ruce ukážete, kolik jste napočítaly krátkých tónů, a na levé ruce kolik dlouhých tónů.“ (Kramlová, 2007)

Speciální pedagog nejprve názorně předvedl počítání krátkých a dlouhých tónů, potom si několik sekvencí (typu: . / . ; . . . / - tečka znázorňuje krátký tón, svislá čárka dlouhý tón) zkusily děti počítat samy. Krátké sekvence většina dětí zvládla dobře, u delších sekvencí měly některé děti potíže.

2. úkol – bzučák - opakování série tónů – „Pomocí bzučáku po mě budete opakovat sérii tónů.“ (Kramlová, 2007)

Každé dítě si nejdříve vyzkoušelo s bzučákem manipulovat a potom děti reprodukovaly pomocí bzučáku slyšenou sérii tónů (např. . . /; / . /). Dětem se práce s bzučákem moc líbila, jelikož měly opakovat pouze krátké sekvence, všem se úkol podařil.

3. úkol – bzučák - grafický záznam série dlouhých a krátkých tónů – „Nejdříve budete jenom poslouchat a potom sérii tónů zaznamenáte pomocí grafických značek, krátký tón jako tečku, dlouhý tón jako čárku.“ (Kramlová, 2007)

Speciální pedagog názorně předvedl grafický záznam krátkých a dlouhých tónů, potom děti zapisovaly samy jednotlivé série tónů (např. .. /; //). Po každé sekvenci proběhla společná kontrola. Opět neměly děti problém se zapisováním sekvencí skládajících se ze tří tónů, u delších sekvencí měly některé děti se zápisem potíže.

Rozvoj slovní zásoby:

„Při nedostatečném rozvoji slovní zásoby se mohou objevit obtíže při porozumění obsahu méně známých slov, která dítě nezná či neumí použít. Snadněji se verbální stránka řeči rozvíjí u dětí, kterým rodiče čtou, povídají si, vysvětlují méně známé a podobné pojmy.“ (SPUCH, 2001)

1. úkol - vyhledávání slov, označující předměty, které jsou vyrobeny ze stejného materiálu

2. úkol - vyhledávání slov opačných

3. úkol - vyhledávání slov podřazených

4. úkol - vyhledávání slov nadřazených

5. Lekec – rozvoj slovní zásoby

a) Vymýšlejí slova, která označují věci: ze dřeva, z kovu

b) Vymýšlejí slova opačného významu:

malý, hubený, krátký, světlý, teplý, silný, tvrdý, vlasatý

c) Vymýšlejí slova podřazená: ovoce, zelenina, dopravní prostředky

d) K každému slovu vymyslí slovo nadřazené: auto, letadlo, loď
bonbóny, dort, čokoláda
mýdlo, kartáček, toaletní papír

Obrázek č. 69 – ukázka části pracovního listu – rozvoj slovní zásoby

Speciální pedagog nejprve dětem vysvětlil pojmy jako nadřazený, podřazený apod., potom postupně každé dítě vymýšlelo slovo ke každému úkolu. Od každého typu úkolu vybral speciální pedagog vždy jen jeden pojem. Na obrázku č. 69 je pouze část pracovního listu. Originální pracovní list obsahuje větší množství slov.

Čtení:

„Dovednost správného čtení je možná při souhře a zralosti všech percepčních oblastí. V případě nezralosti jedné či více oblastí nebo při přeskočení některé z fází v procesu nábviku čtení může dojít k těmto obtížím (vycházíme ze zkušenosti nábviku čtení analyticko-syntetickou metodou): dvojí čtení, přesmykování, vynechávání hlásek či slabik, domýšlení konce slov, záměna hlásek, nedostatečné porozumění čtenému.“ (SPUCH, 2001)

1. úkol - nábvik odstranění chybné techniky dvojího čtení

Speciální pedagog vysvětlil rodičům, co je to dvojí čtení a jak trénovat správnou techniku čtení pomocí okénka, záložky, zakrývání prstem.

2. úkol - různé techniky procvičování čtení

Speciální pedagog rodiče seznámil s různými technikami, které jsou vhodné k procvičování čtení. Vysvětlil jim a předvedl techniku dublovaného čtení, střídavého čtení, nábviku čtení dle Grace M. Fernaldové¹². Po vysvětlení technik procvičování čtení si děti s rodiči jednotlivé techniky vyzkoušely na krátkém textu. Speciální pedagog postupně všechny děti obešel a u dětí, u nichž bylo dvojí čtení diagnostikováno (v tomto případě to byly dvě děti), si společně vyzkoušeli přečíst jednu větičku pomocí okénka.

Na závěr hodiny speciální pedagog zopakoval, co mají rodiče s dětmi do dalšího setkání procvičovat. Opět byl po ukončení skupinky k dispozici rodičům pro případné konzultace.

¹²Vysvětlení pojmu dvojí čtení a technik čtení je podrobně vysvětleno např. v knize od Pokorné (2000).

7.7 Lekce šestá

Speciální pedagog zkontroloval úkoly, stručně zkonzultoval co dětem šlo dobře, co jim dělalo potíže, a za splnění úkoly si děti mohly opět vybrat samolepku.

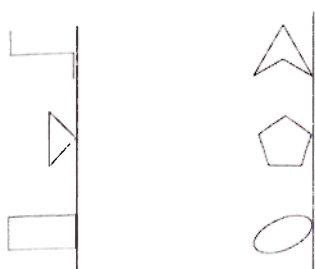
Šestá lekce byla zaměřena na zrakové vnímání, sluchové snímání, rozdělování slov na slabiky, čtení a vnímání časové posloupnosti.

Zrakové vnímání:

Zrakové vnímání je v šesté lekci cvičeno ve třech úkolech.

1. úkol – kreslení obrazců dle osy souměrnosti

6. lekce - zrakové vnímání a)
překresli zrcadlové obrazce. Pokud si nevíš, použij zrcátko

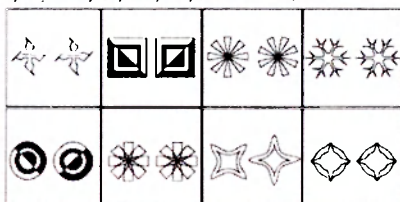
Obrázek č. 70 – ukázka části pracovního listu – zrakové vnímání – kreslení dle osy souměrnosti

„Pokuste se překreslit znázorněný obrazec zrcadlově, pokud si neumíte představit zrcadlové zobrazení, půjčím vám zrcátko, které přiložíte ke znázorněné čáře, a v zrcátku uvidíte odraz obrazce tak, jak ho máte překreslit.“ (Klimešová, 2007)

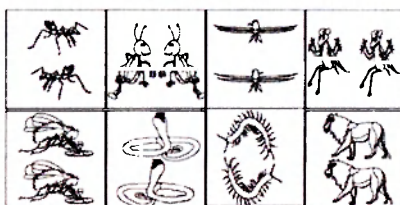
Speciální pedagog dětem názorně předvedl, jak obrazec překreslit a jak zacházet se zrcátkem. Všechny děti se pokoušely obrazce překreslovat pomocí zrcátka. Většina dětí měla s tímto úkolem potíže, všechny si zkusily překreslit první čtyři obrazce v levém sloupci.

2. úkol – rozlišování podobných tvarů

6. lekce - zrakové vnímání b)
Symboly, které nejsou úplně stejné (např. zrcadlově se lišící) šikmi

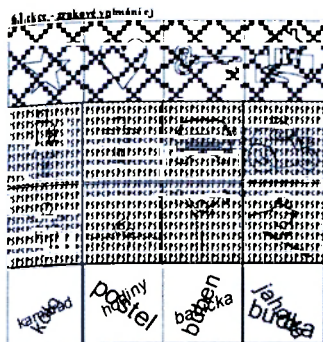
6. lekce - zrakové vnímání b)
Zvířátka, která nejsou úplně stejná (např. zrcadlově se lišící) šikmi

Obrázek č. 71 – ukázka částí dvou pracovních listů – zrakové vnímání – rozlišování podobných tvarů

Speciální pedagog dětem vysvětlil, jaké dvojice obrázků budou děti vyškrtávat, tedy dvojice obrázků, které se liší například zrcadlově. Děti vypracovaly přibližně dva řádky, zbytek pracovního listu a celý druhý pracovní list dostaly děti domů na vypracování. Většina dětí pracovala s malou pomocí rodičů.

3. úkol – figura a pozadí

Obrázek č. 72 – ukázka části pracovního listu – zrakové vnímání – figura a pozadí

„Teď si prohlédnete obrázky, které jsou zobrazeny na různém pozadí, a budete rodičům říkat, co na obrázcích vidíte.“ (Klimešová, 2007)

Děti společně s rodiči prohlížely jednotlivé obrázky a určovaly, co je na nich znázorněno. Na prvních třech řádcích jsou znázorněny obrázky, na dalších třech řádcích jsou překrývající se slova. Na skupině děti pojmenovaly přibližně dva řádky, většina dětí úkol zvládla dobře.

Sluchové vnímání:

Sluchové vnímání je procvičováno ve dvou úkolech, a to pomocí bzučáku a vyhledávání slov dle grafického záznamu označující délku slabik a slov.

1. úkol – bzučák

6.Lekce – sluchové vnímání (bzučák) a)

Rodiče říkají dětem slova, děti znázorní pomocí těla, bzučáku, grafických značek nebo předmětů délku jednotlivých slabik ve slově.

Lano, káva, páka, rada, řasa, váha, veze, nese, potí, bílý, pálí, sáně, kolo, paní, září, kaše, dále, šachy, kací, žila, sova, kotel, národ, suchar, řízek, zápis, pekáč, tenis, žalář, voják, výklad, kůl, los, vtip, hrob, mlok, rákos, kosí, román, výlet, máj

Obrázek č. 73 – ukázka části pracovního listu – sluchové vnímání – seznam slov

Speciální pedagog říkal jednotlivá slova a děti je znázorňovaly pomocí těla, a to pohybem ruky – dlouhou slabiku mávnutí paží před tělem ze shora dolů znázorňovalo dlouhou slabiku, vyrazení ruky dopředu před tělo znázorňovalo krátkou slabiku. Dětem se úkol líbil, většina dětí úkol zvládla bez potíží. Potom si zase děti vyzkoušely znázornit slova pomocí bzučáku, znázorňovaly jednoduchá slova, většina dětí zvládla úkol bez chyby.

2. úkol – vyhledávání slov dle grafického záznamu označující délku slabik a slov

6.Lekce – sluchové vnímání (bzučák) b)

Spoj čarou grafický záznam se správným slovem.

dole	•
hůl	• •
rýže	•
chybí	

Obrázek č. 74 – ukázka části pracovního listu – sluchové vnímání –vyhledávání slov dle grafického záznamu

Děti pracovaly samostatně, spojovaly slova s odpovídajícím grafickým záznamem. Děti stihly spojit přibližně pět slov s grafickým záznamem, s úkolem neměly děti již žádné velké potíže.

Rozdělování slov na slabiky:

1. úkol – pohybové znázornění počtu slabik

Speciální pedagog říkal slova a děti skákaly podle instrukcí dopředu, dozadu, krokovaly do stran, skákaly po jedné noze, a to vždy podle počtu slabik ve slově. Děti se při úkolu velmi dobře bavily, všechny děti úkol zvládly dobře.

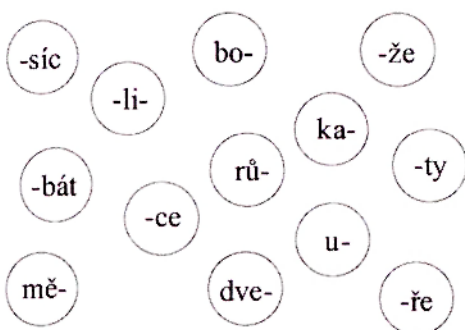
2. úkol – rozdělování napsaných slov na slabiky

6. lekce – rozdělování slov na slabiky b), c)

b) Rozděl slova svislou čarou na slabiky.

Kolo	dům	ryba	slon	komín	leden	mává
žížala	moře	škola	koláč	myš	sníh	míček
tatínek	chléb	máslo	vodník	kolotoč	hruška	pes

d) Spoj slabiky v bublinkách tak, aby vzniklo smysluplné slovo. Slovo napiš.

Obrázek č. 75 – ukázka části pracovního listu - rozdělování slov na slabiky a spojování slabik

Pracovní list zaměřený na rozdělování slov děti zpracovávaly samostatně, v první části rozdělovaly slova svislou čarou na slabiky, měly vypracovat jeden řádek. Ve druhé části spojovaly bubliny tak, aby vzniklo slovo. Každý stihl spojit za časový limit jiný počet slov.

Čtení:

1. úkol - postřehování

„Při nácviku plynulého čtení je důležité vést oči plynule po řádku zleva doprava, to znamená mít uspořádané oční pohyby. K procvičení očních pohybů se používá například okénko, záložka nebo výřez uprostřed prázdného listu papíru. Při cvičení postřehování zvyšujeme počet prvků, které je dítě schopno vnímat, a snižujeme čas, který má dítě na postřehnutí slabiky či slova. K procvičení této oblasti můžeme využít kartičky se slabikami nebo slovy.“ (Klimešová, 2007)

L	M	můj	koš
Jana	kolo	pole	Soňa

Obrázek č. 76 – ukázka části pracovního listu – kartičky na postřehování

Speciální pedagog rodičům vysvětlil, jak postřehování cvičit a jak pracovat s kartičkami. Potom si děti postřehování slov na kartičkách vyzkoušely, hromadně říkaly postřehovaná slova. S tímto úkolem měla většina dětí potíže, některé děti by potřebovaly ze začátku delší časový limit na postřehnutí slova.

2. úkol – čtení první a poslední slabiky

„Oční pohyby můžeme procvičovat též při čtení textu, a to čtením prvního písmene nebo slabiky či slabiky poslední.“ (Klimešová, 2007)

Děti postupně v krátkém textu četly podle instrukcí první nebo poslední slabiky. Každý zkusil přečíst jednu větu, tedy pouze první slabiku, a jednu větu, kde četl poslední slabiku. Čtení první slabiky dětem nečinilo žádné potíže, se čtením poslední slabiky měla většina dětí potíže, a to především u delších a obtížnějších slov.

Vnímání časové posloupnosti:

„Nedostatečné rozvinutí této oblasti se může projevit přehazováním písmen ve slově při psaní, dále ovlivňuje schopnost naučit se řadu informací (např. abecedu, násobilku, vyjmenovaná slova apod.).“ (SPUCH, 2001)

1. úkol – umístění dne v týdnu, měsíce v roce

Postupně všechny děti určovaly umístění dne v týdnu a měsíce v roce, tedy např. jaký den je po čtvrtku, který den je před středou, dále jaký měsíc následuje po březnu, který měsíc je před lednem apod. S určováním dne v týdnu většina dětí neměla problémy, potíže se projevíly při vyhledávání odpovídajících měsíců.

2. úkol - hodiny

6. Lekce - vnímání časové posloupnosti

a) vyjmenuj rychle dny v týdnu tak, tak jdou za sebou, vyjmenuj je po pátku, po pondělí atd. před sobotou, před čtvrtkem, před pondělím atd. to samé proveď tes měsíce v roce, s čísly v úsečných kladě a pod.
b) děti říkají rozhodně kolik hodin v tih na hodinách a co v této době mohou asi dělat

Obrázek č. 77 – ukázka části pracovního listu - vnímání časové posloupnosti – hodiny

Na pracovním listě s hodinami pracovali děti a jejich rodiče společně. Děti rodičům říkaly, kolik jaký čas hodiny ukazují a co v tu dobu obvykle dělávají. Některé děti měly s určováním hodin potíže. Po cca třech minutách speciální pedagog ukončil cvičení.

Na závěr hodiny speciální pedagog zopakoval, co mají rodiče s dětmi do dalšího setkání procvičovat. Opět byl po ukončení skupinky k dispozici rodičům pro případné konzultace.

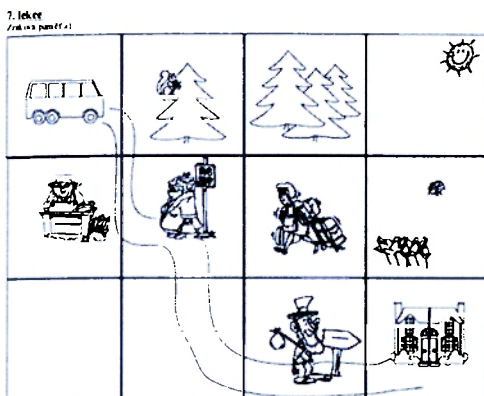
7.8 Lekce sedmá

Sedmá lekce byla zaměřena na rozvíjení zrakové paměti, sluchové paměti, dále byla zaměřena na čtení a diakritická znaménka.

Zraková paměť:

„Rozvíjení zrakové paměti je důležité pro zapamatování si slova jako grafického obrazu. Může pomoci v písemném projevu při vyhodnocení správného pravopisu bez užití gramatických pravidel, např. míč x mýč.“ (SPUCH, 2001)

1. úkol – skládání obrázku po paměti

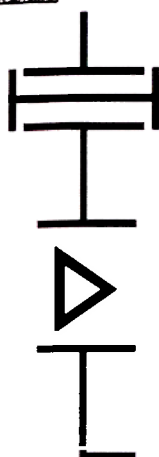
Obrázek č. 78 – ukázka pracovního listu – zraková paměť – skládání obrázku po paměti

Speciální pedagog vysvětlil dětem pravidla hry. Celý obrázek, jak je vyobrazen na obrázku č. 78, je položen u speciálního pedagoga. Každé z dětí dostalo obálku se stejným rozstříhaným obrázkem na jednotlivé části (jak je v ukázce naznačeno, celkem dvanáct dílů). Děti se přišly podívat na celý obrázek, po určitém časovém limitu speciální pedagog obrázek zakryl a děti na svém místě sestavovaly z jednotlivých dílů obrázek po paměti.

V průběhu skládání se každé dítě mohlo ještě jednou podívat na celý obrázek. Všechny děti využily možnost ještě jednou se podívat celý obrázek. Dvě děti zvládly úkol úplně bez chyby, ostatní děti měly minimálně jednu chybu. Domů dostaly na cvičení tento celý obrázek, rozstříhané kartičky a obdobný obrázek s připravenými kartičkami.

2. úkol – překreslování nesmyslného obrazce

7. Lekce - překreslování

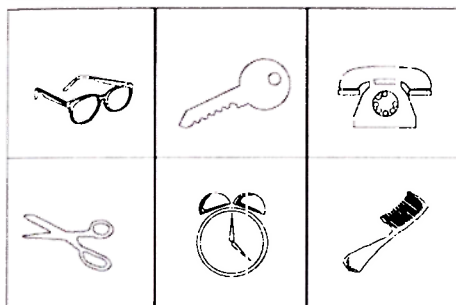

Obrázek č. 79 – ukázka pracovního listu – zrková paměť – překreslování nesmyslného obrazce

Děti dostaly pracovní list (ukázka na obrázku č. 79), na kterém je obrazec, který překreslily na čistý list papíru. Potom všechny děti oba listy schovaly a společně si krátce zahrály slovní fotbal. Po cca třech minutách děti na další čistý list papíru nakreslily znovu nesmyslný obrazec, tentokrát z paměti. První část úkolu zvládla většina dětí bez potíží. V druhé části, kreslení po paměti, měly všechny děti menší či větší potíže. Chybovaly v umístění jednotlivých dílů, chyběním některých částí, velikostí kreslených částí nebo některé části byly neúplné. Domů dostaly děti další obdobné pracovní listy.

3. úkol – hra „Cesta s pamětí“

7. Lekce
Zrková paměť c)

Obrázek č. 80 – ukázka části pracovního listu – hra „Cesta s pamětí“

Speciální pedagog měl připraveny obrázky s různými předměty (celkem devět obrázků, ukázka obrázků je na obrázku č. 80). Rozložil je za sebou na zemi obrázkem dolů. Děti postupně chodily a odkrývaly obrázky, obrázek si prohlédly, a zase jej daly zpět. Každý obrázek si mohly prohlédnout jenom jednou. Když prošly celou cestou složenou z obrázků, napsaly si na papír jaké obrázky viděly, přičemž se snažily zachovat i jejich pořadí. Většina dětí si vybavila kolem šesti až osmi obrázků, více či méně zachovaly jejich pořadí.

Sluchová paměť:

„Rozvíjením sluchové paměti posilujeme porozumění slyšeného textu (výkladu učiva), schopnost pracovat s informacemi, zpracovávat pokyny a zlepšujeme koncentraci pozornosti. Jestliže má dítě nedokonale rozvinutou sluchovou paměť, může mu činit problém zapamatovat si pokyn od učitelky, větu či její část při psaní diktátu, zapamatování si písniček, říkadel. Při počátečním čtení (slabikování/hláskování) je při tomto oslabení obtížné říci celé slovo.“ (SPUCH, 2001)

1. úkol – zapamatování čtyř pokynů a jejich reprodukce

7. Lekce – sluchová paměť a)

Zapamatuj si a proved' následující pokyny.

1. Vezmi do pravé ruky červenou pastelku, dojdi ke stolu, pastelku polož doprostřed stolu a vrať se na své místo.
2. Doskákej po pravé noze k oknu, tam udělej dřep, vezmi ze stolu červenou pastelku a dej ji svému dospělákovi.
3. Lehni si na pravý bok, zvedni pravou nohu, pak nohu polož, stoupni si a 3x vyskoč .

Obrázek č. 81 – ukázka části pracovního listu – sluchová paměť – zapamatování a provádění pokynů

Speciální pedagog vždy řekl několik instrukcí (nejdříve dvě, potom tři, nakonec čtyři instrukce, přičemž využil instrukce z připraveného pracovního listu, jehož část je na obrázku č. 81), děti slyšené instrukce prováděly. Dvě a tři instrukce zvládly všechny děti, se zapamatováním čtyř instrukcí měla problémy většina dětí, pouze dvě děti (z deseti) zvládly úkol bez chyby.

2. úkol – zapamatování řetězce slov, které na sebe nenavazují

sluchová paměť b)

Zapamatuj si a zopakuj slova, která uslyšíš.

- dům, hroch, sešit, rohlík, strom, zvonek
- ořech, pes, mrak, růže, noviny, lízátko

Obrázek č. 82 – ukázka části pracovního listu – sluchová paměť – řetězec slov na sebe nenavazujících

Na úkolu pracovali rodiče s dětmi. Rodič předřikal slova napsaná na pracovním listě (ukázka slov je na obrázku č. 82), děti potom říkaly slova zpaměti. Děti zvládaly zopakovat většinou všechna slova, více či méně zachovávaly pořadí slov.

Čtení:

1. úkol – čtení textu při zakrytí poloviny písmen

7. Lekce - čtení a)

a) Pokus se přečíst či slyšící překrvit větu.

Povídánky
František Nepil

Rudlíma na okraji města. Po ulicích chodím nairaději
s tátou a dědou. Maminka totiž zastavuje u takových
vůkledů, kde má to nehaví. U čatů látka a střeviců
A nakupuje tam, kde je moc lidí a já pak musím dlouho
čekat

Obrázek č. 83 – čtení – čtení textu při zakrytí poloviny písmen

Děti společně s rodiči četli kousek textu (viz. obrázek č. 83). Speciální pedagog děti obcházel a odpovídal na případné dotazy. Speciální pedagog také rodičům poradil, že toto cvičení můžeme trénovat v běžném textu, a to pomocí záložky, kterou dle potřeby zakryjeme část písmen. Některé děti úkol zvládly bez obtíží, jiné měly větší či menší obtíže.

2. úkol - čtení slov s vynechanými písmeny

7. Lekce - čtení b)

Doplň písmena a přečti text.

Bylo tako . é divné líné rá . o, kdy čl . věk neví, co
by chtěl, a do nič . ho se mu n . chce. S . unce líně
sví . ilo na pa . eku, ale nik . e žádný p . ák. Jen
ta . ové veliké ši . até vejce le . elo v . rávě. A v tom
vej . i někdo zadumaně zívá. Zadu . aně, ale tak
hla . itě, že se skořá . ka rozpúli . a.

Obrázek č. 84 – čtení – čtení textu s chybějícími písmeny

Tak jako v předchozím úkolu děti společně s rodiči četli kousek textu (viz. obrázek č. 84). Speciální pedagog děti obcházel a odpovídal na případné dotazy. Opět některé děti úkol zvládly bez obtíží, jiné měly větší či menší obtíže.

3. úkol – orientace ve čtenářských tabulkách

1. čteník	komíník	mrak	domovník
2. mlýnek	hvězdy	frak	obuvník
3. kotník	hoblík	pytlík	chodník

Obrázek č. 85 – čtení – orientace ve čtenářských tabulkách

„Čtenářské tabulky se používají k nácviku čtení izolovaných slov, usnadňují čtení těchto slov v textu. Čtenářské tabulky se také dají využít k lepší orientaci v textu.“ (Havlovicová, 2007)

Speciální pedagog říkal různé instrukce, např. přečti všechna slova v prvním odstavci, přečti všechna slova začínající na písmeno „b“, děti slova vyhledávaly a četly ve čtenářských tabulkách (část čtenářské tabulky je vyobrazena na obrázku č. 85). Většina dětí tento úkol zvládala bez výraznějších potíží, některým dětem trvalo o chvíli déle, než požadovaná slova vyhledaly.

Diakritická znaménka:

1. úkol – doplňování diakritických znamének do textu

7. Lekce — diakritická znaménka a)

Doplň do vět chybějící znaménka.

Vcera jsme behali s kamarady v blízku lesíku.

Lekar leci nemocneho.

Kravicko, dej nam mlíčko.

Obrázek č. 86 – ukázka části pracovního listu – doplňování diakritických znamének do textu

„Pokud již dítě dobře zvládá vnímání a reprodukci délky tónu, je dobré diakritická znaménka cvičit také doplňováním do textu, aby dítě bylo také schopno, pokud při psaní nějaké diakritické znaménko vynechá, objevit chybějící diakritické znaménko a doplnit jej.“ (Havlovicová, 2007)

Děti pracovaly samostatně, měly za úkol doplnit diakritická znaménka v jedné větě (viz. obrázek č. 86). Téměř všechny děti na první pokus nevyhledaly všechna diakritická znaménka. S malou pomocí rodičů potom úkol zvládly.

2. úkol – význam slov v závislosti na délce hlásek

diakritická znaménka b) Vymýšlej věty na slova.

kára - kárá	kosí - kosi
mošt - most	Míla - milá
dráha - drahá	rádi - radí

Obrázek č. 87 – ukázka části pracovního listu – diakritická znaménka – význam slov v závislosti na délce hlásek

Speciální pedagog postupně říkal dvojice slov lišící se pouze délkou hlásky (viz. obrázek č. 87). Každé dítě mělo na dvojici slov lišící se délkou hlásky vymyslet jednu větu. Všechny děti, některé s malou pomocí rodičů, dokázaly vymyslet větu.

Na závěr sedmé lekce speciální pedagog zopakoval, co vše mají rodiče s dětmi procvičovat, a po ukončení byl ještě k dispozici pro případné konzultace.

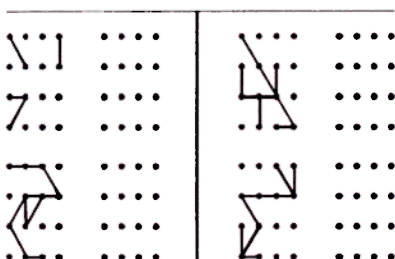
7.9 Lekce osmá

V osmé lekci byla rozvíjena oblast zrakového vnímání, sluchové paměti a zaměřena byla také na verbální stránku a čtení s porozuměním.

Zrakové vnímání:

1. úkol – spojování bodů dle vzoru

8. Lekce - zrakové vnímání a)

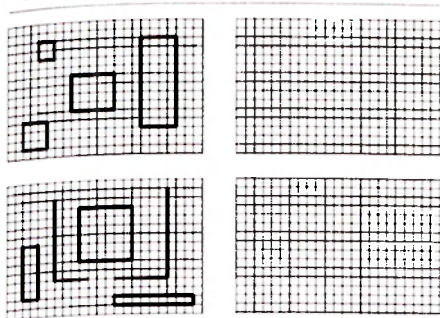
Obrázek č. 88 – zrakové vnímání – spojování bodů dle vzoru

Děti pracovaly samostatně, po názorné ukázce spojovaly předkreslené body podle vzoru (viz obrázek č. 88). Za úkol měly překreslit dva obrazce. Některé děti byly rychle hotové, stihly ještě další dva obrazce, než ostatní děti úkol dodělaly. Některé děti potřebovaly pomoc rodičů.

2. úkol – překreslování obrazců do čtvercové sítě

8. lekce - zrakové vnímání b)
Do prázdných sítí zakresluj vzory podle předlohy.

Obrázek č. 89 – zrakové vnímání – překreslování obrazců do čtvercové sítě

Postup byl stejný jako u předchozího úkolu. Děti měly za úkol překreslit obrazce z jedné čtvercové sítě (viz. obrázek č. 89). Opět byly některé děti rychlejší a stihly překreslit dvě čtvercové sítě. Některé děti potřebovaly pomoc rodičů.

Sluchová paměť:

„Posilování sluchové paměti napomáhá fixovat a rozpoznávat sluchové vjemy, např. v řeči se rychle střídající krátké a dlouhé slabiky.“ (SPUCH, 2001)

1. úkol – hry na sluchovou paměť

Speciální pedagog hrál spolu s dětmi hry typu „Mám rád zmrzlinu, protože je...“, „Pojeďu na prázdniny a do kufru si dám...“, „Otevřu si ledničku a vidím...“ Všechny děti byly zapojeny do hry, nejdříve každý přidával slovo do věty „Mám rád zmrzlinu, protože je...“, přičemž zopakoval všechna slova, která řekly děti před ním. Děti vymýšlely slova jako sladká, jahodová, studená, voňavá, s kousky čokolády... S malou pomocí úkol zvládly všechny děti. Stejným způsobem hrály i další dvě hry.

Verbální stránka:

1. úkol – artikulační obratnost

8. Lekce – verbální stránka a)

Rodiče se zřetelnou artikulací předřikávají slova, které dítě opakuje. Dbáme na správnou výslovnost. Obtížnost volíme dle úrovně artikulační dovednosti dítěte (postupujeme od slov jednodušších ke slovům obtížnějším).

bříza, cvrček, křeček, mdloba, větřík, řezbář, řeřicha, pstruh, svatba, sprcha, poklad, skřítek, mořský, velbloud, období, špendlík, ústřížek, nastřádat, treпка, tvrz, čtvrtka, artista, černošský, císařovna

Obrázek č. 90 – ukázka části pracovního listu - verbální stránka - artikulační obratnost

Na úkolu pracovali rodiče společně s dětmi, rodiče předřikávaly slova (viz. obrázek č. 90), děti slova opakovaly. Speciální pedagog obcházel děti a jejich rodiče, odpovídal na

případné otázky a kontroloval správné provádění úkolu. Většina dětí úkol zvládala dobře, některé děti měly se slovní obratností potíže.

2. úkol – rozvíjení slovní zásoby

8. lekce – verbální stránka b)

Jmenuj alespoň pět předmětů, pokaždé jiných, které jsou větší než:

- tužka
- židle
- člověk

Jmenuj alespoň pět předmětů, pokaždé jiných, které jsou menší než:

- slon
- autobus
- pouliční lampa

Obrázek č. 91 – ukázka části pracovního listu – rozvíjení slovní zásoby

Každý postupně vymýšlel slova označující předměty, které jsou větší než tužka, děti vymýšlely slova jako penál, kniha, stůl, dveře... Ve druhém kole vymýšlely slova označující předměty větší než židle, přičemž nesměly opakovat slova z prvního kola. Děti vymyslely slova jako křeslo, tabule, skříň, auto, letadlo... Potom vymýšlely slova označující předměty, které jsou menší než slon, opět se nesměly opakovat slova z předchozích kol. Děti vymyslely slova jako tygr, veverka, mravenec, ptáček, ryba... Všechny děti zvládly úkol dobře, jen některé si trochu vybavovaly slovo delší dobu.

Čtení – porozumění:

„Porozumění čtenému je nejdůležitější stránkou čtení, kterou dítě potřebuje po celý život. V důsledku zaměření pozornosti na správnou techniku čtení, dětem často uniká obsah sdělení. Děti ve druhé třídě ještě nedokáží přesně a samostatně převyprávět děj, proto je lepší dávat konkrétní otázky. Jestliže chceme, aby dítě četlo pro radost a pro poznání nového, je potřeba, aby se tyto dovednosti naučilo.“ (SPUCH 2001)

1. úkol – doplnění slova do věty dle smyslu

8. Lekce – čtení – porozumění a)

Podle smyslu textu doplň chybějící slova.

O neposlušném zajíčkovi

V hustém ..... měla pelíšek zajecí rodinka. Bydlel tam malý zajíček se svou maminkou.

Jednou šli spolu na procházku. Na louce zajíčka upoutal barevný motýl. Motýl létal

z kytky na ..... a zajíček si s ním hrál na honěnou. Jak se tak honili, doběhli až k lesu.

Motýl zamával ..... a zmizel v oblacích. Zajíček začal hledat maminku.

Najednou dostal strach, že se ztratil. Začalo se stmívat a zajíček nemohl ..... najít.

Obrázek č. 92 – ukázka části pracovního listu - čtení s porozuměním – doplnění slova do věty dle smyslu

Úkol plnili rodiče s dětmi, děti doplňovaly chybějící slova v textu. Za úkol měly děti přečíst pět vět a doplnit do nich chybějící slova (viz obrázek č. 92). Rodiče kontrolovali čtení dětí i doplňování odpovídajících slov. Některé děti četly rychleji, stačily přečíst více vět.

2. úkol – přiřazení správné věty nebo textu k obrázku

1. Chlapec leží v houpačce, v pravé ruce drží knihu, na očích má sluneční brýle a spí. Netuší, že ho chce kamarádka pokropit hadicí.

2. Chlapec leží v houpačce, v pravé ruce drží knihu, na nohou má boty a spí. Netuší, že ho chce hasič pokropit.

3. Chlapec leží v houpačce, v pravé ruce drží knihu, na očích má sluneční brýle a spí. Netuší, že ho chce hasič pokropit.

Obrázek č. 93 – ukázka části pracovního listu - čtení s porozuměním – přiřazení správné věty nebo textu k obrázku

Speciální pedagog vysvětlil, jak s pracovním listem pracovat. Tento pracovní list, jehož část je na obrázku č. 93, měly celý vypracovat doma.

3. úkol – kreslení obrázku k textu

8. Lekce – čtení - porozumění d)

Nakreslí obrázek podle následujících pokynů.

1. Doprstřed listu namaluj zelený čtverec.
2. Vpravo od něj umístí modré kolečko s červenými puntíky.
3. Nad zelený čtverec napiš své jméno.
4. Pod modré kolečko s červenými puntíky přimaluj červené srdíčko.
5. Pravý růžek této stránky odtrhni.

Obrázek č. 94 – ukázka pracovního listu – čtení porozuměním – kreslení obrázku k textu

Děti měly za úkol vypracovat celý pracovní list, tedy splnit všechny napsané instrukce (viz obrázek č. 94). Děti pracovaly samostatně, s malou pomocí rodičů všechny děti úkol zvládly. Ještě jeden podobný pracovní list dostaly na domácí procvičování.

Na závěr speciální pedagog shrnul, co mají rodiče s dětmi procvičovat doma. Po ukončení osmé lekce byl ještě speciální pedagog k dispozici pro rodiče pro případnou konzultaci.

7.10 Lekce devátá

Devátá lekce byla zaměřena na cvičení sluchového vnímání se zaměřením na sluchovou diferenciaci, pozornost, dále byla zaměřena na procvičování diakritických znamének a respektování hranic slov.

Sluchové vnímání:

1. úkol – rozlišování podobně znějících smysluplných slov

9. Lekce – sluchové vnímání a)

Poslouchej pozorně dvojice slov a řekni v čem se liší.

hrom – Hron	opět – oběd	líný – líni
vedení – vědění	žije – šije	hony – honi
chudý – chůdy	spustit – pustit	váha – váhá
housle – house	soudí – soudy	pýcha – píchá

Obrázek č. 95 – ukázka části pracovního listu – sluchové vnímání – odlišování podobně znějících smysluplných slov

Speciální pedagog předříkával dvojice slov, děti postupně říkaly, jestli jsou slova stejná nebo ne. Pokud se lišila, měly děti ještě určit, čím se slova liší. Každý rozlišoval dvě dvojice slov. Na obrázku č. 95 je ukázka části pracovního listu, na kterém jsou znázorněna slova určená k cvičení sluchové diferenciaci. Tento seznam slov dal speciální pedagog rodičům na domácí procvičování.

2. úkol – rozlišování nesmyslných slov a uvědomění si odlišnosti

sluchové vnímání b)

Poslouchej pozorně dvojice slov a řekni v čem se liší.

skýn – ckýn	spje – zpje	dit - dyt
mují – muji	vopl – vobl	aší – aží
týk – tik	šakl – šakl	klatý – klatí
čovní – šovní	hjon – hojn	ziu – ciu
tred – tret	žíša – šíša	čtem – štěm
voti – votí	fabit – fapit	idý – idi

Obrázek č. 96 – ukázka části pracovního listu – seznam nesmyslných slov určený ke sluchové diferenciaci

Opět speciální pedagog předříkával dvojice slov, tentokrát nesmyslných, děti postupně říkaly, jestli jsou slova stejná nebo ne. Pokud se lišila, měly děti ještě určit, čím se slova liší. Každý rozlišoval dvě dvojice slov. Na obrázku č. 96 je ukázka části pracovního listu, na kterém jsou znázorněna nesmyslná slova určená k cvičení sluchové diferenciaci. Tento seznam slov dal speciální pedagog rodičům na domácí procvičování.

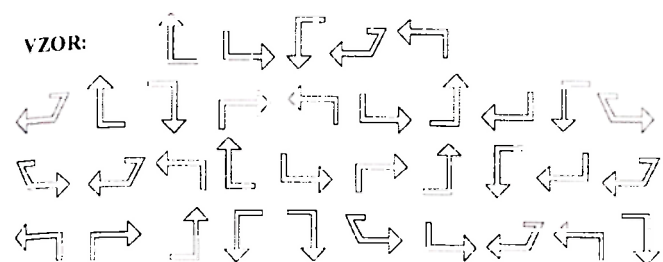
Pozornost:

„Dostatečná míra pozornosti je předpokladem pro dobré zvládnutí školních požadavků. Pozornost se upevňuje při pravidelném, časově přiměřeném trénování. Pro efektivní cvičení je potřeba dostatečný klid, rozsah a motivace. Nejvhodnější se jeví cvičení v pravidelném čase, se stejnou osobou.“ (SPUCH, 2001)

1. úkol - vyškrtávání předmětů

9. lekce - pozornost a)

Vyškrtěj všechny šipky, které jsou ve vzoru.

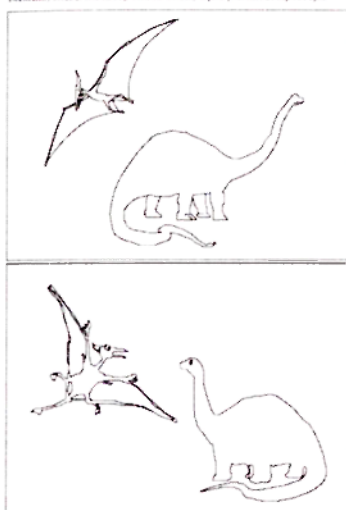
Obrázek č. 97 – ukázka části pracovního listu – pozornost – vyškrtávání předmětů

První úkolem zaměřeným na pozornost bylo vyškrtávání šipek, které nejsou ve vzoru (viz obrázek č. 97, kde je vyobrazena část pracovního listu). Děti měly za úkol vypracovat první tři řádky. Děti pracovaly samostatně, správné plnění úkolu kontrolovali rodiče i speciální pedagog. Na domácí procvičování dostaly děti ještě dva podobné pracovní listy. Speciální pedagog rodičům vysvětlil, jak s pracovními listy pracovat. Každý den by dítě mělo udělat jen kousek pracovního listu.

2. úkol – skrytý obrázek

9. lekce - pozornost b)

Vyškrtáváním odstraňte všechny části obrázku, které nejsou podobenstvími.

Obrázek č. 98 – ukázka pracovního listu – pozornost – skrytý obrázek

Děti dostaly rozstříhaný obrázek, který měly složit na druhém obrázku. Tento druhý obrázek byl podobný, ale ne úplně stejný (viz obrázek č. 98). Cvičí se tím nejen zrakové vnímání, ale také právě pozornost, dítě se musí soustředit na skládaný obrázek a nesmí se nechat „rušit“ obrázkem, na který rozstříhaný obrázek skládá. Úkol činil dětem potíže, nakonec jej všechny zvládly (někteří s malou pomocí rodičů). Podobný pracovní list dostaly děti na domácí procvičování.

3. úkol – reagování na předem určené slovo

9. Lekce – pozornost c)

Dítěti čteme text. Vždy, když uslyší slovo „ryba (rybu)“, hlasitě zvolá STOP.

Pyšná ryba

Uprostřed naší vesnice zvané Rybákov máme rybník. Nevím, proč se naše vesnice jmenuje Rybákov, když je v rybníce jen jedna ryba. Proto u nás nemáme ani žádné rybáře. Naše ryba tedy nemusí mít strach, že by ji někdo

Obrázek č. 99 – ukázka části textu – pozornost – reagování na předem určené slovo

Speciální pedagog přečetl část textu (jehož ukázka je na obrázku č. 99), děti měly vždy, když slyšely slovo „ryba“, povyskočit. Dětem se úkol líbil, jelikož dělaly tento úkol dohromady, všechny děti jej zvládly. Celý text a další obdobný text dostaly děti domů na domácí procvičování.

Diakritická znaménka a délka slabik:

1. úkol – doplňování diakritických znamének

2. úkol – procvičování délky slabik

9. Lekce – procvičování diakritických znamének a)

Doplň chybějící čárky a háčky.

Ve středu pujdeme na koupaliste. Jenicek ma rad makove kolace. V cervenci dozravaji ostruziny.

Anicka ma male stenatko. V nasem sidlisti staveji novy panelak. Každý den ctu sve sestricce

procvičování délky slabik b)

Nahrad' grafický záznam vhodným slovem, slovo vybírej ze slov v závorce.

Venku je . . . (zima, vítr, strom).

V lese sbíráme . / . (houby, maliny, borůvky).

V obchodě musíme koupit / . (mléko, rohlíky, veku).

Obrázek č. 100 – ukázka části pracovního listu – diakritická znaménka a délka slabik

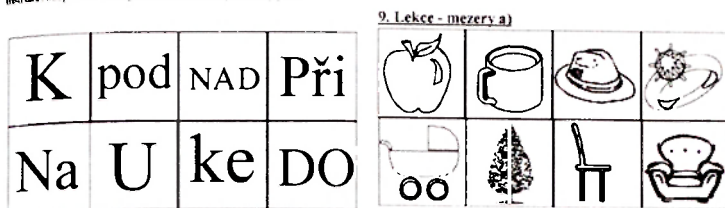
Děti pracovaly samostatně. Každé mělo vypracovat v 1. úkolu dvě řádky, ve kterých měla doplňovat chybějící diakritická znaménka, ve druhém úkolu tři věty, ve kterých mělo nahrazovat grafický záznam odpovídajícím slovem (viz. obrázek č. 100). Jelikož podobné úkoly již řešily v předchozích lekcích, většina dětí (některé s malou pomocí rodičů) úkoly zvládla bez výrazných potíží.

Respektování hranic slov:

1. úkol – předložky a jejich přiřazování ke slovům

9. Lekce - mezery a)
Rozstříhej listy na jednotlivé kartičky. Děti pracují s kartičkami dle
měřítel a doplňují. Treningem uvádění si předložky jako

Obrázek č. 101 – ukázka části pracovního listu – skládání slabik a obrázků dle instrukcí

Speciální pedagog měl pro každé dítě připravené kartičky s předložkami a kartičky s obrázky (jejich část je ukázána na obrázku č. 101). Speciální pedagog nejdříve zadával instrukce jako: “Vytvoř z předložky a obrázku větu - Pod židlí. Na stromě...” (Kramlová, 2007) V další části měly skládáním předložky a obrázku tvořit vhodné větičky. Každý měl vytvořit pět vhodných vět. Úkol děti velice bavil a zvládly jej všechny bez výraznějších potíží.

2. úkol – rozdělování věty na slova

9. Lekce - mezery b)

Rozstříhej větu na jednotlivá slova.

Č a s t o c h o d í m e d o l e s a .

Z a o b r a z e m j e p a v u č i n a .

V á z a s t o j í n a s t o l e .

V ý l e t p l á n u j e m e n a p á t e k .

Obrázek č. 102 – ukázka části pracovního listu – respektování hranic slov – rozdělování věty na slova

Děti dostaly připravené kartičky s větami určenými k rozstříhání na jednotlivá slova. Děti připravené věty, u nichž chybí mezery mezi slovy, stříhaly na jednotlivá slova a větu poskládaly na zemi. Děti pracovaly samostatně, rodiče kontrolovali správné vypracování úkolu. Děti měly za úkol takto rozstříhat a sestavit čtyři věty. Další věty dostaly děti na domácí procvičování. Většina dětí měla s úkolem větší nebo menší potíže, většinou zapomínaly udělat mezeru (rozstřížením) mezi podstatným jménem a předložkou. Ukázka některých vět je na obrázku č. 102.

3. úkol - skládání vět ze slov a slabik

9. Lekce - mezery c) - skládání vět

Slož z každé skupiny slabik (slov) větu.

V   pod-   -by   se-
                  le-   na   hou-
ros-   -zim   -tou
Věta: _____

Obrázek č. 103 – ukázka části pracovního listu – respektování hranic slov – skládání vět ze slov a slabik

Dalším úkolem zaměřeným na respektování hranic slov bylo skládání vět z jednotlivých slabik, popřípadě slov (viz ukázka části pracovního listu na obrázku č. 103). Výslednou větu měly děti napsat na předtištěný řádek. Děti pracovaly samostatně, většina dětí potřebovala větší či menší pomoc rodičů. Další věty dostaly děti na domácí procvičování.

Na konci třetí lekce speciální pedagog shrnul, co mají rodiče s dětmi procvičovat doma. Po ukončení byl ještě speciální pedagog k dispozici pro rodiče pro případnou konzultaci.

7.11 Lekce desátá

Na začátku desáté lekce prošel speciální pedagog všechny děti a jejich rodiče a stručně zkontroloval, s čím děti měly potíže, v čem se zlepšily, co jim šlo bez problémů.

Desátá lekce byla netradiční. Speciální pedagog měl připraveno několik stanovišť. U každého stanoviště byl jeden z rodičů a kontroloval správné provedení úkolu.

1. stanoviště – zrakové vnímání – hledání rozdílů

10. Lekce - 1. stanoviště - zrakové vnímání - "Malákol pleť"
 Při ukázkách se zaměřte na detaily v obrazech. Pokuste se najít 5 je viditelných rozdílů mezi oběma.

Obrázek č. 104 – ukázka části pracovního listu – zrakové vnímání – hledání rozdílů

Na prvním stanovišti měly děti za úkol vyhledat rozdíly mezi dvěma podobnými obrázky. Na obrázku č. 104 je ukázka jednoho z obrázků. Děti úkol bavit, s malou pomocí zvládly úkol všechny děti.

2. stanoviště – vizuomotorika

10. Lekce - 2. stanoviště - vizuomotorika - "Zašifovaná zpráva"

Pod písmeny a k nim přiřazeným znakům najdeš zprávu složenou ze znaků. Pod každý znak napíš správné písmeno. Výslednou zprávu napíš.

A	☞	E	☛
Á	☉	F	☞
B	☞	G	☞
C	☞	H	☞
Č	☞	CH	☞
D	☞	I	☞

Obrázek č. 105 – ukázka části pracovního listu - vizuomotorika

Na druhém stanovišti měly děti rozluštit zprávu. U každého písmene abecedy je vyobrazen symbol. Pomocí této abecedy se symboly děti přeložily zprávu složenou ze symbolů. Na obrázku č. 105 je ukázka části pracovního listu (část abecedy, část zprávy). Děti úkol bavil a všechny jej zvládly dobře (někteří s malou pomocí).

3. stanoviště – čtení s porozuměním

10. Lekce - 3. stanoviště - čtení s porozuměním -

„U tetv Jany“

Rodiče přečtou dítěti text. Po přečtení celého článku bude dítě odpovídat na otázky.

U tetv Jany.

Toník se těší na prázdniny. Pojede k tetě na Šumavu. Teta Jana má malé hospodářství, a to se Toníkovi hrozně líbí. Rozumí si se psem Alíkem a každé ráno vyrážejí na výpravy. Před tím ale musí Toník přinést trávu pro králíky.

Otázky:

1. Vyjmenuj všechna zvířata, která se v článku objevila.
2. Jak se jmenuje Toníkova teta?
3. Kde teta bydlí?

Obrázek č. 106 – ukázka části pracovního listu – čtení s porozuměním

Na třetím stanovišti měly děti přečíst kousek textu a odpovědět na předem připravené otázky. Na obrázku č. 106 je ukázka části textu a části otázek zaměřených na porozumění čtenému textu. Každý zvládl za časový limit přečíst jinak dlouhou část textu. V úrovni porozumění byly mezi dětmi velké rozdíly.

4. stanoviště - pozornost

10. Lekce - 4. stanoviště - pozornost - "Odkrývání obrázku"

Spojovací bodičky

12 - 13	14 - 15	43 - 44					
51 - 52	53 - 77	15 - 47					
33 - 19	74 - 76	13 - 40					
47 - 79	26 - 58	53 - 54					
1	2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31	32
33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48

Obrázek č. 107 – ukázka části pracovního listu – pozornost

Na čtvrtém stanovišti děti „odkrývaly“ obrázek, a to spojováním určených bodů. Na obrázku č. 107 je ukázka části sítě, ve které se obrázek odkryje, a část bodů určených ke spojování. Děti úkol bavil a všechny jej zvládly dobře (některým dětem trvalo vypracování úkolu déle a ze začátku potřebovaly malou pomoc).

5. stanoviště – vyhledávání chyb

10. Lekce - 5. stanoviště - vyhledávání chyb - „Hra na učitele“

Oprav chyby v následujících větách, čísla v závorce Ti napovídají počet chyb ve větě. Věty správně přepiš.

Teším se na školný vyled. (4)

Pojedme autobusen na hrad Kašperk. (2)

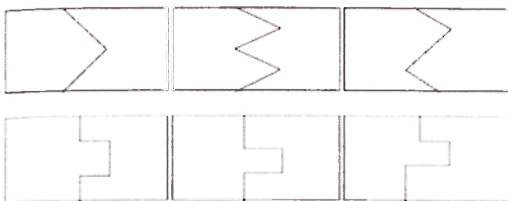
Obrázek č. 108 – ukázka části pracovního listu – vyhledávání chyb

Na pátém stanovišti měly děti za úkol opravovat chyby v textu („Hra na učitele“). Ukázka části vět je na obrázku č. 108. Většina dětí potřebovala u tohoto úkolu malou pomoc.

6. stanoviště – zrakové vnímání

10. Lekce - 6. stanoviště - zrakové vnímání - „Klíč do zámku“

Poskládej dvojice kartiček tak, aby do sebe zapadly.

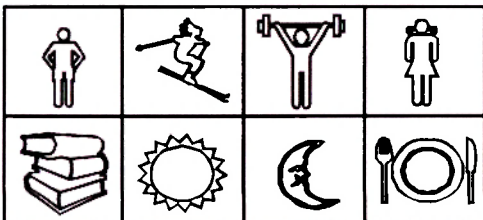
Obrázek č. 109 – ukázka části pracovního listu – zrakové vnímání

Na šestém stanovišti měly děti za úkol pospojovat několik do sebe pasujících dvojic. Speciální pedagog měl připravené nastříhané kartičky, přičemž dvě k sobě vždy pasují (hra „Klíč do zámku“). Každý stihl v časovém limitu spojit různý počet dvojic, všechny děti úkol zvládly samostatně, bez pomoci. Ukázka několika dvojic je na obrázku č. 109.

7. stanoviště – zraková paměť

10. Lekce - 7. stanoviště - zraková paměť - „Kouzelník“

Zobrazte si osm obrázků (počet závisí na schopnostech dítěte), sepsaných v tabulce níže. Dítě se musí zapamatovat všechny obrázky. Zákrytí je jeden obrázek se oddechem. Dítě má pozvat, který obrázek zmizel.

Obrázek č. 110 – ukázka části pracovního listu – zraková paměť

Na sedmém stanovišti byla připravena hra „Kouzelník“ zaměřena na zrakovou paměť. Děti měly po prohlédnutí obrázků určit, který z obrázků zmizel. Na obrázku č. 110 je ukázka části obrázků. Děti měly hledat zmizelý obrázek z osmi nebo devíti obrázků.

8. stanoviště – sluchové vnímání – sluchové pexeso

„Sluchové pexeso (lze vyrobit z krabiček od fotografických filmů, krabiček od zápalek, krabiček z čokoládových vajíček, do kterých vložíme různé množství různorodých materiálů - fazole, kancelářské sponky, rýže špendlíky, korálky, písek, kamínky) - vždy dvě krabičky jsou se stejným druhem a množstvím materiálu.“ (SPUCH, 2001)

Děti měly najít tři stejné dvojice krabiček se zvuky. Tento úkol už děti znaly z druhé lekce, všechny děti úkol zvládly.

Děti na každém stanovišti získaly za splněný úkol malou samolepku. Na konci desáté lekce byl speciální pedagog rodičům k dispozici. Při této konzultaci si všichni rodiče domluvily termín na kontrolní speciálně-pedagogické vyšetření nebo na konzultaci.

7.12 Následná péče

Po ukončení kurzu SPUCH je rodičům nabídnuto kontrolní speciálněpedagogické vyšetření. Na základě výsledků vyšetření je rodičům a dětem nabídnuta v případě potřeby další péče – v podobě další individuální nápravy, konzultace, individuálního kurzu (KUPOZ, DOV, grafomotorický kurz dle Heyrovské), EEG-bio feedback atd.

8 PŘÍPADOVÁ STUDIE

V této kapitole jsem popsala reedukační lekce s jedním klientem, který absolvoval kurz SPUCH v roce 2007. Součástí této studie, kromě popisu reedukačních lekcí při skupinové nápravě SPUCH, je popis situace před absolvováním kurzu a následná péče. Tuto kapitolu jsem zpracovala na základě studia dokumentů – zpráva z prvního vyšetření, dotazník poradny vyplněný matkou, kontrolní vyšetření po absolvování kurzu SPUCH. Popis reedukačních lekcí jsem vypracovala na základě aktivního pozorování při skupině.

Martin přišel s rodiči do poradny na konci 1. ročníku z důvodu potíží ve čtení. V poradně provedli psychologické a speciálněpedagogické vyšetření chlapce. Matka chlapce má vzdělání střední s maturitou, pracuje jako sekretářka a její zdravotní stav je dobrý. Otec má vzdělání střední s maturitou, pracuje jako vedoucí pracovník, jeho zdravotní stav je dobrý. Martin má jednu sestru, její zdravotní stav je dobrý, obtíže nemá žádné. Matka neměla v těhotenství žádné problémy, porod proběhl normálně, vývoj dítěte je v normě. Matka jako za zvláštní nedostatek, obtíž označila nervozitu u chlapce. Prospěch ve škole je velmi dobrý (dvojka z českého jazyka, v ostatních předmětech jedničky). V dotazníku matka označila Martinovo osobní tempo, postoj ke školní práci, pozornost a nadání dítěte jako průměrné. Při práci bývá samostatný, má sklon k nejistotě, je pilný. Ve volném čase rád sportuje. Baví jej plavání, keramika, florbal. Do školy se připravuje 1 – 2 hodiny. Je kamarádský, společenský. Rodina je úplná, postoje dítěte k rodičům a k sestře matka označila jako výborný.

Při **psychologickém vyšetření** se chlapec jevil jako milý, klidný, vytrvalý, snažil se vždy dořešit všechny zadávané činnosti, i náročnější úkoly nerad vzdával, trpělivý, ale vyčerpaný při delší samostatné práci. Pracovní tempo je pomalejší. Aktuálně naměřené rozumové schopnosti se pohybovaly v lehce nadprůměrném pásmu (měřeno WISC III). Při plnění časově orientovaných úkolů klesala výkonnost chlapce, projevovala se snadná unavitelnost. Při **speciálněpedagogickém vyšetření** se projevila při čtení pomalejší rychlost (15 slov/min) s projevem specifických chyb a chybnou technikou čtení (domýšlení slov, u delších a obtížnějších slov se projevuje tzv. dvojí čtení). Porozumění čtenému textu je dobré, Martin je schopen přečtený text bez problémů sám reprodukovat. V písemném projevu se specifické chyby projevují minimálně (především vynechávání písmen a diakritických znamének, větší potíže se projevily v přepisu), chlapec měl problém s výbavností jednotlivých písmenek. Obtíže byly shledány i v oblasti zrakového vnímání (úspěšnost 60%) a sluchového

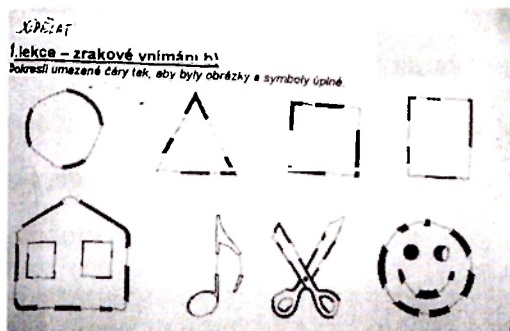

vnímání (úspěšnost ve sluchové analýze – 55%, ve sluchové syntéze – 51%, ve sluchové diferenciaci 42%). Výsledkem vyšetření byla diagnostikovaná specifická porucha učení – dyslexie (střední stupeň) při nadprůměrných rozumových schopnostech. Psycholog a speciální pedagog ve zprávě na základě tohoto vyšetření doporučili při hodnocení čtení respektovat aktuální úroveň čtenářských dovedností, nevyvolávat či uvážlivě vyvolávat chlapce k hlasitému čtení před celou třídou, k domácí přípravě zadávat pouze přiměřený text z hlediska obsahu, rozsahu i náročnosti, tolerovat případné potíže při řešení slovních úloh v matematice. Rodičům bylo doporučeno při domácím tréninku čtení dodržovat zásadu „krátce, ale často“, využívat vhodné doby ke čtení, náročnost textu a velikosti písmen by měla odpovídat čtenářským dovednostem dítěte, ocenit každý malý pokrok a snahu o zájem o čtení, číst denně kratší články a texty, zaměřit se na porozumění textu. Rodičům byla doporučena skupinová náprava SPUCH.

Na kurz SPUCH chodil Martin v druhém pololetí druhé třídy. Na skupinku chodila s Martinem matka, na jedné lekci (na sedmé) Martin z důvodu onemocnění chyběl. Úvodní konzultace proběhla s matkou a Martinem individuálně při konzultaci u speciálního pedagoga.

Na **první lekci** přišel na skupinku Martin s maminkou. Při úvodní (seznamovací) hře Martin ochotně spolupracoval, krátce hovořil o svých zálibách. V této lekci měl Martin největší potíže ve sluchovém vnímání při rozlišování zvuků předmětů. Všechny děti najednou hlasitě pojmenovávaly slyšené předměty. Martinovi rozlišení některých předmětů činilo potíže, většinou jen po dětech opakoval. Naopak v ostatních úkolech této lekce neměl žádné výraznější potíže. Úkol ve zrakovém vnímání – skládání černobílého obrázku (skládání obrázku s kouzelníkem rozděleného na pět dílů) zvládl Martin dobře, úkol mu nečinil žádné potíže, byl stejně rychlý jako většina dětí. Také s dokreslováním neúplných písmen neměl žádné potíže, na skupině stihl vyplnit dva řádky. Při sluchovém rozlišování první a poslední hlásky (ve slovech – pec, banán, sprcha, auto, násobilka) Martin zvládl bez chyby, při určování přítomnosti hlásky ve slově (K - koleno, rameno, stroj, lístek, hotel, jiskra, strom, počasí, kapusta, bota, sněhulák, televize, kuře, meč, rána, žákyně) Martin pouze u slova „bota“ poskočil na místě – což se mělo udělat jen u slov, která měla hlásku „K“ uprostřed slova, po vyslovení slova „bota“ měl tedy Martin stát na místě (postup úkolu je vysvětlen v kapitole 7, v podkapitole 7.2 Lekce první). Vymýšlení slov na určenou hlásku zvládl dobře, všechny děti na stejnou hlásku postupně vymýšlely slova. Na hlásku „L“ Martin v prvním kole vymyslel slovo „led“, v druhém kole, kdy již bylo hodně slov řečených, po chvíli přemýšlení řekl „lednička“. Potíže byly patrné s pozorností, Martin při samostatném

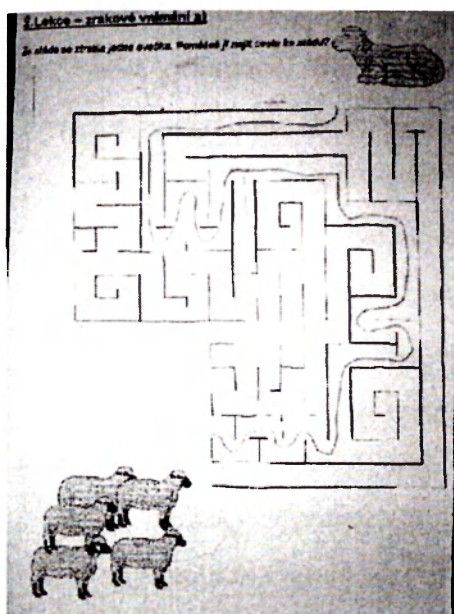
vypracování úkolů (při vyplňování pracovních listů) často od úkolů odhlížel, maminka ho vždy musela k úkolu vracet. Maminka si během lekce k jednotlivým úkolům zapisovala instrukce speciálního pedagoga (jak mají úkoly cvičit doma), do předem připravené osnovy, kterou dostali na začátku.

Obrázek č. 111 – ukázka části pracovního listu z 1. lekce - zrakové vnímání – dokreslování neúplných obrázků – vypracované Martinem

Na **druhou lekci** přišel Martin opět s maminkou. Na začátku druhé lekce speciální pedagog obcházel děti a stručně konzultoval, co dětem šlo, s čím měly potíže. Martinova maminka sdělila, že žádné potíže při vypracování úkolu neměli, neměl již ani potíže při rozlišování předmětů. První úkol nebyl pro Martina snadný. Úkolem bylo najít a znázornit správnou cestu v bludišti. Martin úkol dělal společně s maminkou, měl potíže udržet směr správné cesty, maminka mu musela hodně pomáhat. Ve druhém úkolu zaměřeném na zrakové vnímání, kdy bylo úkolem vyhledávat stejné obrázky podle vzoru, udělal Martin pouze jednu chybu (v druhém řádku označil jeden obrázek za shodný se vzorem, ale byl od vzoru odlišný), úkol vypracovával samostatně. V časovém limitu stihl vypracovat dva řádky, tak jako většina dětí. V úkolech zaměřených na grafomotoriku neměl Martin žádné výrazné potíže, a to ani při vysypávání obrázků, ani při vytrhávání obrázců. Při relaxaci, kdy si měly děti představit, že jsou zmrzlina, a měly úplně ztuhnout, a poté měly na sluníčku „roztát“, tedy úplně se uvolnit, měl Martin tak jako většina dětí, potíže cíleně navodit napětí a uvolnění. Martinovo mamince bylo doporučeno, stejně jako ostatním rodičům, v této technice pokračovat i doma. Ve hře slovní fotbal (vymyslet slovo začínající na poslední hlásku předchozího slova) neměl Martin žádné potíže, ke slovu koberec vymyslel slovo citrón, ke slovu postel vymyslel slovo lavice. Hra – „Sluchové pexeso“ (hledání krabiček vydávající stejný zvuk) se Martinovi velmi líbila a nečinila mu žádné potíže. Vylosoval si nejprve krabičku obsahující kancelářské sponky, potom krabičku s fazolemi a v obou případech našel pomocí sluchu odpovídající krabičky. V dalším úkolu zaměřeném na sluchové vnímání a ve sluchové analýze a syntéze se již

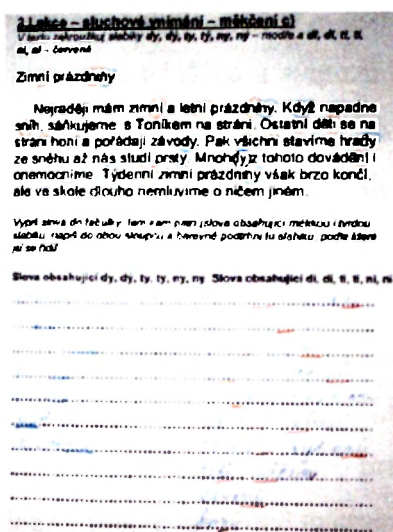
projevilo oslabení sluchového vnímání. Martin měl potíže s analýzou slov „potok“, „nahoru“, „výloha“ (slova „rak“, „vana“ zvládl), postupně slova rozkládal takto: p-o-t-k, n-a-h-r-u, v-ý-h-o-l-a. V syntéze nezvládl slova „kopec“, „píseň“, „železo“, která složil jako: „konec“, „plíseň“, „želo“. Slova „čaj“, „hora“ zvládl. Po ukončení lekce se přišla ještě maminka zeptat, zda-li mají analýzu a syntézu trénovat podle instrukcí zadaných na skupině, tedy kolem šesti slov na analýzu a šesti slov na syntézu za den, nebo jestli by měli trénovat více. Speciální pedagog je ubezpečil, že malý počet slov opravdu stačí, ale musí se dodržet pravidelnost v trénování. Maminka si opět všechny instrukce k jednotlivým úkolům pečlivě zapisovala do předem připravené osnovy.

Obrázek č. 112 – ukázka pracovního listu z 2. lekce – zrakové vnímání – bludiště – vypracované Martinem

Na začátku **třetí lekce**, při úvodní krátké konzultaci týkající se vypracování domácích úkolů, Martinova maminka sdělila, že Martinovi dělali potíže bludiště a ve sluchové analýze a syntéze již zvládá středně obtížná slova. S ostatními úkoly potíže neměl. Ve třetí lekci se začalo trénovat „měkčení“. V prvním úkolu na měkčení – čtení měkkých a tvrdých slabik (dy, ty, ny, di, ti, ni) neměl Martin potíže. Při sluchovém rozlišování měkkých a tvrdých slabik měl již Martin potíže, při rozlišování dy, di, dý, dí Martin špatně určil slabiku ve slově „dýka“, „dýně“, „hodina“ (ve slovech „dívka“, „divadlo“, „sudy“ slabiku určil správně). Při rozlišování ty, ti, tý, tí správně určil slabiku ve slovech „ticho“, „tykadlo“, „týden“, potíže mu dělalo určení slabiky ve slovech „tíha“, „letí“, „motýl“. Při rozlišování ny, ni, ný, ní Martin chyboval ve slovech „hroznýš“, „černý“, „letní“, „honí“, správně určil slabiku ve slovech „všichni“, „nikdo“, „Nymburk“. Při samostatné práci, kdy děti ve slovech (na pracovním

listu) kroužkovaly slabiky dy, dý, ty, tý, ny, ný – modře a di, dí, ti, tí, ni, ní – červeně, neměl Martin žádné výrazné potíže, pracoval sám, stihl vypracovat necelé dva řádky, tak jako většina dětí. Další cvičenou oblastí byla grafomotorika. Prvním úkolem byly uvolňovací cviky před psaním, děti nejprve kroužily celou paží (pohyb vycházel z ramenního kloubu), Martinovi tento pohyb nečinil žádné velké potíže. Při kroužení předloktím (pohyb vycházel z loketního kloubu) a dlaní (pohyb vycházel ze zápěstí) měl Martin potíže, nedokázal se, tak jako většina dětí, soustředit vždy jen na jeden kloub, ze kterého měl pohyb vycházet, takže při kroužení předloktí vycházel pohyb u Martina jak z loketního kloubu, tak i z ramenního. Také při kroužení zápěstím měl tendenci pohybovat celou paží. Cviky na jemnou motoriku zvládl Martin bez výrazných obtíží. Ve třech následujících úkolech byla procvičována prostorová a pravolevá orientace. Při pravolevé orientaci na vlastním těle, kdy děti měly na základě instrukcí speciálního pedagoga ukazovat různé části těla, se Martin velice dobře bavil, úkol mu nečinil potíže, neměl problémy s ukazováním částí těla na vlastním těle. Při pohybové pravolevé orientaci speciální pedagog zadával dětem instrukce: „Jdi do pravého rohu místnosti, sedni si na levou stranu od tvé maminky, doskákej po levé noze ke dveřím, sedni se před pravou skříň“. Úkol plnily všechny děti najednou, Martin se spletl hned při první instrukci, kdy místo do pravého rohu místnosti šel do levého rohu. Dalším úkolem byla orientace na listu papíru, kdy děti dle instrukcí ukazovaly různé obrázky, např.: „Ukaž všechny obrázky v pravém dolním čtverci, urči, v kterém čtverci se nachází kůň“. Děti pracovaly na úkolu spolu se svými rodiči, kteří kontrolovali odpovědi. Martin s tímto úkolem neměl žádné potíže, zvládl jej bez chyby.

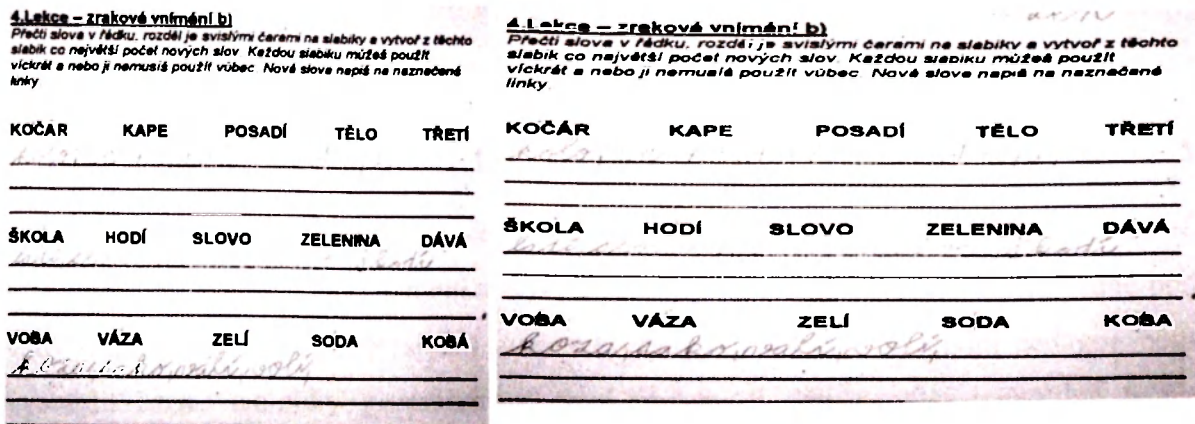

Obrázek č. 113 - ukázka pracovního listu z 3. lekce – sluchové vnímání – měkké a tvrdé slabiky v textu – vypracované Martinem

Na začátku *čtvrté lekce* byla opět chvílka věnovaná k rozebrání domácích úkolů. Martinova Maminka sdělila, že stále ještě v některých slovech obsahujících dlouhé měkké a tvrdé slabiky, tedy ný, ní, dý, dí, tý, tí, má Martin potíže s jejich rozlišením. Ostatní úkoly zvládl dle matky dobře. Prvním úkolem bylo cvičení zrakové analýzy a syntézy. Děti měly na pracovním listě skládat slova z písmen, z přeházených písmen i slabik. Martin pracoval samostatně, od každého typu úkolu stihl vypracovat jeden řádek, tak jako většina dětí, jen s jedním úkolem mu pomáhala maminka, a to se skládáním slov z přeházených písmen (Martinovi činilo potíže složit slovo z přeházených písmen „esv“). Další pracovní list, jehož obsahem bylo vyhledávat slabiky a písmena, která do slov nepatří, zvládl Martin bez výraznějších potíží. Sluchové vnímání bylo trénováno pomocí rozlišování a určování zvuků z CD. Děti postupně určovaly slyšené zvuky. Martin měl za úkol poznat kočku, housle, splachování WC, ohňostroj. Martin nepoznal pouze ohňostroj. Dalším úkolem bylo rytmické cvičení, kdy speciální pedagog pomocí tužky vytukával slabé a silné tóny, děti říkaly, kolik tónů celkem slyšely, pak rozlišovaly silné a slabé tóny a nakonec sérii tónů opakovaly. Toto cvičení dělalo Martinovi největší potíže ze všech úkolů čtvrté lekce. Počítání tónů zvládl dobře, ale výrazné potíže se projevíly při rozlišování silných a slabých tónů, kdy měl Martin určit, kolik slyšel silných a kolik slabých tónů, ze čtyř slyšených sérií (./; ./.; //./; ././) pouze u první série určil počet krátkých a dlouhých tónů dobře. Také při opakování série tónů pomocí tužky měl Martin velké potíže, podařilo se mu zopakovat správně pouze sérii se třemi tóny (./). Další cvičenou oblastí byla sluchová analýza a syntéza nesmyslných slov. Každý si nejprve zkusil složit a rozložit smysluplná slova. Martin měl rozložit slova „kočka“, „pohoda“ a složit slova „želva“, „teplota“, úkol zvládl bez chyby (bylo patrné, že s maminkou sluchovou analýzu a syntézu trénovali). Potom měl rozložit nesmyslná slova „ita“ – rozložil správně, „břák“ – rozložil jako „b-á-ř-k“. Při skládání správně složil nesmyslné slovo „sur“, chybně složil nesmyslné slovo „dás“, které složil jako „dnes“. Následovalo relaxační cvičení, které si Martin užil, pozorně se zaposlouchal do vyprávěného relaxačního příběhu. Grafomotorické cvičení – uvolňující cviky na papír - zvládl Martin bez problémů, tužku držel správně. Pravolevá orientace byla v této lekci cvičena na proti sedící osobě. Speciální pedagog zadával instrukce: „Pravou rukou ukaž maminčinu pravou ruku; levou rukou ukaž maminčino pravé koleno; pravou rukou ukaž maminky levé ucho...“. Martin úkol zvládl dobře, pouze při jedné instrukci - „ukaž levou rukou maminčino levou nohu“ – Martin ukázal na pravou nohu. Pravolevá orientace je trénována na pracovním listě, na kterém je znázorněno město. Úkolem bylo projít městem na základě instrukcí: “Jdi rovně, vpravo, vpravo, vlevo“. Martin pracoval společně s maminkou, která mu pomáhala najít správnou cestu. Posledním

úkolem čtvrté lekce bylo procvičování měkkčení, a to sluchovým rozlišováním měkkých a tvrdých slabik v nesmyslných slovech. Nejprve měl Martin určit slabiky ve smysluplných slovech „schody“, „dýchat“, „dítě“, „nic“, „zvony“, „květiny“, všechny slabiky v těchto slovech Martin určil správně. V nesmyslných slovech Martin správně určil slabiku v „dit“, „dys“, „svoni“ chyboval v nesmyslných slovech „motyček“, „bonito“. Martin pracoval na většině úkolech samostatně, bylo již patrné zlepšení ve sluchovém vnímání (jak v analýze a syntéze slov, tak i ve sluchové diferenciaci).

4. lekce – zrakové vnímání c)

Škrtni písmeno, které do slova nepatří. Vyškrtnaná písmena čtená po sobě Ti dají tajenku.

pojede/ ubsrus kočeka stnrom nešíška
 bruška hodkinky vniasy neplalkej mřak

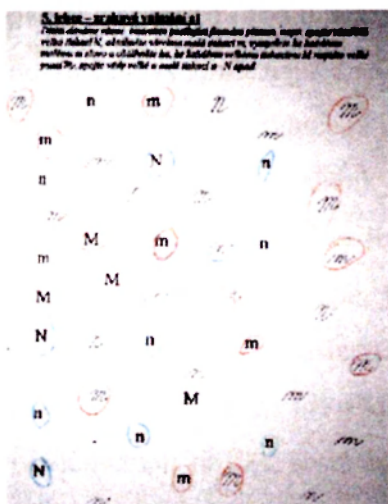
JSEM ŠIKULA

Obrázek č. 114 - ukázka částí pracovních listů ze 4. lekce – zraková analýza a syntéza – vypracováno Martinem

Na začátku *páté lekce* při krátké úvodní konzultaci maminka informuje, že Martin již dobře zvládá sluchovou analýzu a syntézu i měkkčení. Mírné potíže má ještě ve vnímání a reprodukci rytmu. První cvičenou oblastí bylo zrakové vnímání, a to nejprve vyhledávání a obkreslování písmen. Úkolem bylo, dle instrukcí speciálního pedagoga, vyhledávat a příslušnou barvou zakroužkovat hledaná písmena. Martin pracoval zcela samostatně, úkol zvládl bez chyby. Ve druhém úkolu - skládání symbolů dle vzoru - Martin také pracoval samostatně, úkol zvládl bez výraznějších potíží (jen jedna chyba – špatně zařazený symbol). Při vypracování třetího úkolu – spojování bodů dle vzoru – pracoval Martin pomalejším tempem, s malou pomocí maminky, úkol vypracoval bez chyby. Větší potíže se projevíly při rozlišování délky tónů, kdy děti poslouchaly a počítaly krátké a dlouhé tóny znázorněné

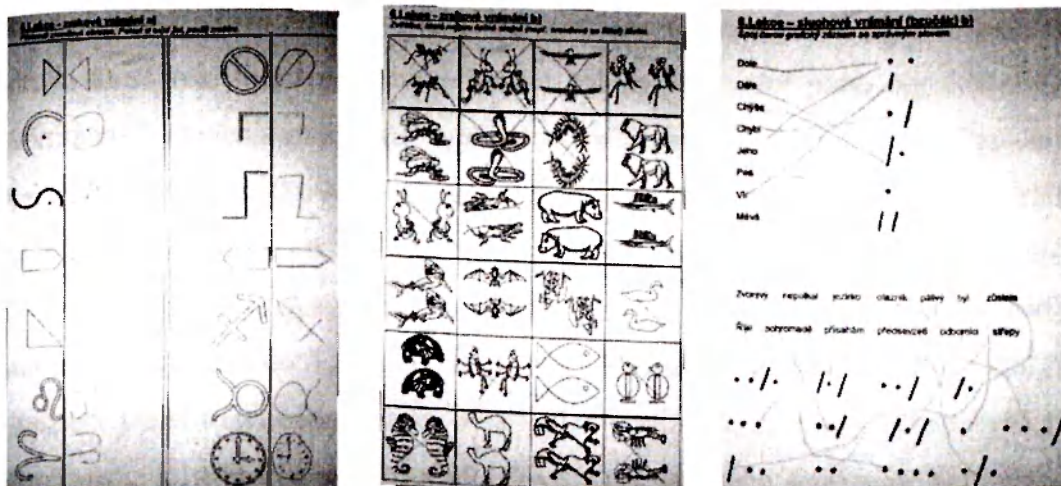
bzučákem, potom měly na pravé ruce ukázat, kolik napočítaly krátkých tónů a na levé ruce kolik dlouhých tónů. Martin správně spočetl série tónů „./.; ...; //.“, tedy série se třemi tóny, chyboval u sérii „././.; ...//; ././.“. Při opakování série tónů speciální pedagog naučil děti zacházet s bzučákem a následně děti postupně opakovaly sekvenci tónů na bzučáku. Martin měl zopakovat sekvenci „.../; //; ./.“. Všechny tyto sekvence Martin zvládl bez chyby. Potíže se projevily také při grafickém záznamu krátkých a dlouhých tónů. Speciální pedagog názorně předvedl grafický záznam krátkých a dlouhých tónů, potom děti zapisovaly samy jednotlivé série tónů (např. „.../; //.“). Martin neměl potíže se zápisem sekvencí se třemi tóny „.../; //.“ U sekvencí „.../; ././.; //.“ Martin chyboval. Další cvičenou oblastí bylo rozvíjení slovní zásoby. Martin vymyslel slova, která označují předměty ze dřeva „stůl“, „židle“, „skříň“, „postel“, našel opačný výraz ke slovu krátký - „dlouhý“, vymyslel slova podřazená ke slovu oblečení – „tričko, kalhoty, svetr, čepice, rukavice, ponožky“, vymyslel slovo nadřazené ke slovům autíčko, stavebnice, panenka – „hračky“. Martin s tímto úkolem neměl žádné potíže, vždy odpovídal pohotově. Poslední cvičenou oblastí bylo čtení. Speciální pedagog nejprve vysvětlil různé techniky procvičování čtení, potom si děti s rodiči jednotlivé techniky vyzkoušely na krátkém textu. Martin s maminkou zkusili techniku dublovaného čtení, střídavého čtení, čtení dle Grace M. Fernaldové. Při čtení bylo patrné pomalé tempo čtení. Nejvíce se Martinovi líbilo dublované čtení. Maminka si po celou dobu zapisovala poznámky k jednotlivým úkolům do připravené osnovy. Martin většinu úkolů vypracoval samostatně, potíže se projevily ve vnímání a reprodukci délky tónů, naopak výrazné zlepšení se projevilo ve zrakovém vnímání.

Obrázek č. 115 – ukázka pracovního listu z 5. lekcce – zrakové vnímání – vypracováno Martinem

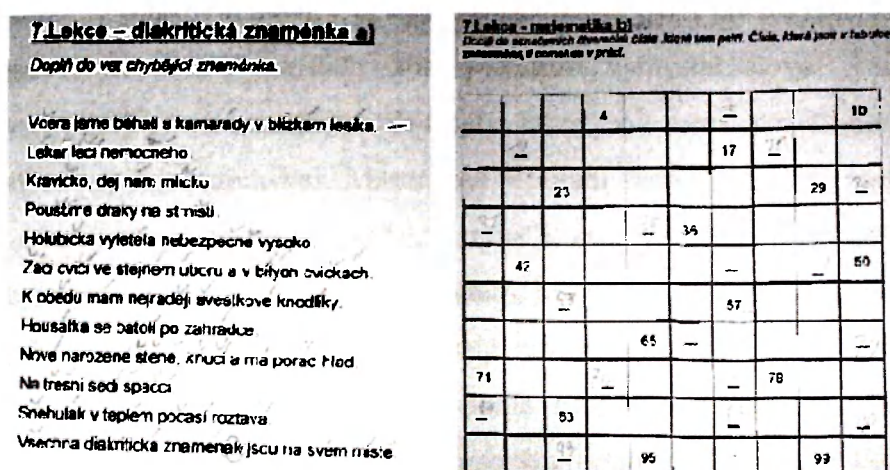
Na začátku *šesté lekce*, kdy speciální pedagog stručně konzultoval úkoly, které doma rodiče s dětmi procvičovali, maminka Martina chválila, většinu zadaných úkolů zvládl dobře, potíže mu ještě činí vnímání a reprodukce délky tónů u delších sekvencí. Při cvičení čtení začali používat techniky čtení doporučené speciálním pedagogem. První cvičenou oblastí bylo zrakové vnímání. V prvním úkolu měly děti překreslovat obrazce dle osy souměrnosti. První obrázek zvládl Martin dobře, s druhým obrázkem měl Martin i za použití zrcátka potíže. Další dva obrázky zvládl bez výraznějších potíží. Druhý úkol na zrakové vnímání byl zaměřen na rozlišování podobných tvarů. Martin tento úkol zvládl rychle a bez chyby. Také třetí úkol na zrakové vnímání, a to rozlišování figury a pozadí, zvládl Martin bez chyby, rozlišil všechny zadané obrázky. Další cvičenou oblastí bylo sluchové vnímání. První úkol byl zaměřen na znázornění slyšených slov pomocí bzučáku. Martin neměl potíže se znázorněním dvouslabičných slov (dobře znázornil slova „káva“, „bílý“, „maso“, „zeli“), delší slova mu činila potíže (Martin chyboval ve slově, „prázdniny“, „kancelář“, „plíživý“, naopak zvládl slova „červený“, „krokodýl“, „počítač“). Další úkol – vyhledávání slov dle grafického záznamu označující délku slov a slabik – Martin zvládl bez výraznějších potíží. Další dva úkoly zaměřené na rozdělování slov na slabiky zvládl Martin dobře. Prvním úkolem bylo pohybové znázornění počtu slabik ve větě. Děti měly podle instrukcí skákat dopředu, dozadu, krokovaly do stran, skákaly po jedné noze, a to vždy podle počtu slabik ve slově. Martin se při plnění úkolu dobře bavil, zvládl „vyskákat“ slova „klobouk“, „auto“, „kočárek“, „telefon“, „baterka“, „kolotoče“, „tabule“, „marmeláda“, chyboval pouze, když měl po jedné noze „vyskákat“ slovo „klávesnice“ (skočil pouze třikrát). Další úkol, ve kterém měly rozdělovat slova svislou čarou (na pracovním listě), zvládl Martin bez chyby. Při skládání slov ze slabik stihl za časový limit najít a spojit čtyři slova. Další procvičovanou oblastí bylo čtení. Prvním úkolem bylo postřehování, se kterým měl Martin výrazné potíže. Děti měly nahlas a najednou postřehovat ukazované slabiky a slova. Při plnění úkolu bylo patrné, že postřehovaná slova opakoval po dětech, časový limit na postřehnutí Martinovi nestačil. Další úkol zaměřený na čtení již Martin zvládl lépe. Každý měl postupně přečíst jednu větu, a to vždy jen první slabiku slov ve větě a následně poslední slabiky slov ve větě. Při čtení prvních slabik Martin neměl žádné potíže, při čtení posledních slabik bylo patrné pomalé tempo. Poslední procvičovanou oblastí šesté lekce bylo vnímání časové posloupnosti. První úkol – určování dne v týdnu, měsíce v roce - zvládl Martin bez chyby (určoval, jaký je den po středě, před nedělí, následující měsíc po březnu, měsíc před červencem a po říjnu). Další úkol – určování hodin a co v tu dobu nejčastěji dělá – zvládl Martin bez výrazných potíží (pouze jedna chyba – místo za deset minut šest hodin, Martin určil půl šesté a deset minut). Martin v šesté lekci

plnil úkoly samostatně, potíže se projevíly v pohybovém vyjádření délky slabik (u delších slov) a při postřehování slov.

Obrázek č. 116 – ukázka pracovních listů z 6. lekce - zrakové vnímání, sluchové vnímání – vypracováno Martinem

Na **sedmé lekci** Martin z důvodu onemocnění chyběl, maminka si v průběhu týdne přišla sama pro úkoly ze sedmé lekce. Speciální pedagog mamince všechny úkoly vysvětlil. Všechny úkoly (viz kapitola 7.8 Lekce sedmá) vypracovali doma.

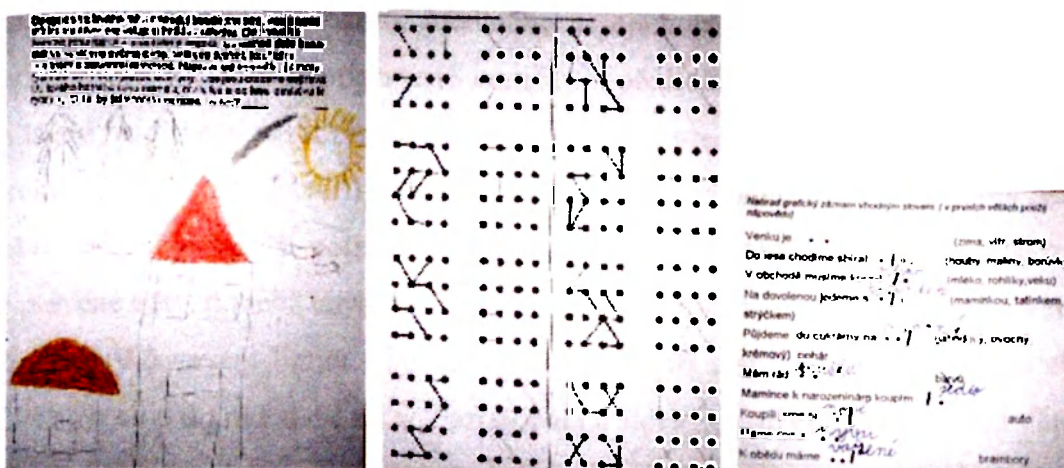

Obrázek č. 117 – ukázka pracovních listů ze 7. lekce – doplňování diakritických znamének, číselná řada

Osmá lekce začala tradiční krátkou úvodní konzultací, při které maminka sdělila, že Martin zvládl výborně úkoly na zrakovou a sluchovou paměť, mírné potíže měl při doplňování diakritických znamének, největší potíže mu dělaly úkoly na čtení, a to především rychlá orientace ve čtenářských tabulkách. Na prvních dvou úkolech zaměřených na zrakové vnímání (spojování bodů dle vzoru, překreslování obrázců do čtvercové sítě) pracoval Martin samostatně, úkoly zvládal bez problémů a stihl překreslit více bodů a obrázců, než bylo pro časový limit zadáno. Další procvičovanou oblastí byla sluchová paměť. Speciální pedagog

hrál spolu s dětmi hry typu „Mám rád zmrzlinu, protože je...“, „Pojedu na prázdniny a do kufru si dám...“, „Otevřu si ledničku a vidím...“ Všechny děti byly zapojeny do hry, nejdříve každý přidával slovo do věty „Mám rád zmrzlinu, protože je...“, přičemž zopakoval všechna slova, která řekly děti před ním. Martin byl na řadě jako pátý, zopakoval slova „sladká, čokoládová, studená, malinová“ a přidal slovo „výborná“. Při další hře „Pojedu na prázdniny a do kufru si dám...“ byl čtvrtý na řadě, správně zopakoval slova „plavky, tričko, kalhoty“, přidal slovo „boty“. Při třetí hře „Otevřu si ledničku a vidím...“ byl až devátý na řadě, zopakoval všechna slova, pouze přehodil pořadí dvou slov „jogurt, šunku, máslo, sýr (správně mělo být „sýr, máslo“), mléko, coca-cola, čokoládovou tyčinku, limonádu“, přidal slovo „maso“. Další rozvíjenou oblastí byla verbální stránka. Prvním úkolem bylo cvičení slovní obratnosti, kdy rodiče předřikávali slova z připraveného seznamu, děti slova opakovaly. Martin neměl v artikulační obratnosti žádné potíže, slova jako „cvrček“, „velbloud“, „velryba“, „dobrodružství“, „prázdniny“ vyslovil zřetelně a bez chyby. Při druhém úkolu v prvním kole každý postupně vymýšlel slova označující předměty, které jsou větší než tužka. Martin byl v pořadí pátý (už byla vymyšlena slova „penál“, „židle“, „stůl“, „dveře“) vymyslel slovo „tabule“. V druhém kole vymýšlely slova označující předměty větší než židle, přičemž nesměly opakovat slova z prvního kola. Martin byl v pořadí čtvrtý (dětí před ním vymyslely slova „křeslo“, „skříň“, „auto“) Martin vymyslel slovo „letadlo“. V posledním kole vymýšlely slova označující předměty, které jsou menší než slon, opět se nesměla opakovat slova z předchozích kol. Martin byl v pořadí šestý (dětí před ním vymyslely slova „tygr“, „veverka“, „mravenec“, „ptáček“, „ryba“), vymyslel slovo „křeček“. Poslední část osmé lekce byla zaměřena na čtení s porozuměním. Martin, přestože bylo v obou úkolech zaměřených na porozumění čtenému patrné pomalé tempo čtení, neměl s porozuměním textu problémy. V prvním úkolu děti doplňovaly podle smyslu chybějící slova do textu. Martin společně s maminkou přečetl a doplnil v časovém limitu čtyři věty (většina dětí doplnila pět vět), všechna slova doplnil správně. Také druhý úkol, kdy měly děti splnit všechny napsané instrukce (např. „1. Doprostřed listu namaluj zelený čtverec. 2. Vpravo od něj umísti modré kolečko s červenými puntíky...“), zvládl bez chyby, ale potřeboval na vypracování více času než většina dětí. Další úkoly zaměřené na porozumění čtenému textu již děti nestihly a odnesly si je na domácí procvičování. Martin v 8. lekci dobře zvládl zrakové vnímání, sluchovou paměť, artikulační obratnost, patrná byla i dobrá slovní zásoba. Potíže se projevíly v pomalém tempu čtení, naopak porozumění čtenému textu je na dobré úrovni.

Obrázek č. 118 – ukázka pracovních listů z 8. lekce – čtení s porozuměním, zrakové vnímání, sluchové vnímání

Po krátké úvodní konzultaci na začátku *deváté lekce*, při které maminka sdělila, že tentokrát neměli při vypracování úkolů žádné výraznější potíže, zahájil speciální pedagog 9. lekci úkolem zaměřeným na sluchovou diferenciaci. Speciální pedagog předřikával dvojice slov, děti postupně říkaly, jestli jsou slova stejná nebo ne, pokud se lišily, měly děti ještě určit, čím se slova liší. Každý rozlišoval dvě dvojice slov. Martin rozlišoval dvojici „žije – šije“ (odpověděl správně a i správně určil, jaký je mezi slovy rozdíl) a „líný – líní“ (Martin chyboval, neslyšel žádný rozdíl). Ve druhém úkolu každý opět rozlišoval dvě dvojice slov, tentokrát však nesmyslných. Martin správně rozlišil dvojici nesmyslných slov „žiša – šiša“, chyboval při rozlišení slov „klatý – klatí“, tato nesmyslná slova označil jako stejná. Další tři úkoly byly zaměřeny na pozornost. První úkol, ve kterém měly děti vyškrtávat v řádku šipky, které nejsou znázorněny ve vzoru, činil Martinovi potíže, měl vypracovat jednu řádku, pracoval pomalým tempem a úkol vypracoval s pomocí maminky. S druhým úkolem, kdy děti dostaly rozstříhaný obrázek, který měly složit na druhém obrázku (přičemž tento druhý obrázek byl podobný, ale ne úplně stejný), měla většina dětí zpočátku potíže. Martin měl problémy soustředit se jen na skládaný obrázek. S malou pomocí maminky úkol nakonec zvládl. Ve třetím úkolu zaměřeném na pozornost speciální pedagog četl dětem text, děti měly vždy, když slyšely slovo „ryba“, povyskočit. Martin se při plnění úkolu dobře bavil, a jelikož úkol plnily všechny děti najednou, zvládl jej dobře (tak jako ostatní děti). Úkoly zaměřené na procvičování diakritických znamének a procvičování délky slabik zvládal Martin již bez výraznějších potíží. První úkol – doplňování diakritických znamének - zvládl Martin bez chyby, ale jelikož je tempo čtení u Martina stále velmi pomalé, stihl za časový limit vypracovat jen dvě věty. Druhý úkol, nahrazování grafického záznamu odpovídajícím slovem, dokázal vypracovat bez chyby. Poslední cvičenou oblastí deváté lekce bylo respektování

hranic slov. V prvním úkolu, předložky a jejich přiřazování ke slovům, měl speciální pedagog pro každé dítě připravené kartičky s předložkami a kartičky s obrázky. Speciální pedagog nejdříve zadával instrukce jako: „Vytvoř z předložky a obrázku větu - Pod židlí. Na stromě...“ Potom děti tvořily z předložek a obrázků vhodné věty. Oba úkoly Martin zvládl dobře, bez chyb. Větší potíže měl při druhém úkolu, rozdělování věty na slova, kdy měl připravené věty, u nichž chybí mezery mezi slovy, stříhat na jednotlivá slova a větu poskládat na zemi. V časovém limitu stihl Martin rozstříhat tři věty, v každé měl jednu chybu (Větu „Č a s t o c h o d í m e d o l e s a.“ rozstříhal na slova „Často chodím dolesa.“ Větu „Z a o b r a z e m j e p a v u č i n a.“ rozstříhal na slova „Za obrazem jepavučina.“ Větu „V ý l e t p l á n u j e m e n a p á t e k.“, rozstříhal na slova „Výlet plánuje me na pátek.“) Při třetím úkolu, skládání vět ze slabik a slov, byla již u Martina patrna únava a úkol vypracoval s pomocí maminky. V deváté lekci měl Martin potíže ve sluchové diferenciaci, v úkolech zaměřených na pozornost a v respektování hranic slov. Naopak dobře zvládl úkoly zaměřené na doplňování diakritických znamének a nahrazování grafického záznamu odpovídajícím slovem.

Desátá závěrečná lekce byla netradiční. Při krátké úvodní konzultaci maminka sdělila, že největší potíže měli při cvičení sluchového rozlišování. Potom speciální pedagog přidělil většině rodičům stanoviště (celkem osm stanovišť), na kterých budou děti postupně plnit úkoly. Děti se rozdělily k jednotlivým stanovištím. Martin začal u šestého stanoviště zaměřeného na zrakové vnímání – hra „Klíč do zámku“. Martin sestavil šest do sebe zapadajících dvojic kartiček. Martin úkol zvládl zcela samostatně, bez chyb. Další úkol plnil na osmém stanovišti, zaměřeném na sluchové vnímání, sluchové pexeso. Martin bez chyby našel tři dvojice zvukově stejných krabiček. Na pátém stanovišti – oprava chyb – „Hra na učitele“ měl Martin za úkol opravit chyby ve dvou větách. Martin potřeboval pomoc od rodiče, který mu ukazoval na slova, v nichž ještě chyby nenašel. Na třetím stanovišti, zaměřeném na porozumění čtenému textu, přečetl rodič Martinovi krátký text a Martin potom odpovídal na otázky (např. „Jak se jmenovala Tomíkova teta?“, „Kde teta bydlí?“ apod.). Na všechny otázky Martin odpověděl správně. Na prvním stanovišti, zaměřeném na zrakové vnímání, měl Martin vyhledat deset rozdílů. Osm rozdílů našel rychle sám, poslední dva rozdílů našel s malou nápovědou. Sedmé stanoviště bylo zaměřené na zrakovou paměť. Martin měl z osmi obrázků, které si nejdříve prohlédl, následně určit, který obrázek zmizel. V obou kolech Martin správně obrázek určil. Na této lekci Martin začal plnit ještě jedno stanoviště, a to čtvrté stanoviště zaměřené na pozornost – hra „Odkrývání obrázku“, kdy

pomocí spojování určených dvojic čísel se postupně odkrýval obrázek. Tento úkol byl časově náročný, Martin stihl „odkrýt“ pouze polovinu obrázku, potom speciální pedagog lekci ukončil. Zbylé úkoly, které děti nestihly vypracovat (u Martina to byl nedokončený pracovní list zaměřený na pozornost a druhý pracovní list zaměřený na vizuomotorickou koordinaci), si odnesly na domácí procvičování. Po ukončení desáté lekce si maminka se speciálním pedagogem domluvila termín na kontrolní speciálně pedagogické vyšetření.

Během kurzu bylo patrné zlepšování v oblasti zrakového a sluchového vnímání, paměti, v úkolech zaměřených na psaní. Kolísavé výkony se projevovaly v pozornosti, obtíže přetrvávaly ve čtení (v rychlosti čtení).

Kontrolní *speciálněpedagogické vyšetření*, uskutečněné měsíc po ukončení kurzu, ukázalo na výrazné zlepšení ve zrakové diferenciaci (úspěšnost 90%), ve sluchové syntéze (úspěšnost 94%), ve sluchové analýze (úspěšnost 100%). Mírné potíže přetrvávají v oblasti sluchové diferenciaci (úspěšnost 61%), ale i v této oblasti došlo ke zlepšení. Rychlost ve čtení se mírně zlepšila (26 slov/min), je stále na velmi nízké úrovni (ČQ<70, STEN = 1, text - Zajíček). Při čtení byla patrná klesající úroveň, v první minutě přečetl 40 slov (s jednou chybou), v druhé minutě přečetl pouze 18 slov, ve třetí minutě přečetl 17 slov. Rychlost čtení se zpomalovala s narůstající únavou a oslabenou pozorností. Ve čtení se již téměř neprojevovaly specifické chyby ani tzv. dvojí čtení. Porozumění čtenému textu bylo na dobré úrovni (STEN = 6). Psaní (diktát) shledal speciální pedagog na dobré úrovni. V přepisu se projevilo, z důvodu pomalé rychlosti čtení, pomalé tempo psaní. Test číselný čtverec ukázal na sníženou a výrazně kolísající pozornost (STEN = 3). Na základě kontrolního vyšetření speciální pedagog ještě doporučil mamince a Martinovi absolvovat kurz KUPOZ.

Absolvováním kurzu SPUCH došlo u Martina k výraznému zlepšení v oblasti zrakového a sluchového vnímání, k posílení paměti, zlepšení techniky čtení. Díky kurzu SPUCH si také procvičoval a rozvíjel zrakovou a sluchovou paměť, řečové dovednosti a motorické schopnosti. V průběhu redukace docházelo k postupnému zlepšování ve všech oslabených oblastech. Toto zlepšování se bezprostředně promítalo do jeho školních výsledků. Nejvýrazněji oslabena přetrvávala pozornost. Maminka si nejvíce pochvalovala, že ve psaní již nemá potíže v měkčení, nevynechává písmenka a jen ojediněle vynechá diakritické znaménko. Díky pečlivé práci maminky, pravidelnému cvičení všech úkolů z kurzu SPUCH a Martinovo dobré spolupráci, dosáhli výrazného zlepšení. Matka s Martinem i nadále spolupracovali s poradnou, docházeli na individuální kurz KUPOZ kvůli zlepšení pozornosti a

dále také trénovali dle instrukcí speciálního pedagoga čtení. Na základě výsledků ze speciálněpedagogického vyšetření a následujících výsledků ve škole (téměř žádné specifické chyby ve psaní, zlepšení ve čtení, na vysvědčení měl Martin z předmětu Český jazyk jedničku) považuji v případě Martina zvolení skupinové nápravy za vhodný postup při nápravě specifické poruchy učení. V současné době je Martin bez obtíží a do poradny již pravidelně nedochází.

ZÁVĚR

V dnešní době se problematice specifických poruch učení dostává zaslouženého zájmu odborníků, jehož výsledkem jsou nové poznatky z teorie i praxe, veřejnosti přístupné prostřednictvím odborných a naučných publikací. Neocenitelným pomocníkem pro speciální pedagogy, učitele, rodiče je velké množství pracovních listů, souborů cvičení, pomůcek, kurzů, které se specifickými poruchami učení zabývají.

V diplomové práci jsem se zaměřila na skupinové nápravy jako na vhodný postup při nápravě specifických poruch učení. Podrobně jsem se věnovala charakteristice jednotlivých oblastí jako je zrakové vnímání, sluchové vnímání, pravolevá a prostorová orientace, motorika, řeč, pozornost, paměť, čtení, psaní, pravopis, kterým je náprava věnována. Každou oblast jsem doplnila ukázkami pracovních listů (které jsou také součástí přílohy), her, cvičení, popřípadě fotografiemi.

Na základě dotazníkového šetření jsem zjistila (z vrácených vyplněných dotazníků), jaké možnosti skupinové nápravy jsou v pedagogicko-psychologických poradnách v Plzeňském a Karlovarském kraji.

V další části jsem popsala skupinové nápravy, a především skupinovou nápravu SPUCH, které nabízí Pedagogicko-psychologická poradna Klatovy. Toto téma jsem doplnila případovou studií klienta, který tento kurz absolvoval.

Cílem této práce bylo představit skupinové nápravy jako vhodný postup při nápravě specifických poruch učení. Dítě se specifickou poruchou učení často zažívá negativní hodnocení ze všech stran, přestože se snaží. Děti se se svými nezdary těžce vyrovnávají. Proto je důležitá odborná péče pod vedením speciálního pedagoga, popř. psychologa. Včasná depistáž a vhodná náprava je cesta, jak pomoci dětem se specifickými poruchami učení, aby ve vzdělávacím a společenském procesu zbytečně neselhávaly. Pro dítě je důležité mít dobré rodinné zázemí, pocit, že přestože ve škole není úspěšný, je rodiči milován. Co se týká odborné péče, jsem toho názoru, že právě skupinová náprava je pro mnohé děti s diagnostikovanou specifickou poruchou učení vhodná. Přínos skupinových náprav vidím především v možnosti zažít pocit úspěchu, jak při plnění individuálních úkolů, tak při skupinových hrách, což dítěti prostředí skupiny umožní. Dítě může na skupinové nápravě vytvářet nové sociální kontakty mezi svými vrstevníky se stejnými nebo podobnými problémy. Přínosem je i pro rodiče příležitost ke komunikaci s ostatními rodiči. V neposlední řadě je výhodou i možnost většího zapojení dětí do nápravy, která se uskutečňuje pravidelně.

V první části diplomové práce jsem stručně popsala specifické poruchy učení u dětí mladšího školního věku a činnost pedagogicko-psychologických poraden včetně náprav specifických poruch učení. Podrobněji jsem se věnovala charakteristice jednotlivých oblastí, kterým je skupinová náprava při reedukaci specifických poruch učení věnována (každou oblast jsem doplnila ukázkami pracovních listů, her, cvičení, popřípadě fotografiemi). Z dotazníkového šetření jsem zjistila jaké možnosti skupinové nápravy jsou v pedagogicko-psychologických poradnách v Plzeňském a Karlovarském kraji. Popis skupinové nápravy SPUCH (který nabízí Pedagogicko-psychologická poradna Klatovy) a případová studie klienta, který tento kurz absolvoval, prezentuje jak skupinové nápravy fungují v praxi. Součástí diplomové práce jsou přílohy s pracovními listy, jejichž ukázky jsou ve čtvrté kapitole (v podkapitole 4.5 Charakteristika jednotlivých oblastí skupinové reedukační lekce).

V diplomové práci jsem se snažila vytvořit praktický přehled postupů při rozvíjení jednotlivých oblastí při skupinové nápravě. Přínos diplomové práce vidím především v možnosti získat informace o skupinových nápravách (jako jedné z činnosti pedagogicko-psychologických poraden) a také v inspiraci při tvorbě skupinové nápravy a možnosti využití navržených pracovních listů a her pro skupinovou nápravu. To, jak skupinové nápravy fungují v praxi, jsem se snažila přiblížit popisem skupinové nápravy SPUCH, kterou nabízí Pedagogicko-psychologická poradna Klatovy, a případovou studií klienta, který tímto kurzem prošel.

Seznam použité literatury

BEDNÁŘOVÁ, J. *Zkušenosti ze skupinové práce s žáky se specifickými poruchami učení v PPP Brno, Zachova 1.* in KUCHARSKÁ, A. *Specifické poruchy učení a chování – Sborník 2005.* Praha. Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2005. ISBN 80-8656-13-5.

BEDNÁŘOVÁ, J. *Zrakové rozlišování.* Brno : PPP Brno, 2003.

BUBENIČKOVÁ, P. *Percepční a motorická oslabení ve školní praxi.* Praha : Občanské sdružení PRODYS, 2006.

ČERNÁ, M., kol. *Lehké mozkové dysfunkce.* 3. vydání. Praha : Karolinum, 1999, 224 s. ISBN 80-04-23643-X.

DVOŘÁK, J. *Logopedický slovník.* 1. vyd., Žďár nad Sázavou : Edice Logopaedia Clinica, 1998, 192 s.

FRANC, D, ZOUNKOVÁ, D., MARTIN, A. *Učení zážitkem a hrou. Praktická příručka instruktora.* 1.vyd., Brno : Computer Press, a.s., 2007, 201 s. ISBN 978-80-251-1701-9.

HERMOCHOVÁ, S. *Hry pro život 1. Sociálně psychologické hry pro děti a mládež.* 1. vyd., Praha : Portál, 174 s. ISBN 80-85282-79-8.

JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H. *Dysgrafie.* 1. vyd., Praha : D + H, 2005, 68 s. ISBN 80-903579-2-X.

JUCOVIČOVÁ, D. ŽÁČKOVÁ, H. *Dyslexie.* 1. vyd., Praha : D + H, 2004, 67 s.

JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H. *Metody hodnocení a tolerance dětí s SPU (pro 1. stupeň ZŠ).* 1. vyd., Praha : D + H, 2006, 44 s. ISBN 80-903579-4-6.

JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H. *Smyslové vnímání.* 1. vyd., Praha : D + H, 2003, 68 s.

KOUKOLÍK, F. *Lidský mozek.* 1. vydání. Praha : Portál, 2000, 360 s. ISBN 80-7178-379-X.

LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole.* 1. vydání. Praha : Portál, 1999, 199 s. ISBN 80-7178-205-X.

MATĚJČEK, Z. *Dyslexie – specifické poruchy učení.* Praha : H+H, 1995. ISBN 80-85787-27-X.

MATĚJČEK, Z. *Výbor z díla.* Praha : Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1056-6.

MICHALOVÁ, Z. *Čítanka pro dyslektiky II.* 1. vyd. Brno : Tobiáš, 1997. ISBN 80-85808-51-X.

MICHALOVÁ, Z. *Pozornost, cvičení na posilování koncentrace pozornosti.* Brno : Tobiáš, 2004.

- MICHALOVÁ, Z. *Shody a rozdíly*. 1. vyd., Brno : Tobiáš, 1998. ISBN 80-85808-60-9.
- MICHALOVÁ, Z. *Základy čtení I*. 1. vyd., Brno : Tobiáš, 2001, 83 s. ISBN 808580898-6.
- PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha : Karolinum, 2006, 270 s. ISBN 80-7184-569-8.
- POKORNÁ, V. *Cvičení pro děti se specifickými poruchami učení*. 1.vyd. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-326-9.
- POKORNÁ, V. *Teorie, diagnostika a náprava specifických poruch učení*. 1.vyd., Praha : Portál, 1997, 312 s. ISBN 80-7178-135-5.
- POKORNÁ, V. *Rozvoj vnímání a poznávání I*. 1. vyd., Praha : Portál, 2000. ISBN 178-400-1.
- POKORNÁ, V. *Rozvoj vnímání a poznávání II*. 1. vyd., Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-470-2.
- PORTMANNOVÁ, R., SCHNAIDEROVÁ, E. *Hry zaměřené na zvýšení koncentrace a uvolnění*. 2. vydání. Praha : Portál, 1994, 71 s. ISBN 80-85282-87-9.
- ŘÍČAN, P., KREJČÍŘOVÁ, D. a kol. *Dětská klinická psychologie*. Praha : Avicenum, 2000. ISBN 80-7169-512-2.
- SERFONTEIN, G. *Potíže dětí s učením a chováním*. Praha : Portál, 1999. ISBN 80-7178-315-3.
- SVOBODA, P. *Zábavná cvičení pro rozvoj čtení*. 1. vyd., Praha : Portál, 2004, 56 s. ISBN 80-7178-956-9.
- ŠIMANOVSKÝ, Z.; MERTIN, V. *Hry pomáhají s problémy*. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-408-0.
- ŠKODOVÁ, E., MICHEK, F., MORAVCOVÁ, M. *Hodnocení fonemického sluchu u předškolních dětí*. Praha : Realia a.s., 1995.
- ŠUP, R. *Učíme se číst s porozuměním pro 2.-5.roč. ZŠ*. Praha : Rudolf Šup, 2001.
- ŠUP, R. *Učíme se číst s porozuměním pro 5.roč. ZŠ*. Praha : Rudolf Šup, 2000. ISBN 80-238-6078-X.
- TRAIN, A. *Specifické poruchy chování a pozornosti*. 1. vyd. Praha : Portál, 1997, 136 s. ISBN 80-7178-131-2.
- TREUOVÁ, H. *Pracovní sešit pro nápravu vývojových poruch čtení v českém jazyce I*. 3. vyd. Brno : Tobiáš, 1998. ISBN 80-85808-58-7.
- TYMICOVÁ, H. *Nauč mě číst a psát*. Praha : SPN, 1992.

ZELINKOVÁ O. *Cvičení pravo-levé orientace (cvičení pro dyslektiky VI.)*. Olomouc : DYS, 2001.

ZELINKOVÁ, O. *Cvičení sluchové analýzy a syntézy (cvičení pro dyslektiky III.)*. Olomouc : DYS, 1997.

ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*. 1.vyd., Praha : Portál, 1994, 196 s. ISBN 80-7178-038-3.

ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*. 10.vyd., Praha : Portál, 2003, 263 s. ISBN 80-7178-800-7.

ZELINKOVÁ, O. *Rozlišování b-d-p (cvičení pro dyslektiky IV.)*. Olomouc : DYS, 2002.

ZELINKOVÁ, O. *Rozlišování krátkých a dlouhých samohlásek*. Olomouc : DYS, 2001.

ZELINKOVÁ, O. *Rozlišování slabik dy-di, ty-ti, ny-ni*, Olomouc : DYS, 1997.

Ostatní zdroje:

<http://old.rvp.cz/clanek/1521> (Autor: Pavel Melichar - 24. 7. 2007), 3.5. 2009

HAVLOVICOVÁ, J., KLIMEŠOVÁ, M., KRAMLOVÁ, P. *Kurz SPUCH*. Klatovy : nepublikované informace ke kurzu SPUCH, 2007.

PPP KLATOVY. *SPUCH*. Klatovy : nepublikované materiály, 2001.

Vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních a příloha č. 1 této vyhlášky.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Průvodní dopis, dotazník

Příloha č. 2: Zrakové vnímání – cvičení na rozlišování barev a tvarů

Příloha č. 3: Zrakové vnímání – zraková diferenciacce (hra „Hledej shody a rozdíly“)

Příloha č. 4: Zrakové vnímání – zraková diferenciacce – hledání rozdílů

Příloha č. 5: Zrakové vnímání – zraková analýza a syntéza (hra „Najdi druhou polovinu“)

Příloha č. 6: Zrakové vnímání – zraková analýza a syntéza (pojmenování neúplných obrázků, čtení neúplných slov, spojování slov s odpovídajícím obrázkem)

Příloha č. 7: Zraková paměť

Příloha č. 8: Zrakové vnímání – rozlišování figury-pozadí (hra „Výstava obrazů“)

Příloha č. 9: – Zrakové vnímání – rozlišování figury-pozadí

Příloha č. 10: Zrakové vnímání – rozlišování reverzních figur

Příloha č. 11: Sluchové vnímání – nácvik naslouchání

Příloha č. 12: Sluchová paměť

Příloha č. 13: Sluchové vnímání – sluchová diferenciacce

Příloha č. 14: Sluchové vnímání – vnímání rytmu

Příloha č. 15: Prostorová a pravolevá orientace (vyhledávání předmětů dle instrukcí)

Příloha č. 16: Obrázky určené k pracovnímu listu zaměřeného na prostorovou a pravolevou orientaci (viz příloha č. 15)

Příloha č. 17: Prostorová a pravolevá orientace (umíst'ování předmětů dle instrukcí)

Příloha č. 18: Prostorová orientace – bludiště

Příloha č. 19: Pravolevá orientace

Příloha č. 20: Pravolevá orientace (obrázky určené k pracovnímu listu zaměřeného na pravolevou orientaci – viz příloha č. 19)

Příloha č. 21: Rozvoj slovní zásoby – přiřazování slov ke slovům nadřazeným (kartičky ke hře „Na pošt'áka“)

Příloha č. 22: Rozvoj slovní zásoby – hledání slov opačného významu

Příloha č. 23: Rozvoj slovní zásoby – spojování slov (obrázků), která se rýmují

Příloha č. 24: Hrubá motorika – napodobování chůze zvířat

Příloha č. 25: Vizuomotorická koordinace (znázornit cestu autíčka jedoucího k domečku)

Příloha č. 26: Vizuomotorická koordinace (tužkou vyznačit trať slalomu)

Příloha č. 27: Vizuomotorická koordinace (obtahování cestiček)

Příloha č. 28: Pozornost – vyhledávání určených obrázků ve skupině podobných obrázků

Příloha č. 29: Pozornost – vyhledávání odlišného prvku a vyhledávání dvou stejných prvků ve skupině odlišných

Příloha č. 30: Pozornost – Program zlepšení pozornosti podle Lokšová, I., Lokša, J. (1999)

Příloha č. 31: Čtení – osvojování písmen

Příloha č. 32: Čtení – rozlišování písmen

Příloha č. 33: Čtení – procvičování dovednosti čtení po slabikách

Příloha č. 34: Čtení – spojování slabik do slov

Příloha č. 35: Čtení - porozumění čtenému textu (spojování věty s odpovídajícím obrázkem)

Příloha č. 36: Čtení – porozumění čtenému textu (třídění vět na pravdivé a nesmyslné)

Příloha č. 37: Čtení – rozvíjení pravé hemisféry

Příloha č. 38: Čtení – rozvíjení levé hemisféry

Příloha č. 39: Čtení – orientace v textu

Příloha č. 40: Psaní – osvojování a zapamatování tvarů písmen

Příloha č. 41: Psaní (kartičky určené ke hře „Na třídění“)

Příloha č. 42: Psaní – převádění z tiskacího do psacího písma

Příloha č. 43: Pravopis – diakritická znaménka (kartičky se slovy určené ke hře „Na třídění“)

Příloha č. 44: Pravopis – měkčení (kartičky se slovy určené ke hře „Na třídění“)

Příloha č. 45: Pravopis – hranice slov (věty určené ke hře „Na třídění“)

Příloha č. 46: Určování gramatických pravidel (kartičky se slovy určené ke hře „Na třídění“)

Příloha č. 1: Průvodní dopis, dotazník

Vážená paní ředitelko, vážený pane řediteli,

Jsem studentkou speciální pedagogiky na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Dovoluji si Vám zaslat dotazník s prosbou o jeho vyplnění. Údaje, které dotazník poskytne, potřebuji pro svoji diplomovou práci. Téma mé diplomové práce se týká činnosti pedagogicko-psychologických poraden se zaměřením na skupinové nápravy u dětí s SPU.

Cílem tohoto šetření je získat přehled četnosti a zaměření skupinových náprav v pedagogicko-psychologických poradnách. Dotazníky zasílám mailem i poštou (součástí je i ofrankovaná obálka se zpáteční adresou), tak aby bylo jeho vyplnění a odeslání pro Vás co nejjednodušší. Vyplnění dotazníku Vám nezabere více než 10 minut. Prosím o vyplnění a odeslání dotazníku (mailem nebo zpět poštou).

Předem moc děkuji

Martina Kozderková.

V Klatovech, 15. 11. 2009

Martina Kozderková

Plánická 60

Klatovy V

339 01

Dotazník
Skupinová náprava v PPP

Počet obyvatel města, ve kterém se Vaše PPP nalézá?

(zakřížkujte odpověď)

do 10 tis. obyvatel

10-100 tis. obyvatel

více než 100 tis. obyvatel

V PPP nabízíme skupinovou nápravu:

(zakřížkujte odpověď)

ANO

NE

Pokud ano:

Skupinky, které nabízíte, zapíše prosím do tabulky (u každé skupinky napište – pro děti jakých ročníků je skupina určena, cílovou skupinu, jak je skupina velká a zda-li jsou přítomni rodiče):

Určeno pro děti...tříd   **Cílová skupina** (děti s SPU, děti nadané, prevence SPU u předškoláků...)

Velikost skupiny: malá x střední x velká
(malá 2-4 děti, střední 5-10 dětí, velká 11 a více dětí)

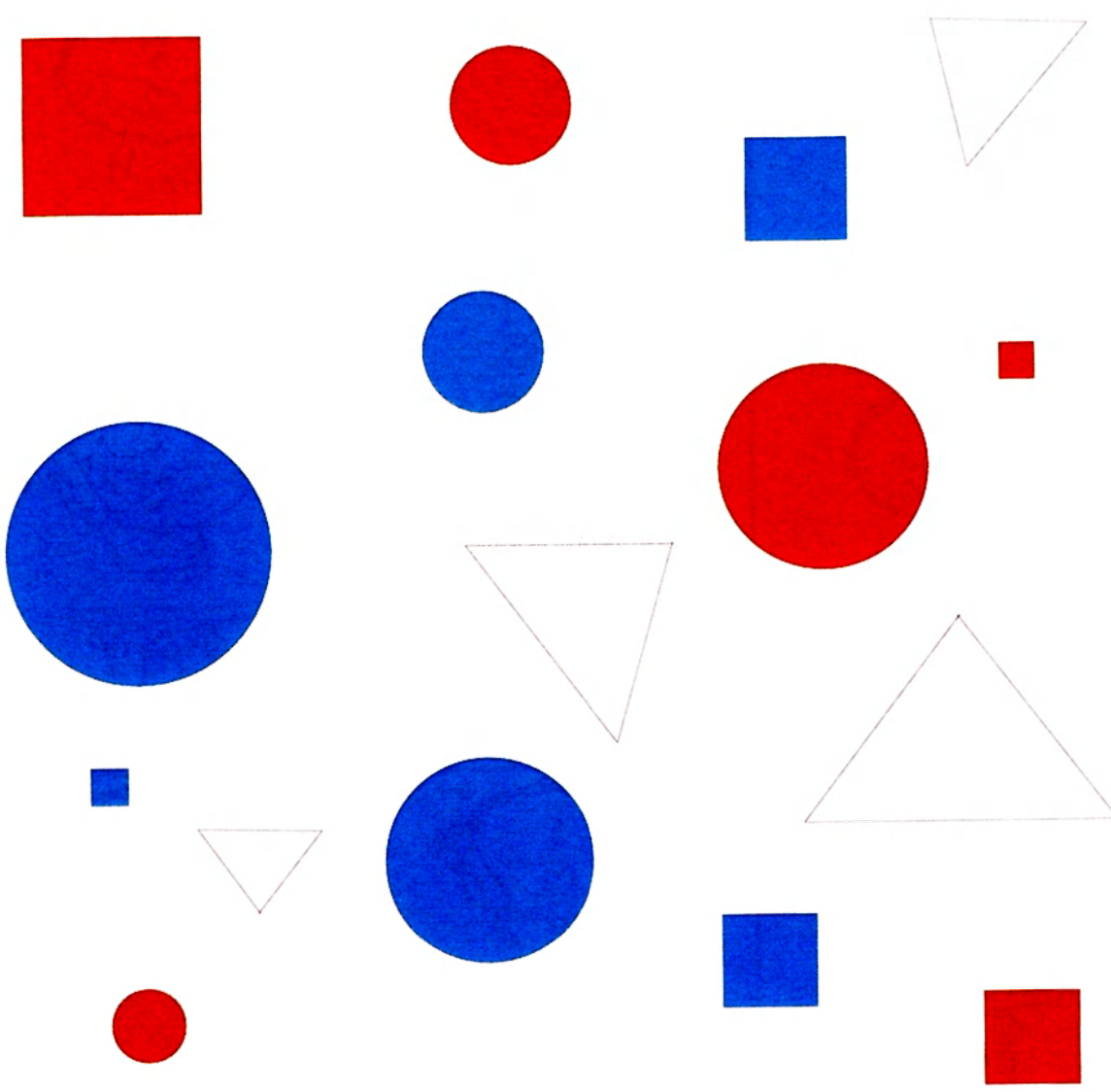
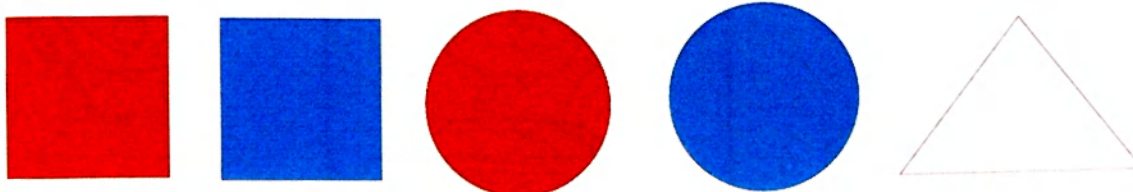
Přítomnost rodičů: povinná x není povinná,
ale je to umožněno x bez přítomnosti rodičů

1			
2			
3			
4			
5			
6			

Příloha č. 2: Zrakové vnímání – cvičení na rozlišování barev a tvarů

Děti pracují dle instrukcí. Např.: „Všechny červené čtverce spoj červenou pastelkou s červeným čtvercem ve vzoru, všechny modré čtverce spoj modrou pastelkou s modrým čtvercem ve vzoru.“

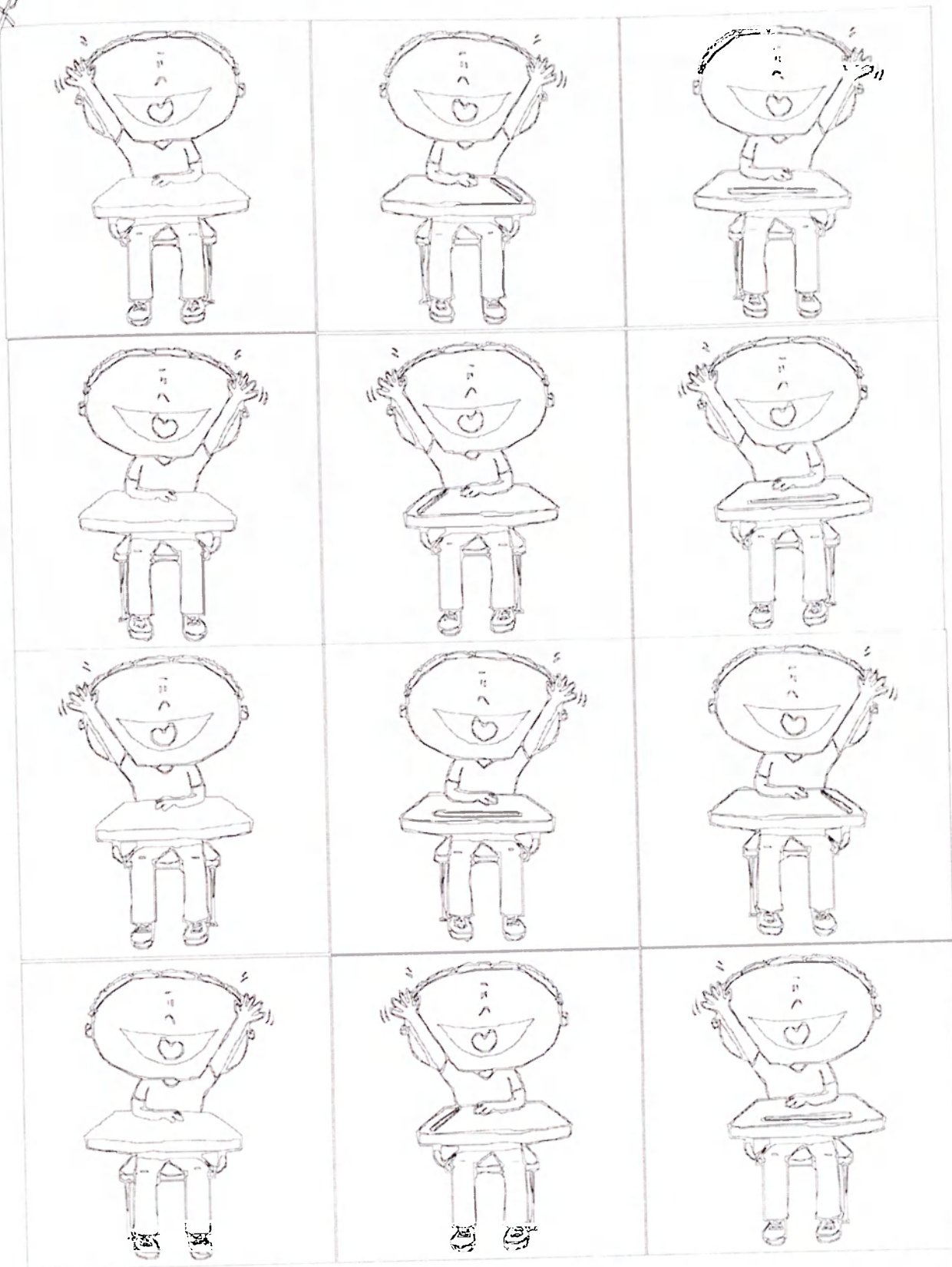
VZOR:

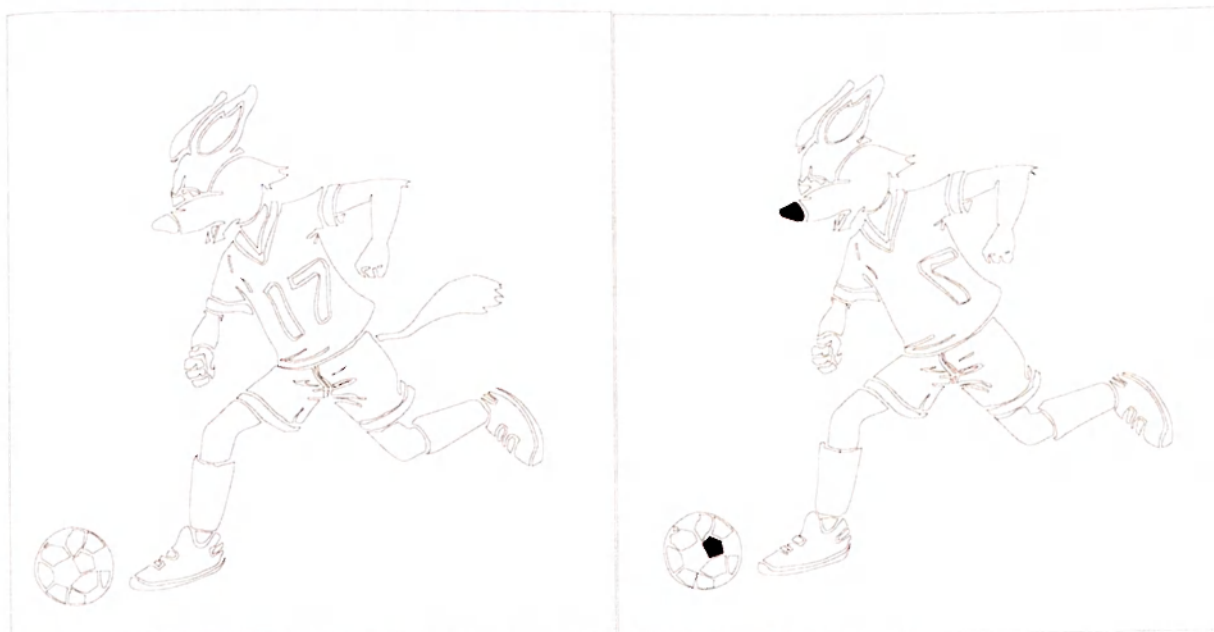
Příloha č. 3: Zrakové vnímání – zraková diferenciacce - hra „Hledej shody a rozdily“

Hra „Hledej shody a rozdily“ (každé dítě si vylosuje jeden obrázek a musí najít toho, kdo má úplně stejný obrázek).

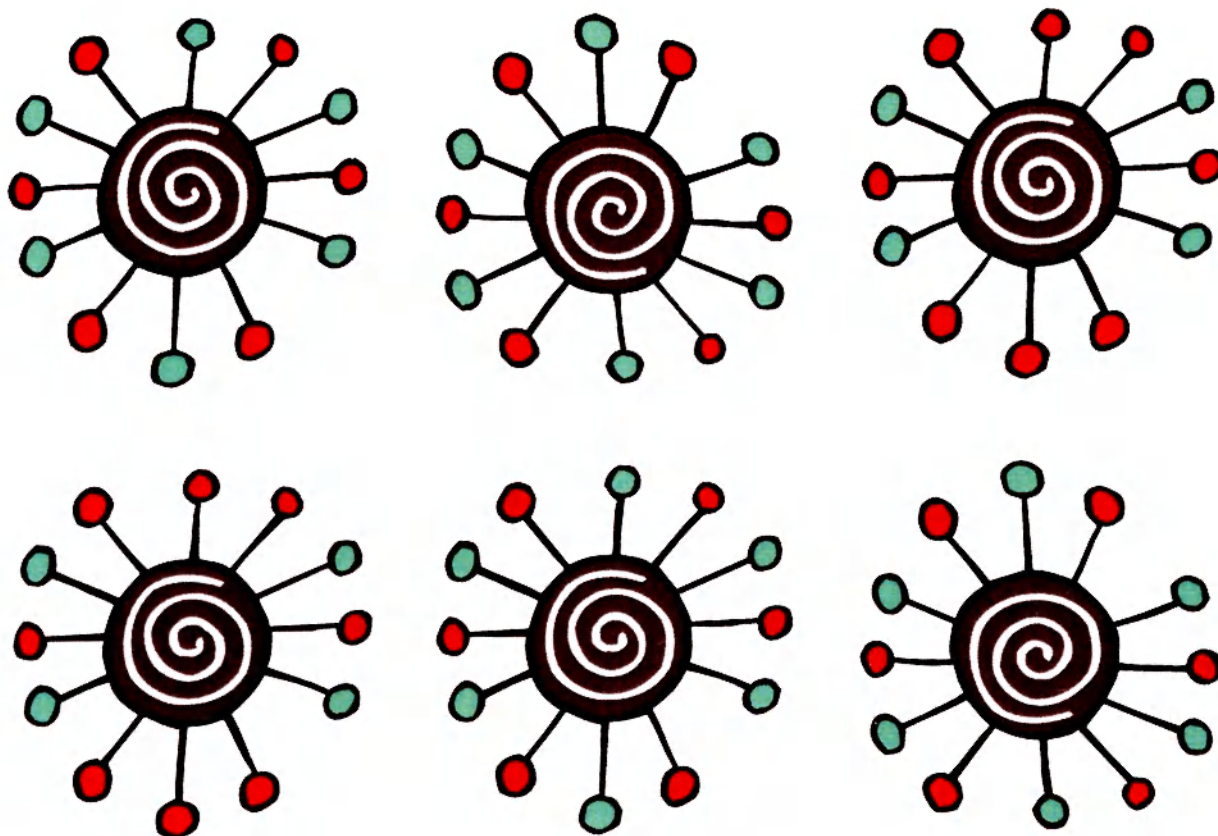

Příloha č. 4: Zrakové vnímání –zraková diferenciacce – hledání rozdílů

Najdi mezi obrázky 5 rozdílů.

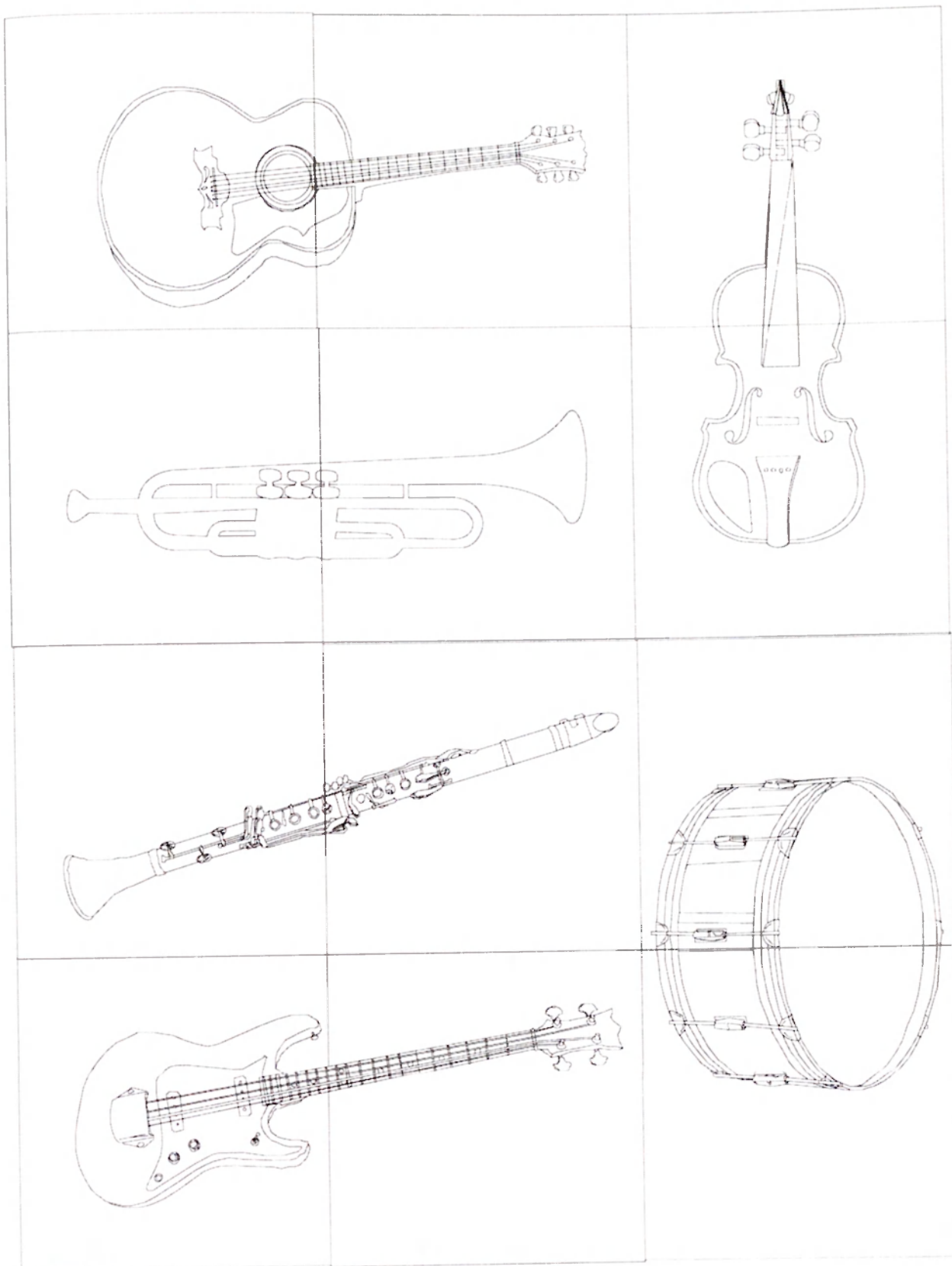

Čarou spoj stejné dvojice tvarů.

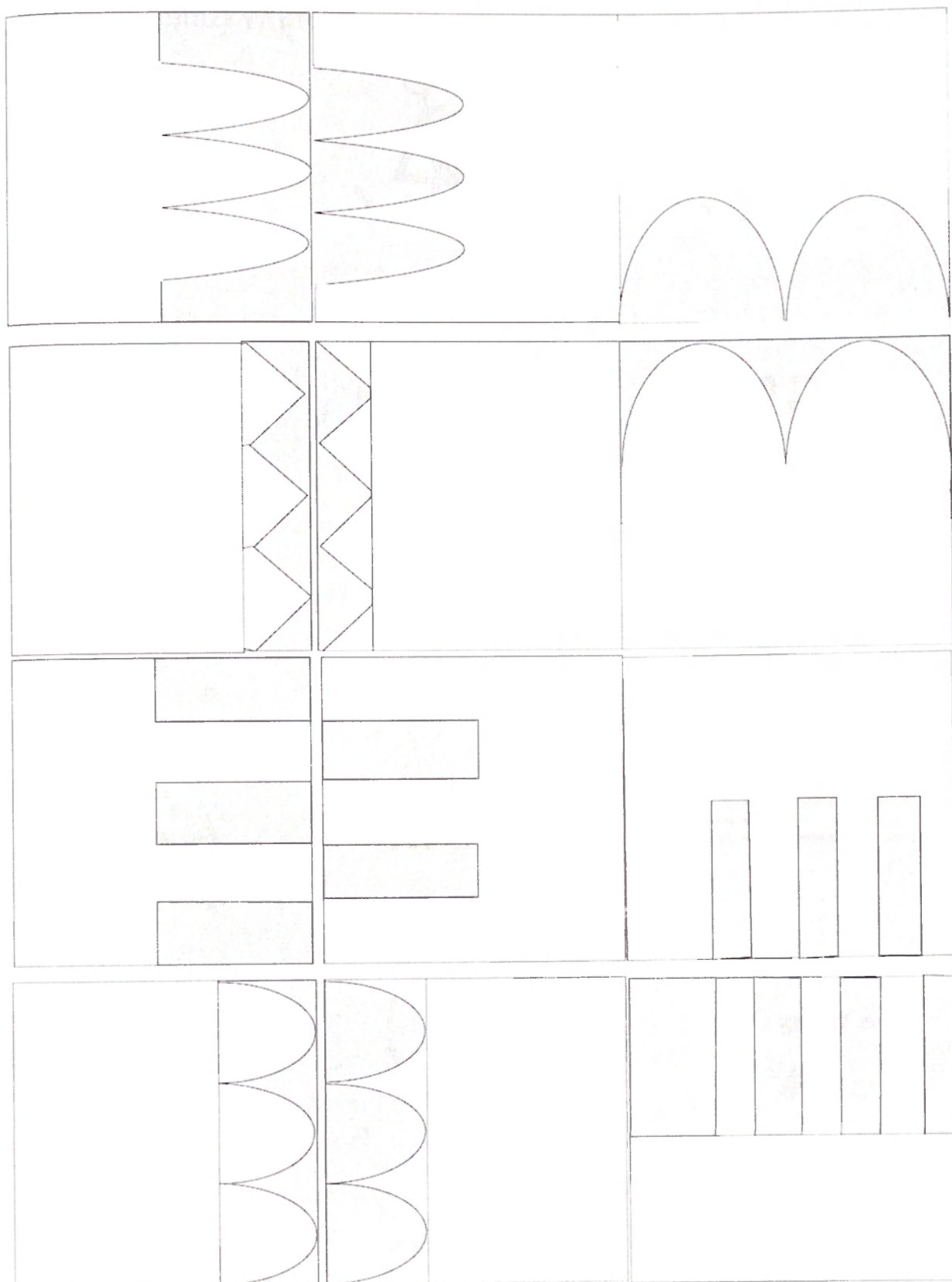

Příloha č. 5: Zrakové vnímání – zraková analýza a syntéza - hra „Najdi druhou polovinu“

Hra „Najdi druhou polovinu“ (pracovní list rozstříháme na jednotlivé díly, každé dítě si vylosuje jednu kartičku a hledá k sobě druhou polovinu).

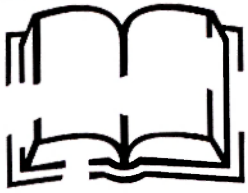

Hra „Najdi druhou polovinu“ (pracovní list rozstříháme na jednotlivé díly, každé dítě si vylosuje jednu kartičku a hledá k sobě druhou polovinu).

Příloha č. 6: Zrakové vnímání – zraková analýza a syntéza – pojmenování neúplných obrázků, čtení neúplných slov, spojování slov s odpovídajícím obrázkem

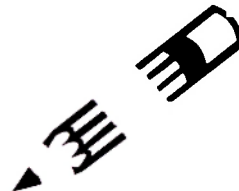
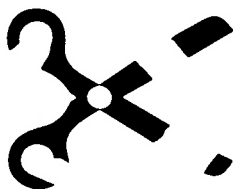
Pojmenuj obrázky, přečti slova a tužkou spoj slova s odpovídajícím obrázkem.

KOLO

BRÝLE

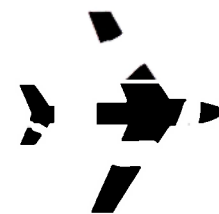
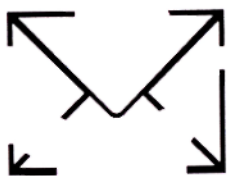
KNHA

NUŽKA

KAPKA

NUŽKY

LETADLO

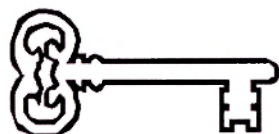
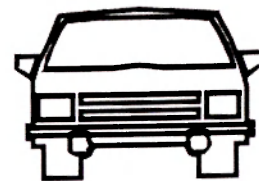
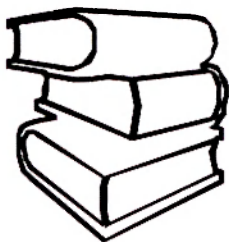
HOČINY

OBÁLKA

Příloha č. 7: Zraková paměť

Pozorně si prohlédni obrázky, zapamatuj si je, potom otoč list a škrtni všechny názvy předmětů, které na první straně nebyly.

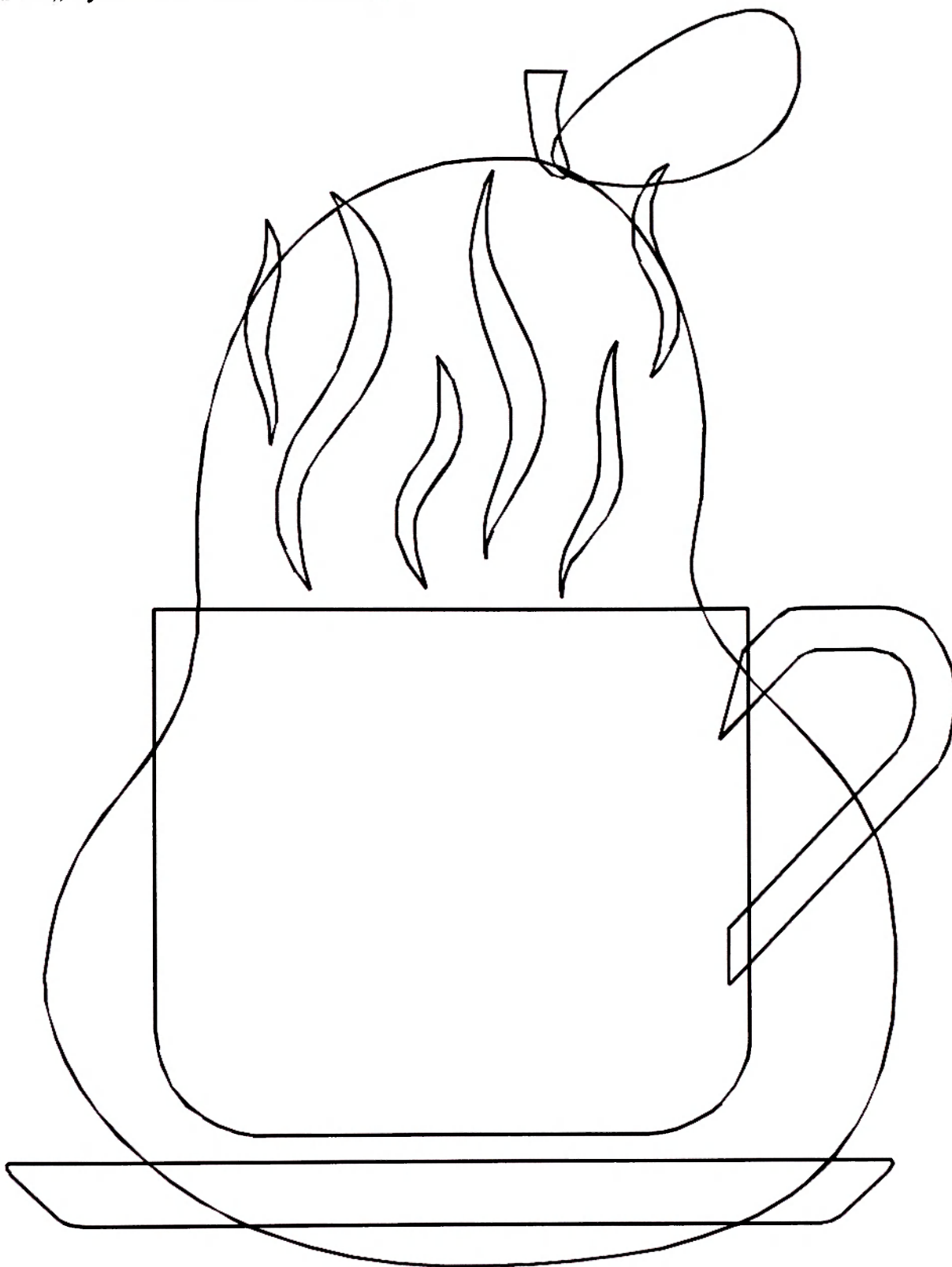

Měsíc, slunce, kolo, letadlo,
hřeben, květina, dárek, nota,
dveře, okno, klíč, knihy,
hrneček, židle, ucho, auto,
telefon.

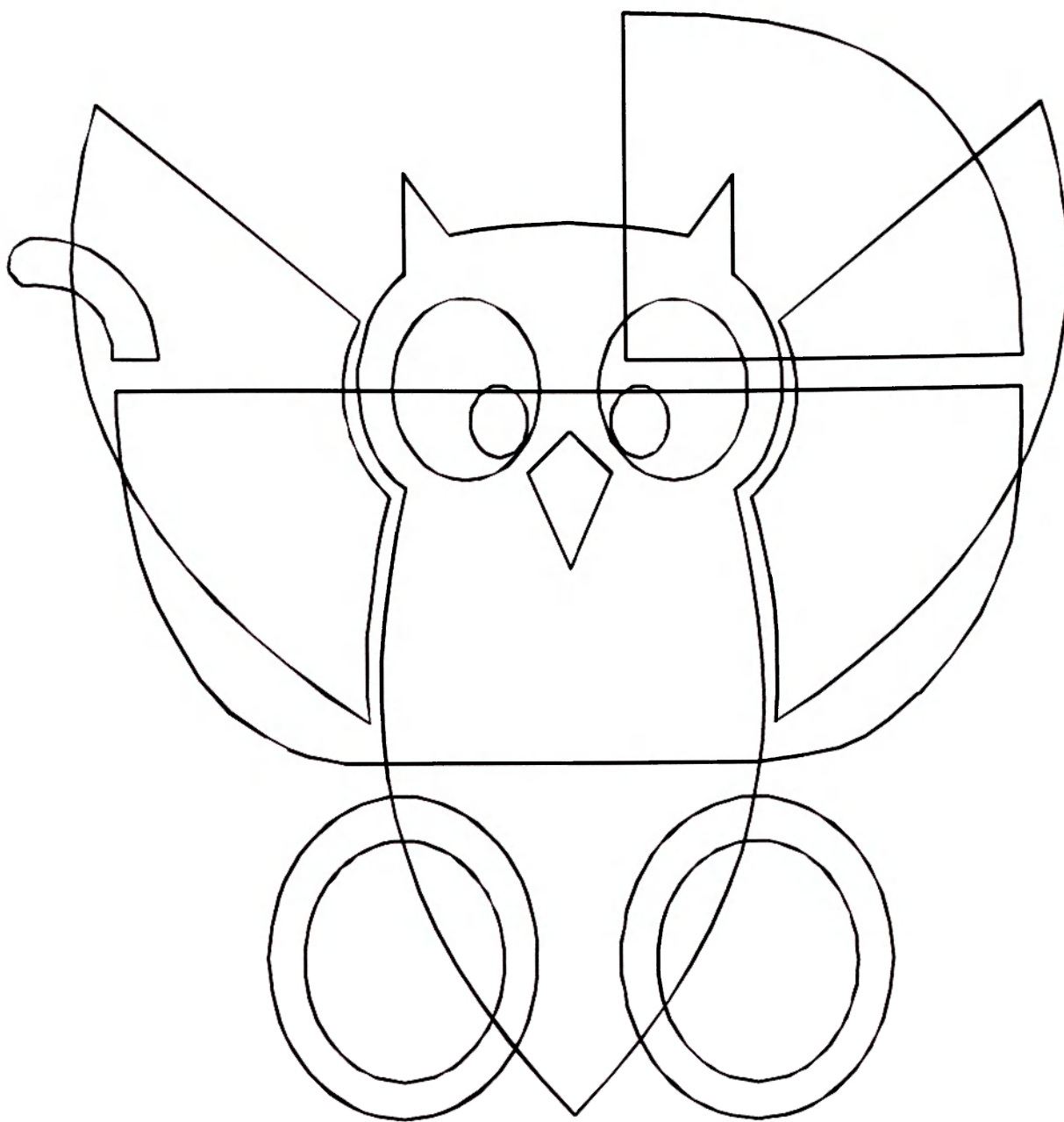
Příloha č. 8: Zrakové vnímání – rozlišování figury-pozadí (hra „Výstava obrazů“)

Obrázky rozvěsíme po místnosti a děti postupně chodí od obrazu k obrazu a na připravený záznamový list si zapisují názvy obrazů (tedy názvy všech obrázků na každém obrázku).

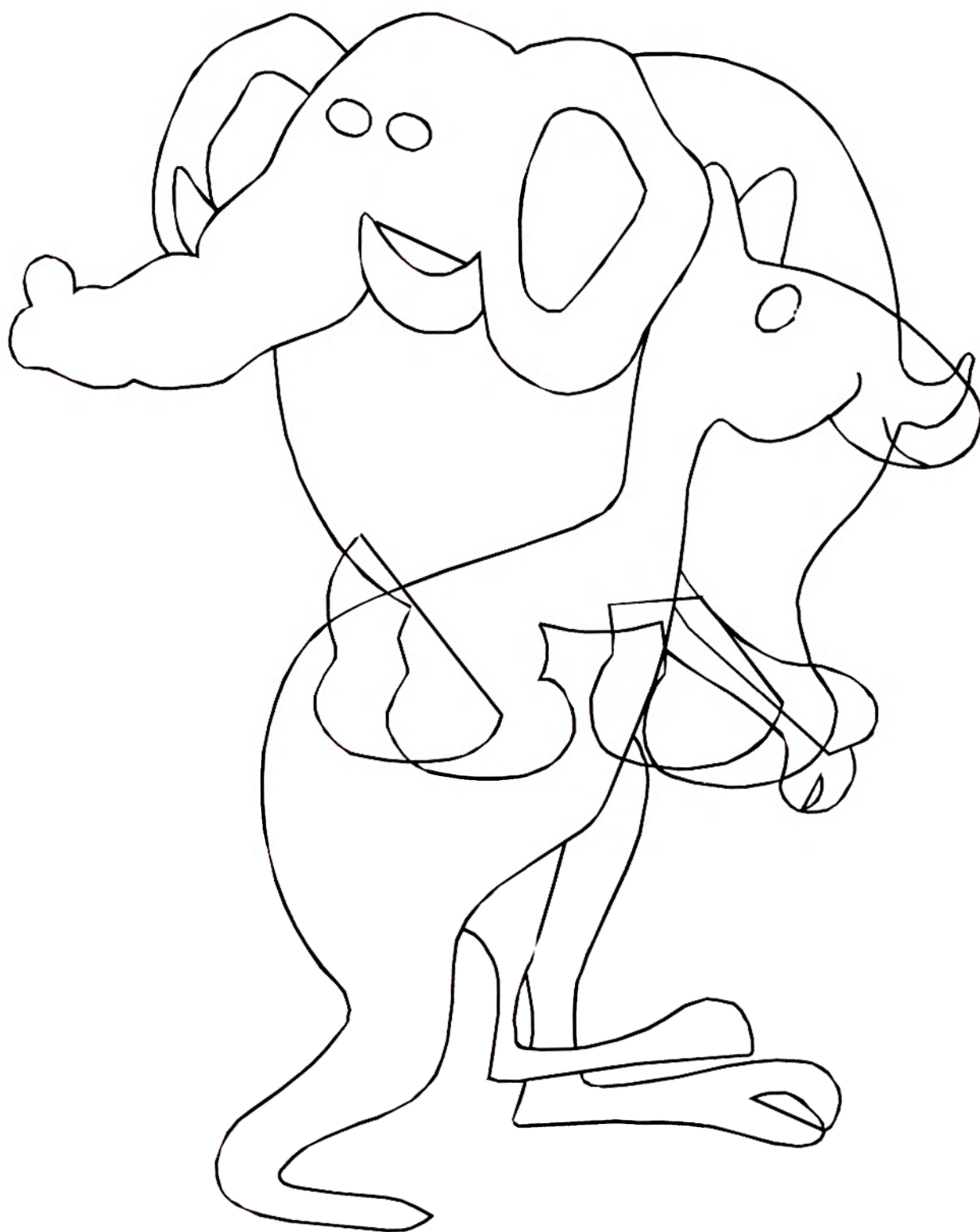
Hra „Výstava obrazů“ – obraz č. 1

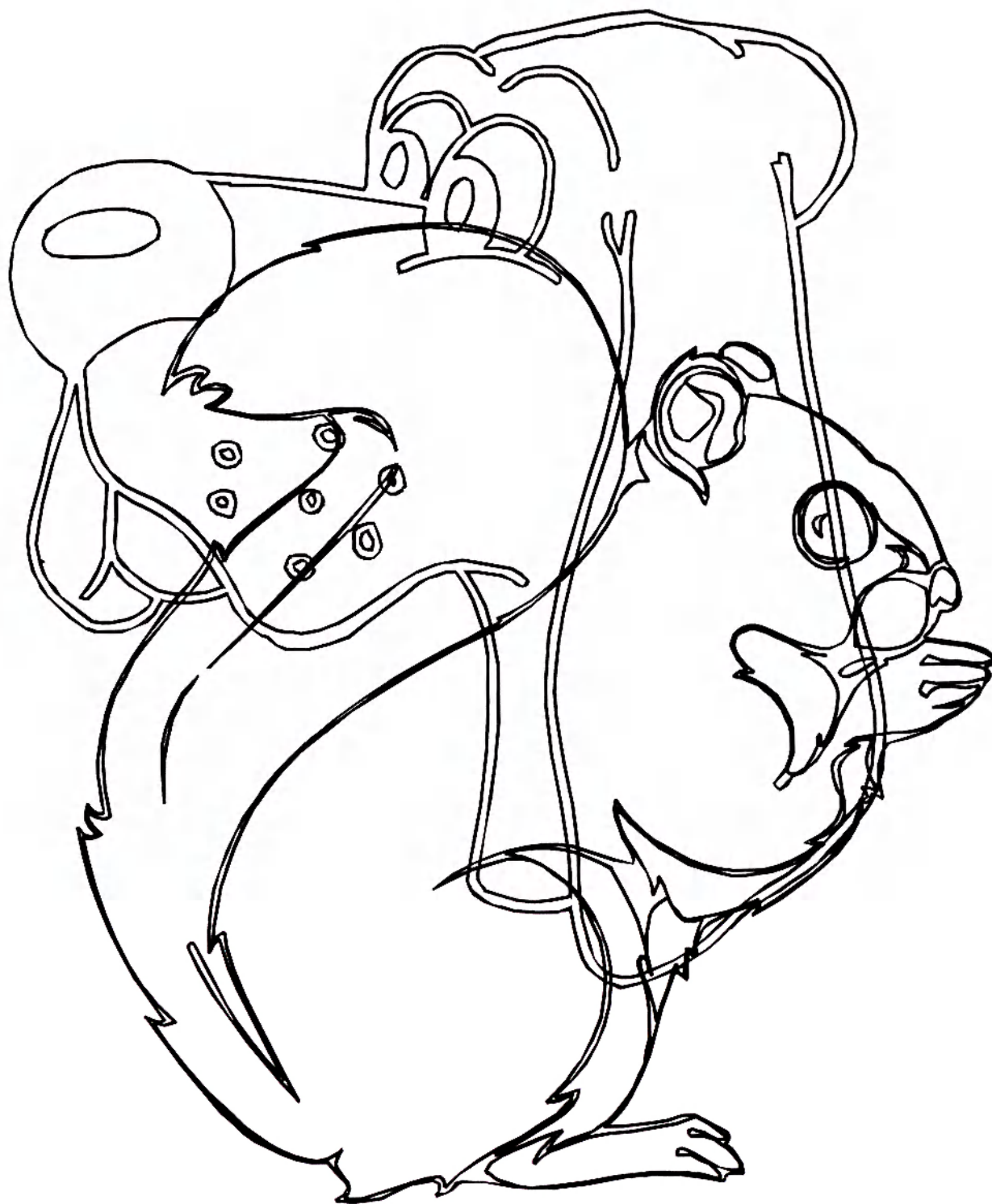
Hra „Výstava obrazů“ – obraz č. 2

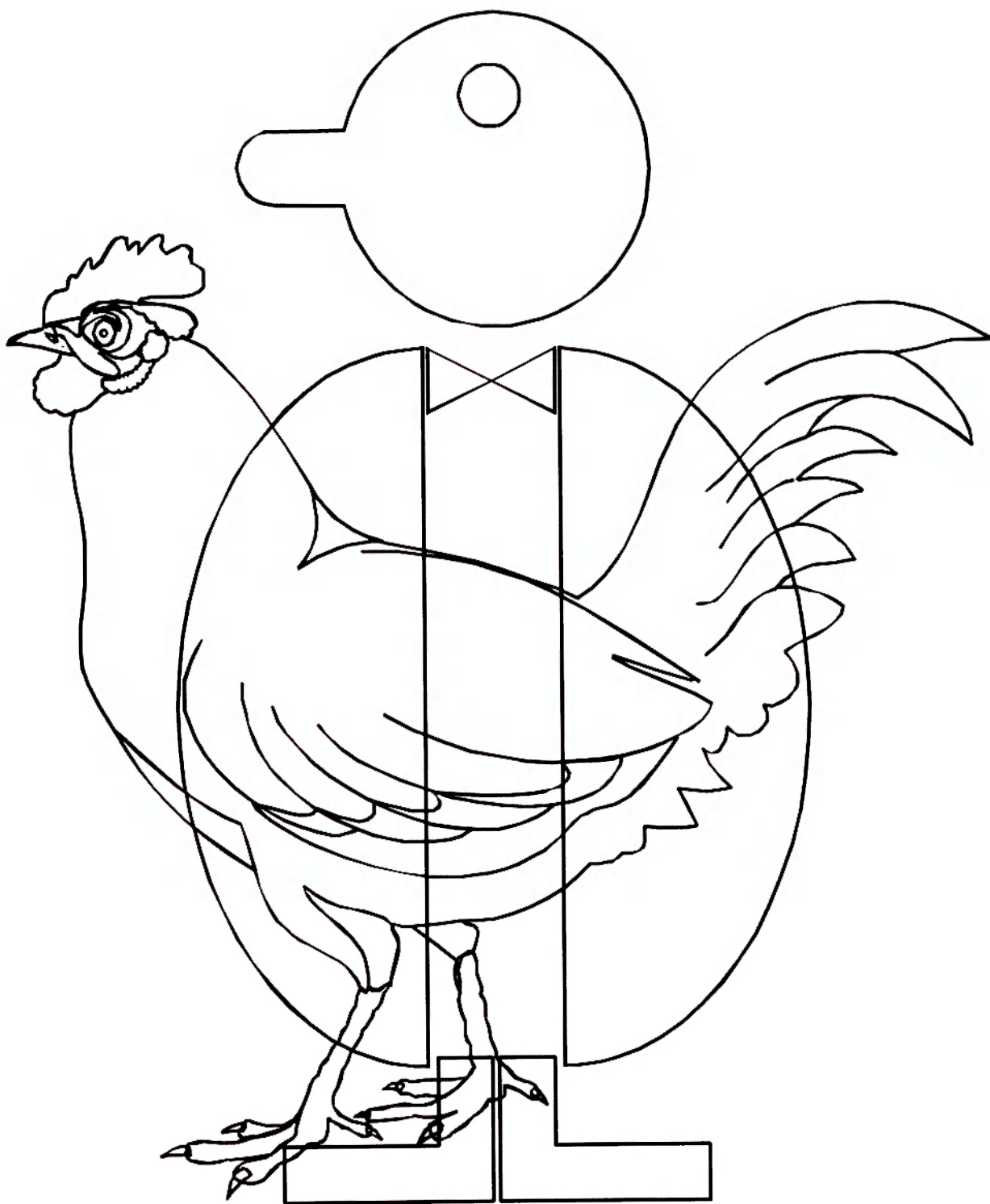
Hra „Výstava obrazů“ – obraz č. 3

Hra „Výstava obrazů“ – obraz č. 4

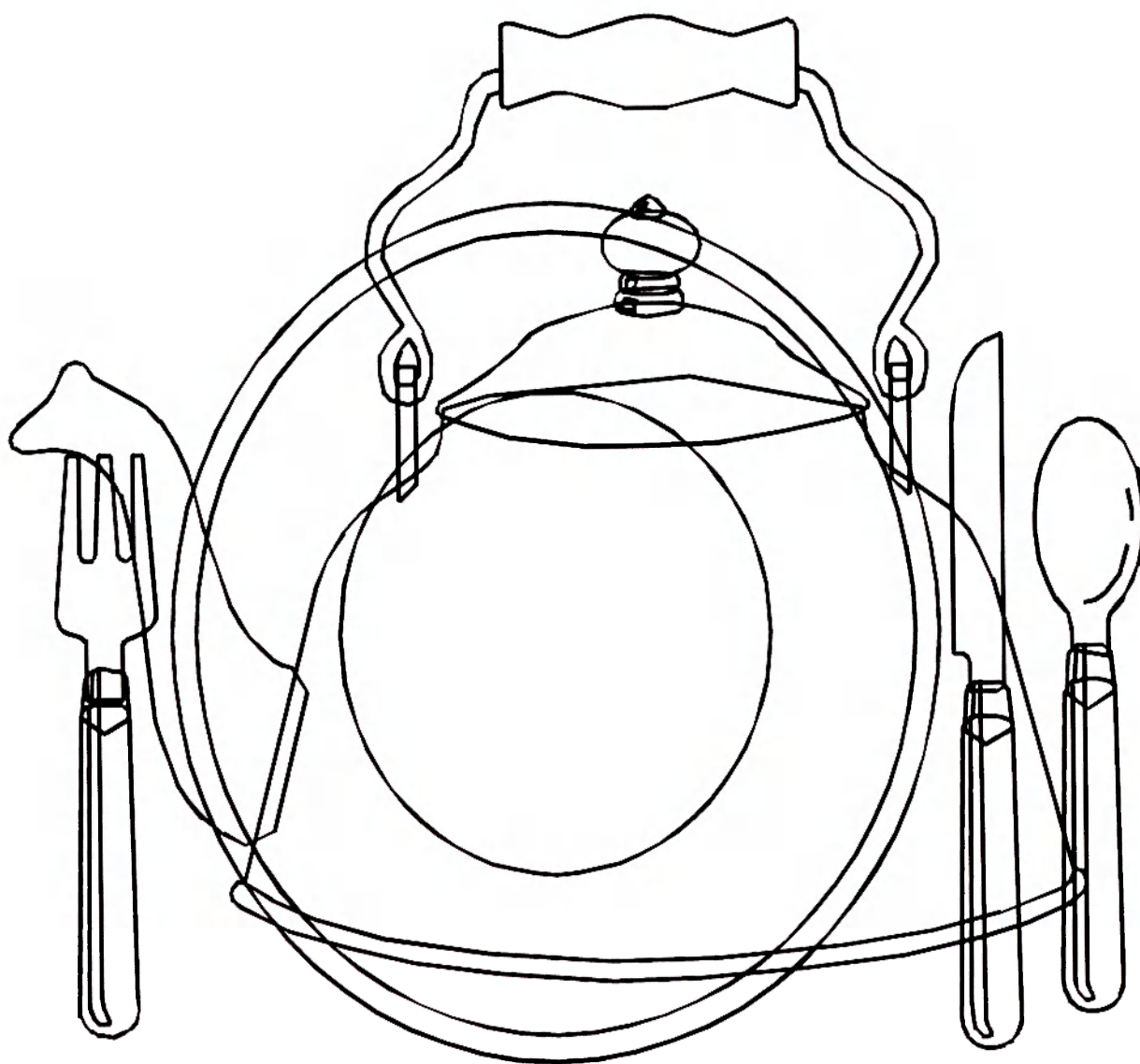

Hra „Výstava obrazů“ – obraz č. 5

Hra „Výstava obrazů“ – obraz č. 6

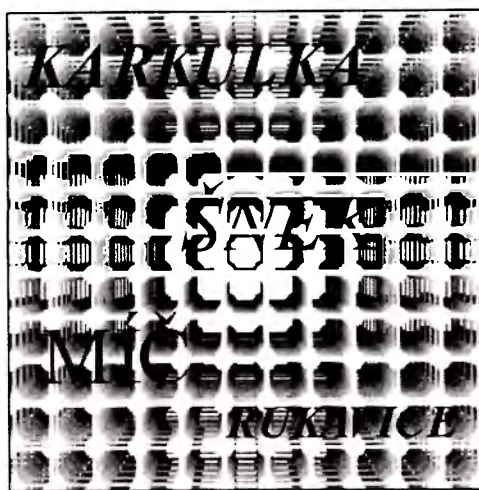
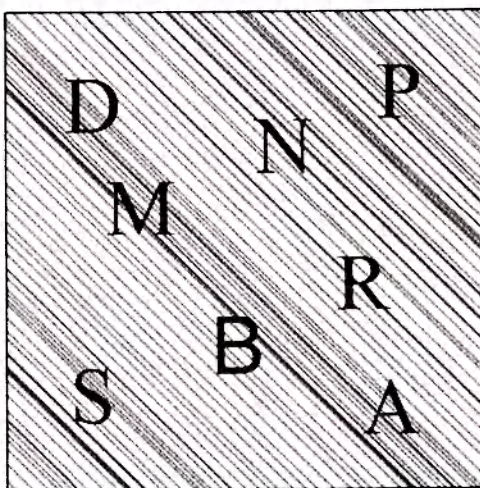
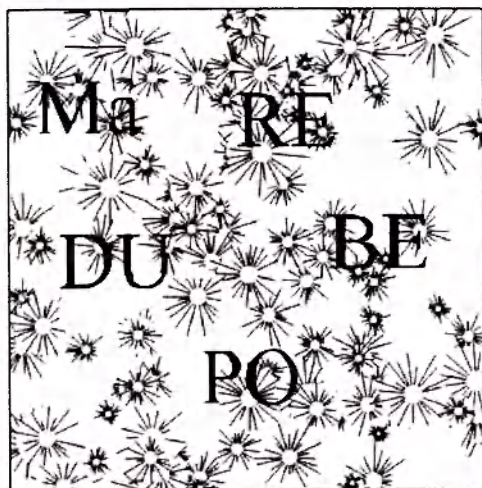
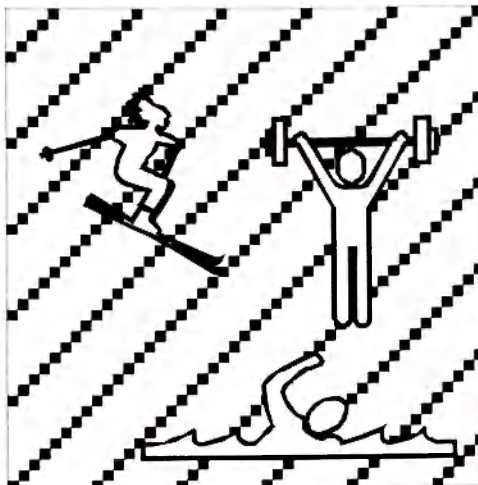

Záznamový arch ke hře „Výstava obrazů“

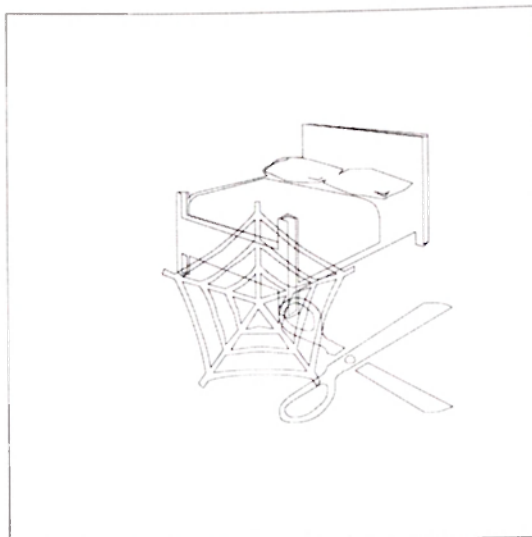
Obraz číslo 1:	
Obraz číslo 2:	
Obraz číslo 3:	
Obraz číslo 4:	
Obraz číslo 5:	
Obraz číslo 6:	

Příloha č. 9: Zrakové vnímání – rozlišování figury-pozadí

Pojmenuj obrázky, přečti slabiky, slova a čísla

Pojmenuj obrázky, přečti slabiky, slova a čísla

KOPU
SENI

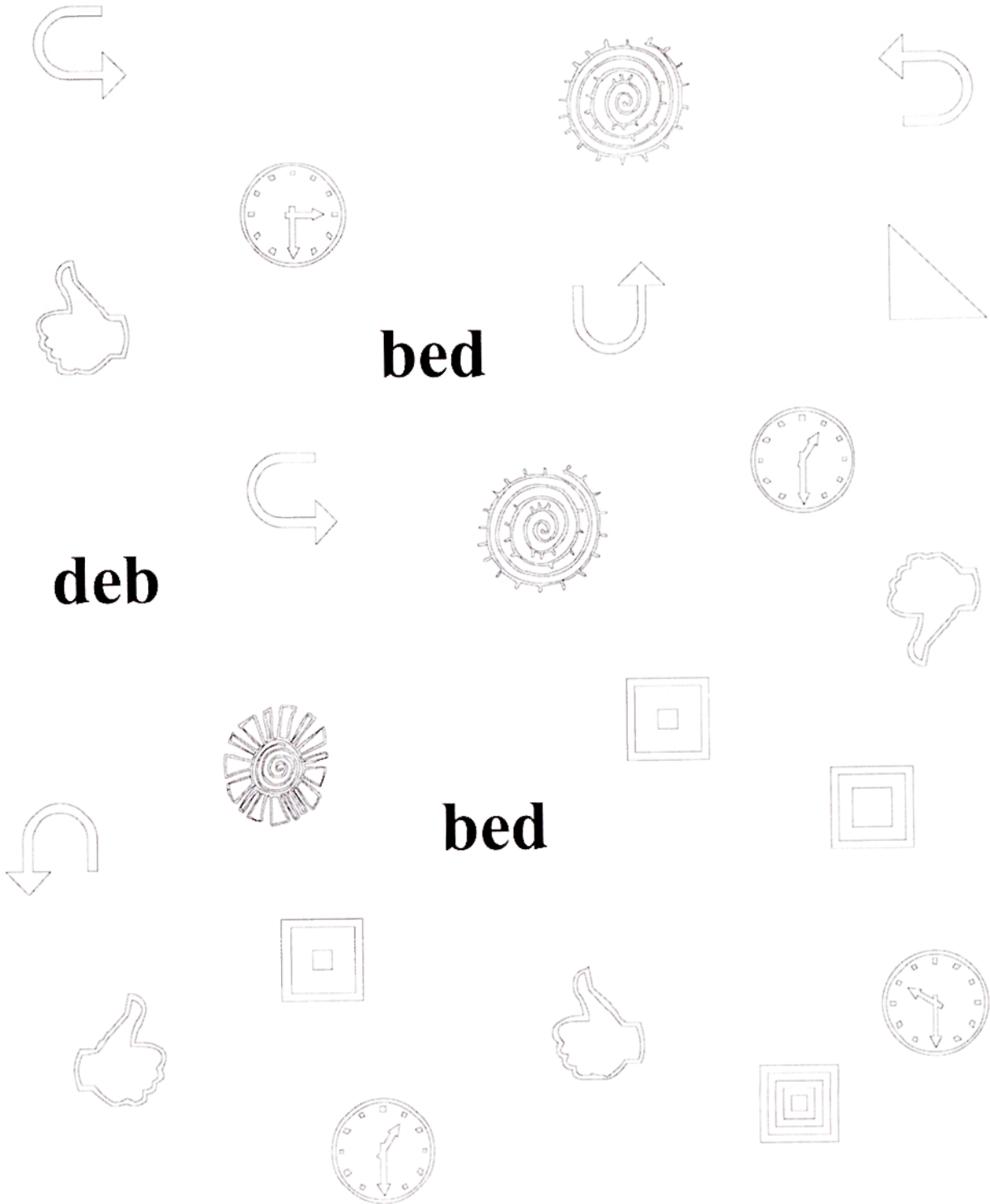
TYROK
TYMA
STUA

56¹ 92
19 38

LOKOBĚŽKA
KOLOBĚŽKA
KANCELÁŘ

Příloha č. 10: Zrakové vnímání – rozlišování reverzních figur

Najdi šest dvojic shodných tvarů a spoj je tužkou.

Příloha č. 11: Sluchové vnímání – nácvik naslouchání

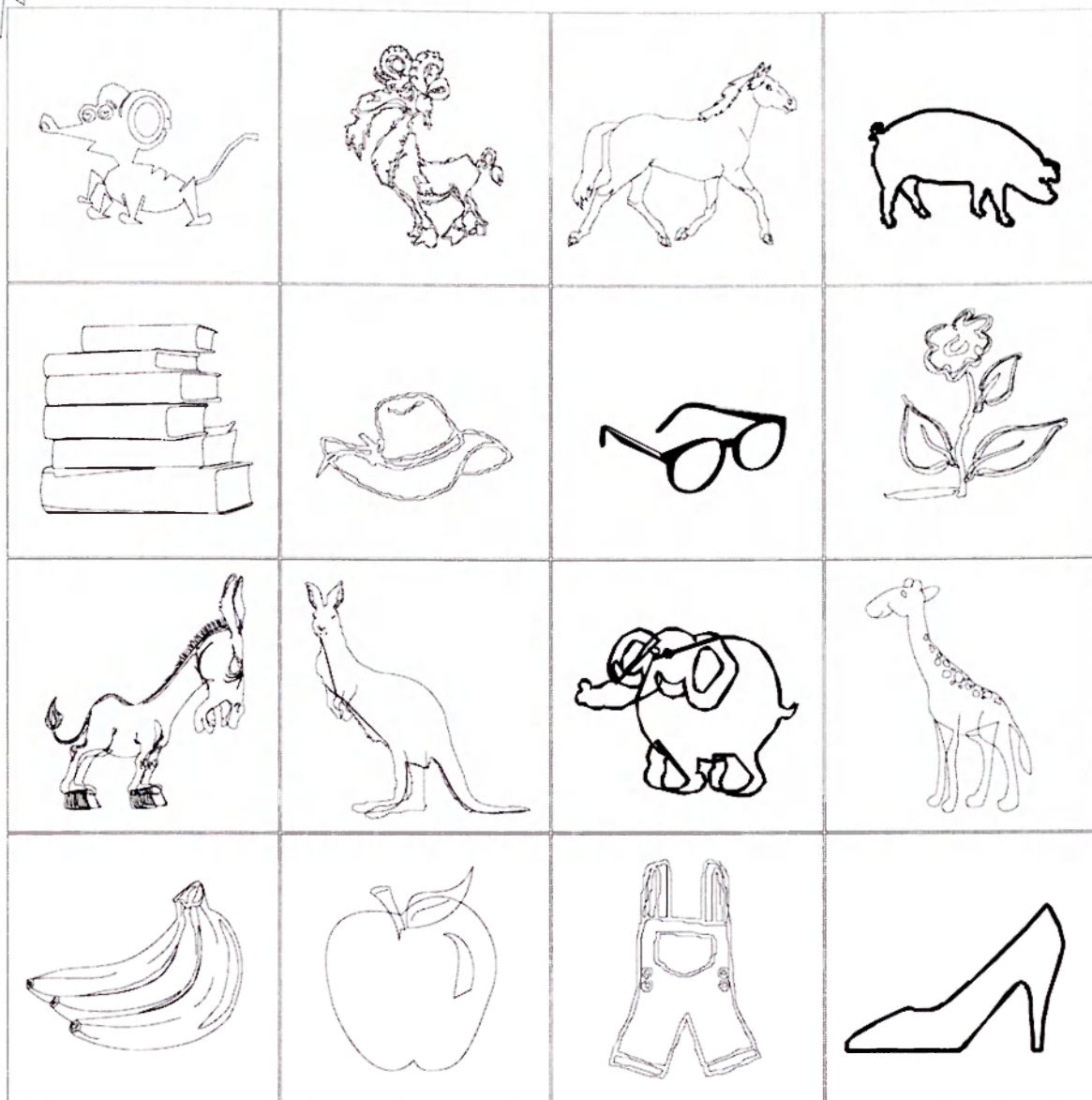
Děti z rozstříhaných kartiček vždy vybírají obrázek odpovídající slyšenému zvuku.

Příloha č. 12: Sluchová paměť

Pracovní list rozstříháme na jednotlivé díly. Nahlas vyjmenujeme několik slov shodných s obrázky. Děti poté sestavují odpovídající kartičky vedle sebe.

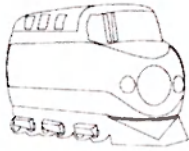

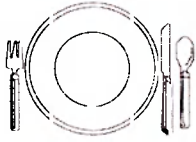

Příloha č. 13: Sluchové vnímání – sluchová diferenciacie

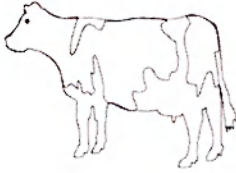

Na kartičkách s dvěma obrázky děti ukazují slyšené slovo.

	1	
HOUPE		KOUPE

	2	
VLAK		MRAK

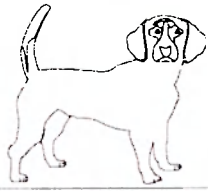

	3	
TALÍŘ		MALÍŘ

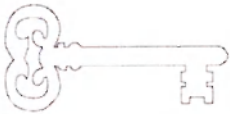

	4	
KRAVIČKA		TRAVIČKA

	5	
NOS		BOS

	6	
KÁVA		KRÁVA

	7	
PUSA		HUSA

	8	
PES		LES

	9	
KLÍČ		MÍČ

	10	
NOTA		BOTA

Příloha č. 14: Sluchové vnímání – vnímání rytmu

Děti vybírají z rozstříhaných kartiček odpovídající rytmus znázorněný vedoucím.

. / .	/ . /	. / . /
-------	-------	---------

/ . / .	/ .. /	// .. //
---------	--------	----------

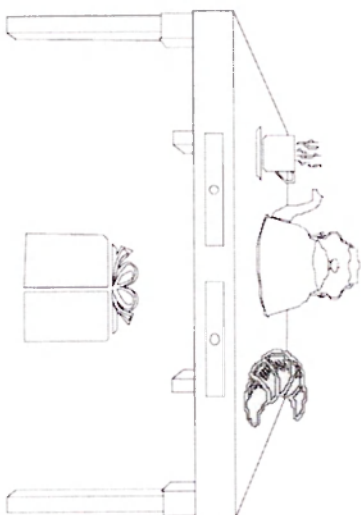
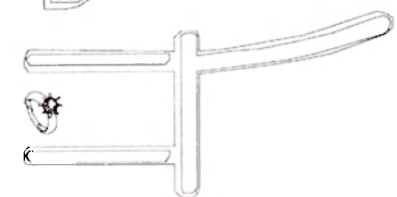
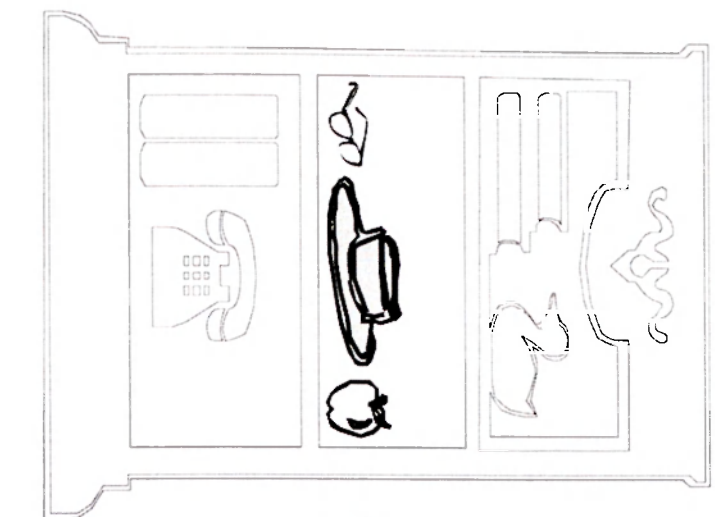
.. // ..	/ . / . / .	. / . / . /
----------	-------------	-------------

// // ..	.. // //	// .. // ..
----------	----------	-------------

Příloha č. 15: Prostorová a pravolevá orientace (vyhledávání předmětů dle instrukcí)

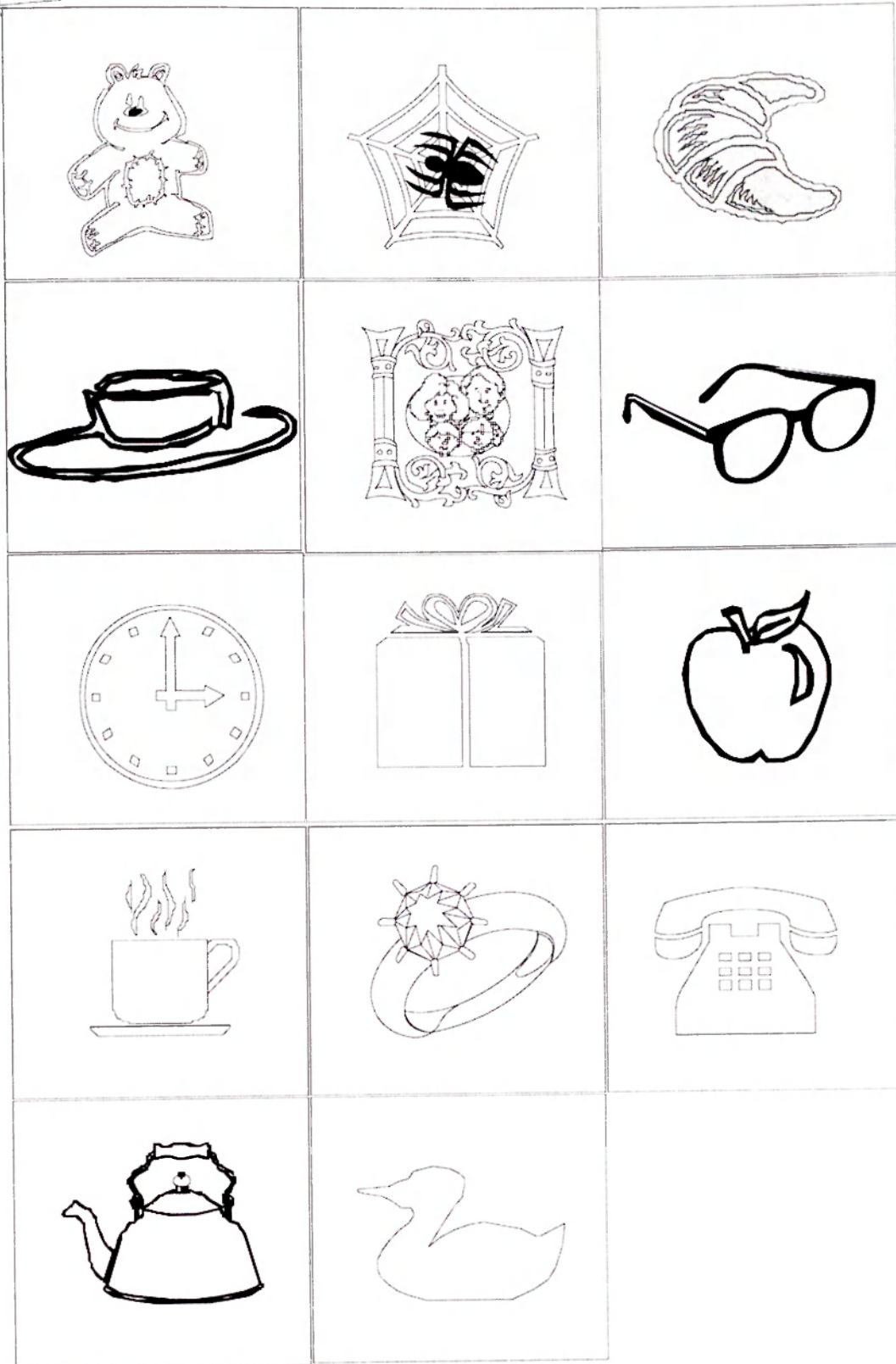
Prostorová orientace

Děti podle instrukcí vyhledávají předměty. Příklad instrukce: Co najdeme pod stolem? Co leží v polici vedle klobouku? Co je uprostřed stolu? Co visí nad knihovnou? apod.

Příloha č. 16: Obrázky určené k pracovnímu listu zaměřeného na prostorovou a pravolevou orientaci (viz příloha č. 15)

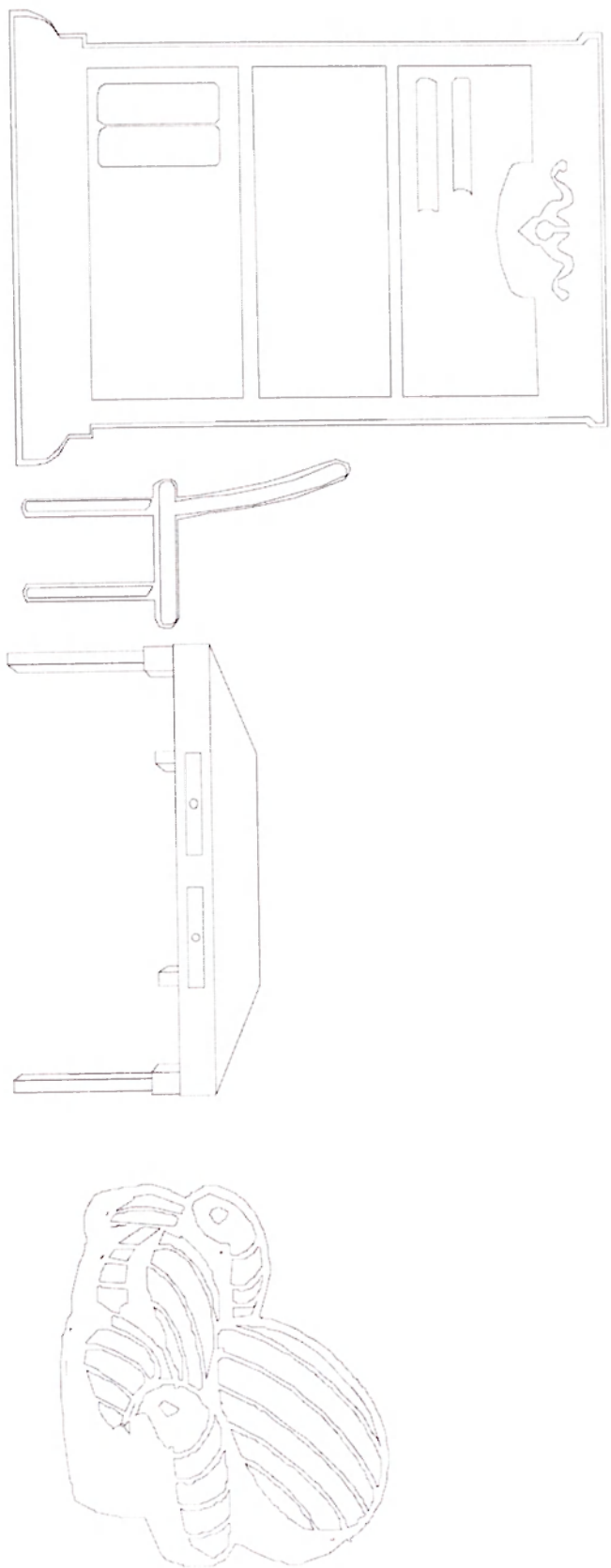
V úkolu na pracovním listu v příloze č. 15 děti dle instrukcí vyhledávají předměty na obrázku. Na skupince mohou děti najednou správné řešení ukázat zvednutím obrázku z přílohy č. 16.

Příloha č. 17: Prostorová a pravolevá orientace (umíst'ování předmětů dle instrukcí)

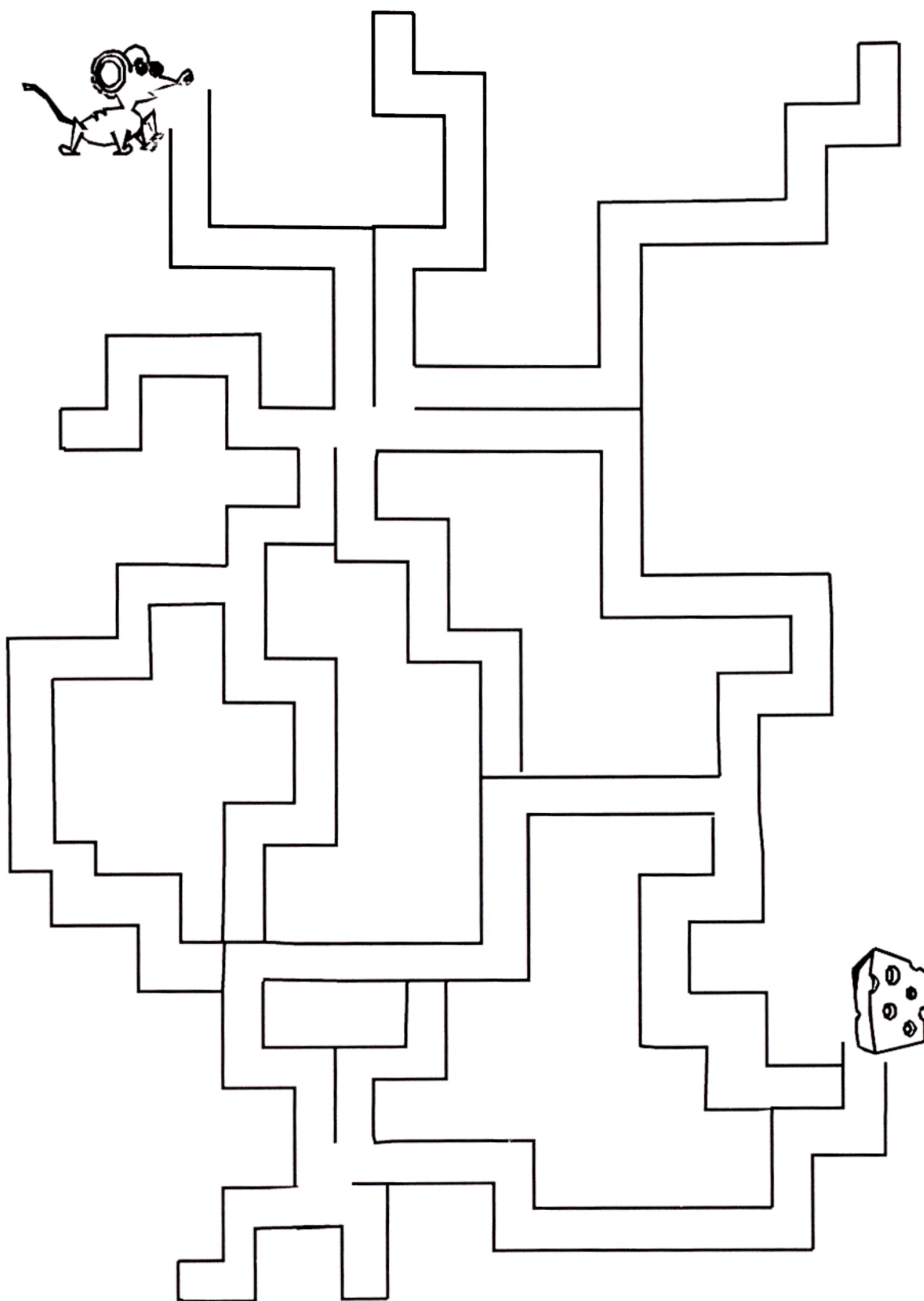
Prostorová orientace
Děti podle instrukcí umis'tují na pracovní list vyřížené kartičky. Např. Brýle polož pod stůl. apod.

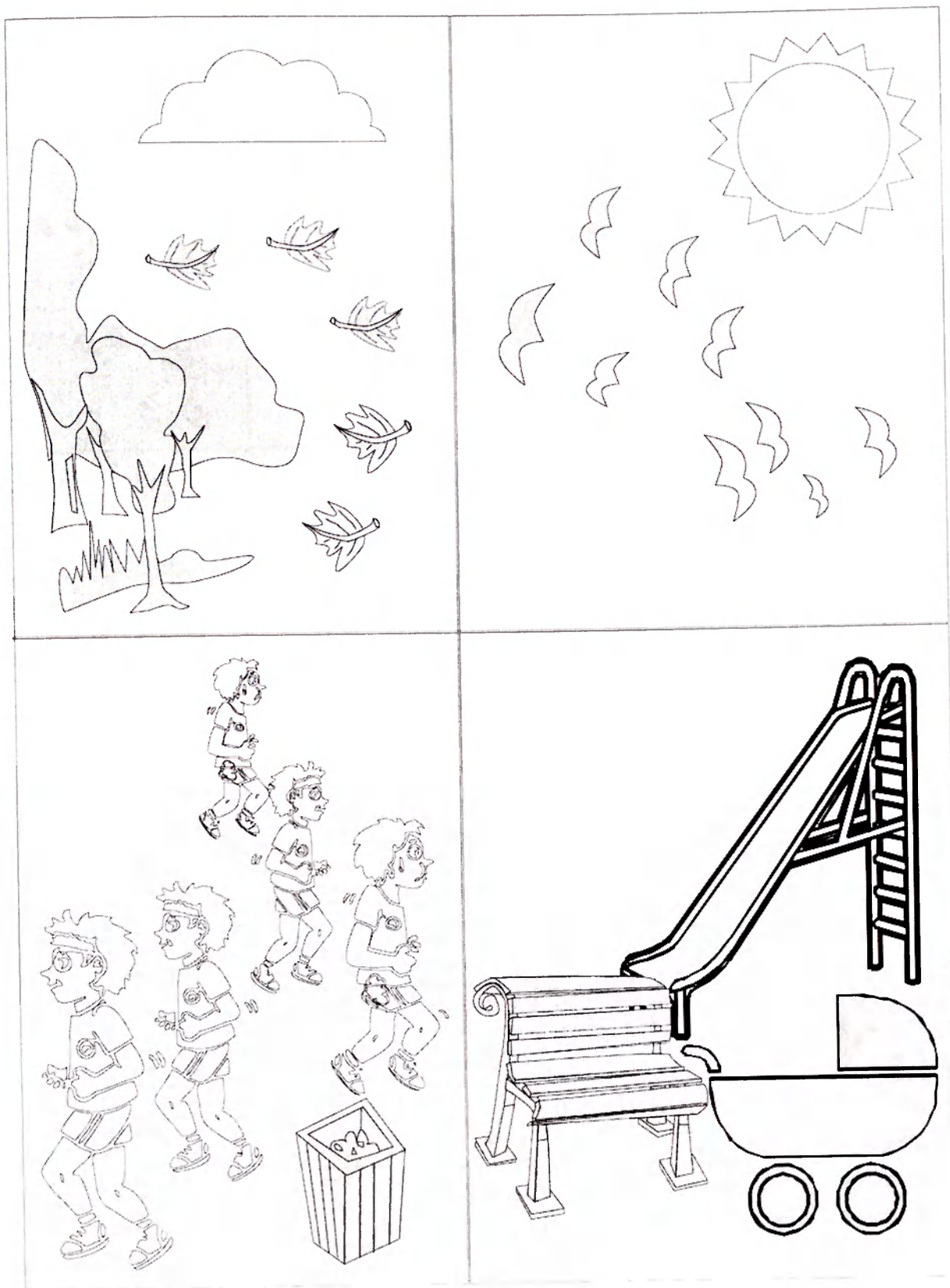
Příloha č. 18: Prostorová orientace – bludiště

Najdi myšce správnou cestu k sýru. Cestu vyznač tužkou.

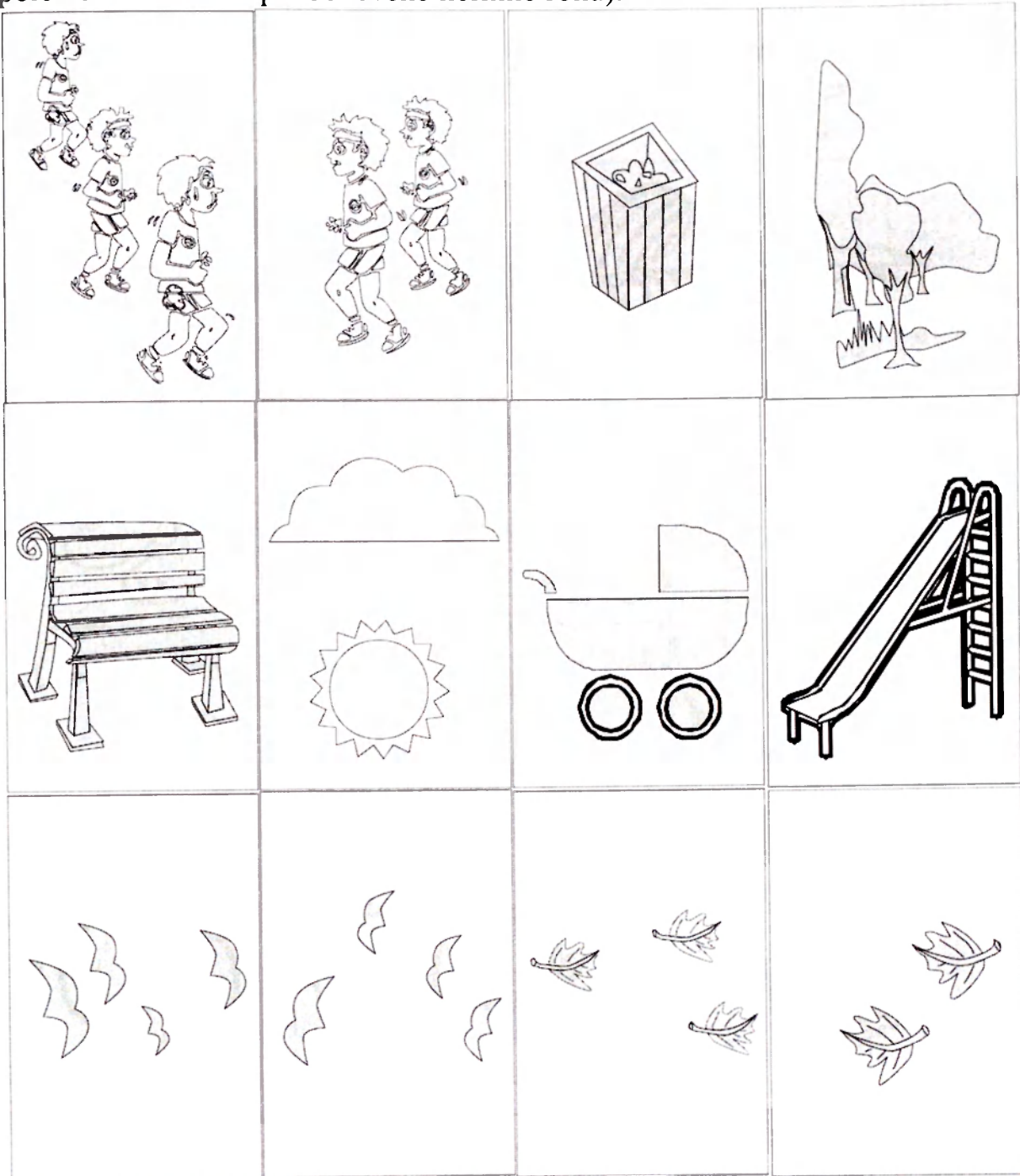
Příloha č. 19: Pravolevá orientace

Obrázek parku je rozdělen na čtyři díly. Děti dle instrukcí určují co je např. v levém dolním rohu, v pravém horním rohu, kolik ptáků letí doprava, apod.

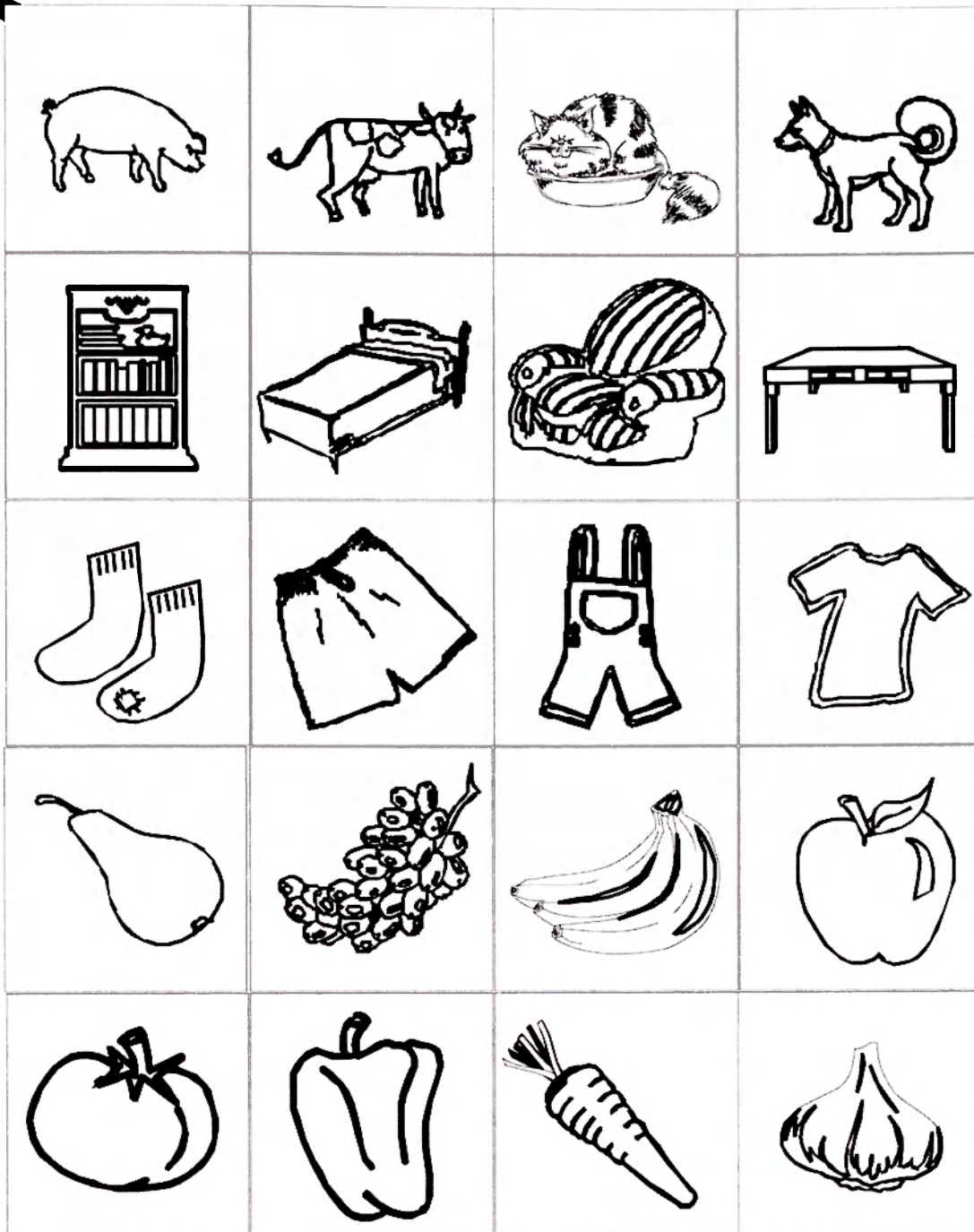
Příloha č. 20: Pravolevá orientace (obrázky určené k pracovnímu listu zaměřeného na pravolevou orientaci – viz příloha č. 19)

Obrázky určené k vystříhnutí, které můžeme použít při skupinové nápravě k pracovnímu listu zaměřeného na pravolevou orientaci, nebo pro vkládání těchto obrázků podle instrukcí na list papíru rozděleného na čtyři díly (např. polož obrázek s chlapci do levého horního rohu).

Příloha č. 21: Rozvoj slovní zásoby – přiřazování slov ke slovům nadřazeným (kartičky ke hře „Na pošťáka“)

Rozstříhané kartičky přiřazujeme k nadřazeným pojmům.

domácí zvířata

ovoce

zelenina

nábytek

oblečení

Příloha č. 22: Rozvoj slovní zásoby – hledání slov opačného významu

Červenou pastelkou spojte slova s odpovídajícími obrázky, potom modrou pastelkou spojte slova opačného významu (např. mokrý – suchý).

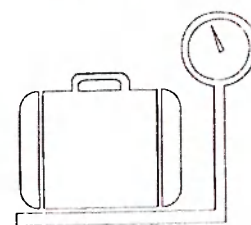
mladí

těžký

malý

studený

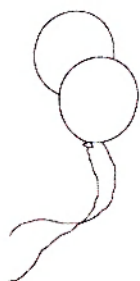
veselý

staří

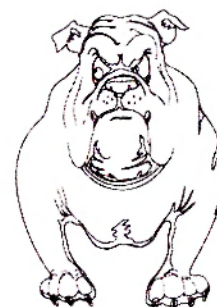
lehký

velký

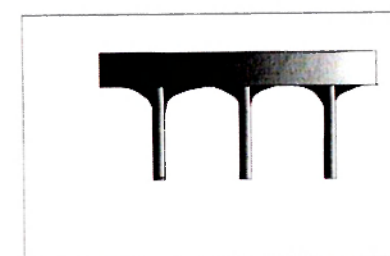
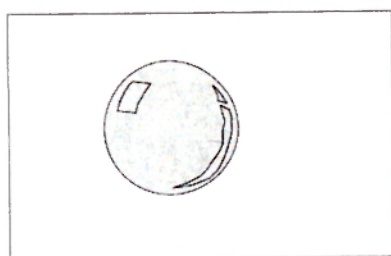
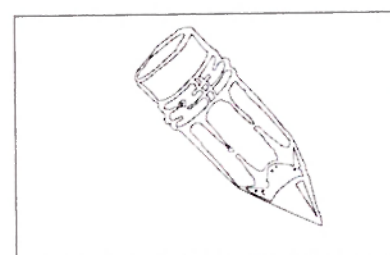
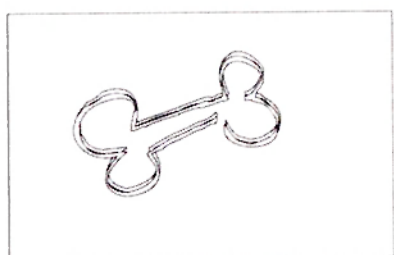
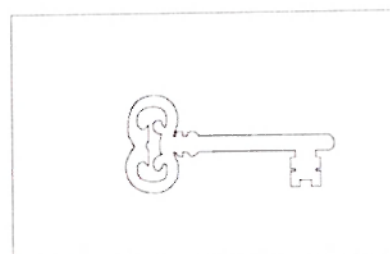
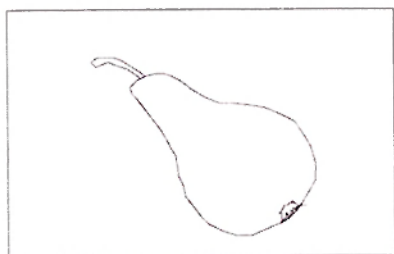
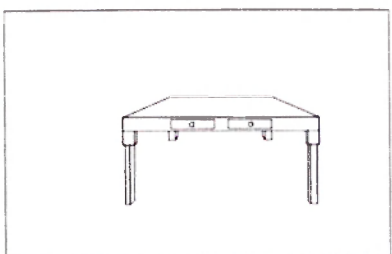
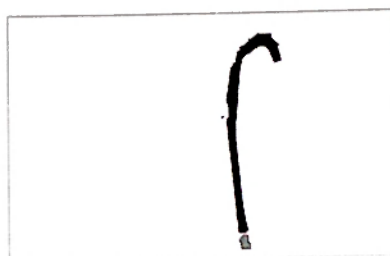
horký

smutný

Příloha č. 23: Rozvoj slovní zásoby – spojování slov (obrázků), která se rýmují

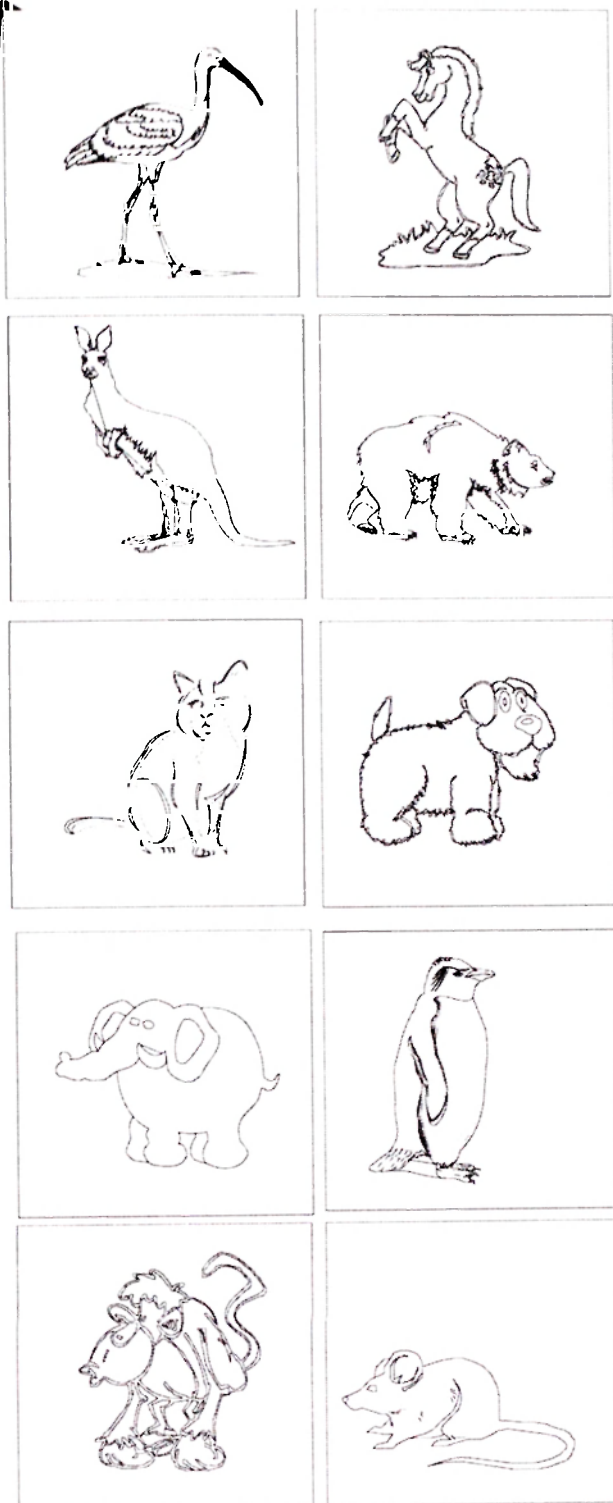
Pojmenuj obrázky, potom tužkou spoj slova (obrázky), která se rýmují.

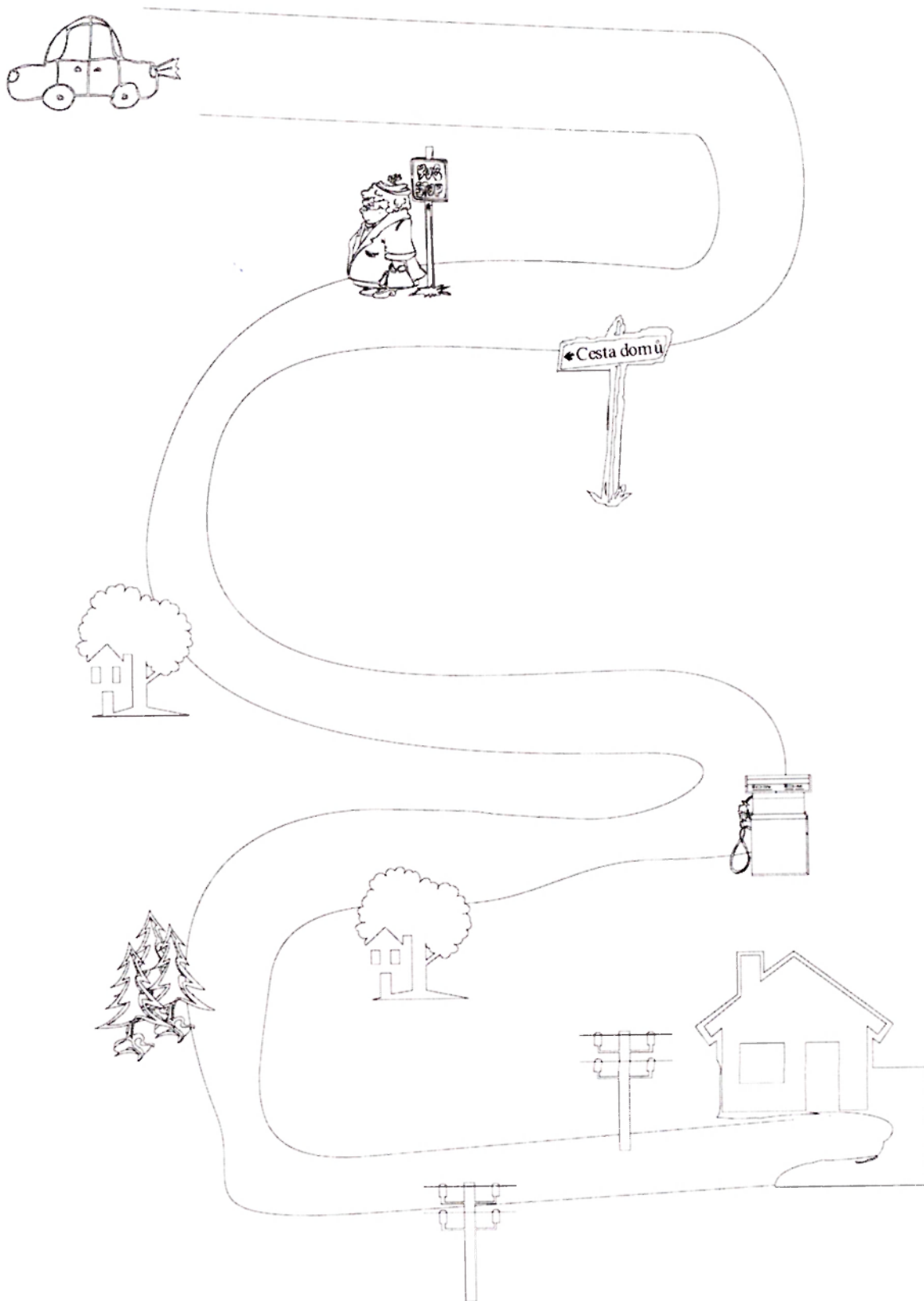
Příloha č. 24: Hrubá motorika – napodobování chůze zvířat

Hrubá motorika - hra „Na ZOO“ – napodobování chůze vyobrazených zvířat (každé dítě si vylosuje jednu kartičku a postupně předvedou vyobrazené zvíře, ostatní děti hádají, o jaké zvíře jde).

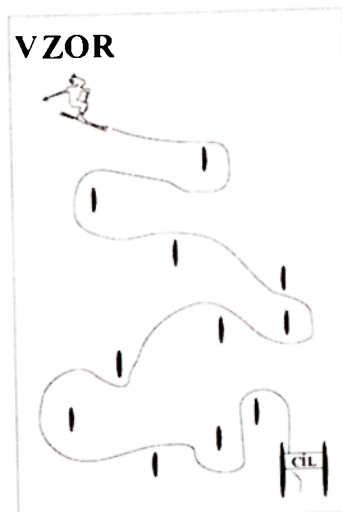
Příloha č. 25: Vizuomotorická koordinace (znázornit cestu autíčka jedoucího k domečku)

Tužkou znázorni cestu autíčka jedoucího k domečku. Dej pozor, abys nevyjel ze silnice a vyhnul se stromům, domečkům..., které jsou v blízkosti silnice nebo do silnice zasahují.

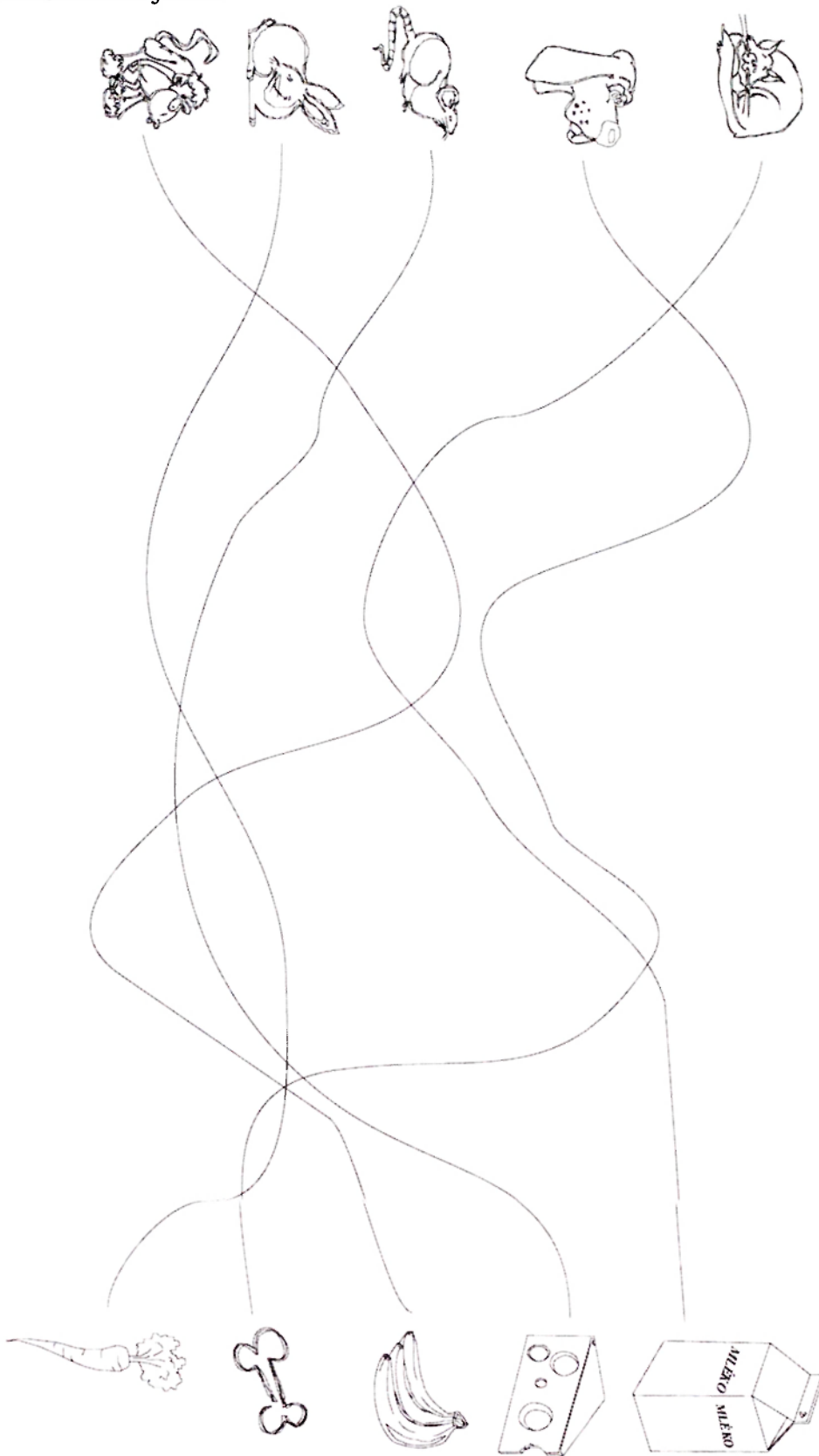
Příloha č. 26: Vizuomotorická koordinace (tužkou vyznačit trať slalomu)

Tužkou projed' trať slalomu. Trať tužkou znázorni podle vzoru vyobrazeného vzoru v prvním horním rohu.

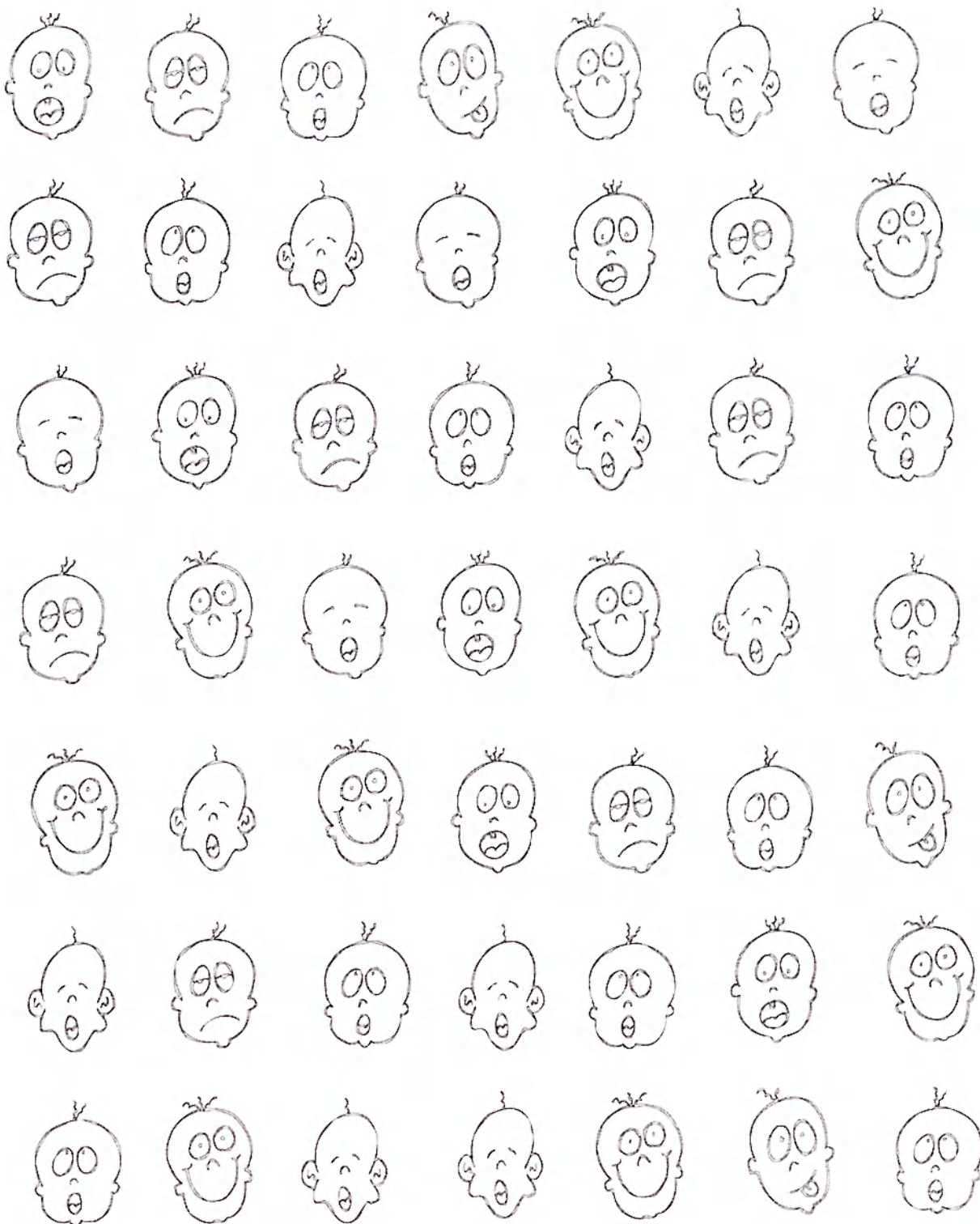
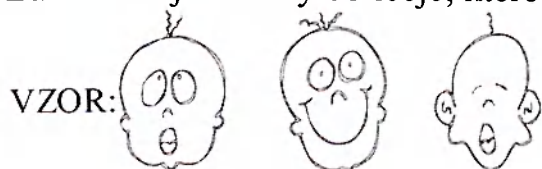
Příloha č. 27: Vizuomotorická koordinace (obtahování cestiček)

Mezi každým zvířátkem a jeho oblíbeným jídlem je cestička. Každou cestičku obtáhni jinou barvou, aby zvířátka nezabloudila a snadno se dostala ke svému oblíbenému jídlu.

Příloha č. 28: Pozornost – vyhledávání určených obrázků ve skupině podobných obrázků

Zakroužkuj všechny obličejy, které jsou ve vzoru.

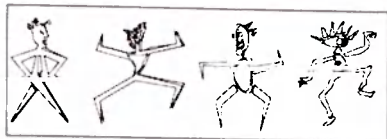

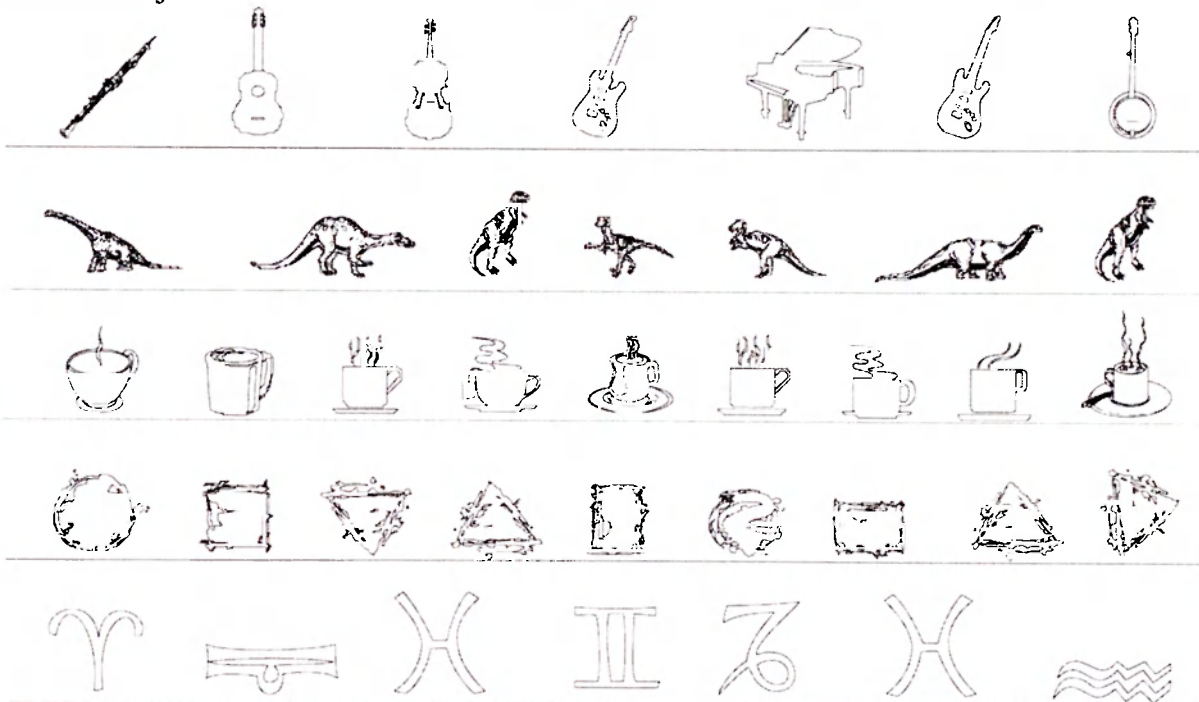
Příloha č. 29: Pozornost – vyhledávání odlišného prvku a vyhledávání dvou stejných prvků ve skupině odlišných

Přeškrtni rámečky, ve kterých nejsou postavičky ve stejném pořadí jako ve vzoru.

VZOR:

Na každém řádku jsou vždy dva obrázky nebo symboly stejné, najdi je a zakroužkuj.

Příloha č. 30: Pozornost – Program zlepšení pozornosti podle Lokšová, I., Lokša, J. (1999)

Program zlepšení pozornosti podle Lokšová, I., Lokša, J. (1999):

1. část – modifikace autogenního tréninku pro děti, využívající relaxaci a koncentraci. Při relaxaci dochází k uvolnění svalstva, navozuje duševní klid, zklidní a zharmonizuje i činnost vnitřních orgánů. Koncentrace představuje bezvýhradné soustředění na určitou představu, která následně ovlivňuje organismus.

Nácvik:

- nácvik správného sezení a dýchání – důležitý je pravidelný rytmus dýchání. Cvičení končíme otázkou: „Dýchá se vám dobře?“

- cvičení pocitů tíže a tepla – první čtyři dny se nacvičuje pocit tíže v pravé ruce, další čtyři dny v levé ruce a dva dny v nohách. Stejným postupem se deset dnů věnujeme nácviku tepla. Každé cvičení trvá v průměru 7 až 10 minut, na realizaci celého nácviku pocitů tíže a tepla potřebujeme dvacet dní. Cvičení končíme otázkou: „Umíte se dobře soustředit, soustředíte se na mě.“

Postupy cvičení nácvik pocitů tíže a tepla:

1. cvičení – nácvik pocitu tíže v pravé ruce, opakuje se jednou denně během čtyř dní. Formulky říkáme pomalým monotónním hlasem, zřetelně a výrazně artikulujeme, vyznačujeme mezi nimi pauzy: „Soustředte se na svou pravou ruku. Pravá ruka bude stále těžší a těžší. Je stále těžší a těžší. Pocit tíže prochází od konečků prstů dlaní k loktu a ramenu pravé ruky. Pravá ruka je těžká, jako by z olova. Pravá ruka je těžká. (šestkrát) Jste úplně klidní a uvolnění. (dvakrát) Na pokyn teď otevřete oči! Zhluboka se nadechněte! Zacvičte rukama!“

2. cvičení – nácvik pocitu tíže v levé ruce, opakuje se jednou denně během čtyř dní: „Soustředte se na svou pravou ruku. Je stále těžší a těžší. Pocit tíže přechází od konečků prstů přes dlaň k loktu a ramenu pravé ruky. Pravá ruka je stále těžší a těžší. Pravá ruka je těžká. (tříkrát) Pocit tíže přechází od hlavy k ramenu levé ruky, k loktu, dlaní k prstům levé ruky. Levá ruka je těžší a těžší. Levá ruka je těžká, jako by byla z olova. (dvakrát) Dávejte pozor. Na pokyn teď otevřete oči. Začínáme počítat 3, 2, 1 – teď. Otevřete oči! Zhluboka se nadechněte! Zacvičte rukama!“

3. cvičení – nácvik pocitu tíže v obou nohách, opakuje se jednou denně během dvou dní: „Soustředte se na svou pravou ruku. Pravá ruka je těžší a těžší. Pocit tíže přechází od konečků prstů dlaní k rameni pravé ruky. Pravá ruka je těžká, jako by byla z olova. (dvakrát) Pocit tíže přechází od hlavy k ramenu levé ruky, k dlaní a potom k prstům levé ruky. Levá ruka je těžká,

jako by byla z olova. (dvakrát) Obě ruce jsou těžké. Jste úplně klidní a uvolnění. (dvakrát) Soustřed'te se na své nohy. Vaše nohy začínají být postupně těžké. Jsou stále těžší a těžší. Vaše nohy jsou těžké, jako by se bořily do měkkého polštáře. Vaše nohy jsou těžké. Jste úplně klidní a uvolnění. (dvakrát) Dávejte pozor. Na pokyn - teď otevřete oči. Začínáme počítat 3, 2, 1 – teď. Otevřete oči! Zhluboka se nadechněte! Zacvičte rukama!“

4. cvičení – nácvik pocitu tepla v pravé ruce, opakuje se 1x denně během čtyř dní: „Soustřed'te se na svou pravou ruku. Pravá ruka je těžší a těžší. Pravá ruka je těžká. Pocit tíže přechází do levé ruky. Levá ruka je těžší a těžší. Levá ruka je těžká. Obě ruce jsou těžké. Jste úplně klidní a uvolnění.(dvakrát) Soustřed'te se na své nohy. Vaše nohy jsou těžší a těžší. Vaše nohy jsou těžké. Jste úplně klidní a uvolnění. (dvakrát) Soustřed'te se na svou pravou ruku. Pravá ruka je stále teplejší a teplejší. Pocit tepla přechází od konečků prstů dlaní k ramenu a loktu pravé ruky. Pravá ruka je teplejší a teplejší. Pravá ruka je teplá. (5x) Jste úplně klidní a uvolnění. (dvakrát) Dávejte pozor. Na pokyn - teď otevřete oči. Začínáme počítat 3, 2, 1 – teď. Otevřete oči! Zhluboka se nadechněte! Zacvičte rukama!“

5. cvičení – nácvik pocitu tepla v levé ruce, opakuje se 1x denně během čtyř dní: „Soustřed'te se na svou pravou ruku. Pravá ruka je těžká. Pocit tíže přechází do levé ruky. Levá ruka je těžká. Jste úplně klidní a uvolnění. (dvakrát) Soustřed'te se na svou pravou ruku. Pravá ruka je teplejší a teplejší. Pravá ruka je teplá. (dvakrát) Pocit tepla přechází o hlavy k ramenu levé ruky, k loktu, dlaní k prstům levé ruky. Levá ruka je teplejší a teplejší. Levá ruka je teplá. (dvakrát) Obě ruce jsou teplé. Jste úplně klidní a uvolnění. (dvakrát) Dávejte pozor. Na pokyn teď otevřete oči. Začínáme počítat 3, 2, 1 – teď. Otevřete Oči! Zhluboka se nadechněte! Zacvičte rukama!“

6. cvičení – nácvik tepla v obou nohách, opakuje se 1x denně během dvou dní: „Soustřed'te se na svou pravou ruku. Pravá ruka je těžší a těžší. Pravá ruka je těžká. Pocit tíže přechází do levé ruky. Levá ruka je těžší a těžší. Levá ruka je těžká. Ruce jsou těžké. Vaše nohy jsou těžší a těžší. Vaše nohy jsou těžké. Celé tělo je těžké. Jste úplně klidní a uvolnění. (dvakrát) Soustřed'te se na svou pravou ruku. Pravá ruka je teplejší a teplejší. Pravá ruka je teplá. (dvakrát) Pocit tepla přechází do levé ruky. Levá ruka je teplejší a teplejší. Levá ruka teplá. (dvakrát) Obě ruce jsou teplé. Jste úplně uvolnění. (dvakrát) Teď dávejte pozor. Na pokyn teď otevřete oči. Začínám počítat 3, 2, 1 – teď. Otevřete oči! Zhluboka se nadechněte! Zacvičte rukama!“

2. část – zlepšování pozornosti formou řešení úkolů a her. Cvičení se každý den skládá ze tří úloh k řešení a z jedné hry.

Nácvik:

– před začátkem cvičení vždy řekneme: „Dýchá se vám dobře, umíte se soustředit, soustředíte se na mě.“ To nám pomůže navodit koncentraci dětí na řešení úkolů a na hry.

Ukázka úkolů a hry:

- úloha č. 1 – sedněte si pohodlně, vzpřímeně, ruce dejte na stehna, zavřete oči. Teď začnete soustředěně pozorovat své dýchání. Se zavřenýma očima sledujte vzduch proudící dovnitř a ven skrz vaše nosní dírky. Uvědomujte si celý cyklus nádech – přestávka – výdech – přestávka. Teď počítejte své dýchání: číslo 1 – nádech, číslo 2 – výdech, atd. až do 10, potom začnete znovu.

- úloha č. 2 – tento úkol bude vyžadovat plné soustředění vaší pozornosti. Přečtu vám příběh ve kterém jsou chyby. Najděte je: Navštívil jsem zoologický kroužek na naší škole a řekl jsem si, že pěstovat květiny je velmi zajímavé, a proto se tam přihlásím. Poprvé jsem šel do kroužku s Karlem, protože Pepa, můj nejlepší kamarád, si poleží ještě měsíc v nemocnici. Bylo letní odpoledne. Škola byla nedaleko. Cestou jsme se bavili, jak mě asi přijmou ostatní žáci turistického kroužku. „Nejvíc se na tebe těší tvůj kamarád Pepa. Uvidíš, kolik leteckých modelů už udělal.“ Vtom začal poletovat sníh, a protože ke škole to byl ještě pěkný kus cest, jeli jsme trolejbusem.

- úloha č. 3 – vaším úkolem je škrtnout v této sérii písmen každé písmeno, které stojí samostatně, a písmeno, které je stejné jako písmeno, které stojí před ním:

a akc idh cab a akc csa akb c

akc fg z knm ra k edkf glo r us

wa ann o lo gm no e l

kb kan ac za zo u ca ak c d n erazz

f z akc pm n ofm n o opp el i

u k xp pfak can nok s fgz agli k

emno fan nixx kv a kc akc

sal t ra o eo n u s e fgz ra kg ff

- hra na zahradníka – jeden žák je zahradníkem. Ostatní si zvolí jména květin. Učitel hru začne: „Šel zahradník do zahrady a utrl tam karafiát.“ Ten, kdo si zvolil karafiát, vstane a řekne: „Nebyl to karafiát, ale fialka.“ Fialka pokračuje a označí další květinu. Když se žák zmýlí, příliš dlouho přemýšlí nebo řekne takovou květinu, která v zahradě neroste, vypadne ze hry.

3. část – zlepšování pozornosti řešením učebních úloh. V této fázi programu se už děti dokáží o mnohem lépe koncentrovat na řešení úkolů, a proto vybíráme úkoly náročnější.

Nácvik:

– Před řešením úkolů řekneme : „Dýchá se vám dobře, umíte se dobře soustředit, soustředíte se na mě.“

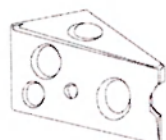
- Učitel, vedoucí skupiny může zadat úkol

- Podle charakteru úkolů můžeme přidat po pronesení základní formulce další krátký text, který je uvede do situace řešení daného úkolu a děti se budou ještě lépe soustředit. Např. před diktátem je vhodné říci: „Soustřed'te se jen na můj hlas, pozorně poslouchejte. Když se plně soustředíte, diktát napíšete bez chyb.“

- Dobrá je pak následná samostatná kontrola výsledků vlastní činnosti, která pomáhá odstraňovat chyby z nepozornosti.

Příloha č. 31: Čtení – osvojování písmen

Spoj vyobrazená písmena (*A, a, E, e, I, i, O, o, U, u*) s odpovídajícím obrázkem (s obrázkem začínajícím na stejnou samohlásku). Pro každou samohlásku použij jinou barvu (např. všechna *A, a* spoj zelenou barvou s obrázkem začínajícím samohláskou *a* apod.).

Příloha č. 32: Čtení – rozlišování písmen

Všechna písmena *B*, *b* spoj červenou pastelkou s kostkou označenou písmenem *B*, všechna písmena *D*, *d* spoj zelenou pastelkou s kostkou označenou písmenem *D*.

b

D

B

b

B

d

b

B

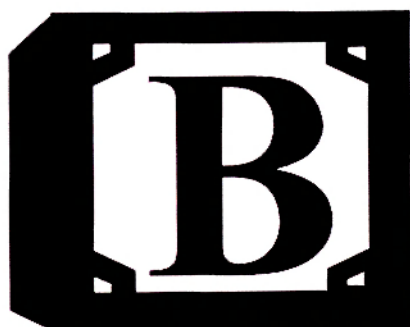
d

D

b

Příloha č. 33: Čtení – procvičování dovednosti čtení po slabikách

Pojmenuj obrázky a spoj je se slabikou na kterou obrázky začínají (např. banán – ba).

ha

ja

ba

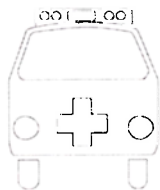
na

sa

la

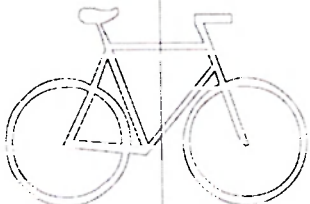
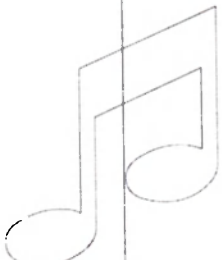
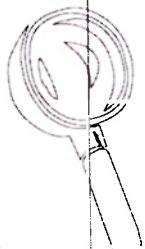
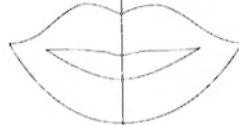

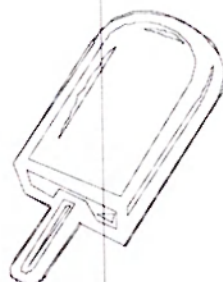
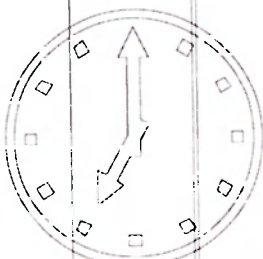

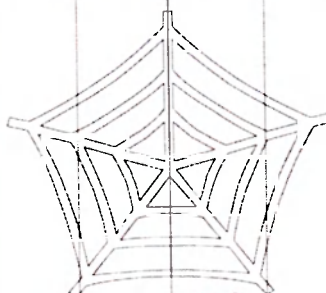
va

pa

Příloha č. 34: Čtení – spojování slabik do slov

Každý obrázek se slabikami rozstříháme na naznačené díly. Děti postupně skládají obrázky se slabikami.

 ko lo	 no ta	 ru ka
 lu pa	 pu sa	 pe ro
 dá rek	 brý le	 na nuk
 ho di ny	 vel ry ba	 pa vu či na

Příloha č. 35: Čtení - porozumění čtenému textu (spojování věty s odpovídajícím obrázkem)

Spoj větu s odpovídajícím obrázkem.

Lišák zvedá činku.

Lišák píše na tabuli.

Lišák nese dort.

Lišák hraje golf.

Lišák natírá zeď.

Lišák hraje fotbal.

Příloha č. 36 – Čtení – porozumění čtenému textu (třídění vět na pravdivé a nesmyslné)

Vystřižené věty děti třídí na pravdivé a nesmyslné.

K snídani si na máslo namažeme chleba.

Neděle je posledním dnem v týdnu.

Leden je letní měsíc.

V lese rostou houby a borůvky.

Očima posloucháme, ušima se díváme.

Sluníčko svítí a hřeje.

Žirafa má dlouhý krk.

Vrabci mají křídla a létají.

Pes mňouká a kočka štěká.

Jahody rostou na stromě.

Kočka ráda pije mléko.

Vánoce slavíme v prosinci.

Slepička snáší vejíčka.

Tráva je modrá a slunce zelené.

Sníh je bílý a studený.

Voda v moři je sladká.

Skleněné okno kamenem nerozbijeme.

Příloha č. 37 – Čtení – rozvíjení pravě hemisféry

Přečti text. Potom si z textu vyber jednu větu a namaluj (dle obsahu té věty) obrázek.

Každé léto jezdím k babičce na **prázdniny**. Babička *bydlí* na vesnici v *malém* domečku *se zahrádkou*. Má spoustu zvířátek. **Sejpe**, králíky, kozu, *psa Raka* a kočku **Lízu**. Vždy **ráno** s babičkou dáváme zvířátkům krmení. Slepičkám nasypeme **zrní**, králíčkům chutná tráva a suchý chléb. Koze *dáváme* také trávu, ráda si smlsne na mrkvičce. Celou *dobu* s námi **pobíhá** *Rek*, který **se** už **nemůže** dočkat granulí, které má tak rád. *Také* Líza se nám neustále plete **pod** nohama, už se těší na mlíčko. Když je pěkné počasí, ráda chodím s **děťmi** z vesnice na místní koupaliště. Je tam i *velká* skluzavka, na které moc ráda jezdím. *Také* **chodíme** do lesa na maliny, borůvky a houby, ale také na tajné výpravy. Prázdniny u babičky mají jen *jedinou* chybu - vždy moc rychle utečou.

Příloha č. 38 – Čtení – rozvíjení levé hemisféry

Přečti věty a doplň chybějící slova.

Slon má dlouhý .....

Nečekaný blesk ozářil celou .....

Pro myš je sýr velká .....

V noci na nebi svítí měsíc a .....

Káva je horká, zmrzlina je .....

K snídani máme často chleba a horký .....

Na podzim rádi pouštíme draka, v zimě rádi .....

Moře je slané, citron je ....., lízátko je .....

Často chodíme do lesa sbírat houby, maliny a .....

Maliny rostou na keři, jablka rostou na .....

V létě rádi spíme pod stánem, jezdíme na .....

a koupeme se v .....

K narozeninám Petr dostal masínek a velký šlehačkový .....

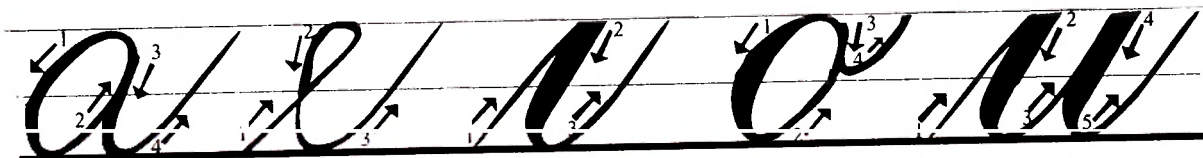
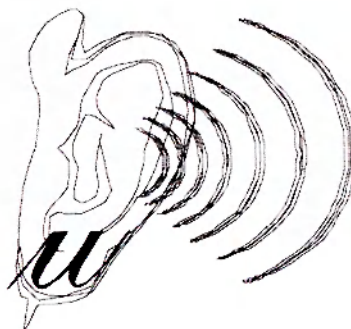
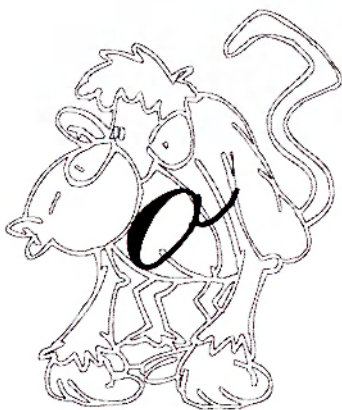
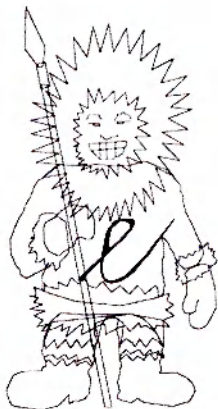
Příloha č. 39 – Čtení – orientace v textu

Podle instrukcí dítě vyhledává slova (např. vyhledej a přečti slova ve druhém odstavci třetího sloupce; přečti všechna slova z prvního odstavce, která představují zvířata).

srneček	trámy	mládě	auto
špalek	TROUBA	mluví	aktovka
šnek	třešně	mlsný	ananas
stroj	tužka	mléko	ANO
špagety	trouba	mušle	anděl
brusle	dudlík	kladka	neděle
brok	duben	klubko	nedělá
brambory	dusno	kluziště	náledí
bráňa	dupat	klepat	nedělitelný
brečí	důlek	kladivo	nadělit
troubí	mlsky	srnec	bruslit
trubička	mluvit	špalíček	branky
třešeň	mladí	šneček	bramboračka
trám	mušličky	strojvůdce	bráňny
tužky	mladí	špageta	brečet

Příloha č. 40 – Psaní – osvojování a zapamatování tvarů písmen

V obrázcích jsou schované samohlásky. Najdi je a spoj s odpovídající samohláskou na dolním řádku. Samohlásky na dolním řádku obtáhni.

Příloha č. 41 – Psaní (kartičky určené ke hře „Na třídění“)

Hra „Na třídění“ (kartičky jsou určené k rozstřihání).

A	E	I	O	U
---	---	---	---	---

<i>A</i>	A	<i>a</i>	a	<i>E</i>	E	<i>e</i>	e
<i>I</i>	I	<i>i</i>	i	<i>O</i>	O	<i>o</i>	o

<i>U</i>	U	<i>u</i>	u				
----------	---	----------	---	--	--	--	--

<i>A</i>	A	<i>a</i>	a	<i>E</i>	E	<i>e</i>	e
----------	---	----------	---	----------	---	----------	---

<i>I</i>	I	<i>i</i>	i	<i>O</i>	O	<i>o</i>	o
----------	---	----------	---	----------	---	----------	---

<i>U</i>	U	<i>u</i>	u				
----------	---	----------	---	--	--	--	--

<i>A</i>	A	<i>a</i>	a	<i>E</i>	E	<i>e</i>	e
----------	---	----------	---	----------	---	----------	---

<i>I</i>	I	<i>i</i>	i	<i>O</i>	O	<i>o</i>	o
----------	---	----------	---	----------	---	----------	---

<i>U</i>	U	<i>u</i>	u				
----------	---	----------	---	--	--	--	--

<i>A</i>	A	<i>a</i>	a				
----------	---	----------	---	--	--	--	--

<i>I</i>	I	<i>i</i>	i	<i>O</i>	O	<i>o</i>	o
----------	---	----------	---	----------	---	----------	---

<i>U</i>	U	<i>u</i>	u				
----------	---	----------	---	--	--	--	--

Příloha č. 42 – Psaní – převádění z tiskacího do psacího písma

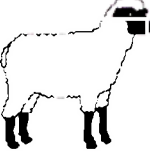

Spoj všechna písmena s odpovídajícím obrázkem. Na řádce převed' písmena z tiskacího do psacího písma.

a *a* *i*

A *a* *i* **I**

E

O *E* *u* **J**

 o *e* **U**

o *e* *u*

Vzcr: A → *a* a • *a*

A → *a* → **E** → *e*

I → *i* → **O** → *o*

U → *u*

Příloha č. 43 – Pravopis – diakritická znaménka (kartičky se slovy určené ke hře „Na třídění“)

Děti slova třídí a vhazují do krabiček označené diakritickým znaménkem (´ ˇ °), jednu krabičku označíme slovem *správně* (pro slova napsaná správně).

kůn	hul	les
klíce	mič	svatek
ruže	okno	kuže
kuře	dum	more
zima	komin	pláče
vlaček	svetlo	kabat
patek	víno	třeseň
kocárek	počítač	korale
vajíčko	oboči	kosile
švestky	kuchar	jahudka
koláč	popelař	křídla
lahudka	televize	dobrodruzství

Příloha č. 44 – Pravopis – měkčení (kartičky se slovy určené ke hře „Na třídění“)

Slova určena k rozstřihání a třídění do krabiček.

dy	chů--	dohroma--	jaho--
	scho--	dokla--	hospo--ně
	--chtivý	hvěz--	jinu--
dý	--mka	u--chaný	hně--
	--chat	kroko--l	kaž--
	--ně	--ka	na--mání
di	--vadlo	kla--vo	ho--ny
	--voký	brz--t	--vný
	--vák	chla--t	dě--čný
dí	--lna	--tě	poscho--
	--ra	--vat se	--včí
	--rkovaný	cho--	čtyř--lný

Slova určena k rozstřihání a třídění do krabiček.

of

ty	--kadlo	--čka	--kev
	--gr	č--ři	kalho--
	--mián	mo--čka	bo--
tý	--den	jehlična--	--mový
	mo--l	leti--	do--kat se
	pos--lka	Valen--na	listna--
ti	dě--	le--ště	poli--ka
	--cho	ploš--ce	--sic
	--skne	mis--čka	deš--vý
tí	sví--	ry--ř	u--rat
	leš--	u--kat	tře--
	--ha	chras--tko	přile--

řlova určena k rozstřihání a třídění do krabiček.

ny	hodi--	uzeni--	prázdni--
	--nější	pily--	ději--
	--ní	květi--	mali--
ný	--řany	hroz--š královský	--tovat
	větr--	zdě--	tre--rky
	bezdůvod--	--rsko	cen--
ni	• bás--čka	k--ha	kláves--ce
	prázd--ny	zele--na	náuš--ce
	skle--čka	--kde	poklad--čka
ní	--zký	roč--k	bás--k
	obchod--k	žehle--	tráv--k
	noč--k	chod--k	věze--

Příloha č. 45 – Pravopis – hranice slov (věty určené ke hře „Na třídění“)

Věty určené ke hře „Na třídění“ rozstříháme. Děti věty vhazují do krabiček označených čísly např. 2, 3, 4, 5, a to podle počtu slov větě.

SLUNCEKRÁSNĚHŘEJE.

NANEBISVÍTÍHĚZDY.

NAKOPCROSTEVELIKÝSTROM.

PODSTOLEMLEŽÍPLYŠOVÝMEDVÍDEK.

Sousedimajíkočku.

Včistémpotoceplavajírby.

Nazahrádceroستoujahody.

Vedlestromujehoupaččkapískoviště.

Příloha č. 46 – Určování gramatických pravidel (kartičky se slovy určené ke hře „Na třídění“)

Slova určená k rozstřihání ke hře „Na třídění“ (děti slova vhazují do krabiček označených *i, í, y, ý*).

l-monáda	l-pa	Litom-šl
m-šlenka	básn-ík	baž-na
sl-šet	b-dlet	příb-tek
š-ška	č-nka	rozh-bat
d-ka	ch-trý	k-tara
t-den	r-ba	b-lek
hrn-ček	peř-na	c-bule
n-ní	pol-kat	neom-lný
lep-dlo	s-novec	s-chravý
d-vadlo	s-rky	j-zdenka
v-soký	v-dlička	z-ma
t-skárna	n-zký	f-alka
kop-to	přežv-kavec	
jaz-kověda	načep-řený	
brz-	nedosl-chavý	

Příloha č. 47 – Určování gramatických pravidel

Doplň *i, í, y, ý* a slovo napiš do správné kolonky (pod správné pravidlo),
i, í, y, ý zvýrazni.

Na zahrádce v-kvetly j-řiny. T-to krásné květ-ny hrají všemi barv-čkami a je z n-ch
sl-šet bzukot včel-ček. Bab-čka vždy sedí na lav-čce a moc ráda se na ně d-vá.

Brz- budou zralá jablka, mam-nka z jablíček potom upeče jablkový záv-n. Ten
potom provoní celou naší kuch-ň i ob-vací pokoj. Nesl-šně se blíž-m ke stolu a vezmu
si kousek ještě teplého závinu. Maminka má ale b-strý zrak a hned mi řekla, že
po teplém závinu mě bude bolet bř-cho.

měkká slabika	tvrdá slabika	vyjmenované slovo

příbuzné slovo	není to vyjmenované ani příbuzné slovo